Rafik Schami

GECE MASALCISI

KABALCI

GECE MASALCISI Rafik Schami

GECE MASALCISI

RAFİK SCHAMİ

Rafik Schami 1946 yılında Şam'da doğdu. 1966'dan 1969'a kadar bu şehrin eski yörelerinden birinde çıkan bir duvar gazetesinin yazarlığını ve yayımcılığını üstlendi. 1965'ten sonra yeni masallar yazmaya başladı. 1971'de Almanya'ya yerleşen Schami orada kimyager oldu ve sanayi sektörüne geçti. 1982'den itibaren yazar olarak çalışmaya başladı. Kitapları, Almanya, Avusturya, İngiltere ve başka pek çok ülkede art arda ödüller kazandı. Son olarak yakında yayınevimizce yayımlanacak olan *Namuslu Yalancı* adlı romanıyla 1994 Hermann Hesse ödülünü aldı.

Kabalcı Yayınevi: 121
İlk Gençlik Dizisi: 8

Erzählen der Nacht © Beltz Verlag, 1989, 1995 (Onk)

Gece Masalcısı © Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1998

Bu kitabın tüm yayım hakları Kabalcı Yayınevi'ne aittir.

Kapak Düzeni:
Serdar Bal

Birinci Basım:
Kabalcı Yayınevi 1998

Baskı: Yaylacık Matbaası

KABALCI YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. 8-B
Cağaloğlu 34410 İSTANBUL
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Schami, Rafik

Gece Masalcısı

1. Edebiyat. 2. Masal

İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1998

ISBN 975-7942-86-3

Rafik Schami

GECE MASALCISI

Türkçesi: Saffet Günersel

KABALCI YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1.

Arabacı Salim yere çömelerek öykülerini nasıl anlatır ve onları nasıl her dem taze tutardı?.....7

Bölüm 2:

Sakin sakin giden yedi erkek, neden garip bir huzursuzluğa kapıldı? Neden takip edildiler?.....16

Bölüm 3:

Yaşlı arabacı dilini nasıl yuttu? Arkadaşları neler dedi?.....23

Bölüm 4:

Salim, arkadaşlarını birbirine düşüren öneriye neden sevindi?.....38

Bölüm 5:

Neden biri sesini bağlattı, sonra da çözdürdü?.....46

Bölüm 6:

Salim, konuşmadan bir satıcıyı nasıl kandırdı ve bir koyunun serzenişli bakışını nasıl hazmedemedi?.....71

Bölüm 7:

Rüyaya susayan biri, diğerlerini bununla nasıl doyurdu?.....90

Bölüm 8:

Birinin söylediği gerçeğe değil de attığı kuyruklu yalana nasıl inandılar?.....118

Bölüm 9:

Her yalanı fark ediveren biri nasıl oldu da burnunun dibindekini göremedi? 143

Bölüm 10:

Biri kendi gözünü ısırırken öbürü nasıl tongaya düştü? 162

Bölüm 11.

Birisi neden hayattayken duymak istemediğini öldükten sonra dinlemek zorunda kaldı? 181

Bölüm 12:

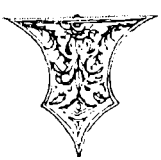
Yeni işittiği bir öyküye yaşlı Arabacı neden üzüldü? 198

Bölüm 13:

Dilin açılması için yedinci anahtar; ya da: dövüşçü horozlar aralarında anlaşmışçasına neden hep yanlış öter? 205

Bölüm 14:

Salim'in yüzünden neden yere çakıldım; bir kırlangıç nasıl yeniden uçabildi? 226

1

Arabacı Salim yere çömelerek öykülerini nasıl anlatır ve onları nasıl her dem taze tutardı?

Doğrusu bu, tuhaf bir öykü: Yani, Arabacı Salim'in dilsiz oluşu. Kendi gözlerimle görmemiş olsam inanmayıp, abartıyorlar derdim. Her şey 1959 yılında, Şam'ın eski mahallelerinden birinde başladı. Buna benzer inanılmaz bir öykü dinlemek isterseniz Şam'dan daha uygun bir yer bulamazsınız. Nitekim bu olay da orada geçti.

O zamanlar Şam'da oturanlar arasında tuhaf insanlar yaşardı. Aslında böylesine eski bir şehirde bunu doğal karşılamak gerekir. Hani ne derler? Bir şehirde binlerce yıl hep insanlar oturmuşsa, geçmiş kuşaklardan günümüze ulaşmış tuhaflıklara da alışmalısınız. Eh, Şam'ın da birkaç bin yıllık geçmişi olduğuna göre bu şehrin eğri büğrü sokaklarında ne garip insanların yaşadığını düşünebilirsiniz. Bunların arasında en ilginç olanı da ihtiyar Arabacı Salim'di. Hem cılızdı, hem de kısa boyluydu. Ama öylesine sıcak ve davudi bir sesi vardı ki, karşınızda geniş omuzlu, iri kıyım bir adam konuşuyor sanırdınız. Nitekim sağlığında bir efsane olup çıktı Salim. Şam'ın tatlısı gibi efsanesi de ünlüdür. Ellili yıllardaki pek çok hükümet darbesinden sonra halk, bakanların ve politikacıların adı-

nı artistlerin ya da diğer ünlü kişilerinkiyle karıştırır oldu. Oysa Arabacı Salim'i tanımayan yoktu; anlattığı öykülerle dinleyenleri ya güldürür ya da ağlatırdı.

Her olaya bir atasözü yakıştıran ukala tipleri bilirsiniz. Ancak Şam'da *herkese* bir öykü uyduran tek bir kişi vardı: Arabacı Salim. Kazara parmağını kesene, soğuk algınlığından yatağa düşene ya da gönlünü bir kıza kaptırıp da karşılık görmeyene hemen bir öykü uyduruverirdi.

Peki, Salim nasıl bizim yörenin en ünlü öykücüsü oldu, biliyor musunuz? Bu sorunun yanıtını –tahmin edeceğiniz gibi– yine bir öyküyle vereceğim.

Otuzlu yıllarda, Salim arabacılığa başladı. Şam'la Beyrut arasında yolcu taşıyordu. O zamanlar arabacılar bu yolu iki günde alırdı. İki tehlikeli günü göze almak gerekirdi; çünkü yol, uçurumlarla dolu *Boynuz Vadisi*'nden geçmekteydi; orada da haramiler ekmek parası uğruna pusu kurup yolcu soyardı.

Arabaların hepsi birbirine benzerdi. Demirden ve ahşaptan yapılmış olup içleri deri döşeliydi. Sadece dört kişi alırdı. Müşteri kapmak kolay değildi; ara sıra yumruklar konuşurdu; öyle ki, müşteri bazen korkusundan, kavgayı kazananın arabasına geçerdi. Salim de çatışmak zorunda kalırdı ama yumruklarıyla değil! Kafasını kullanarak, tatlı diliyle tavlardı müşteriyi.

Ekonomik kriz başlayıp da müşteri sayısı azalmaya yüz tutunca, bizim Salim ailesini geçindirebilmek için başka bir yola başvurdu. Karısı, kızı ve bir de oğlu vardı. Vadide pusu ku-

ran haramilerin sayısı günden güne artmaktaydı; çünkü köylü olsun, küçük esnaf olsun, fakir düşen herkes dağa çıkarak haydutluğa başlamıştı.

Salim, yolculara hep "Benimle gelirseniz ne burnunuzun ucu kanar, ne de cüzdanınız çalınır" vaadinde bulunurdu; çünkü haramilerin çoğuyla arası iyiydi. Bu nedenle Şam'la Beyrut arasında –hiç rahatsız edilmeden– mekik dokumaktaydı. Haramilerin gizlendiği yere gelince, yolculara çaktırmadan yol kenarına birkaç şişe şarap ve biraz da tütün bırakırdı; berikiler de gülerek onu selamlardı. Böylece Salim'in arabası hiçbir zaman baskına uğramadı. Ama bir süre sonra bu başarısının sırrı meydana çıktı. Bunun üzerine tüm arabacılar aynı yönteme başvurdu. Onlar da yol kenarına öteberi bırakıp gönül rahatlığıyla yola koyuldular. Salim'in anlattığına göre bu işin o denli cılkı çıktı ki, haramiler yedikçe şişip tembelleştiler; artık kimse onlardan korkmaz oldu.

Yolcuları haramilerden koruma numarası da sökmeyince müşteri de çıkmamaya başladı. Salim ne yapacağını bilemiyordu; umutsuzluğa düşmüştü. Günün birinde Beyrutlu yaşlı bir hanım ona iyi bir fikir verdi. Salim bu hanıma, yolculuk esnasında, Sultan'ın kızına âşık olan bir haraminin macerasını ayrıntılarına kadar anlattı. Arabası Şam'daki son durağa vardığında o hanım Salim'e: "Allah diline kuvvet versin, delikanlı. Zamanın nasıl geçtiğini anlamadım bile!" dedi. Salim o günden sonra bu hanımı "Talih perisi" diye adlandırdı. Ve o günden sonra yolculara durmadan öyküler anlatmaya

başladı; onlar da yolculuğun nasıl geçtiğinin hiç farkına varmadı.

Salim köşeyi dönmüştü, çünkü başka hiçbir arabacı onun kadar güzel öykü anlatamıyordu.

Okuma yazması olmayan bu ihtiyar tilki nasıl mı hep yeni yeni öyküler uydurdu? Çok basit! Yolculara anlattığı öykü sona erdi mi, "İçinizde başka bir öykü bilen yok mu?" diye sorardı. Her seferinde ya bir erkek ya da bir kadın çıkıp "Ben bir tane biliyorum, hiç duymamışsınızdır Gerçek bir öykü. Vallahi billahi!" derdi. "Ben anlatmasını pek beceremem ama bunu bir çobandan duydum; bana gülmezseniz anlatayım, diyenler de olurdu. Arabacı da hepsine cesaret vererek öykü anlattırır, sonra da bunları, çeşni katıp daha da güzelleştirerek bir sonraki yolcuya yuttururdu.

Heybesinde her zaman bir öykü bulunurdu. Bununla bir yolcuyu saatlerce oyalayabilirdi. Kralların, perilerin ve haramilerin maceralarını anlata anlata yaşamı boyunca kendi de deneyim sahibi oluverdi. İster neşeli, ister hüzünlü ya da ister heyecanlı bir öykü anlatsın; sesi herkesi büyülerdi. Onun sesinde salt üzüntüyü, öfkeyi ya da sevinci değil, rüzgârı, güneşi ve yağmuru da bulurdunuz. Salim bir kere anlatmaya başladı mı, öykülerini tıpkı bir kırlangıç gibi uçururdu. Dağlar ve vadiler arasından süzüldüğü gibi, mahallemizin çıkmaz sokaklarından ta Pekin'e kadar uçtuktan sonra geri dönerdi. Canı istediğinde de Arafat Dağı'na –başka bir yere değil ha!– konup nargilesini tüttürmeye başlardı.

Canı uçmak istemezse maceralarını, tıpkı bir yunus balığı gibi denizlere aktarırdı. Gözleri miyop olduğu için atmacasını yanından ayırmazdı.

Ufacık boyluydu ve cılızdı. Miyop olmasına karşın Salim, tüm öykülerinde gözleri kıvılcım saçan, korkunç sakallı devlerle çarpışır, köpekbalıklarını bozguna uğratır ve de hemen her seyahatinde bir ejderhayla boğuşurdu.

Kanatlarına artık alışmıştık; tıpkı Şam'ın mavi göğünde süzülen zarif kırlangıçlarınki gibiydi. Çocukken kim bilir kaç kez pencere kenarına geçip, tıpkı bir kırlangıç gibi havada süzüldüğümü düşlemişimdir! Bu uçuşlar beni o zaman hiç korkutmazdı. Yine de Salim'in köpekbalıkları ve öbür deniz canavarlarıyla nasıl boğuştuğunu dinlerken diğerleri gibi ben de titremekten kendimi alamazdım.

Komşular hiç değilse ayda bir kez, yaşlı Arabacı'dan Meksikalı balıkçının öyküsünü anlatmasını isterdi. Salim bu öyküyü anlatmaya bayılırdı. Meksika körfezinin sularında bir yunus balığı gibi sakin ve keyifli keyifli yüzerken korkunç bir ahtapot, ufacık bir balıkçı sandalına saldırırdı. Sandal alabora olurdu. Ahtapot, uzun kollarıyla balıkçıyı sarmaya başlardı. Tam onu boğacakken Salim yardımına gelerek onu kurtarırdı. Balıkçı sevinçten ağlar ve hamile karısı doğum yapıp da bir oğlan dünyaya getirirse, adını Salim koyacağına yemin ederdi. –Burada yaşlı arabacı durur ve kendisini dikkatle dinleyip dinlemediğimize bakardı– "İyi ama, ya kadın kız doğurursa?" diye sorarlardı. O zaman yaşlı Arabacı nargilesinden bir nefes

çeker ve kırlaşmış sakalını sıvazlayarak gür sesiyle hep şu yanıtı verirdi:

"O zaman adını Salime koyacaktı tabii..."

Korkunç ahtapotla olan savaş hep uzun sürerdi. Kışın, biz çocuklar onun odasında birbirimize sokularak ve korkudan titreyerek Arabacı'nın, ahtapotun vantuz dolu güçlü kollarıyla nasıl boğuştuğunu merakla dinler ve her gök gürleyişinde birbirimize daha sıkı sarılırdık.

Komşulardan birinin oğlu –ki ismi Tamim'di–, öykünün tam ortasında tombul parmaklarıyla boğazımı sıkmayı artık alışkanlık haline getirmişti. Arabacı Salim de her seferinde onu azarlar, bana dönerek öykünün neresinde kaldığını sorar, sonra da ahtapotla olan boğuşmasını anlatmaya devam ederdi.

Sonra evlerimize dönerdik; güz yapraklarının her hışırtısı tüylerimizi diken diken eder, ahtapot pusu kurmuş gibi gelirdi bize. Odadayken anlatılanlara hiç aldırış etmez gibi görünen tabansız Tamim, hepimizden daha fazla korkardı. Evine giderken bizim evin avlusundan geçerek karanlık bir yoldan yürümesi gerekirdi. Çünkü onlar bizden birkaç ev ötede otururdu; ben ve diğer üç çocuk, uykumuzda bile Salim'i yanımızda hissederdik; bu nedenle de korkmazdık.

Bir gece, ahtapotla olan savaş bir hayli çetin geçti. Yatağıma sağ salim vardığımda doğrusu kendimi çok mutlu hissettim. Derken Tamim'in sesini duydum. Yaşlı adamın kapısı önünde sızlanıp durmaktaydı: "Salim Amca, uyanık mısın?"

"Kim var orda? Tamim, oğlum, ne oluyor?"

"Amca, ben korkuyorum; karanlıkta bir şeyler kıpırdıyor."

"Dur, oğlum, dur! Hemen geliyorum. Yemen hançerimi alayım da diyen Salim, kapı aralığından oğlanı sakinleştirmeye çalıştı.

Biz Salim'in yanındaydık; kahkahayı patlatınca Tamim utandı.

"Beni bir adım geriden takip et. Üzerine kaplan bile sıçrasa korkma. Ben onun karşısına dikilirim, sen de bu arada eve kaçarsın, diye fısıldadı yaşlı adam ve –gözleri gece pek seçmese de– oğlanı güvenceye aldı.

Salim kadar yalan söyleyen az çıkardı.

Evet, Salim yalanı sevse de abartmaktan hiç hoşlanmazdı. Bir gün komşularımızdan biri, ahtapotla balıkçının mücadelesini zevkle dinlemekteydi. Öykünün tam ortasında bir soru patlattı: "Ahtapotun kollarının uzunluğu ne kadar?" diye...

Bu soru Salim'i şaşırttı.

"Çok uzun Bir sürü de vantuzu var." Yaşlı arabacı allak bullak olmuştu.

"Yani ne kadar uzun? Bir metre mi? On metre mi?" diye dalga geçmeye başladı komşumuz.

"Ne bileyim ben. Ben oraya onun kollarını ölçmek için gitmedim. Niyetim o meretten kurtulmaktı; yoksa ölçü alıp takım elbise dikmek değil, diye ateş püskürdü yaşlı adam.

Hepimiz güldük. Salim ahtapota vura vura hayvanın mürekkep salıp kaçmasını sağlayıncaya dek komşumuz ağzında

durmadan bir şeyler geveliyordu. Derken öykü sona erdi; Arabacı, Küba sahillerinde tam nargilesini tüttüreceği sırada beriki yine söze karıştı:

"Demek ki denizleri maviye boyayan sendin!"

Arabacı hiç bozuntuya vermedi:

"Yo, yoo... Denizler, ben doğmazdan önce de maviydi. O zamana kadar bir sürü cesur adam, ahtapotla boğuşup durdu. İlk boğuşan da Adem'le Havva'dan üçyüz yirmiyedi yıl önce yaşamıştı," diyerek nargilesinden birkaç nefes çekti. Sonra da Küba sahillerinde kaldığı yerden anlatmaya devam etti.

Bir gün Salim'e sordum: "Senin ağzından çıkan kelimeler nasıl insanları büyülüyor?" diye.

Cevap verdi:

"Bu, çölün bir lütfu."

Ne demek istediğini anlamamıştım. Açıkladı:

"Çöl, yabancılara önce güzel görünür. Birkaç günlüğüne veya haftalığına, ya da birkaç aylığına gelenler çölü büyüleyici bulur. Ama sürekli olarak çölde yaşamak çok zordur. Günün yakıcı sıcağında ve gecenin titreten soğuğunda fazla bir şey bekleme sen ondan. Bu nedenle kimse çölde yaşamak istemez; çöl hep yalnızdır. İmdat çağırsa bile kervanlar durmaz geçer; sahraya sağ salim varan insanlar sevinir. Günlerden bir gün büyükbabamın babası, ki onun da adı Salim'di, hısım akrabasıyla birlikte çölü geçmeye niyetlendi. Derken çölün imdat isteyen yakarışını duydu ve onu yalnız bırakmamak için orada kalmaya karar verdi. Yandaşları, kentlerin yeşil bahçe-

lerini bırakıp yaşamını kumda sürdürmek isteyen bu adamla hep dalga geçti. Ama büyükbabamın babası, çöle sadık kaldı. Yaşamı boyunca, yalnızlığa alışmanın cennetten farksız bir şey olduğuna inandı. İşte o gün bugündür çocukları ve torunları da çölün yalnızlığını güle oynaya, bazen de rüya görerek unutmaya çalıştılar. Büyükbabamın babasının atları nal sesleriyle çölü ayağa kaldırırken develeri –yumuşak yürüyüşleriyle– ona hep huzur verdi. Çöl de bu iyiliğin altında kalmayarak büyükbabamın babasıyla onun çocuklarına ve de torunlarına tüm renklerin en güzelini armağan etti: Kelimelerin gizemli rengini! Artık uzun süren gezilerde, çadırdaki ocağın karşısında hepsinin anlatacağı bir şeyler olacaktı. İşte böylece atalarım, kumu dağlara ve şelalelere taşıdı; keza balta girmemiş ormanlara ve karla kaplı arazilere Çölün ortasında açlıktan ve susuzluktan imanları gevrerken çadırdaki ateşin başında, süt ve balın su gibi aktığı cennetten söz edip durdular. Sihirli kelimeler sayesinde tüm dağlar ve vadiler, tüm gezegenler ve dünyalar, tüyden de hafif olarak gözlerinin önünde uçuşup durdu."

Salim arabasıyla kırk yıldan beri Beyrut'tan öteye gidemedi, ama ağzından dökülen kelimelerin kanatlarıyla dünya üzerinde gezip dolaşmadığı ülke kalmadı. İşte tam o sırada birdenbire dilsiz kalışı mahalledeki herkesi şaşkınlığa uğrattı. En yakın dostları bile buna inanmak istemedi.

2

Sakin sakin giden yedi erkek,
neden garip bir huzursuzluğa kapıldı?
Neden takip edildiler?

Salim babasını dinlemiş olsaydı, öbür beş kardeşi gibi mutlu bir tüccar ya da esnaf olabilirdi. Ama o, arabacı olacağım diye tutturdu. O zamanlar bu meslek hiç de revaçta değildi. Tüm arabacılar ya kavgacı ya da ayyaş sayılırdı. Oysa Salim, nedense arabacı olmakla hep övündü. Harika öykücülüğünün yanı sıra, kendisinden "asla korkulmayacak iyi bir adam" diye söz edilmesinin de hep keyfini yaşadı.

Yaşlı arabacının ikinci bir yeteneği vardı: Kırlangıçları yeniden uçurabiliyordu! Bu onun için çocuk oyuncağıydı. Kırlangıçlarla olan ilişkisi konusunda komşuları çeşitli yorumlarda bulunur ve hatta bu yüzden aralarında tartışırlardı. Bazıları onun yeteneğini sihirli ellerine bağlardı; bazılarına göre Salim, elini öne uzatarak bir şeyler mırıldandı mı, kırlangıçlarla anlaşabiliyordu. Yani kırlangıçları uçurtacak büyüyü yalnız Salim bilirdi. –Bunu aralarında fısıldaşarak anlatan komşuları titremekten de geri kalmazdı.– Ama aklı başında yetişkinler bunu hep alavere dalavere olarak nitelendirdi.

Şam'ın gökyüzünü süsleyen bu zarif kanatlı kuşlar hep cıvıl cıvıl öterek evlerimizin damına konardı. Bu nedenle hemen her gün yuvasından yere düşmüş, çaresizce çırpınan bir

kırlangıca rastlamak mümkündü. Bu kuş, uçamadığı sürece kendisine verilen her türlü yiyeceği reddeder! Salim olmasa hepsi açlıktan ölür giderdi. Biz çocuklar, ne zaman yere düşmüş bir kırlangıç yavrusu bulsak hemen onu Salim'e götürürdük; başkasına değil! Salim işini gücünü bırakır, titremekte olan kuşcağızı kocaman avcuna alarak terasa çıkardı. Kuşun kulağına neler fısıldadığını ve onu neden öptüğünü kimse bilmezdi; bu, onun sırrıydı. Kimse onun gibi yapamazdı. En iyi akrobatlarını gökyüzüne geri verirdi. Kırlangıç hemen uçmaya başlar ve bazen yaşlı adamın başı üzerinde zarif hareketlerle bir iki kez süzülerek sanki ona teşekkür ederdi.

Pek çokları Salim hakkında bir şey bilmezdi. Çünkü o, kendinden pek söz etmezdi. Söz etse bile anlattıklarının kendi başından mı, yoksa bir başka kahramanının başından mı geçtiğini anlayamazdınız. Herkes Salim'i arabacı olarak tanırdı ama soyadının Şahin olduğunu bilen yoktu.

Şahin ailesi Arabistan çöllerinden gelen bedevilerdendi. Onsekizinci yüzyılda Osmanlı sultanına karşı başarısızlıkla sonuçlanan bir isyandan sonra Salim'in tüm akrabası dağıldı; herkes ayrı bir yöreye göç etti. Babası da ölene kadar Şam'da hapis yattı. Ölümünden sonra ailesi hep Şam'da kaldı ve bu kenti hiç terk etmedi. Salim'in babası tabakhanede çalıştı ve işinde usta oldu. Ufak tabakhanenin işletmesini en büyük oğlu üstlendi. Diğer iki oğlu derici dükkânı açtı. Bir tanesi de kuyumcu oldu, ama çiçek hastalığından öldü. En küçük oğlan yani Salim, büyükbabasının babasının ismini aldı.

Ama öylesine huysuzdu ki, ana babasına beş kardeşinden daha fazla çektirdi. Bir ara haftalarca ya da aylarca gözükmedi, derken bir gün üstü başı yırtık pırtık çıkageldi. Ailesinden yediği zılgıta pek aldırmadı. Bir iş tutacağı yerde hep arabacıların yanında dolaşarak onlara çıraklık yaptı. Bu nedenle yolu bir kervansaraydan ötekine düştü; tüm Arabistan'ı, Türkiye'yi ve İran'ı dolaştı. Hatta mahallede onun, bir yıl boyunca Fas'ta, bir büyücünün yanında çıraklık yaptığını söyleyenler çıktı. Bunu Salim'e sorduklarında hep kurnazca gülmekle yetindi; öte yandan Fas'taki berberilerin oturdukları yer ve yaşamları hakkında tüm coğrafya öğretmenlerinden daha fazla bilgiye sahipti.

Otuz yıl boyunca Salim, ailesini arabacılıkla geçindirdi. Daha sonraları oğlu Amerika'ya yerleşti, kızı da zengin bir adamla evlenerek ülkenin kuzey yöresine gitti. O günden sonra Salim, karısıyla birlikte ufacık bir odada yaşadı. Arabacılar o zamanlarda emekli maaşı alamıyordu. En sevdiği oğlu ona sık sık mektup yazdı yazmasına ama tek bir dolar yollamadı; oysa kızı, ona ufak bir emeklilik bağlatıverdi.

Salim'in karısı Saide, sakin biriydi. Hiç sesi çıkmazdı. Ancak öldükten sonra komşuları, onun ne ateşli ve cesur bir kadın olduğunu Salim'den öğrendiler. Asker kaçağı olduğu için peşine düşen yedi silahlı adamdan onu, siyah kıyafetlere bürünmüş karısı kurtarmış meğer! Arabacının askerlik yapmadığını herkes bilirdi, ama Saide'nin yedi silahlı askeri perişan ettiğine kimse inanmadı.

İhtiyar dulu her akşam yedi arkadaşı ziyaret ederdi. Hepsi yetmişe merdiven dayamıştı. En iri yarıları da Çilingir Ali'ydi; sofraya bir oturdu mu kimseye yer kalmazdı. Bu gruba en son katılan, coğrafya öğretmeni Mehdi'ydi; geleli altı yıl olduğu halde yine de ona "Bizim acemi" derlerdi. İçlerinde yetmiş yıl boyunca saçlarını boyadığını inkâr eden tek kişi, bodur ve şişko Berber Musa'ydı. En saygınları da bir zamanlar bakanlık yapmış olan Faris'ti. Ülkenin bağımsızlığını kazanmasından sonra kısa bir süre için ekonomi bakanı olmuş; köklü reformlara kalkıştığı için adı "Kızıl Paşa"ya çıkmıştı. Grubun beşincisi Tuma'ydı; Amerika'dan döneli on yılı geçtiği halde hâlâ ona "Göçmen" diyorlardı. Kahvehane sahibi Yunus, elbette bu toplantılardan en kârlı çıkanıydı. Ne de olsa yıllar boyu herkes birbiriyle bu kahvede tanıştı. Sadece Salim'le Çilingir Ali bu mahallede otururdu. Kahvehane, onların buluşma noktasıydı. Gerçek Yemen kahvesiyle namuslu tarafından hazırlanmış bir nargileyi ancak orada bulabilirdiniz. Ama Yunus'un oğlu bu eski şark kahvesini modernleştirerek otel yaptıktan sonra kimse oraya gitmez oldu.

Grubun yedinci üyesi İsam adında, tıknaz bir adamdı; işlemediği bir cinayetten yirmidört yıla mahkûm olmuştu; hapisten çıkmadan bir yıl önce, bir rastlantı sonucu gerçek katil yakalandı. Yetmiş yaşında olmasına karşın İsam, grubun en yaramazıydı; yaşamının arta kalanında, kaybettiği tüm yılların acısını çıkarmak ister gibiydi. Pazartesiden perşembeye kadar el arabasıyla civar mahallelerde sebze satardı. Cuma günleri saka kuşu pazarlar; cumartesi-pazarları da sinemaların önün-

de leblebi satardı.

Salim en çok Ali'yi severdi. Çünkü Çilingir az konuşur, çok dinlerdi. Belki de Arabacı çok konuştuğu için ona Ali'ye sıra gelmezdi. Ama asıl neden bu değildi. Salim onu mahallenin en cesur kişisi olarak överdi. Çok suskundu ama en ufak bir nedenle patlatırdı kahkahayı. Kırklı yılların ortasında, bir gün bir Fransız generalini sokak ortasında tokatladı. O sıralarda ülke Fransızların elindeydi. Rivayete göre general kafayı çekmiş ve alkolü yasaklayan Muhammed'le alay etmişti. Ali bu konuda konuşmak istemezdi. Ama Salim'in söylediğine göre general, Ali'den öfkesini feci şekilde çıkarttı: Onu tutuklatarak Şam'daki bir askeri kışlaya getirtti; midesine sonda koydurtup bir huniyle üç litre kırmızı şarap içirttikten sonra güneş altında bir direğe bağlattı. Ali bayılınca da askerler onu bir hendeğe attılar. Oradan geçmekte olan bir çiftçi ailesi Ali'yi bulup evine götürdü. Ne olup bittiğini bilmedikleri gibi o zamana kadar da alkol zehirlenmesi görmemişlerdi. Çiftçinin yaşlı karısı Ali'ye zeytinyağı, yoğurt ve sirke içirterek onu kusturdu ve böylece hayatını kurtardı. Ali'nin karısıysa kocasının başına gelenleri duyunca kışlaya giderek kocasını sordu. Aldığı yanıt oldukça alaycıydı: "Belki de Peygamberin yanındadır!"

Ali eski gücüne kavuşunca evine dönmeye utandı. Bir meyhanenin önünde pusu kurarak generale adamakıllı bir dayak attı. General aldığı yaralardan sonra, canını bir mucize sonucu kurtarabildi. Ali de dağa kaçtı. Dört yıl boyunca,

Fransızlar ülkeyi terk edinceye dek orada kaldı. Saklandığı yeri sadece Arabacı Salim bilirdi; ona her hafta gizlice yiyecek, giyecek ve de en son haberleri getirirdi.

Yedi arkadaş akşamdan akşama toplanırlardı. İster yağmur yağsın, ister ordu ihtilal yapsın, onlara vız gelirdi; akşam saat sekiz oldu mu bir araya gelirler, ancak gece yarısından sonra evlerine dönerlerdi. İçlerinden biri hastalanıp gelmedi mi, karısıyla veya torunuyla ya da komşusuyla haber gönderirdi. Soğuk algınlığı gibi ufak tefek şeylere hiçbirinin aldırdığı yoktu.

Yaşlı adamlar geldiğinde Arabacı'nın, yanlarında kalmasına izin verdiği tek çocuk bendim. Buna karşılık kahveci çıraklığını yapmak bana düşerdi. Yaşlı ve unutkan adamlara hizmet vermek pek de kolay değildi. Göçmen sık sık ilacını, bazen de gözlüğünü; Kahveci enfiyesini, Eski Bakan da mendilini unuturdu; hiçbiri birbirinden ödünç bir şey almazdı. Bazen yağmur çamur demeksizin, birbirinden çok uzak evlere gidip gelmek zorunda kalırdım. Sadece Arabacı Salim beni hiçbir yere göndermezdi. Ama bir keresinde, bu odada duyduklarım hakkında kimseye tek kelime bile etmeyeceğime dair bana yemin ettirdi. Ben de tüm ermişlerden daha çok sevdiğim Necla ninemin başı için, her sözcüğü kendime saklayacağıma dair yemin ettim. Komşumuz Afife'nin dışında kimse, bu yaşlı adamların anlattıklarıyla ilgilenmedi. Beni çikolatayla tavlamaya kalkışan o ayaklı radyoya, Salim'e yemin etmiş olmasam bile, hiçbir şey söylemezdim!

Bazen bu yaşlı insanların, aralarında gizli bir şeyler konu-

şabilmek için beni özellikle dışarıya yolladıklarını hissederdim. Ben de sanki hiçbir şey anlamamış gibi davranırdım; bu yüzden birinin üçüncü kez tütün istediği ya da bir diğerinin bir saat sonra ikinci kez ilaç getirttiği olurdu. En berbatı da Bakan'dı; canı istediği anda hapşırır, mendilini sümükle doldururdu. O zaman ben de pencerenin dışında durur ve onların "Oğlan gittiğine göre... diye başlayan gizli öykülerini dinlerdim.

Yedi arkadaşı, Salim'i her gün ziyarete geldiler. Bu artık mahallemizin geleneği sayıldı. Arabacı Salim'in evine doğru yürürlerken kimse onlara aldırmazdı. Bu, artık gökyüzünde uçuşan kırlangıçlar ya da oyun oynayan çocukların bağırtısı gibi doğal karşılandı. Ama Salim'in sesini kaybetmesinden sonra her şey değişti. Ağzından çıkan kelimelerle odasını kâh denize, kâh çöle ya da balta girmemiş ormana çevirebilen Salim, bir anda dilsiz oldu. Artık konuşamıyordu!

Mahallede artık herkes dilsiz Salim'den söz eder oldu. Yaşlı arkadaşlarının günlük ziyareti her zaman ilgiyle, hatta saygıyla izlendi. Bildiğim kadarıyla bizim mahalle sakinlerinden hiçbiri, o güne kadar bir başkasına saygınlık duymadı. Herkes meraktan çatlıyordu. Uzatmayalım, Salim'in tuhaf bir şekilde dilini yutması çeşitli dedikodulara yol açtı. Bense oldukça endişelendim. Artık her gün onu ziyaret ediyordum; kimsenin de bir bahaneyle beni dışarıya göndermesine izin vermedim.

Yaşlı arabacı dilini nasıl yuttu?
Arkadaşları neler dedi?

Halk dilinde ağustosa "Ateş deryası" derler. Gün boyunca Şam'ın üstüne sanki ateşten bir çan oturtulmuştur. Sıcaklık gölgede kırk dereceyi bulur. Vantilatör de para etmez! Boşu boşuna aynı havayı çevirir durur. Başka aylarda gece oldu mu, serinlik de basar; ama ağustosta böyle bir şey beklemeyin. Toprak hâlâ sıcaktır. Termometre otuzun altına düşmez. İnsanları uyku tutmaz. Güneş doğar doğmaz sıcaklık da artmaya başlar.

1959 Ağustosu'ydu; bir gece Salim birden uykusundan uyandı. Kan ter içinde kalmıştı. Yatağında doğrulduğunda, odanın içinde sanki biri varmış gibi geldi ona. "Kim var orda?" diye sordu.

"Neyse ki uyandın, diye cevap verdi ferahlamış bir kadın sesi. Zifiri karanlıktı ama Arabacı, yüzüne dokunan ufacık bir kadın elini hissetti. Portakal çiçeği kokuyordu bu el. "Sana veda etmeye geldim, aziz dostum.

"Veda etmeye mi? Sen de kimsin?" diye sordu Salim; bu sesi daha önce hiç işitmemişti.

"Ben senin perinim; senin o tozlu talaşlı kelimelerine masalımsı bir Sözcük Ağacı oluşturan perin. Altmış yıldan bu ya-

na sana destek olmasaydım, bunca öyküyü tek başına nasıl anlatabilirdin? Kaç kez ipin ucunu kaçırdığında yardımına koştum! Sen gerçekten de Şam'ın en iyi öykücüsüsün. Bazen abarttığın olurdu; bir kez öyküleri öylesine birbirine karıştırdın ki, işin içinden nasıl çıkacağını bilemedin. Hele hele Meksikalı balıkçının öyküsünde... Bunu üçyüz defa anlattığın halde, ahtapotu yenmenin sarhoşluğuyla, bir prensesin hayatını kurtaracak olan inciyi bulmak amacıyla Küba'ya doğru yola çıktığını unuttun. Sen bir yandan nargileni tüttürüp öte yandan dinleyicilerine, prensesin hayatını kurtarmak için siyah inciye nasıl ulaştığını, sonra öykünün başladığı Şam'a nasıl döndüğünü anlatırken ipin ucunu kaçıracaksın diye hep ödüm kopardı. Senin gönlünü ferahlattıktan sonra benim de içim rahat ederdi, ama yorgunluktan halsiz düşerdim. Yıllar boyu seninle çok uğraştım, dostum. Peri bir an için sustu. "İşte şimdi ben de senin gibi yaşlandım, saçlarım ağardı; artık istirahate çekileceğim. Ve çekildiğim anda da sen dilsiz kalacaksın. Seni hep sevdim, Salim. Sesin de, ellerin de hep gönlümü okşadı. Bu nedenle Periler Kralına yalvardım; o da razı oldu. Ve güldü: 'Tamam, tamam, dedi. 'Senin, şu komik Arabacıyı her zaman sevdiğini biliyorum. Sen şimdi git ona ve koşullarımızı bildir.'"

"Ne koşulu?" diye sordu yaşlı Arabacı; boğazı kurumuştu.

"Bundan böyle soracağın sorular için sana yirmibir kelime ayırdık. Bu kelimeleri sarfettikten sonra dilsiz kalacaksın. Ama üç ay içinde yedi tane işitilmemiş öykü bulursan genç

bir peri benim yerimi alıp sana yardımcı olacak. Senin dilini çözecek; sen de ömrünün sonuna kadar konuşabileceksin. Öykülerini istediğin gibi birbirine karıştır, zararı yok! O peri ne de olsa gençtir, tüm bunlara katlanır.

"Kelimelerini boş yere harcama, Salim, dostum benim. Kelimeler sorumluluk taşır. Bana artık bir şey sorma; Periler Kralının armağanını sen kendin arayıp bulacaksın; bana bile söylemedi bunu. İyi düşün, ona göre konuş: tam yirmibir kelimen var!"

Şam'da ün salmış olan Arabacı Salim ömründe ne bir armağan almış ne de Tanrıdan bir şey istemişti. "Sadece yirmibir kelime mi?" diye, en acımasız manavın bile yüreğini titretecek bir sesle fısıldadı.

"On yedi kaldı!" diye cevap verdi peri ve kapıyı açarak karanlıkta aldı başını gitti. Salim yatağından fırlayarak onun peşinden koştu. Bu sırada bir komşusu odasından çıkmış, tuvalete gitmekteydi. Şaşkına dönmüş Arabacıyı görünce "Üff! Amma da sıcak hava! Sen de uyuyamadın galiba, amca?" diye sordu.

"Hayır," diye yanıtladı Salim; boş yere bir kelime daha sarfettiği için de kendi kendine küfür etti. Bütün gece küçücük odasında bir aşağı bir yukarı dolaştı. Şafak sökünceye kadar da pencereden bakınıp durdu. Bu arada kendine çay hazırladı, bir dilim ekmeği ağzında gevelerken kilisenin saati sekizi çaldı. Salim yorgun adımlarla odadan dışarı çıktı.

Komşuları, Arabacı'nın "Sabahlar hayrolsun" diyerek ken-

dilerini selamlayamayacak kadar canının sıkkın olduğunu görünce şaşırdılar.

Arabacı, evinin kapısı önünde durakaldı. Önünden iki çöpçü geçti. Bir tanesi, fazla toz kaldırmamak için sırtında taşıdığı koskoca bir deri torbadan su fışkırttı; ancak tozla kaplı su damlacıkları sokaktaki çukurları dolduruverdi. Öbürü de elindeki çalı süpürgesiyle, su serpenin peşinden gitti, ufak adımlarla tozların arasında kendine yol açıyordu. Salim, çöpçülerin oluşturduğu toz bulutu dağılıncaya kadar bekledi, sonra yavaş yavaş arkadaşı Ali'nin yanına vardı. Çilingir, birkaç ev ötede oturuyordu.

Salim kapıyı çalıp bekledi. Az sonra kapı aralığından bir kız çocuğu baktı. İçeriye dönerek "Salim amca gelmiş!" diye bağırdı ve kapıyı açıp içeriye kaçtı. Çilingir'in şişman karısı Fadime hemen koşup, torununun kaba hareketinden dolayı özür dileyerek, bu aile dostunu içeri buyur etti. Ancak Salim kadının şaşkın bakışları altında olduğu yerden kıpırdamadı; elleriyle bir şeyler işaret ederek daveti reddetti. "Ama Salim, senin nen var? Ali daha yataktan kalkmadı; Nabil'ciğin ateşi var, her sabah büyükbabasının yatağına girmeye bayılır o."

Salim, arkadaşı gelinceye kadar kapıda bekleyeceğini işaretle anlattı. Kadına konuşamadığını söylese, yok yere kelime kaybedecekti. Kadınsa karşısındaki bu tuhaf bunağın ne demek istediğini anlamak için zorlandı. Derken Çilingir'in takunya sesleri işitildi. Daha koridordayken haykırdı: "Heey, bu da nesi? Bizim Salim'in dilini kuş yutmuş galiba. Karısı içeri-

ye girerken kocasının kulağına, Salim'in tuhaf davrandığını fısıldadı. "Sen git içeriye, bize hemen bir kahve yap! Kendisi ben davet edeyim diye bekliyor. Âdet böyle, biliyorsun!"

Ali ağzı kulaklarına vararak Salim'i selamladı; beriki cevap vermeyince de karısından daha fazla afalladı. Salim tek bir kelime sarfetmeksizin yaşlı Çilingir'e, ne yapıp yapıp bu akşam evine gelmesini işaretle anlatmaya çalıştı. Bir süre sonra Ali, dostunun el işaretlerinden bir anlam çıkarabildi. Ama onun niye konuşmadığına da akıl erdiremedi.

Yaşlı Arabacı, öbür arkadaşlarına da mutlaka kendisini ziyaret etmeleri gerektiğini anlatmaya çalışırken çok zorlandı. Öğleye kadar bu herkese haber verme işi bitti. Salim bir dilim ekmekle biraz zeytin yedi; kapı kapı dolaşmaktan yorulduğu için bir saatliğine şöyle bir uzanıp yattı.

Akşamüstü yedi arkadaşı da çıkageldi. Dostlarının aklını kaçırmış olmasından endişeleniyorlardı. Yanyana oturdular; durmadan Salim'e bakıyorlardı. Salim, sakin sakin onlara çay ikram etti; her zamanki gibi de taze hazırladığı nargilenin marpucunu grubun en yaşlısı olan Göçmen'e uzattı.

Eski Bakan, sessizliği bozdu: "Ne oldu be, Salim kardeş?"

Salim çok yavaş konuştu. Perinin söylediklerini onyedi kelimeyle arkadaşlarına anlattı. Buna kendisinin de inanmadığını söylemek istediyse de, dudaklarından tek bir hece bile çıkmadı. Hatta Berber onu çimdikledi, gıdıkladı, bağırttı ve güldürdü ama Salim'in ağzından hiç ses çıkmadı. Yüzü sarardı, eliyle boğazını tuttu.

Derken Çilingir Ali: "Bu yedi armağanın ne olduğunu biliyorum ben. Hepimiz enayiyiz; yıllardan beri onun evine gelip çayını içtik, odasını sigara dumanına boğduk, ama içimizden biri çıkıp da onu kendi evine davet etmedi. Şimdi onu yedi kez davet edeceğiz; dili ancak o zaman çözülür! Bak şimdiden söylüyorum: Benim hatun zeytinyağlı patlıcan kızartması yaptı mı, Salim kanarya gibi ötmeye başlayacaktır. Yarın akşam bendesiniz, oldu mu?" diyerek hemen eve yollandı.

Vedalaşırken Salim'in gülmüş olması Ali'yi rahatlattı. Oysa Eski Bakan Faris, bu gülümsemeyi daha çok bir sırıtma olarak algıladı. Eve dönerlerken Berber Musa'ya bunu söylediğinde o da bu fikre katılınca, doğrusu şaşırmadı değil. "İşin kötüsü, dedi Berber ve bir sigara yaktı: "Bizim Arabacı eşek şakası yapıyor; öbürleri de bunu yuttu. Tuma'yı görmedin mi, ikide bir ıstavroz çıkarıp 'Meryem Ana, koru bizi!' diyordu. Onun numara yaptığını nasıl kanıtlasak acaba? Onu öyle çimdikledim ki, fil olsa bağırırdı; oysa gık bile demedi.

Bakan, kurnaz Berber'e saygı duyardı; çoğu kez ikisinin de fikirleri uyuşurdu. "Yoo, çimdiklemekle bu iş olmaz," dedi.

O günün akşamüstünde, birlikte dolanıp durdular ve rahatça nargile içilebilecek bir kahve aradılar. Girdikleri üç kahvede de radyoyu imanına kadar açmışlardı. Suriye, 1958 Şubatı'nda Nasır'ın idaresindeki Mısır'a katılmıştı. İlk bakışta Birleşik Arap Cumhuriyeti dağılır gibiydi. O gün Başkan Nasır, bir zamanlar can dostu, ama şimdi can düşmanı olan Irak'a çatarak üç saatlik bir nutuk atıyordu. Halk durmuş,

onun ağzından çıkan ateşli sözleri dinlemekteydi.

"Başkanlar laf ettikçe millet dut yemiş bülbül gibi susuyor," dedi Faris, tiksinircesine.

"Sen onların lafına kulak asıyor musun ki?" diyen Berber, kendini kahveden dışarı attı. Ama her dükkândan, her evden Devlet Başkanı'nın sesi geliyordu. "Bu sesin yanında kitapların lafı mı olur? Bu sesin tanrısal (!) tınısı yanında edebiyat yapmışsın neye yarar? Kâğıda dökülmüş kelimelerin solgun gölgesinden farksız bir şey olur bu!"

"Abartma, dostum," diye karşı çıktı Faris ve elini salladı: "Yazı, sesin gölgesi değildir; sadece adımlarının bıraktığı izdir. Eski Mısırlılarla Yunanlıların sesini bugün ancak yazılarla algılayabiliyoruz; sanki yanımızda konuşmuşlar gibi. Yaa, azizim, bir sesi tıpkı tanrılar gibi yaşatan şey, yazıdır."

"Nasır'ın gırtlağı da yabana atılır cinsten değil hani! Ne zaman sesini işitsem tüylerim diken diken oluyor, gözüm yaşarıyor," diye inatla yakındı Musa.

"Evet, haklısın, diye karşılık verdi Faris. "Sorun da bu ya zaten!"

İkisi de ağır adımlarla yürüdüler; yolda sürekli, Eski Bakan Faris'e göre haddinden fazla konuşan Nasır'dan ve de kendilerini şüphede bırakan Salim'in suskunluğundan bahsettiler. Yaşlı arabacıyı nasıl konuşturabileceklerini düşündüler.

Ertesi gün yedi arkadaş Ali'lerde toplandı. Patlıcan dolması gerçekten nefisti. Salim iştahla yerken, aklına karısı Saide geldi: O da iyi yemek yapardı. Çilingir, Salim'in tabağına yine

dolma koyarken, "Ee, güzel olmuş mu?" diye sordu. Salim gülümseyerek başını salladı ama ağzından tek kelime çıkmadı.

Öğretmen Mehdi: "Hanımının yemeğine diyecek yok," dedi. "Ama Salim, bizim hanımın hazırlayacağı bakla favasının yanında bir iki kadeh de buz gibi rakı çekerse öyle bir konuşacak ki, Şehrazat onun yanında halt etsin. Biliyorsunuz, eşim Lübnanlıdır; bakla favasını da Lübnanlılardan daha iyi yapan yoktur."

Ertesi gün dilsiz Arabacı bakla favasıyla soğuk rakıyı afiyetle midesine indirdi. Biraz da abarttı; o gece sarhoş olduğu yetmiyormuş gibi bakla ezmesinin neden olduğu gaz yüzünden gözüne uyku girmedi.

Altı gece boyunca arkadaşları, Salim'e yedirip içirtti. Arabacı gün be gün kilo aldıysa da tek kelime etmedi.

Yedinci günün sabahı Eski Bakan Faris'in yüzü gülüyordu. Misafirine olan sevgisinden değil tabii; kendinden çok emin görünüyordu. Arkadaşları geldiğinde, Berber Musa'nın dışında –çünkü onun haberi vardı– hepsi, koskoca kuzu çevirmeyi ve buza yatırılmış bira şişelerini görünce şaşırdı. Bakan, "Bu cehennem sıcağında yapılacak en iyi iş, soğuk bir Alman birası içmek," diyerek havayı yumuşattı. "Bizim yanlışlıkla bira diye adlandırdığımız sabunlu suya benzemiyor bu."

"Ben alkol almam," diye homurdandı Ali. Göçmen Tuma, arkadaşlarına ithal bira temin etmek için paradan kaçınmayan Bakan'ın damak zevkini –bir bilirkişi olarak– övdü. "Alman birası Amerika'da bile ün yapmıştır," dedi.

Yunus, Mehdi ve Isam bira sevmeseler de bu işe razı oldular. Çünkü Şam'da misafir, daima krallar gibi karşılanır; onun hakkı kutsal sayılır; buna karşın suskun krallar gibi bekler ve umduğunu değil, bulduğunu yer. Salim gülümsedi ve kuzu etiyle biraya yumuldu. Daha önce ağzına bira koymadığı halde bu içki hoşuna gitti...

Ali de sırf merak ettiği için o akşamki içki âlemine katıldı. Salim gece yarısına kadar şişeleri ardı ardına içtikten sonra, oturduğu yerde horlamaya başladı.

Çilingir Ali kahkahayı patlattı. "Konuşmasına konuşamıyor ama deniz aygırı gibi horluyor!"

Akşamdan beri sadece bir bardak birayı yudumlayıp duran Faris, Berber'e bakarak göz kırptı; o da bu anı beklermiş gibi yüksek sesle esnedi ve: "Hadi artık eve gidelim. Geç oldu!" dedi.

"Ya Salim? Dostumuz Salim ne olacak?" diye kızgın kızgın söylendi Ali.

"Sen onu merak etme. Ben ona bakarım," dedi Eski Bakan.

Altı arkadaş, ev sahibinin bakımlı ve kocaman bahçesini geçerken vakit bir hayli ilerlemişti. Salim geniş misafir yatağında horlamaktaydı. Biradan oluşmuş derin ve köpüklü bir denizde bir koyun yaşam savaşı vermekteydi sanki.

Ertesi sabah saat onu geçerken Bakan, mahzun bir tavırla Musa'nın evine vardı.

"Çabuk bana bir kahve yap, yoksa bayılacağım," dedi.

Musa hemen mutfağa koşarak en küçük kızına, okkalı bir kahve hazırlamasını söyledi ve sonra arkadaşının yanına döndü; Faris huzursuz görünüyordu. "Bütün gece yatağının başında bekledim. Feci horluyordu; 'Salim! Salim! Sana bir kahve yapayım mı? Salim, uyuyor musun?' diye kulağına fısıldadım. Sonra da aramızda kararlaştırdığımız gibi, onu korkutmak istedim ve ışığı yakarak, 'Kalk ayağa! Tutuklandın!' diye haykırdım. Önce ürkerek yatağında doğruldu, sonra gülümsedi ve tekrar yattı. Ben de kızgınlıktan küplere bindim. Niye gülüyordu ki? Yorgunluktan bitmiştim; uyanık kalmaya çalışıyordum. Şafak sökünceye dek bu işkenceye katlandım; sonra iskemlemde uyuyakalmışım. Boynum tutuldu. Bunun pek önemi yok ama, Salim işememiş olsaydı!"

"İşedi mi?" diyen Musa şaşırmıştı; yine de gülmekten kendini alamadı. "Yani yatağa mı işedi?" diye sordu.

"Yatağa işese yine iyi. Hayır; ben mışıl mışıl uyuyordum, birden rüyamda bir nehrin akışını gördüm. Gözlerimi açtığımda ne göreyim? Salim bir köşede durmuş, lastikağacı diktiğim saksıya şakır şakır işemiyor mu! Gel de sen bunu yıllardan beri o ağaca gözü gibi bakan karıma anlat!"

İkisi de düşünceli düşünceli kahvelerini içti. Akşamüzeri olunca da yavaş yavaş Salim'in evine vardılar. Ufacık odasına adeta utanarak girdiler. Arabacının sevinci bile onları keyiflendirmedi. Çaylarını içerken öbürkülerin de gelmesini beklediler. En son gelen Çilingir Ali'ydi. Yüzü sararmıştı; kendisine bira içirttiği için Eski Bakan'ı suçladı; beriki de kısık sesle

bunu iyi niyetle yaptığını yineledi.

Yunus, Faris'e sordu: "Niye gece Salim'i korkuttun?"

Bakan bu soruya şaşırmıştı doğrusu.

"Dün gece neler saçmaladığını anlattı bana Salim," dedi Kahveci.

Bakan, Salim'e baktı; beriki hafifçe gülümseyerek başını salladı.

"Ama daha önceden anlaşmıştık ya!" diye söze katıldı Berber. "Peri, Salim'i öylesine korkuttu ki, dili ondan tutuldu demiştik ya! Annem, –Nur içinde yatsın!– yeni bir korku, eskisini ortadan kaldırır, derdi. İşte biz de Salimi korkutarak dilini çözmeyi denedik. Bir zamanlar benim bir komşum vardı. Çok genç ve güzel bir kadındı. Bir gün aniden kocası öldü. Kadıncağız çok üzüldü; her gün kocasının mezarı başında diz çöküp, o zamana kadar yaptığı şeyleri, neler pişirdiğini, neler satın aldığını falan anlatmaya başladı. Bir öğle üstü yine mezara gitti. Ev işlerinden yorgun düşmüştü; derken bir ağacın altında uyuyakaldı. Uyandığında her yer kapkaranlıktı. Müthiş bir korkuya kapıldı. O heyecanla mezarlıktan ayrılırken soğuk bir el, yakasına yapıştı. Korkunç bir ses boğuk boğuk: "Yolculuk nereye böyle?" diye hırladı. Genç kadın çırpınarak kendini kurtardı ve deliler gibi evine koştu. İster inanın, ister inanmayın: Kadın o günden sonra dilsiz kaldı. Saçlarının yarısı bir gecede bembeyaz oldu. Doktorlar kendisinden ümidi kesmişti. Ta ki annem, onu bir kez daha korkutmak gerektiğini, ancak o zaman konuşabileceğini söyleyinceye dek. Bu-

nun için de dul kadının geceleri kocasının mezarına gitmesi gerekiyordu. Orada kocasından, sevgisinin asla değişmediğini Ermiş Thomas'a bildirmesini dileyerek dili nin çözülmesi için yalvaracaktı. Ermiş Thomas –bilirsiniz!– oldum olası meraklıdır. Meraklının diliyse asla tutulmaz. Neyse, kadıncağız akşam gün batarken mezara gitti. Yüreği pır pır çarparken ölmüş kocasına ne diyeceğini düşündü. Derken mezardan yine o korkunç ses yükseldi: "Ermiş Thomas mı? Bırak şimdi şu Ermiş Thomas'ı. Bilirsin, hayattayken de meraklılardan hoşlanmazdım ben. Bu herif cennette bile peşimi bırakmıyor! Hadi defol git buradan! Bırak beni de ölümümün keyfine varayım! Sen mutlu yaşa, bir daha da mezarıma gelme!"

Bu sözler üzerine yerden bir el uzanıp kadının kolunu yakaladı. Kadın deli gibi haykırarak oradan kaçtı. Bir anda iyileşivermişti; işte o günden sonra hep mutlu yaşadı."

Berber öyküsünü bitirdikten sonra, Bakan anlamlı anlamlı başını salladı; bu palavradan ötürü Berber'e içinden şükretti.

"Biliyorum!" diye seslendi Yunus. "Dilinin çözülmesi için Salim'in yedi şişe şarap içmesi gerek. Uzun yılların verdiği tecrübelere dayanarak şunu söyleyeyim: Şarap, dili yumuşatır. Çöldeki kayalar kadar sessiz nice ayyaş, şarap içtikten sonra çenesi açılıp beni uyutmuştur, bilemezsiniz."

Berber'le Faris bu öneriyi ölümcül Yunus değil de, Tanrı yapmışçasına gülümsediler. Aynı anda ve ağız birliğiyle –istemeseler de– "Tamam işte!" diye bağırdılar.

Yaşlı beyler her gece bir meyhaneden öbürüne gidip gelmeye başladılar. Salim'in dilindeki düğümü ancak şarabın çözebileceğine inandıkları için sabahlara kadar içip durdular.

Yaşlı adamların bu "ziyaretleri" yavaş yavaş dikkat çekmeye başladı. Bu konuda Çilingir'in karısı Fadime'nin az rolü olmadı hani. Fadime imanına kadar abartıyordu. Kentin yıkık yöresindeki salaş meyhaneleri onun dilinde, yeni kentin, içinde kadınların çırılçıplak dans ettikleri o kırmızı ışıklı ve gizemli barlara dönüşüverdi. Elbette Fadime, bu anlattıklarını kimseye söylemeyeceklerine dair, dinleyenlere yemin ettirmeyi unutmadı. Ama Şam'daki komşuları bilirsiniz: ağızlarında kuru bakla ıslanmaz! Bir kere dedikodu alıp yürümeye görsün: her anlatılan allanıp pullanır, sonunda gerçek dışı oluverir.

Bu sonu gelmez tedavi bittiğinde Salim'in iflâhı kesilmişti. Eskisi kadar çok içmediği için nerdeyse unuttuğu baş ağrıları bu kez yeniden başladı.

Berber, Salim'in yedi çeşit parfüm koklamasını önerdi; her şişeyi de yedi kez koklayacaktı. Burunla dil arasında yakın bir ilişki bulunduğundan emindi.

Birinci şişeyi Salim, içine çeke çeke kokladı: bu, onun en çok sevdiği portakal çiçeği kokusuydu. İkinci şişedeki karanfil kokusunu biraz isteksizce koklayıp içine çekti. Üçüncü şişedeki gülsuyunu laf olsun diye kokladı. Dördüncü şişedeki destile edilmiş yasemin çiçeğini beş kez kokladıktan sonra

burnu koku almaz oldu. Ama arkadaşları, yedinci şişeye kadar hepsini koklaması için diretti. Bu tedavi (!) sonunda yaşlı Arabacı yine baş ağrısına yakalandıysa da bir türlü konuşamadı.

Yedi pantolonla yedi gömlek de arabacının dilini çözmeye yetmedi. Onsekiz memura kafa tutmasının da bir yararı olmadı. Salim yıllardan beri bir emeklilik ya da sosyal güvence istemekteydi. Bunun için gerekli evrakı doldurup hiç ses çıkarmadan onsekiz memurun karşısında durdu; onlarsa bu evraka sadece bakıp, üzerlerine silik birer mühür vurmaktan başka bir şey yapmadılar. Daha ikinci memurun önündeyken Salim, yanlış yere gelmiş olduğunu anladı. Üçüncü memursa ona mutlu bir emeklilik diledi, o kadar.

Şam'da bir devlet memuru kolay kolay mühür vurmaz, hele hele hiç gülmez. Mühür, memur ruhunun bir parçasıdır; kâğıt üzerine bir mühür bastırırken ruhu sızlar; evrak arasına sıkıştırılan birkaç banknot bu acıyı hafifletse de. Devletin maaş ödeyeceği bir emekliyi gülümseyerek tebrik edeceksin ha? Böyle bir şeye Şam'da "mucize" denir.

Kaldı ki Şam'da herkesin inandığı mucizeyi bulmak hiç de kolay değildir. Bu köhne kentin ilginç bir yanı vardır: Gerçek ve sahte peygamberler, simyacılar ve büyücüler burada binlerce mucize üretmiştir, ama Şamlılar bunların hiçbirine inanmaz. Şamlıya göre: Bakanlıkta torpilin varsa, mucize budur!

Bakan, Salim'in yolunu açmıştı; öyle ki, ağzını açmaya bile gerek kalmadan sosyal yardım talep ettiği dilekçesi, bir masa-

dan öbürüne –hiçbir engel olmadan– geçiverdi. Emniyet Sandığının veznesindeki güleryüzlü kadın, kendisine yüzyetmişbeş lira öderken Salim gözlerine inanamadı. Öylesine duygulandı ki, ağlamaya başladı. Yine de ağzından tek bir kelime çıkmadı.

Yedi arkadaşı Salim'in emekliliğini cafcaflı kutlamadı. Ancak her gün içtikleri çayın yanında bu kez tuzlu fıstık da vardı. Bakan, herkesin övgüsünü kazandığı için kasılıp durdu. Sadece Göçmen Tuma düşünceliydi.

"Neyin var senin?" diye sordu Berber.

"Hiç. Yarın, yarın size fikrimi söyleyeceğim," diye fısıldadı Tuma.

Sesi yorgun çıkmaktaydı; aklmdan geçenler onu yormuşa benzerdi.

Salim, arkadaşlarını birbirine düşüren öneriye neden sevindi?

Yedi arkadaş evlerine döndüğünde saat onbiri geçmişti. Büyük avluda komşular, misafirleriyle birlikte küçük gruplar oluşturmuş, eylül akşamının taze havasını içlerine çekmekteydi. Nar ağacının altında birkaç adam iskambil oynuyor; karşı tarafta da tavla atanlar görülüyordu. Üçüncü bir grup, Afife'nin kapısı önünde toplanmıştı.

Salim boşalan bardaklarla semaveri mutfağa taşıdı, onları güzelce yıkadıktan sonra odasına koştu.

Afife ona biraz da acıyarak baktı: "Salim Amca, sen de bize katılsana!"

Oyun oynayanlardan biri, çocuk sesli şişko bir adam:

"Hayır," diye seslendi. "Buraya gelsin de şu acemiye tavla oynamasını öğretsin!"

Karşısındaki:

"Seninki de sırf şans. Sen buna oyun mu diyorsun yani? O zar bende olsaydı, şimdiye kadar seni çoktaan karıcığının kucağına yollamıştım; orada avunurdun."

Salim bir ara durdu, tavla oynayanlara baktı, sonra gülümseyerek odasına çıktı. Işığı söndürdü, divana serildi. Artık

yorgun değildi.

Yaşlı Arabacı'nın aklı almıyordu: Dünyada olmayacak bir şeyi Eski Bakan Faris nasıl başarmıştı? Para kesesini eline alarak içindeki kâğıt paraları çıkardı, onları kokladı, sonra yine yerine koydu. Yirmi yıldan bu yana ilk kez Seylan çayının keyfine varmaktaydı. Yoksulluk günlerini ve de karısını hatırladı. Başı dimdik, odaya girip de "Bak şekerim, sana hakiki Seylan çayı getirdim!" diyebilseydi kim bilir nasıl sevinirdi! Bu parayla ona neler satın almazdı ki! Ömrü boyunca arzuladığı bir giysi için mavi renkte kadife kumaş Doğru, ellerine yakacağı kınayı da unutmazdı elbette. Salim yıllar boyu devlet dairelerinin eşiğini aşındırıp durdu, ama her defasında eli boş döndü. Karısı onu her defasında, başrahipten ya da Çalışma Bakanlığı'nda görevli şoförün damadından tavsiye mektubu alması için yüreklendirirdi. Emekli maaşı bağlanırsa ellerine kına yakacağına, yeni gelinler gibi hoplayıp zıplayacağına ve avluyu dans ede ede üç kez döneceğine yemin ederdi hep.

Salim acı acı güldü.

Uzaktan, sonuna kadar açılmış bir radyo sesi duyuldu. Komşusu Kasap Mahmut'un evinden gelmekteydi. Kasap Mahmut bekârdı; her gece Mısırlı şarkıcı Ümmü Gülsüm'ü dinlerdi. Kahire radyosu her perşembe, geç saatte onun konserini yayınlıyordu. Kasap bu şarkıcının sesine bayılırdı. Dinlerken sık sık ağlar, baş yastığını koltukaltına sıkıştırarak ufacık odasında dans ederdi. Mısırlının sesine bayılan sadece Kasap değildi. Milyonlarca Arap onu o kadar çok seviyordu ki,

hiçbir devlet başkanı perşembe akşamları demeç vermeye kalkışmıyordu; çünkü hiç kimse ona kulak asmayacaktı.

Odadan yükselen şarkıcının sesi dalgalar halinde yandaki komşunun avlusuna, oradan güvercinlerin üşüştüğü, sarmaşık ve çiçeklere boğulmuş bahçe yolundan geçerek duvarlara çarptı. Orada şelale gibi Arabacı'nın evinin avlusuna geçip öteki sesleri de bastırarak Salim'in kulağına geldi.

Yaşlı Arabacı oldum olası iyi bir dinleyiciydi ama yine de susmaktan pek hoşlanmazdı. Ancak ruhu sakinleştiğinde, seslerin de birer lezzeti olduğunu anladı. Kulakları büyülü bir damağa dönüştü. Artık Salim bir kelebek gibi bir sesten öbürüne konuyordu. Ümmü Gülsüm'ün şarkısı, dikensiz karanfillerin oluşturduğu çiçek tarlasının güzelliğindeydi.

Salim bir süre şarkıcının bu bakımlı bahçesinde kaldı; sonra öteki seslerin gösterişsiz çiçeklerinin etkisine girdi ve acılı bir inilti işitti. Salim gülümsedi: Afife yine abartmıştı! Midesindeki birazcık gazı ölümcül bir hastalığa dönüştürürdü hep. Bundan söz ederken de, devlet sırrıymış gibi usul usul konuşurdu.

Derken Salim, yaşlı bir kadının kaygılı sesine kulak verdi: "Ülkenin kuzeyinde kolera salgını başlamış; eğer öyleyse Tanrı bizi korusun!" Salim taş kesildi. Kolera mı? Demek ki doğruymuş!

O gün ilk kez BBC radyosundan işitmişti bu haberi; oysa devlet radyosu bunu yalanlıyordu: Kolera yokmuş! Bunu yabancı ajanlar uyduruyormuş...

"Sana kim söyledi bunu?" Afife kolera konusunda her şeyi bilmek istiyordu.

"Ne bileyim, ben sadece Aleppo'daki hastanelerin dolup taştığını duydum," diye yanıtladı yaşlı kadın. Salim onun yalan söylediğini hemen anladı; çünkü sesindeki huzursuzluk belli oluyordu. Kadın, hastalığın nerde başladığını çok iyi biliyordu; bundan yana Salim'in hiç kuşkusu yoktu. Komşusu Tanius'larda birkaç yabancı tavlaya oturmuştu; Elia'larda da iskambil oynuyorlardı. Bu nedenle insanlar fikir beyan ederken dikkat etmek zorundaydı. Hükümetin, Nasır'ın başkanlığındaki Mısır'la işbirliği yapmasından sonra gizli örgüte adamakıllı çekidüzen verildi. Bu örgüte artık Gizli Teşkilat değil, "Ulusal Güvenlik Örgütü" denildi. İşi o denli sağlam tutuyorlardı ki, ana baba çocuklarının önünde serbest konuşamaz, komşular birbirine güvenemez hale geldi.

Salim, bir sesin tadına bakarak, sahibinin yüz ifadesini tahmin etmeye çalıştı. İkide bir ayağa kalkarak, miyop gözlerinin hassas kulaklarına yenik düştüğünü irdelemek için dışarıya, avluya baktı. Gözü, karaltıları şöyle böyle seçebildi.

Oyunculardan birinin heyecana kapılıp, şimdi kartları fırlatıp eve gideceğim tehdidi, yaşlı Arabacı'nın kulaklarında sahte bir lezzet bıraktı. Öbürküler adamı yatıştırmaya çalışarak kimsenin onun eline bakmadığını savundular. Afife misafirleriyle fısıldaştı; o adamın gözü döndü mü dünyayı görmeyeceğini herkes bilirdi. Oyun arkadaşları adamı ne kadar yumuşatmaya çalıştıysa beriki bir o kadar küplere bindi. Derken

içlerinden biri, onun tehdidini ciddiye aldı ve ayağa fırlayarak kısık ama zehir gibi bir sesle: "Gideceksen git be adam!" dedi. "Zaten mızıkçının tekisin sen! Biz buraya eğlenmeye geldik. Anlıyor musun?" Ağzından çıkan her söz, kısık bile olsa, alevden bir okla kulak deliyordu sanki. Mızıkçı önce köpekler gibi uludu, sonra da özür diledi. Salim rahatlamıştı; gülümsedi.

Bütün gece uyanık kaldı. Komşulardaki misafirler evlerine gittiği halde o, oturduğu yerden kalkmadı bile.

Nar ağacının altındaki cırcır böceklerinin şamatasıyla, şafak sökene doğru Afife'nin yatak odasından gelen işveli sözler, Salim'in yatakta sağına dönerek uykuya dalmadan önce işittiği son sesler oldu.

İkindiye doğru ilk gelen, Göçmen Tuma'ydı. Ötekileri beklemeden Salim'in odasına daldı; orada önce bir aşağı bir yukarı dolaştı, bir süre oturdu, sonra huzursuzca yerinden kalkıp bir tur daha attı. Saat sekize doğru herkes gelmişti.

Göçmen: "Bizim Salim seyahate çıkmayalı çok oldu. Onu dilsiz kılan, yabancı ülkelere karşı ruhunun duyduğu özlem, yoksa başka bir şey değil!" diyerek bir an sustu; nargilesinden derin bir nefes çektikten sonra marpucu arkadaşına uzattı.

"Eeh, ne de olsa doğuştan arabacı o!" diye ekledi. "Ama ne arabacı! Sen dünyayı gez dolaş, sonra da en güzel yer diye gel şu vahaya tıkıl! Ha? Arabacılığı falan kalmamış onun! Dostumuzu hasta eden bu işte!"

Bu sözler üzerine Salim düşünceli düşünceli boynunu büktü.

"Yedi dağı aşsın, yedi vadiden geçsin, yedi ovayı dolaşsın, yedi ülkeyi görsün ...Valla bak o zaman dili nasıl açılır!"

Eski Bakan bu fikre bayıldı. Böyle bir gezinin masraflarını üstleneceğini vurguladı. Mehdi'yle Tuma da Salim'e eşlik edecekti!

Eski bir fayton bulabilmek için Şam'ın altını üstüne getirdiler. Oldukça umutluydular. Yeni arabacı giysisiyle faytona binip kamçısını fiyakalı bir şekilde şaklatan Salim'in keyfine diyecek yoktu. Sadece kötü arabacı atını kamçıyla döver; iyi arabacıysan atlar seni dinler, kamçılamana da gerek kalmaz. Atlar dörtnala kalktığında Salim'in komşuları el sallayıp ağlaştılar.

Salim, yandaşlarıyla birlikte yedi şehir dolaştı, yedi dağı aştı. Yedi ovayla yedi vadiden geçti. Gezisi kırk gün sürdü. Geri döndüğünde bitkin gözüktü; hırçındı, ama yine de konuşamadı. Tuma'ya bu önerisi nedeniyle yok yere zaman kaybettikleri için serzenişte bulundular.

Bir doğabilimci ve bir deneyimli ebe, zavallı arabacıya en berbat şurupları, merhemleri ve tütsüleri uyguladılar. Salim günden güne sararıp soldu; yine de ağzından tek laf çıkmadı. Katoliklerin kutsal suyu da tıpkı Yunanlı Ortodokslarınki gibi, hiçbir işe yaramadı; Mekke'den getirtilen kum da, Kudüs'ün tozu kadar etkisiz kaldı.

Yine bir gece bir araya geldiler:

"Daha sekiz günümüz var," dedi Eski Bakan; çok endişeliydi ve bu sözleriyle ötekilerini de korkuttu.

Hiçbiri konuşmadı; sanki peri, onların da dilini bağlamıştı. Saat onikiyi çaldığı halde hiçbiri yorgunluk duymadı. Öğretmen: "Ben biliyorum!" diyerek eliyle dizini dövdü. "Vallahi, adım gibi biliyorum." Uğradıkları yenilgiyi örtbas etmek istercesine sesini yükseltti: "Salim'in iyileşmesi için yedi tane öykü dinlemesi gerek!"

Berber Musa buna hayran kaldı; Çilingir Ali'yse hiç oralı olmadı. Yunus bu fikre bayılırken Tuma'yla İsam bu öneriyi pek iyi bulmadı. Bakan ise çekimser kaldı.

"Öğretmenle Berber laf etmekten başka bir şey bilmez! Hayatı laf onların," diye kızgın kızgın söylendi İsam.

"Ben zaten öykü bilmem. Ayrıca bu saçmalığın Salim'i iyileştireceğine de inanmıyorum," diyen Ali, İsam'ı destekledi.

Bu fikri uzun uzadıya tartıştılar. Gün doğarken Eski Bakan, endişesini gizlemeksizin tartışmaya son verdi. Göçmen'le İsam'ı yatıştırdı; Ali de baktı ki bu işin başka yolu yok, "Öyle olsun!" dedi. "Zavallı Salim de bunu istiyorsa karşı çıkmam." Salim'in de istediği buydu.

"Kim başlayacak?" diye soran Berber ortalık tam durulmuşken yeni bir tartışma başlattı. Hiç kimse ilk öyküyü anlatan olmak istemedi.

"Peki!" dedi İsam. "Hapishanedeyken, çetrefilli bir durumla karşılaştığımızda hep kart çekerdik." Salim'e baktı: "Sende iskambil kâğıdı var mı?"

Salim başını salladı, ayağa kalktı ve bir deste eskimiş iskambil kâğıdı getirdi.

"Buraya bakın!" dedi İsam usulca: "Burada altı tane kart var. Ben bunlara bir as ilave edip karıştırıyorum. Ası kim çekerse, ilk öyküyü o anlatacak. Anlaştık mı?"

Hepsi ses çıkarmadan başlarını salladı. Sadece Berber, İsam'dan kâğıtları iyi karıştırmasını rica etti.

İsam, kâğıtları ufak masanın üstüne yaydı. Önce en yaşlıları olan Göçmen başladı. Bir vale çekti; kahveci, ikili çekti; Berber de papaz! Öğretmen de kendi kartını çekip açıverdi: Karo asıydı. Bir zamanlarki mahpus, Eski Bakan ve Çilingir rahat birer nefes aldı.

Salim ise yerinde doğrularak sessiz sessiz güldü; öyle ki Berber onun gerçekten dilsiz mi kaldığını, yoksa kendileriyle dalga mı geçtiğini anlayamadı.

5

Neden biri sesini bağlattı, sonra da çözdürdü?

Mehdi uzun boylu ama çelimsiz bir adamdı. Otuzbeş yıl boyunca coğrafya öğretmenliği yapmıştı. Kaç öğrencisine dünyadaki ülkeleri, nehirleri ve dağları öğrettiğini kendi de bilmiyordu. Ama içlerinden iki banka müdürü, bir general ve birçok doktor çıkmış olmasıyla her zaman övünürdü. Eski mahallede bayağı forsu vardı, bu nedenle biraz kasılırdı; birçokları, biraz da ona duyduğu saygıdan, onunla sohbet etmeye çekinirdi. Yani diğer öğretmenlerle olduğu gibi, onunla uzun boylu konuşamazdınız. Önce havadan, hayat pahalılığından ya da koleradan söz etseniz o, konuyu dönüp dolaşıp coğrafyaya getirir ve karşısındakinin cehaletini yüzüne vururdu. Bir gün komşulardan birine, "Himalaya'nın yüksekliğini bilmezsen, ne kadar alçak olduğumuzu nasıl anlayacaksın?" demişti; elbette bu söz iki anlamlıydı. İşte o günden sonra mahalledeki dedikoducular ona bir lakap taktılar: Mister Himalaya! Ne var ki, Salim'in toplantılarında Mehdi, coğrafyadan hiç söz etmedi.

O kasım ayının bir öğle üzeri Şam'ın üzerini yine bulutlar kapladı. Yarım saattir yağan yağmur duruverdi. Sokaklarla insanlar taze toprak kokuyordu. Hava buz gibiydi. Mehdi kapıdan çıkarken boyun atkısını düzeltti. Koskoca dikiş makinesi-

nin başına geçmiş olan Ermeni kunduracıyı selamladı. Beriki, öne düşmüş gözlüğünün üzerinden bakarak iki parmağını yukarı kaldırarak; Mehdi'ye, sipariş verdiği ayakkabılarını iki gün sonra hazır olacağını belirtti.

"Tamam," diye mırıldandı Mehdi ve yoluna devam etti. Kendi kendine, "Kunduracı en son ne zaman gülmüştü?" diye sordu; cevabını bulamadı.

Thomas Kapısı önünden geçen bir bölük asker; doğuya yöneldi. Çocuklar yağmurun oluşturduğu çamurlu sularda sıçrayıp oynamaktaydı. Kamyonlardaki askerlere, "Haydi, savaşa!" diye bağırıp dalga geçtiler; berikilerse üzüntülü yüzler ve boş bakan gözlerle geçip gitti; çocukların eğlencesi onları ilgilendirmemişti.

İlkbaharda, Musul'da kanlı bir isyan başgösterdi. Irak hükümeti, Nasır'ı asileri kışkırtmak ve onlara para vermekle suçladı.

İki ülkenin arası açıldı. Bir yıl önce radyolarda Irak devriminin kahramanı olarak adlandırılan Başkan Kasım, hiçbir açıklama yapılmadan düşürüldü. Aynı radyo bu kez onu, Bağdat'ın gelmiş geçmiş en kanlı kasabı olarak niteledi. Bizim radyo her gün Irak'taki açlık, isyan ve kolera salgınından söz ederken Suriye'nin doğusundaki huzursuzluğu ve Irak sınırı yakınındaki savaş tehlikesini ağzına bile almıyordu. Fısıltı gazetesi almış yürümüştü. Buna göre Suriyeli genç subaylar hükümete başkaldırmış ve Iraklı askerlerin yardımıyla, doğudaki en önemli yerleri ele geçirmişti. Şam radyosuna göreyse doğu-

da durum sakindi; ama Mehdi, spikerin palavralarına inanmadı. Suriye'nin başına hangi hükümet gelse, düşürülmezden önce hep ülkedeki huzur ve asayişten bahsederdi. Mehdi'nin içi bir tuhaf oldu. Ne zamanlara kalmıştık! Hükümet komşu ülkedeki bir diktatörü önce kardeş ve kahraman diye övüyor, sonra da onun korkak bir hain ve düşmanımız olduğunu söylüyordu. Bir harp çıktı mı, halkın fikri alınmaksızın her iki ülkenin evlatları cephelerde çarpıştırılıyordu.

Mehdi silahlara şöyle bir baktı. Hepsi doluydu, yepyeniydi; askerlerin gencecik yüzleri gibi.

O gün Fransız Hastanesi'nin yakınındaki evinden her zamankinden daha önce çıktı. Çocukluğunun geçtiği Bakır Çıkmazı sokağındaki evi unutmamıştı. Pek uzakta sayılmazdı. Mehdi, kırk yıldan beri ayak basmadığı evi görünce şaşırdı; kapısı ufacıktı: Oysa çocukken bu kapı ona koskocaman gözükürdü. Yüreği hızla çarpmaya başladı. Evin kapısı, Şam'daki hemen her kapı gibi aralıktı. İtiverdi. Avludan, burnuna kaynamakta olan çamaşır ve zeytinyağı kokusu geldi. Ufacık bir kız yalınayak ona doğru koştu. Mehdi ona gülümsedi. "Senin adın ne bakayım?"

"İbtisam," diye yanıtladı kızcağız. Mehdi, içeriden gelen takunya sesleri işitti. Anne ve babasının eskiden yatak odası olarak kullandıkları yerden şişman bir kadın çıktı. Mehdi'yi görünce utandı.

"Bugün üc kez elimden kurtuldu! Şeytanı dua etmeye ve oruç tutmaya razı etmek, bir çocuğu yıkamaktan daha kolay!

Altı çocuğum var, hepsi de cıva gibi! Yakalıyorsun, elinden kaçıveriyor!" diyen kadın durdu, kızı omzundan yakaladı. Sonra Mehdi'ye: "İçeri buyur! Bir şey ikram edebilir miyim?" dedi.

"Hayır, sağ ol, şöyle bir bakayım demiştim. Biliyor musun, ben bu evde doğdum. Çok eskiden biz burada otururduk. Anneannemle büyükbabam da burada oturdu. Muhammed Riyad El Kerim. Kapının üzerindeki mermerde bu isim yazılı; işte o benim büyükbabam," dedi Mehdi, biraz sıkılarak.

"Deme yahu! O zamanlar ikinci kata kadar su gelir miydi?" Yanıt beklemeden ekledi: "Bir yıldan beri su kıtlığı var; sadece aşağı katta su var. Üst kattaki komşu hep bizden su alır. Her cumartesi yani banyo günü sen cümbüşü seyret!"

"Yoo, eskiden su yeteri kadar vardı. Kaç aile oturuyor şimdi burada?"

"Yukarda üç, altta iki aile; bir de öğrenci var ama suyu fazla kullanmaz. Kirli çamaşırlarını her haftasonu alıp evine götürür. Kendisi Darayalı. Çok nazik bir insan. Bizim ufaklık İbtisam, onun yanında yatmaya bayılıyor. O da özellikle çocuklardan çok hoşlanıyor. Ama onu rahat bıraksınlar diye hep söylüyorum. Gece yarılarına kadar nah böyle kalın kitaplar okuyor!" Kadın eliyle gösterdi.

Mehdi, merdiven başındaki ufak odayı göstererek: "Orada kim oturuyor?" diye sordu.

"O delikte mi? Aman efendim, orada da insan mı yaşar? Allah korusun! Oraya yazları üç tane gaz sobası, kışın da iki

bisiklet koyarız. Bak şuraya!"

Mehdi ufacık odaya bir göz attığında şoke oldu. Usulca eyvallah deyip oradan uzaklaştı. Karısı, Bakır Çıkmazı'ndaki Batbuta'dan ertesi gün için balık almasını tembihlediği halde bunu unuttu. Balıkçı Batbuta, malını satarken öylesine bağırırdı ki, sesi Türkiye'den bile duyulurdu. Yine de Mehdi, onun sesine kulak asmadan yoluna devam etti. Balık kokusu bile onu düşüncelerinden ayıramadı.

Mehdi, Arabacı'nın kapısını açıp içeri girdiğinde altı arkadaşı da oradaydı. Zaten kapıyı kimse çalmazdı. İsam diz çökmüş, mangalın kömürünü üflemekteydi. Etrafa hoş bir çıra kokusu yayıldı. Mehdi kapıyı kapatırken İsam: "Hele şükür!" dedi. Kömür ateş almaya başladı.

"Soluğum kesildi. Eskiden bir üfürüşte mangalı, bir kuzu çevirecek kadar yakabilirdim, diye sızlanan İsam öksürdü.

Mehdi: "İyi akşamlar!" diye herkesi selamladı, ellerini ovuşturdu; çayın kokusuna sevinmişti.

Mehdi'nin kahverengi elbisesini, beyaz gömleğini ve bej renkli atkısını ilk fark eden Bakan oldu.

"Düğünden mi geliyorsun?" diye dalga geçti. Ötekiler gibi ayağa kalkarak dostuyla tokalaştı.

Ses tellerini önemli bir göreve hazırlamak istercesine çayından hatırı sayılır bir yudum alan Mehdi: "Başlıyorum!" dedi. "Gözünüzü kulağınızı iyice açıp beni dinlerseniz Allah da sizden razı olur."

"Bir dakika, lütfen!" diyen Göçmen, deri çantasından göz-

lüğünü çıkarıp taktı. Ötekiler sırıttı; çünkü Tuma ne zaman bir şey dinlemek istese hemen gözlüğünü takardı.

"Şimdi daha iyi dinleyebilirim," diye ekledi; buna kendi bile güldü, keyfi yerine gelmişti.

"Buna aklım ermiyor," dedi Mehdi. "Sokrat, hiç sesini çıkarmadan oturan öğrencisine ne demiş? 'Konuş ki, seni göreyim!' Yani sen de şimdi gözlerinle mi işiteceksin?"

"Tabii, be adam!" diye çıkıştı Tuma.

"Peki. Öyküme başlamadan önce, anlatmaktan neden hoşlandığımı sizlere söylemek isterim. Anlatmayı sevmemin nedeni, küçükken işittiğim öykülerden biridir. Bu garip öyküyü nasıl ve nerede dinlediğimi anlatayım önce.

Allah rahmet eylesin babam, ben daha ufacıkken eve yeni bir arkadaşını getirdi. Babam marangozdu; yeni arkadaşı uzak bir köyden geliyordu. Fakirdi ve Şam'da evi barkı yoktu. Merdiven altındaki kamarayı ona hazırladık. Şafak, –adı buydu– o günden sonra hep orada yatıp kalktı. Bana o berbat hücre o zamanlar kocaman gelirdi; aslında ufacıktı, üç tane sobayı zor alırdı. Her neyse, Şafak'ı iyice hatırlıyorum. Suratı yara izleri içindeydi. Kaç yaşındaydı, bugün bilemeyeceğim. Akşamları eve geldi mi hemen elini yüzünü yıkar, çayını içer, odacığının önündeki ufak iskemleye oturarak sigarasını tüttürür ve durmadan göğe bakardı. Saatlerce orada, hareketsizce yıldızları izlerdi. Kışın, bazen hava günlerce bulutlu oldu mu, –ki bu pek enderdi– keyfinin kaçtığını hissederdim. O zaman odasına çekilir ama uzun süre uyanık kalırdı. Benim odam avlu-

nun öbür ucunda, onunkinin tam karşısındaydı. Yatağımdan onun hücresini görebiliyordum. Her gece onu izlerdim. Odasında elektrik yoktu, bu yüzden idare lambası yakardı. Arada sırada odasında bir aşağı bir yukarı dolaştığı olurdu. Gece kalkıp tuvalete gittiğimde o, ertesi sabah erken kalkması gerektiği halde hâlâ uyanıktı. Babamınsa gözleri, ömrü boyunca, saat on oldu mu kapanmıştı.

Babam ondan çok hoşlandı; çünkü o gelir gelmez işleri açıldı. Çok sonraları ne zaman söz Şafak'tan açılsa hep, 'Şafak bana uğur getirdi; onun nurlu bir yüzü vardı, derdi.

Şafak çok sıkılgandı; kısık sesle konuşurdu. Annemle ya da kız kardeşimle konuşurken hep yere bakardı. Mahallemizdeki çocuklar bu utangaçlığından ötürü onunla hep alay ederdi; hani babamdan korkmasalar onu taşa bile tutarlardı. Ama babam onu kendi oğlu gibi sevdi.

Uzatmayalım, ben Şafak'ın bir büyücü olduğundan emindim. Daha çocukken bile çok meraklıydım ben; yine de asla onun odasına girmedim. Biraz da korkuyordum. Halam çoğu kez annemin kulağına, çocukları onun yanına sokmamasını fısıldardı. 'Gözlerini görmedin mi? Hiç rengi yok. Hele dişleri? Dişlerini görmedin mi, nasıl iki sıra? Üstte iki sıra, altta...' derken korkusunu gizleyemezdi.

Annem gülerdi: 'Tamam. Tamam. Ayak parmaklarını da gördüm; aralarında incecik bir zar var, ördek ayağı gibi.'

Halam bozulurdu. Ben de Şafak'tan çok ürkerdim.

Bir yaz günü yine ufacık iskemlesinde oturmuş, gökyüzüne

bakmaktaydı. Yanına vardım ve yukarılarda ne aradığını sordum.

'Birbirini seven iki yıldızı,' diye cevap verdi. 'Biri elmas gibi parlak, öbürüyse alev kırmızısı. Bunlar hep birbirini takip eder. Bazen elmas gibi parlayanı, bazen de alev kırmızısı olanı öne geçer. Bir araya geldiklerinde gökten binlerce inci yere düşer. Bu anı yakalayıp da elini uzattın mı, bir inci de senin avcuna iner. Ama bu inci sende kalamaz. Açık avuçla üç kez bir daire çizerek dans eder, sonra da o inciyi havaya fırlatırsan, ömrünün sonuna kadar mutlu yaşarsın.'

'Peki, yıldızlar niye çarpışır ki?' diye sordum.

'Bu uzun bir öykü,' diye yanıtladı. 'Ama sana nasıl anlatsam ki? O zaman o anı kaçıracağım. Ama ben sana bu harika aşkı anlatırken sen hep gökyüzüne bakıp, iki yıldız birbirine çarptığı anda elimi uzatabilmem için bana haber vereceğine söz verirsen ben de sana yıldızlardan söz ederim.'

Ben, yıldızları izleyeceğime söz verdim; o da başladı öyküsünü anlatmaya:

'Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, bir çiftçi vardı. Sesi de çok ama çok güzeldi. Ne zaman şarkı söylese dinleyenler ağlar ya da gülerdi. Ne zaman bir öykü anlatsa herkes ona kulak kabartır ve tüm üzüntüsünü unuturdu. Ünlü olan yalnızca sesi değildi; şarkı söylerken ya da bir öykü anlatırken sözcükleri o denli iyi kullanırdı ki, dinleyenler rüzgârı, kervanları ve gülleri hep onun sözlerinde yaşardı.

Çiftçi çok fakirdi, ama köyün en güzel kadınını bile sesiyle

büyülemesini bildi. Seher –kadının adı buydu– bu adama ilk görüşte âşık oldu. Tüm zengin çiftçilerin evlenme teklifini geri çevirdi. Yaşlı bir tüccar ona düğün armağanı olarak ağırlığınca altın vaat ettiği halde razı olmadı. 'Zengin tüccarla evlenip, bir yandan midemi her gün kızarmış ceylan etiyle dolduracağıma, ayrıca onun ağız kokusunu ve horlamasını çekeceğime fakir çiftçinin peynir ekmeğini yer, o güzel sesini dinlerim daha iyi,' dedi. Bunun üzerine ana baba, kızlarının sevdiği adamla evlenmesine razı oldular. Böyle bir talih kuşu herkesin başına konmaz!

Çiftçi zengin olabilmek için elini ardına koymadı. Ne var ki doğuştan talihsiz bir adamdı o. Ne iş yaptıysa eline yüzüne bulaştırdı. Eli altın tutsa, samanlıktaki demire dönüşüyordu. Böylesini Allah kimseye göstermesin! Ama herkes onun sesini kıskanmaktaydı.

'Aah, o ses bende olsa, bu uğurda tarlalarımı feda ederdim,' derdi, köyün en yaşlısı.

Başka bir çiftçiyse: 'Allah bana şu köhne ses yerine senin o sihirli gırtlağının bir parçacığını vermiş olsa, tüm koyun sürümü sana bağışlardım,' diye yakınırdı.

Neyse, böylece yıllar geçti ve çiftçi gitgide fakirleşti. Ve bir yaz, buğday başakları boş çıktığında, dayanamayıp tanrıya lânet okudu. Kıtlık, varını yoğunu elinden aldı. Öylesine borçlandı ki, yatağına varıncaya kadar nesi var nesi yok hepsini sattı. Karısı: 'Yük dolabı hâlâ duruyor ya! Yerde yatacağımıza içine gireriz,' diye onu teselli etti.

Ellerindeki para onları iki hafta bile idare etmezdi. Çiftçinin talihsizliğini bilmeyen yoktu; hâlâ eskisi kadar güzel şarkı söyleyip masal anlatabildiği halde kimse onu düğünlere davet etmedi. Onun uğursuz eli, yeni evlilere de mutsuzluk getirir diye korkuyorlardı.

Karısı Seher ne zaman köye su almaya gitse alaya alındı. 'Onun sesiyle kışın ısınabiliyor musun bari? Karnın acıkınca bu sesi tavada mı kızartıyorsun, yoksa haşlıyor musun?' diye zavallı kadının arkasından bağırıştılar. Seher acı acı gözyaşı döktü; ama eve döner dönmez hep güleryüz göstererek kocasını umutlandırdı. Ancak, onun üzüntüsünün farkına varan kocasının yüreği paralandı.

Adam bir gün, hem kendisi hem de karısı için biraz darı almak niyetiyle, hava çok soğuk olduğu halde ceketini satmaya kalkıştı. Ama bu eski ceketi kimse satın almak istemedi. Çiftçi eve eli boş dönmeye utandı. En yakın ormana koşup ruhundaki acıyı haykırarak sökûp atmaya çalıştı: 'Develer kadar sabrettim! Tüm meleklere, bana yardım etmeleri için yalvardımsa da hepsi acımasızca kulaklarını tıkadı. Eey, Kötülüklerin Şeytanı! Söylesene, hâlâ benden ne istiyorsun?'

"Sesini istiyorum!" diye bir cevap geldi ormandan. Zavallı çiftçinin vücudu buz gibi oldu, eli ayağı titremeye başladı. Arkasına dönünce üzerinde pırıl pırıl parlayan bir pelerin olan bir adam gördü.

'Sesini satın alacağım, karşılığında tüketemeyeceğin kadar altının olacak!'

'Bir haftalığına karımla benim karnımızı doyur, sesim senin olsun! Çünkü sesimi, yani bu sesi artık kimse işitmek istemiyor,' diye yakındı çiftçi.

'Sen beni yanlış anladın. Ben senin sadece o güzel sesini değil, dilini de satın alacağım. Öyle ki, artık elinle de gözünle de derdini anlatamayacaksın. Karşılığında şu altın lira senin olacak; bunu harcaya harcaya bitiremezsin. Elinden çıktığı anda yerine bir yenisini doğuracak. Ömrün boyunca tüketemeyeceksin.' Bunları söyleyen adamın gözleri kor ateşi gibi parlamaktaydı.

'Olsun, ben bu işe razıyım!' diye bağırdı çiftçi. Beriki yani Şeytan, yaklaşarak pelerinini onun üzerine attı; zavallı çiftçi ne olduğunu anlamadan kendini bir girdabın içinde buldu. Sırtındaki pelerin gitgide ağırlaştı; öyle ki, bu ağırlığa dayanamayan çiftçi diz çökmek zorunda kaldı. Bir yere tutunmak istediyse de elleri, adamın üzerinden –tıpkı bir mermer sütundaki gibi– kayıverdi. Etrafa çürük bir koku yayıldı. Çiftçi öksürmeye başladı; kendini hançer yutmuş gibi hissetti, derken düşüp bayıldı.

Kendine geldiğinde ormanın soğuk zemininde yatmaktaydı. Elinde bir altın lira vardı. Hemen eve koştu. Karısı onun soluk yüzünü görünce çok korktu. 'Sana ne oldu şekerim?'

Çiftçi yorgun argın mindere oturdu ve elindeki altın lirayı karısına uzattı. Karısının sevinçten gözleri parladı. Parayı kaptığı gibi dışarı koştu. Ama o daha odayı terk etmeden çiftçi, yumruk yaptığı elinde yeni bir altın liranın soğukluğunu his-

setti. Yavaşça yumruğunu açtı: avcunun içinde ikinci altın lirayı gördü.

Karısı hemen kasaba koştu, sonra manava, daha sonra da fırına uğradı. Dünyanın şeyini sipariş ettiği halde hepsi birkaç gümüş para tuttu. Başı dik olarak marangoza gitti ve meşeden yapılmış en pahalı karyolayı ısmarladı. Kocasına yeni ve sıcacık tutan bir ceket, kendisine de uzun süredir arzuladığı renkli bir entari satın aldı. Eşya dolu sepetleri eve kadar çocuklara taşıttı. Oğlanlar da buna karşılık aldıkları birkaç kuruşluk bahşiş nedeniyle sevinçten havalara uçtu. Tüm bunlar bir altın lira tuttu. O zamanlar beş altın liraya bir ev satın alınabilirdi.

Altın lira haberi köyde bir anda yayıldı. Bazıları çiftçinin, sesiyle bir periyi büyülediğini, perinin de ona bir hazine bahşettiğini ileri sürdü. Bazılarıysa çiftçinin soygun yaptığını söyledi. Oysa hiç kimse, hatta çiftçinin kendisi bile, bu servetin neye mal olduğunun farkında değildi.

Neyse, Seher eve döndüğünde kocasının konuşmak bir yana, eliyle bile en ufak bir imada bulunamadığını gördü. Adam, karısının eve getirdiği bunca güzel şey karşısında en ufak bir sevinç gösterisinde bulunmadı. Hepsine ölü gibi donuk gözlerle bakıp durdu.

Adam ertesi sabah avcunu uzattı: İçinden yine bir altın lira çıktı. Daha başka bir şey yapamadı. Karısı karşısına geçmiş, faltaşı gibi açılmış gözlerle kocasının eline bakmaktaydı; avcundan aldığı lirayı masanın üzerine koyar koymaz adamın

elinde ikinci bir lira peydahlandı. Böylece adam, avcundan yüzlerce lira çıkardı. Ama gülemiyordu bile. Çünkü gülmek de bir tür meram anlatmaktır; hem de tanrısal bir anlatıştır bu! Eskiden en nefis melodileri üflediği flütünden de tek bir nota çıkaramaz oldu.

Adam eline bir kâğıt aldı; karısına tüm olanları resimlerle çizmek istedi ama eli artık iradesinden çıkmıştı. Eğri büğrü, anlamsız çizgiler çizebildi; ancak kurnaz Seher, bunun Şeytan resmi olduğunu anlayıverdi.

"Üzülme, ciğerim," diye kocasını avuttu: "Ben senin dilin olurum; dünyadaki tüm hekimleri elekten geçirip en iyisini sana bulur getiririm," dedi.

Kadın, eline geçen parayla ancak rüyalarda görebileceğiniz bir saray yaptırdı. Sevgili kocasını eğlendirmeleri için bir sürü hizmetçi, saray soytarısı ve mızıkacı tuttu. Ahırını saf kan arap atlarıyla doldurdu. Bahçesinin üstünde uçan şeyler kırlangıç değil de melek olmuş olsaydı, burasını cennet sanırdınız.

"Ben kırlangıcı yeğlerim," dedi İsam, sonra aklına bir şey geldi ve güldü: "Düşünün bir kere, iki metre boyundaki melekler başınızın üstünde uçuşurken nasıl rahat rahat nargile içersiniz?"

Nargilesinden bir nefes çekti: "Başına kuş sıçan adamın, ineklere kanat takmadığı için Allah'a nasıl şükrettiğine dair fıkrayı bilir misiniz?"

Berber: "Kapa çeneni!" diye hırladı ve Mehdi'ye dönerek: "Devam et, lütfen," dedi.

"Peki. Kadın, bitmez tükenmez altın sayesinde kocasına adeta bir cennet kurdu; beriki ise, sanki bir başka dünyadaymış gibi solgun bir yüzle mutsuz mutsuz dolaşıp durdu.

Kadın dünyanın dört bir yanına elçiler göndererek kocasını iyileştirebilecek tüm doktorlara ve büyücü kadınlara haber saldı. Kocasına sesini yeniden kazandıracak kişiyi altına boğacağını vaat etti. Bir sürü hekim geldi, aralarında şarlatanlar da vardı; hepsi yiyip içip karın doyurdu, sonra da hiçbir sonuç elde edemeden çekip gittiler. Adam bir türlü konuşamadı. Evinin odaları tavana kadar altın doluydu ama gönlü, bir uyuz köpeğinkinden de fakirdi. Hiç ama hiçbir şey söyleyemediği gibi ne elleriyle ne de gözleriyle meramını anlatabildi.

Bir gün Seher uykusundan uyandı ve kocasını aradı: Boş yere! Adam toz olmuştu. Hizmetçilerden biri, onun yağız atına atlayarak dörtnala uzaklaştığını görmüştü.

Seher her yerde kocasını arattı; bir hafta boyunca, sabah karanlığında yola çıkan seyisler gün batarken geri döndüler: Adamı bulamamışlardı. Seher bıkmadı; yağız atlı bir adamın Fırat'ta ya da Nil vadisinde görüldüğü haberini aldığında hemen o yörenin hükümdarına elçiler göndererek kocasını aramaları için ricada bulundu; aranmadık saman çöpü kalmadı. Tüm kaymakamlara, muhtarlara, toprak ağalarına söz verdi: Kocasını bulacak olana mermerden bir saray yaptıracaktı! Ama her şey nafileydi!

Çiftçi ise, sesini satın alan adamı her yerde arayıp durdu.

Rüzgârı arkasına alarak onun izinden gitti ama kimseye rastlamadı; bazen hiç kimsenin ağzını açmadığı ya da konuşmak istemediği durumlarda Şeytan, ardında ya üzüntüden ya acıdan ya da mutluluktan son nefesini vermekte olan birini bırakıp gitmişti.

Aradan üç yıl geçti. Çiftçi, Şeytan'ı aramaktan nerdeyse vazgeçecekti ki, bir gün bir pazar yerinde oturmuş dinlenirken harika sesli bir şarkıcı gördü. Onun sesini bir süre dinledi. Adam şarkıyı bitirdiğinde çiftçi ona bir altın lira fırlatarak, son şarkıyı bir daha söylemesini rica etti. Şarkıcı hayır demedi ve bu kez daha da duygulu okudu. Çiftçi sahneye yakın bir yerde oturmuştu. Şarkı daha sona ermeden pelerinli bir tüccar, şarkıcıya yanaşarak kulağına bir şeyler fısıldadı, sonra da sahnenin gölgeliğine çekildi. Çiftçinin önünden geçerken havaya nefis bir gül kokusu yayıldı. Ne var ki, çiftçinin burnuna bu gülüstanlıktan sadece çürük bir koku geldi. Damarlarındaki kan sanki donmuştu. Bu koku ciğerlerine işledi; çiftçi nerdeyse bilincini yitirecekti: Ömründe unutamayacağı bir kokuydu bu! Ayaklarının ucuna basa basa sahnenin arka tarafına geçerek pelerinli adamı gözledi. Onbeş dakika sonra şarkıcı sahneden aşağıya indi. Tüccar bir süre şarkıcıyla konuştuktan sonra pelerinini onun vücuduna doladı. Şarkıcı bütün vücuduyla zangır zangır titredi ve küt diye cansız, toprağa gömüldü. Ama çiftçi o anda bir mucizeye tanık oldu. Şeytan, pelerinini çeker çekmez şarkıcının bir eşi ortaya çıkıverdi; ikisi kolkola girip, sanki iki dostmuş gibi yürüyüp gittiler.

Çiftçi Şeytan'ı tanıdı, hemen peşinden koştu. İki gün iki gece onu takip etti. Şeytan'la yoldaşı yorulmak nedir bilmiyordu, çünkü üçüncü günün sabahı, ikisi de ilk günkü kadar dinçti. Çiftçi, yolda uyuyakalmamak için avcunda bir yara açarak üstüne tuz bastırdı. Canı çok acıdığı için üçüncü günde –ister istemez– uyanık kaldı. Dördüncü gün, şafak sökerken vadiyi kaplayan sisler arasında yükselen bir şato gördü. Büyülenmiş gibiydi. Yarı uyku hali bir saniye mi, yoksa günlerce mi sürdü, bilemedi. Derken müthiş bir gürültü duyuldu. Çiftçi yerinden fırladı ve Şeytan'ı karşısında gördü. Koskocaman cüssesiyle orada durmuş, bir palmiye ağacı gibi üzerine eğilmişti. "Beni niye takip ediyorsun?" diye haykırdı Şeytan. Adam cevap veremedi. Başını bile sallayamadı. "Sen yeterince ödüllendirildin. Bu işin dönüşü yok!" diye bağırdı Şeytan. Çiftçi onun üzerine atıldı ama Şeytan onu tuttuğu gibi bir yana savurdu ve sonra da çekip gitti. Çiftçi ayağa kalktığında, şatonun sisler içinde yavaş yavaş kaybolduğunu gördü.

Çiftçi, Şeytan'ı yıllarca kovalayıp durdu; ama o, her defasında gözleri önünde kaybolup gitti. Yine de yılmak bilmedi çiftçi.

Bir bahar günü küçük bir gölün kenarında dinlenirken Şeytan'ın hakkından nasıl gelebileceğini düşündü. Derken bir gün bir eleğe su doldurmaya çalışan bir kadına rastladı. Kadın sonuç alamayınca tekrar göle koşup eleğini yeniden suyla dolduruyordu. Yorulmuş gibiydi ama bir türlü yılmıyordu. Bir yandan kendi kendine, "Bu meseleyi çözmeliyim. Bu uğurda

ölsem de gam yemem," diye mırıldanıyor, bir yandan da ağlıyordu.

Çiftçi kadını kolundan tuttu.

Kadın: "Beni rahat bırak; şu eleği suyla doldurmalıyım ki, *Şeytan* kocamı affetsin," diyerek kendini adamın elinden kurtarmaya çalıştı. Her defasında, eleğe doldurduğu su akıp gitmekteydi.

Çiftçi onun elinden eleği zorla çekip aldı. Kadın bağıra çağıra adamı dövmeye kalkıştıysa da başaramadı ve bitkin bir halde olduğu yere yığılıp kaldı, bir yandan da küfürler yağdırmaktaydı. Adamsa ağır adımlarla o civardaki bir mağaraya yürüdü; çiftçiler, yazları bir su deposu oluşturmak amacıyla oraya kışın hep kar yığarlardı. Mağara, tavana kadar kar doluydu. Adam, eliyle bastıra bastıra sertleştirdiği bir yığın karı eleğe doldurup, ağlamakta olan zavallı kadının yanına vardı. Beriki karla dolu eleği görünce sevinçle güldü. Hemen yerinden fırladı ve eleği kaptığı gibi kaçıp gitti. O, dişi bir İblis'ti! Tanrı sizleri O'nun gazabından korusun!

Neyse, kadın bir süre sonra sevgilisiyle birlikte geri döndü. İkisi de çiftçiye teşekkür etti ama onun kaş göz işaretiyle hatta elleriyle bile konuşamadığını görünce, dilini Şeytan'a satmış olduğunu anladılar.

İblis: "Sesini kurtarmak yine senin elinde," dedi usulca. "O, bütün sesleri şatosunda toplayıp onlardan bir iksir elde eder. Hiçbir iblis onun şatosuna giremez, ama ben sana bu konuda yardım ederim. Seni kartal yaparım. Bu dünyada ve öbür

dünyada yani cennette ve cehennemde şatoyu ararsın. Bulursan, sakın arkana bakayım deme! Ne işitirsen işit, sakın arkana bakma! Bakarsan, şato sonsuza dek kaybolur. Sen hemen şatonun gökyüzüne bakan penceresine çık. Bu pencereden çıkıp uçtuğun anda tekrar insan haline gelirsin. Geri dönerek aynı pencereden içeri girdin mi, yine kartal olursun. Dilinin altına bir cam parçası yerleştir; bu cam parçası ağzında kaldığı sürece şato gözünün önünden kaybolup gitmez. Orada kendi sesini ara –onu, sana tıpatıp benzeyen birinde yani kopyanda bulacaksın– onu sımsıkı kucakla, sonra da bu sese özgürlüğünü ver! Cam parçasını sakın unutayım deme! Şeytan, şatosunu sonsuza dek saklayabilmek için kırılmış olan penceresini onarmak isteyecek. Ancak kırık pencereye ait en ufak bir cam parçası eksikse, şatoyu saklayamaz. Ve şato, yedi gece sonra paramparça olacak. Sesler bağlarından kurtularak kendilerine uyan kopyaları buluncaya kadar orada burada dolaşacaktır. Cam parçasına dikkat et! Şeytan, şatosunu kurtarmak için her çareye başvuracaktır!"

Neyse, İblis adamı iki kaşının arasından öptükten sonra onu kartal yaparak cennete yolladı ve karısıyla birlikte, kuşlar kralının masmavi gökyüzünde uçarak kayboluşunu izledi. İblisin karısı, sevgilisi onu kollarına alıp dudaklarından öptüğü sırada düşünceye dalmıştı. Aynı anda ayaklarının bastığı yerden iki tane gelinciğin fışkırdığını gördü.

Kartal, şatoyu bulmak için yıllar boyu tüm dünyayı, cenneti ve cehennemi taradı. Bu arada karısı da çaresizce kocasını

aramaktaydı. Tüm umudunu yitirdiği bir anda evinin avlusunda karşısına uzun, bembeyaz sakalları olan yaşlı bir adam çıktı. Gelecek bir depremi hissedercesine atlar ürktü, köpekler uludu.

"Kocanı bulmaya ne dersin? Bunun karşılığında ne şato ne de altın isterim ben..." dedi yaşlı adam ve parmaklarıyla sakalını sıvazladı. Çakmak çakmak gözleriyle Seher'e baktı.

"Tabii kocamı bulmak isterim. Ama karşılığında altın ya da şato istemezsen ben ne vereyim sana?"

"Sesini," dedi yaşlı adam usulca. "Senin sesini istiyorum ben. Bunu yaparsan yedi gece sonra kocana kavuşursun."

Kocasına duyduğu özlem, bağrını yaktığı halde Seher: "Sesimi asla satmam ben! Defol git buradan!" diye haykırdı.

"Yine geleceğim," diye karşılık verdi yaşlı adam ve ağır adımlarla oradan uzaklaştı.

Tam üç ay sonra çıkageldi. Seher istemeye istemeye onu geri gönderdi.

Yaşlı adam kızgın kızgın: "Bir kere daha geleceğim. İyi düşün!" diye söylenerek kapıyı çarptığı gibi çıkıp gitti.

Seher o günden sonra bekledi, bekledi; sonunda yaşlı adam yine geldi: "Ee, iyi düşündün mü?" diye sordu, dudaklarında bir tebessüm belirmişti.

"Al sesimi! Ben kocamı istiyorum!" diye konuştu Seher, kısık sesle.

Şeytan, pelerinini genç kadının üzerine attı; kadın kendine geldiğinde konuşamaz oldu. Saraydaki hizmetçiler, hanım-

efendilerinin soluk bir yüzle yatak odasından çıktığını görünce dehşete kapıldılar, çünkü az önce aynı kadın, yaşlı bir adamla ağır ağır yürüyerek şatoyu terk etmiş ve bir faytona atlamıştı!

Bu arada Kartal, durmadan Şeytan'ı aramaktaydı. Yeryüzündeki, hatta cennet ve cehennemdeki tüm vadilerle dağları dolaştı. Günün birinde dünya üzerindeki turunu atarken, bir vadiden yükselen bir şato gördü. Aynı anda Şeytan'ı da tanıdı; bir kadınla birlikte bu şatoya doğru koşmaktaydı. O anda Şeytan'ın gözünü çıkarmak için neler vermezdi! Ama bunu yapamadı; çünkü o zaman şatonun ortadan yok olacağını biliyordu. Havada bir tur attığı sırada dört pencereli bir kubbe gördü: pencerelerden biri kırmızı, öbürleri de yeşil, mavi ve siyah renkteydi. Öbür üç pencerenin ne işe yaradığını Allah bilir!" diyen Mehdi, nargilesinden birkaç nefes çektikten sonra marpucu Yunus'a uzattı.

"Mavi pencere cenneti, kırmızı pencere günahı temsil ediyordu herhalde; siyah da...

Musa karşı çıktı: "Duymadın mı be! 'Allah bilir!' diyor. Sen Allah mısın? Mehdi, sen anlatmana devam et lütfen. Tek harfini bile unutma, e mi?"

"Peki. Derken efendim, uzun arayışlardan sonra kartal, cennete açılan mavi renkli pencereyi buldu ama aynı anda arkasında, karısının yardım isteyen sesini duydu. Geri dönüp bakmak istediyse de İblis'in uyarısını hatırladı. Tüm gücüyle pencereye yüklendiğinde cam paramparça oldu. Kartal ufak

bir cam parçasını gagasının arasına alarak pencereden dışarı fırladı. Ve o anda iyi kalpli İblis'in dediği oldu: Yine insan haline geldi. Bunun üzerine gömleğinden biraz yırtarak cam parçasını buna sarıp dilinin altına yerleştirdi.

Sonu gelmez bir koridorun her iki tarafına odalar sıralanmıştı. Çiftçi kulak kabarttı ve birinci odada, yabancı dilde şarkı söyleyen bir kadın sesi işitti. Dikkatlice kapıyı açtı: İçerde tuhaf giysiler içinde, kırktan fazla genç kadın ve erkek gördü. Hepsi duvara zincirlenmişti ama sanki oraya yeni gelmişçesine hepsi capcanlıydı; keyifleri de yerindeydi sanki. Çiftçinin geldiğini fark etmediler bile. Çiftçi bir kapıdan ötekine koştu, her birini açıp bir sürü şarkıcı ve masalcı arasında kendi sesini aradı. Otuzüçüncü kapının önüne gelince kendi sesini duydu. Kapıya yüklendi; duvarda zincire vurulmuş kendi kopyasını gördü. Sesine olan aşkı uğruna tüm gücüyle duvardaki bağları çözerek kendi kopyasını kucakladı. "Seher!" diye haykırdı; yüreği, kafesten henüz kurtulan bir kuşunki gibi çarpmaktaydı.

Aradan çok geçmedi; şatonun çatısından Şeytan'ın kızgın homurdanışını işitti. Şeytan, kırılmış cam parçalarını bir araya getirerek pencereyi eski durumuna sokmak istediyse de, boşuna uğraşıp durdu. "İnsan kokusu alıyorum!" diyen Şeytan'ın sesi, şatonun koridorlarında yankılandı. Çiftçi bir an için felce uğramışçasına olduğu yerde kalakaldı, sonra olanca hızıyla koşarak kendini pencereden dışarı attı. Koskoca bir kartal, görkemli kanatlarını çırpa çırpa göğe yükseldi.

Şatonun tepesindeki Şeytan: "Bekle hele! Seni nasıl olsa yakalayacağım!" diyerek küfürler yağdırdı. Aynı anda kendisi de bir kartal haline geldi. Ama çiftçi ondan daha hızlıydı. Bu kez Şeytan, rüzgâra dönüşerek kartalı devirmeye çalıştı, ancak kartal rüzgârdan daha güçlü çıktı. İki gün iki gece hiç yolunu şaşırmadan uçup durdu. Açlıktan midesi kazınmaya başlamıştı. Aynı anda Şeytan, kendini kartalın önünden çaresizce kaçmaya çalışan bir güvercin şekline soktu. Ama kartal, ona hiç aldırış etmeden uçmasını sürdürdü. Üçüncü gün o denli susadı ki, bir damla su uğruna her şeyini vermeye razıydı. Bir dağın ardında masmavi bir göl gördüğünde, ağzındaki cam parçasını düşürmekten korktu. Uçmaya devam etti ve işte o anda göl kuruyuverdi; çünkü bu, Şeytan'dan başkası değildi! Üçüncü günün akşam üzeri kartal sarayına vardı. Yatak odasının açık duran kapısından süzülerek içeri girdi: Karısı Seher yatakta yatmaktaydı. Ama çiftçi genç kadının ölü gibi donuk bakışlarını görünce, sesini –onun uğruna– sonsuza dek Şeytan'a verdiğini anladı. Seher, kartal kılığındaki kocasını tanımıştı; çünkü kuşun gözleri bunca zaman özlediği kocasının gözleriydi. Ne var ki, genç kadının ağzından tek kelime bile çıkmadı.

Kartal hâlâ canı gibi sevdiği karısına sıcacık sesiyle: "Gel benimle, gidip senin sesini bulalım!" dedi. Kadın onun sırtına bindi, kartal uçarak havalandı.

Ancak Şeytan, çiftçinin geri döneceğini biliyordu. Bu nedenle kadının kopyasının yanına vardı. Gece gündüz bekledi.

Derken altıncı günün akşamı çiftçiyle karısı, cennet penceresinden şatoya giriverdiler. Seher her ne pahasına olursa olsun, şimdi karşısında insan kılığında durmakta olan kocasına onu ne kadar sevdiğini söylemek istedi. Ama dudaklarından tek bir hece bile yükselmedi. Kocası onun kulağına fısıldadı: "Önce senin kopyanı bulmalıyız; eğer onu görürsen sakın arkana bakma! Ben arkandan ne kadar bağırırsam bağırayım, sakın arkana bakma! Kopyan olan kadının zincirlerini çöz ve onunla birlikte dışarı çık, kaç! Anlıyor musun? Kendini kurtar!" Seher'i kollarının arasına aldı. Son kez kucaklaştılar; sonra ikisi birlikte ayaklarının ucuna basa basa koridorda yürüdüler. Seher'in sesinin geldiği odaya girdiler. Ama Şeytan oradaydı! Hâlâ eskisi gibi koskocamandı, güçlüydü, yüzü soluktu, saçları epeyi ağarmıştı. "Ver bana o cam parçasını, al karının kopyasını!" dedi, boğuk bir sesle.

"Dünyada olmaz!" diye yanıtlayan çiftçi, Şeytan'ın üzerine atıldı. Ama Şeytan, aynı anda Seher'in kopyasına dolanan koskoca bir yılan haline geldi. Çiftçi, yılanı kafasından yakalayınca; Seher de kendi sesini bağlarından kurtarıverdi. Adam: "Kaç!" diye bağırdı ve yılanla boğuşmaya devam etti. Tam onu boğacağı sırada yılan, bu kez akrebe dönüşerek çiftçiyi iki yerinden soktu. Adam acıyla haykırıp akrebin kafasını ezdi; ancak aynı anda akrep, bir kaplana dönüşüverdi ve adamın üzerine çullandı. Seher kapıdan dışarı henüz iki adım atmıştı ki, kulağına boğuşma sesleri geldi; hemen dönerek yerde bulduğu zincirle, yaralı kocasını bıraktırıncaya dek kaplana vurdu. Çiftçi şaşkın şaşkın Seher'e baktı ve ona gitmesini işaret etti.

Ancak kadın, kocasının önünde durdu ve kanlar içindeki canavara vurmaya devam etti. Ama kaplan birdenbire ortalıktan kayboldu. Çiftçi, artık ölümün yaklaştığını anlamıştı. Seher'i kendine çekerek onu ağzından öptü. Aynı anda da sarılı cam parçasını diliyle zar zor kadının ağzına sokuşturdu.

Seher sevgili kocasının öleceğini anlamıştı. Bir çığlık atarak kocasının başını sıkı sıkı göğsüne bastırdı. Bu arada rüzgâr hortumuna dönüşen Şeytan, cam parçasının Seher'in ağzında olduğunu anladı. Ancak kendi sonunun da yaklaşmakta olduğunu fark edince zehirli bir örümcek haline geldi. Birdenbire Seher boynunda bir ısırık hissetti. Tüm gücüyle örümceğe vurdu; hayvan ölü olarak yere düştü.

İki âşık, birbirlerinin kollarında öldüler. O gece şatonun harabelerinden bin bir çeşit ses yükseldi. Bu seslerden bazıları, kendi kopyasını buldu, bazıları bugün bile onları arıyor. Ancak o gece yarısı, yıkık şatodan göğe doğru iki yıldız yükseldi; biri elmas gibi parlıyordu, öbürü alev kırmızısıydı.

İşte o günden bu yana kızıl yıldız, daima seher yıldızını izler. Bu iki yıldız ne zaman birbiriyle çarpışsa, yerdeki midyelerin ağzına gökten bin bir tane inci düşer. Böyle bir gecede bülbüller sabaha kadar garip şarkılar söyler.'

Bana bunu babamın arkadaşı anlattı; öyküsünü bitirdiğinde, çok merak ettiğim için kendisine sordum: 'Peki, o kızıl yıldızın adı ne?'

'Şafak Yıldızı,' diye cevap verdi."

Sessizliği ilk bozan Bakan oldu: "Bu öyküyü anlattığın için

ağzına sağlık!" dedi. Öbürküler de kafa salladı.

"Peki, babanın o arkadaşına ne oldu?" diye sordu Berber.

Mehdi bir süre sustu. Sonra: "İnanmayacaksınız ama," dedi, "bir gece bir sevinç çığlığı duydum. Hemen kalkıp perdeyi açtım: Şafak, avluda dans etmekteydi. Elini uzatmış dans ediyor ve avcunda da bir inci parlıyordu. Gözlerimin önünde bir tur atarak inciyi havaya fırlattı. Ertesi günü ben bunu anneme anlattım ama o güldü ve rüya gördüğümü söyledi. İşte o günden sonra Şafak bir daha ortalıkta gözükmedi.

"Sahi mi?" diye sordu Bakan. Mehdi ses çıkarmadan başını salladı. Sadece Salim, garip şekilde gülümsedi.

"Bir peri gelip de benden bir yıldız yaparsa adım Esneme Yıldızı olsun!" diyen Musa, sesli sesli esneyerek ayağa kalktı. Vakit gece yarısını geçmişti.

İsam, oturduğu yerden: "Gitmeden önce bir kart açsak; bakalım bu kez kim öykü anlatacak?" dedi.

"Sahi, öyle ya!" diye mırıldandı Çilingir; kabahat işlemiş çocuk gibiydi. İsam masaya altı tane kartı yaydı. Ali kart çekmesi için onu dürten Göçmen Tuma'ya bozuk çaldı: "Ben en son çekeceğim."

Ası çeken, Kahveci Yunus oldu.

6

Salim, konuşmadan bir satıcıyı nasıl kandırdı ve bir koyunun serzenişli bakışını nasıl hazmedemedi?

Salim uzun zamandır böylesine rahat bir gece geçirmemişti. Son ayların yorgunluğu uykuyla geçip gitmişti. Uyandığında, buz gibi havaya karşın Afife'nin pencere kenarında durduğunu gördü. Kadın utanmışçasına gülümsedi. "Günaydın, bey amca! Bizimle kahve içer misin?" diye sordu. Arabacı gülümseyerek başını salladı ve neşeyle yataktan fırladı.

Az sonra fırıncının oğlu ona taze ekmek getirdi. Salim bu oğlana, emekli maaşını aldığı günden bu yana her gün bir kuruş harçlık veriyordu.

Mısır ekmeği, zeytin ve çayla yaptığı kahvaltının tadına özellikle bu sabah diyecek yoktu. Öğretmenin anlattığı öyküyü, Seher'i ve Şafak'ı hatırladı. Marangozun dostuna ne olmuştu? Yoksa Kızıl Yıldız o muydu? Belki de sadece bir masalcıydı? Kafasında bu sorular dolaşırken ufak yemek masasını topladı, odasının kapısını kilitledi, anahtarı cebine attığı gibi dışarı çıktı.

Evinin bulunduğu çıkmaz sokak o saatte henüz sakindi. Çocuklar çoktan okula gitmişti. Yaz olsa, sebze satıcılarından geçilmezdi; oysa o kış günü sadece tek bir satıcı, arabasıyla kapı kapı dolaşıp durdu. Üç beş okka patatesiyle birkaç baş

soğanını öve öve bitiremedi. "Üç kilosu bir lira!" diye ağlamaklı bir sesle nerdeyse dilendi. Şekerci Nazif'in köpeği her zamanki gibi boş yere uludu. Kocaman ağızlı ufacık bir itti bu; güneş doğarken havlamaya başlar, zengin bir dul olan sahibi gelinceye kadar da susmazdı. Ev hanımlarına artık gına geldi. Komşular da bu iti çekemez oldular. Afife'nin en büyük oğlu, bir gün annesinin kışkırtmasıyla duvarı aşarak köpeği yakaladığı gibi bir çuvala koydu, ta uzaktaki tarlalardan birine götürüp bıraktı; ama hayvan ertesi gün yine çıkageldi. O zamana kadar mahalledeki herkes sadece kedilerin dönüp geleceğini sanırdı. Onlara göre köpekler kuyruklarını sallaya sallaya, kendilerine kemik atanların peşinden giderdi. Ama bu köpek, açlıktan ölmek üzere ve üstü başı perişan durumda olmasına karşın sahibini görür görmez, ağlamakta olan Şekerci'nin kucağına atlamıştı.

Salim, penceresinin önünde Afife'nin nöbet tuttuğunu düşünürken köpek havlamasının yanı sıra Marangoz İsmet'in testeresi sokağın sessizliğini bozmaya yetti. Kadının orada ne işi vardı ki? Uykuda konuşurken neler söylediğini mi dinlemek istiyordu yoksa? Aklına gelen bu fikri kovalamak istercesine başını iki yana salladı.

Her mahallenin bir yüzü, kokusu ve sesi vardır. Salim'in oturduğu Abara Çıkmazı'nın da toprak renkli, kargacık burgacık çocuk yazıları ve masallarla dolu kırışık, yaşlı bir suratı vardı. Her sabah açılan pencereler merakla bir haber, bir kırlangıç ya da bir koku beklerdi adeta. Mahalle kışın bile ana-

son kokardı. Sokağın orta bölümünde bir anason deposu vardı; iki kardeşe aitti. Onların cimrilikleri hakkında akıl almaz şeyler anlatılırdı. Bir gün ikisi de aynı zamanda iki kız kardeşe tutuldu; düğünde sadece tek bir papaza para verecekleri için sevindiler. Önce her şey yolunda gitti; ne var ki kadınlardan biri nişanlılığının üçüncü ayında şöyle dedi: "Her gün buraya gelip gece yarısına kadar oturuyorsunuz. Beraber bir araba kiralayalım, Şam'da bir tur atalım; sonra da Hamidiye Pazarı'na gider, Bektaş'ta bir dondurma yeriz." İki erkek kardeş şaşkınlıkla bakıştılar, sonra sallana sallana çekip gittiler. Son anda bu iki müsrif kadından kurtulduklarına ve bekâr kaldıklarına şükrettiler. Onların pintilikleri hakkında çok şey söylendi ama milyonlar tutan paraya ve komşuların alayına rağmen bir kuruşun bile hesabını yaptılar, yani değişen bir şey olmadı. Aksine, yaşlandıkça ve zenginlikleri arttıkça daha da hasisleştiler.

O sabah kardeşlerden genç olanı balkona çıkarak patates satıcısına seslendi: "Patatesler sert mi bari?" Satıcı dönerek acı acı gülümsedi: "Satılık değil bunlar. Ben sadece dolaşmaya çıkmıştım."

"Şu küstahlığa bak! Hem karınları doymuş, hem de iş yapamıyoruz diye sızlanıp dururlar," diye kızgın kızgın söylendi milyoner.

"Herifin ağzı yanmış bir kere!" diye düşündü Salim ve acı acı gülümsedi. Satıcı, iki hasis kardeşi çok iyi tanıyor olmalıydı. Ancak acemi bir satıcı onların tuzağına düşebilirdi, çünkü

böyle biri ne zaman arabasını milyonerin kapısına yanaştırsa iki kardeş hemen mallara yumulurdu. Bir saat sonra satıcının iflahı kesilirdi, çünkü mallarının kemirilmedik tarafı kalmazdı. İki pinti kardeş öyle bir yöntem uygulardı ki, bir dükkândan ayrılırken ikisinin de karnı doymuş olurdu. Örneğin bir şeyin tadına bakarken onu önce ağızlarında geveler, sonra da şaşkın şaşkın: "Bana baksana sen! Bizi enayi mi sandın? Şu yarısı yenik marul bir lira mı yani?" derler, yıkanmamış karnabaharı, kıvırcık salatayı ve havucu parmaklarıyla sıkmaktan geri kalmazlardı.

Hasis kardeşler hep kendi kabuklarına çekilerek yaşadılar; sanki bizim mahalleye ait değildiler. Çarpık bacaklı yaşlı bir adam, sabahtan akşama kadar onların hesabına kocaman bir kevgirle süzdüğü anasonu çuvallara doldururdu. Salim bu adamı elli yıldan beri tanırdı. Adam hiç konuşmazdı; sabahları çıkagelir ve tüm gününü anason tozları arasında geçirirdi. Ancak Salim, onun günden güne ufalmakta olduğunu fark etti. Adamın bacakları gittikçe çarpıldı, suratı da anason tohumlarının yeşil gri rengini aldı.

Abara Çıkmazı'nın açıldığı Doğru Sokak garip kokardı. Daha sokağın başındayken burnunuza meyhaneden yayılan bir küf kokusu çarpardı. Beygir ve ter kokusu da caba; hani Manav Kerim olmasa, koku çekilir gibi değildi. Dünyanın en güzel meyvelerini Kerim satardı; malları öbür manavlarınkine göre daha pahalıydı, ama görünüşleri çok güzel ve kokuları da nefisti. Meyve önce gözle yenir, sonra burunla, ağız en son

gelir! Kerim meyvelerini överken biraz da kasılırdı: "Meyvelerim beş metreden kokmazsa sana bedava veririm!" derdi. Bu koku aslında sokağın köşesini bile dönerdi; çünkü Kerim meyve sandıklarını dükkânın girişine karşılıklı olarak dizerdi. Koskocaman bir ağızda sırıtan iki sıra renkli dişi andıran bir görünümdü bu.

Doğru Sokak'ın dükkânları pırıl pırıl parlayan ve insanın canını çeken şeker kutularıyla, ceviz kavanozlarıyla renkli dişli ve koskoca ağızlı bir yaratık izlenimi verirdi bu yere. Gelen geçenin de buradan korkmamasına hiç şaşmamalı. Zengin Şamlılar ağızlarını nasıl altın dişle süslerse, Romalılardan kalma bu sokak da fi tarihinden beri ceviz ağacı, halı, bakır kapkacak ve tornadan çıkma ahşap eşyayla donanmıştı.

Salim gözlerini kapadı, kulaklarını dört açıp burnuyla havayı koklaya koklaya ağır adımlarla bu sokağı arşınladı. Dörtyol ağzına gelince şerbetçinin kadınımsı, ince sesini duydu. Gelen geçeni "Buyrun!" diyerek davet etmekteydi. Salim, bu sesi çıkartan bir adamın nasıl bu kadar iri olabildiğini düşündü. Birkaç adım attığında her yer sakindi; bu kez burnuna bambaşka bir koku geldi. Evet, eczaneden geliyordu. Aynı anda ayakkabı boyacısı Hasan'ın sesini işiten Salim gülümsedi. "Boyayalım mı abi? Küpeli kaçma sakın! Ben burdayım! Boyacı!"

Salim, Hasan'ı düşündü: Bu tek gözlü çiftçi on yıl boyunca her sabah gün ağarırken on tane yumuşak ve kızıl tüylü, dolgun memeli Şam keçisiyle sokak sokak dolaşıp sıcacık, taze

süt satardı. Bir yıl önce hükümet bunu yasakladı: Bu şekilde satılan süt hijyenik değilmiş! Ayrıca keçiler de sokağın görünümünü bozuyormuş! Ama bu, çiftçiye vız geldi; polisin tüm uyarılarına karşın satışını sürdürdü, ta ki keçilerine el konuncaya kadar.

Cenaze alayı oldu mu Hasan hep en önde yürür, çelenk taşırdı. Ya da düğünlerde Çiçekçi Nuri'ye yardım eder, tüm çiçek buketlerini taşırdı. Ölen ya da evlenen olmadığı zamanlarda vaktini ayakkabı boyamakla geçirirdi. Günün birinde keçilerinin geri geleceğinden emindi; o zaman yine onlarla üç tur atacak, arada bir dinlenecek, en sevdiği keçisini otlatacaktı.

Hasan çiçek taşırken de, ayakkabı boyarken de hep yüksek sesle keçilerine seslenirdi. Cenaze merasimindeyken sadece mırıldanmakla yetinirdi. Herkes Hasan'la matrak geçerdi ama o, on keçinin geri döneceğinden o kadar emindi ki... "Yoo, Küpeli'nin iki gözünün ortasında yuvarlak bir leke vardır; sol kulağında da tıpkı ikiz kardeşininki gibi ufacık siyah bir nokta," derdi, ona keçilerini karıştırtmak istediklerinde.

"Boyacı! Merhaba Salim, ne haber? Meltem! Gel buraya! Boyacıııı!"

Salim ayakkabı boyacısının omzuna dokundu, sonra bir kavis çizerek keskin kokulu ayakkabı sandığından kurtuldu. Birkaç adım ötede, ince işçilik veren tornacının tezgâhından çıkan sesler geldi kulağına; Salim kış güneşinde kurumaya bırakılmış torna alet kutusuna takılmaktan korkup adımlarını

ona göre ayarlamak isteyince çamura saplandı. Dengesini bulabilmek için çırpınıp dururken kendisine yardıma gelen işçilerden biriyle kafa kafaya toslaştı. Beriki, gözlerine toplanan yaşı silerken Salim mahçup mahçup gülümsedi.

Düşüncesiz hareketinden ötürü özür dileyeceği yerde eski şehir sokaklarındaki çukurları kapatmayan devlet başkanına içinden küfürler yağdırdı. Derken gözlerini dört açarak ıslak ayaklarla yürümesini sürdürdü.

Bakırcıların olduğu yerden, bakır levhalarla sanki muhabbete dalan keski sesleri geldi. Bu keski, bakır vazo ve çanakların üzerinde parlak izler bırakmaktaydı; çinkoların gevezeliğine de pek aldırış ettiği yoktu. Salim, bakırcı dükkânlarından en ufağının önünde durdu; sahibini çok iyi tanırdı. Elli yaşının altındaki bakırcı, yaşlı Arabacı'yı tanıdı. Elindeki bakır levhayı bırakıp hemen ona yanaştı: "Salim Amca, neler oluyor yahu? Yunus anlattı bana. Vallahi billahi, çok üzüldüm sana. İçeri buyur! Şeref verirsin. Gel bir kahve içelim.

Salim adamın peşinden yürüdü; beriki, yaşlı Arabacı'ya okkalı bir kahve getirmesi için çırağını yolladı.

Ufak dükkân zift ve yanık kokmaktaydı. Bakırcı, Arabacı'nın yüzündeki bezgin ifadeyi hemencecik fark etti. Çırak "Kusura bakma!" dedi. "Bakır levhaların eğrilmemesi için zifti biraz ısıtacaktı; tam o sırada perde ateş alıvermiş. Arkam dükkâna dönüktü, onun için burnuma koku falan da gelmedi. Zaten birkaç günden beri nezleyim. Belki de şu çırağı yetim

diye yanıma aldığım için bana Allah yardım etti de, çocuklarımın ekmeğine mani olmadı! Ne günlere kaldık, değil mi?" Bunu sorarken de yaşlı Arabacı'nın kolundan tuttu ve etrafına bakındı. "Kolera çıkmış, haberin var mı? Sana söyleyebilirim, yabancı sayılmazsın. Dayımdan duydum. Kendisi kuzeyden geldi. Bu ne biçim hükümet be Amca? Kolerayı halktan neden saklıyor ki? Turistler korkmasın diye mi? Allah bilir ya ben tabansız değilim; bana vız gelir. Yaşayacağım kadar yaşadım zaten, ama altı tane çocuğum ne olacak? Haftalardan beri sokaklarda onu bunu yiyemez oldular; ne yesek hepsini suyla ve permanganatla yıkıyoruz. Belki abartıyorum. Ama kolera bize de geçer mi dersin?"

Salim omuz silkip, çırağın özenle önüne koyduğu kahve fincanına uzandı.

Yaşlı Arabacı kahveyi şapırdata şapırdata içtikten sonra fincanı ufak masanın üzerine bıraktı. Yuvarlak ve çok güzel bir bakır tepsi gösterdi; işaret parmağıyla başparmağını birbirine sürterek fiyatını öğrenmek istedi.

"Sana bedava. Hediyem olsun!" diye üsteledi adam.

Salim, Şamlıların hayır derken yaptıkları gibi gür kaşlarını yukarı kaldırdı. Kafa sallamadan hayır anlamında kaş kaldırmanın, sadece tembel Şamlılara özgü olduğu söylenir. Köküne kadar Arap geçinen, sadece "Hayır!" der. Rahata kaçmak isteyen başını yukarı kaldırıp dilini damağında şaplatarak "cık!" diye bir ses çıkarır. Şamlıların en tembeliyse ağzını açmaksızın sadece kaş kaldırır, o kadar. Salim de oldum olası

hep öyle yapmıştı.

Bakırcı keyifli keyifli güldü: "Sen öykülerden hoşlanırsın, değil mi?" Arabacının merakını bildiği için, onun cevabını beklemeden ekledi: "Biliyorsun, bizim komşunun evinde bir İngiliz kirada otururdu; kendisi müzede çalışırdı. Adı Mister John. Ne zaman evden dışarı çıksa, karısının başına bir şey geleceğinden korktuğu için onu eve kapatırdı. Bizim mahalledeki karılar, çok hoşlandıkları bu kadını sık sık kahve içmeye çağırırlardı; o ise pencere kenarında yapayalnız ve mahzun oturur, sadece gülümserdi. Kocası, karısının evden kaçmasından korkmaktaydı. Bir ay önce Palmira'ya gitmesi gerekti. Orada yine Kraliçe Zenobya'nın hazinesini bulmuşlardı. Bilirsin, hani şu Romalılara göğüs geren, güzeller güzeli Çöller Kraliçesi!

Mister John ne zaman uzun süren bir geziye çıksa, karısını da yanına alırdı, ama bu kez Palmira'ya giderken onu beraberinde götürmedi. Palmira'da Zenobya Oteli diye bir otel vardı. Ama İngiliz, bu otel hakkında anlatılan efsanelerden ürkmüştü. Oteli kuran bir Fransız kadınıydı. Adı Madam Danduryan'dı. Zengin ve akıllı bir kadındı; çöle, bedevilere ve arapatlarına âşıktı. Neyse, bu hanım Palmira'ya gelip bu oteli kurdu ve ahırlara has kan arapatları yerleştirdi. Madam Dandruyan'ın eli çok açıktı; sık sık resmi ziyafet verirdi. Anlatılanlara göre bu ziyaretlerde çılgınca eğlenilirmiş. Madam Danduryan'ın cazibesi ve cömertliği her yerde konuşulur oldu. Gelenler arasında valiler, politikacılar, generaller ve Palmira'daki

diplomatlar hiç eksik olmazdı. Madam Danduryan o hovardaları hep şımarttı. Madama hayran olanların yanı sıra ondan nefret edenler de vardı. Adına lanet karıştı. Bazıları kıskançlıklarından ona Çöl Büyücüsü dedi.

Günün birinde kocası bir samanlıkta ölü bulundu. Biliyor musun, o zamanlar bu hazineye konmak isteyen İngiliz ve Fransız casuslar ortalıkta kol geziyordu. Bu amansız çarpışma sonunda pek çok ajan ve de masum insan ölüp gitti. Unutulmaz şarkıcı, güzel Asmahan'ı bilirsin; ya çok şey bildiğinden, ya da görevini yerine getirmediğinden o da öldürüldü. Her neyse, Madam Danduryan'ın kocasının, Fransızlar hesabına casusluk yaptığı için İngiliz Gizli Servisi tarafından öldürüldüğü söylendi. İngilizlerse adamın, karısının âşığı bir bedevi tarafından öldürüldüğü söylentisini yaydı. Bunun üzerine ünlü kişiler otele uğramaz oldu, Madam da yalnızlığa gömüldü. Maceraya bayılan bu kadın böylelikle çölün ortasında yapayalnız kalıverdi. Ama buna daha fazla dayanamadı. Günün birinde bir balıkçı teknesi satın alarak onunla tüm dünya denizlerini dolaştı; ta ki gemide isyan çıkana kadar. Madam artık çok yaşlandığı için mürettebata diliyle laf anlatamadı; eline geçirdiği ufacık bir tabancayla isyancıların üzerine yürüdü. Gemiciler onu denize attılar. Rivayete göre denizin dalgalarında boğulurken hep 'Zenobya! Zenobya!' diye bağırmış.

Ancak Mister John, iktidarı ele geçirmek amacıyla kocası Kral Odaenathus'u öldürten Kraliçe Zenobya'nın öyküsünü bilmekteydi. Mert bir İngiliz olarak o da Madam Dandur-

yan'ın bedeviler tarafından öldürüldüğüne inandı. Bu kez güzel karısını yanına aldığı takdirde başına gelebileceklerden çekindi. Bedevilere karşı duyduğu korku, Şamlılara olan güvensizliğinden de fazlaydı. Bunun üzerine karısını Şam'da bırakmaya karar verdi. Ve ona yalan attı: Palmira'da otel olmadığını söyledi. Adamlarıyla birlikte çadırlarda yaşayıp kaskatı toprak üzerinde yatacaktı! Mister John, karısına bir hafta yetecek kadar yiyecek içecek satın aldı. Sadece bir haftalığına gidecekti. Karısını, Arap erkeklerine karşı uyardı; asla onlarla konuşmamasını tembihledi. Kadın da her seferinde –tıpkı İngilizler gibi– 'Evet, evet. Hayır, hayır,' diye cevap verdi.

Civardaki kadınlar gizlice, İngilizin evine uyacak bir anahtar yaptırdılar. Genç kadını aralarına alıp onun topuklarına kadar uzanan saçlarını –tıpkı bizim kadınlarınki gibi– ördüler. Sonra da hep birlikte vur patlasın çal oynasın eğlendiler. İngilize sadece göbek dansı öğretmekle kalmayıp erkekleri tavlamanın yolunu da gösterdiler. Amca, aralarında biz erkekler hakkında nasıl konuştuklarını bir bilsen, aklın durur!

Bir hafta sonra kadının kocası geri geldi; karısını bir hayli değişmiş buldu. Kadın aşırı neşeliydi; küstahlaşmıştı. Bacaklarını gösteriyor, kocasının soluk yüzüne bakıp gülüyordu.

Mister John oldukça endişeliydi. 'Yoksa Arap erkekleriyle bir ilişkin mi oldu?' diye sordu. Karısı, bu soruyu sadece kaşlarını yukarı kaldırarak yanıtladı."

Salim güldü; keyiflenmişti. Sessiz bir kahkaha patlattı.

Bu arada Bakırcı: "Hadi yirmi lira olsun, dedi. "Hamidiye

Pazarı'nda aynı tepsi elli lira. Zaten onlar da bunları gelip benden alıyorlar."

Salim, kahvesinden bir yudum daha aldı; sonra fincanı ufak masanın üzerine koyup; parmaklarıyla sadece on lira verebileceğini işaret etti.

"Amca, bu çok az. Hiç para vermesen de olur. Yalnız ben bu tabağa tam bir gün emek verdim. Şu kadının suratına baksana! Nerdeyse aslı gibi. Şu Şam gülüne bir bak! Her bir yaprağında ne işçilik var, biliyor musun?"

Salim başını öne doğru sallayarak onbir lira uzattı.

"Bunun bakırı Amerika'dan gelme. Ben buna, bir haftada rengi atıp kararan ucuz bakırlara nazaran bir misli para ödedim. Gel şunu onbeş yapalım da, ömür boyu kullan. Son sözüm bu.

Salim kaşlarını yukarı kaldırdı; avcunda hâlâ onbir lira vardı. Ayağa kalktı. Gitmeye niyetlendi.

"Boş elle gitmeni istemem. Hadi onüç lira ver bakalım." Arabacı'nın cevabını beklemeden içeriye seslendi: "İsmail, gel Salim amcanın tepsisini sar!"

Salim para kesesini çıkardı, içinden aldığı oniki lirayı tek tek saydı; bakırcıya vermeden önce onları, emekli maaşının cebinden uçup gitmesinden korkarcasına, parmakları arasında oğuşturdu.

"Bu tepsiyle ikram edeceğin çay şimdiden mübarek olsun, amca," diyen çırak, paketi Salim'e verdi. Arabacı gülümseyerek oğlana iki kuruş bahşiş verdi. Sonra dönerek boş finca-

nı gösterdi ve kahve için başıyla teşekkür etti. Bu alışverişten hoşnut kalmıştı. Çünkü eski çay tepsisinin zamanla rengi mengi kalmamıştı.

Salim baharatçılar pazarına yaklaştığında yol gittikçe daraldı; hamalların bağırtısından geçilmiyordu. Hamalların "Dikkat, bayım! Yol aç! Dikkat edin, bayan!" sesleri ve gittikçe sıklaşan kalabalığın arasından kıvrıla kıvrıla, güçlükle geçebildi. Bisiklet çıngırakları, araba kornaları, satıcıların feryadı, onca hamal ve dilenci arasında yürümek yaşlı Arabacı'ya zor geldi ve hava soğuk olduğu halde terlemeye başladı.

Salim baharat pazarına vardığında ufacık bir kahvehanede mola verdi. Masalara bir fincan kahve, bir bardak su ve bir tütün tablası ancak sığıyordu. Ağarmış saçı ve iki günlük sakalıyla sadece tek müşteri vardı kahvede. Kahvecinin yakın arkadaşı olmalıydı. Çünkü Salim içeri girer girmez aralarındaki muhabbet kesiliverdi. Yaşlı Arabacı sadece "kodes" kelimesini anlayabildi; bu, politikacıların dilinde "hapishane" demekti. Kahveci "Bugün düne nazaran daha soğuk," diyerek kehribar tesbihini parmakları arasında kaydırdı.

Salim yavaş yavaş kahvesini içti; buğulu pencereden alelacele pazara gidenlere baktı. Kahvenin önünde bir beygir durdu. Onca soğuğa karşın hayvan kan ter kalmıştı. Sesli sesli burnundan soluyarak bir yük arabasını çekmeye çalışıyordu. Ama tekerleklerden biri çukura saplanmıştı. Genç arabacı galiz bir küfür savurarak hayvanı acımasızca kamçılamaya başladı. Salim, kafasını iki yana salladı; yoldan geçen bir iki kişi

arabayı saplandığı çukurdan kurtardıktan sonradır ki, içi rahat etti.

Kahveden çıktığında, baharatçılardan yayılan kokular ta burnuna kadar geldi. Kimyon, kişniş ve kakule tüm öbür kokuları bastırsa da, arada bir Suriye dağlarında yetişen o nefis kekik otu da, ben de buradayım gibisinden, sesini duyurmamazlık etmedi. Baharat Kralının dikkat etmediği bir anda tarçın da baştan çıkarıcı kokusuyla ön plana çıkıverdi. Sadece safran çiçeği, pırıltılı sarı rengine karşın çekingen kaldı.

Yalan ve baharat iki kardeş gibidir. Yalan, ipe sapa gelmez olayları ta mahkemeye kadar sürükler. Hakim ise yalnızca gerçeği bilmek ister. Yalan, tıpkı baharat gibi olaylara lezzet katar. Salim, çarşı hamamının önüne vardı; aktar dükkânının tavana kadar uzanan, içi baharat dolu raflarına bakarak "Çoğu zarar, azı yarar!" diye düşündü. Yıllardan beri hamama gittiği yoktu. Her cumartesi evinin mutfağında, bir leğenin içerisinde yıkanırdı. Hamamın kapısından içeri henüz iki adım atmıştı ki, peştemala sarınmış genç bir oğlanla çarpıştı. Oğlan acıyla haykırdı; soğuk su dolu bir kovayla peşinden gelmekte olan bir adamdan kaçıyordu. Hamamın çayhanesinin tüm sıraları askerlerle dolmuştu. Sıfır numara tıraş edilmiş saçlarından belli oluyordu. Etrafa ter kokusu sinmişti; Salim tiksindi. Adamlar o zamana kadar su yüzü görmemiş olmalıydı; pazar yerinde at oynatırcasına gürültü ediyorlardı. Hamam müşterisinin değer biçtiği sükunetten eser kalmamıştı. Salim, havlu isteyen bağırtılar duydu, oysa eskiden hiç böyle bir şey ol-

mazdı; çünkü tellaklar müşterilerine henüz soyunma aşamasındayken yeteri kadar havlu verirlerdi.

Demin koşuşan iki delikanlı, arkadaşlarının neşeli bağırışları arasında fıskiyeli havuzun önünde, alt alta üst üste dalaşırken "Bunlar ya er, ya da erbaş olmalı," diye düşünen Salim hemen oradan uzaklaştı.

Birden karnının acıktığını hissetti. Hamamın az ötesinde şiş kebabı, kokoreç ve söğüş kuzu kelle satan iki satıcı gördü. İkisi de yoldan geçenleri çağırmaktaydı. Biri "Buraya gel amca, almadan önce bir tadına bak!" derken öbürü "Taptaze bunlar, dişe gerek yok; ağzında erir," diye seslendi. Onca baharatla iştahları kabaranlar bu etleri denemekten geri kalmadılar. Salim her iki satıcıya kulak kabarttı; sonra, şişin taze maydanozla daha da lezzetli olduğunu iddia eden kebapçıda karar kıldı. Üç şiş bir liraydı; bu da Salim'e yetecekti. İlk şişin gerçekten tadına vardı; kebapçı abartmamıştı. Taze maydanoz ete gerçekten de bir başka tat katmıştı. Gel gör ki, tezgâhın üzerinde iki tane pişmiş koyun kellesi duruyordu. Sağdakinin ağzına bir demet maydanoz sokuşturulmuştu; dili yandan sarkmaktaydı. Öteki de Salim'e bakarak sırıtıyor ve iri dişlerini gösteriyordu. Salim tabağını eline alarak yan döndü ve yere baktı. Ama orada da, tezgâhın altında duran üçüncü koyun kafasını gördü; pislik içindeydi. Henüz pişmemişti ve Salim'e hem serzenişle hem de sarkık bir dille bakıyordu. Yaşlı Arabacı, iki adet şişi pidenin arasına sıkıştırarak dükkândan dışarı fırladı; midesindeki yanma ve şişkinlik dayanılır gibi değil-

di. Dışardaki serin hava onu kendine getirdi. Aktarlardan birinin önünde, ufacık bir iskemleye çökerek acele acele pideli şiş kebabını yedi. Ama tadına varamadı.

Yemekten sonra yola koyuldu; kuyumcuları geçtikten sonra Halife Cami'sine vardı.

Koca cami avlusunda tuhaf bir sessizlik vardı. Bir kısım cemaat sanki bir başka âlemdeymişçesine, İran halılarıyla döşeli zeminde sessizce dua ediyor; bir kısmı da yaşlı hocalardan birinin etrafına toplanmış, muhabbet ediyordu. Bu arada uyuyanlar, gözlerini hiç kırpmadan caminin kubbesine veya duvarındaki bir yazıya, ya da havaya dikenler de vardı.

Salim'in bacakları ağrımaya başladı; yağlı et de midesine oturmuştu. Halının üzerine uzanıverdi; son zamanlarda kafasında nedensiz bir boşluk vardı. Önceki aylarda düşüncelerini yönlendirebiliyordu; bu kez çok zorluk çekti. Zaten fikirleri de allak bullaktı. Çömlekçiye eli ne kadar gerekliyse ona da dili o kadar gerekliydi. Salim, konuşurken nedense hep daha iyi düşünürdü; bunu kendisi de komik bulurdu. Kafasını buna takmışken karısı çıkageldi. Yaşlı Arabacı şaşırdı, eliyle gözlerini ovuşturdu. Saide, mavi kadife giysisiyle kocasına yaklaştı. Parmaklarına kına yakmıştı. Ağarmış saçları hafif kırmızıya çalıyordu. Gülerek: "Senin işin ne burada, Salim'ciğim? Niye burada uyuyorsun?" diye sordu.

"Bacaklarım tutuldu biraz. Artık genç sayılmam. Önceleri evden buraya kadar bir saate gelirdim. Bugün tam üç saat tuttu."

"Sen tosbağaya döndün, Salim'ciğim; onun için yüz yıl yaşayacaksın. Sana daha önce anlatmadım mı? Bir ara sen çok hastayken karşıma Azrail çıkıverdi: 'Ee, analık! Yakında kocanı almaya geleceğim, sen kendine başka birini ara!' dedi. Bunun üzerine onunla pazarlığa oturdum: ömrümün on yılını sana verecektim. O beni deli zannetti ve kuyumcu Abdullah'a koştu. Ertesi sabah sana, Abdullah'ın o gece öldüğünü söylemiştim ya! Sen de bana gülmüştün. 'Abdullah mı? Sen kafayı üşüttün galiba; Azrail'in işi Abdullah'a kalırsa aç kalır. Herif kedi gibi dokuz canlıdır, kolay kolay ölmez!' demiştin. Ee, ertesi gün ne oldu? Abdullah'ı yatağında ölü buldular. Karısı dul kaldı; bugün bile yan yatıp keyif çatmakta. Kadınlar kocalarından daha çok yaşar; hayatı ciddiye almak enayiliğinde bulunmazlar da ondan. Ben senden önce ölmek isterim. Sensiz hayat can sıkıcı olur; ben de can sıkıntısına hiç dayanamam. Hepsi bu. Bana öyle şaşkın şaşkın bakma. Biliyorum, biliyorum, sen beni hep deli gibi sevdin. Seninle birlikte yaşamak benim için çok yorucuysa da, asla can sıkıcı değil. Buna aşk denmez de, ne denir? Her neyse, ama nerden buldun bu güzel tepsiyi?"

"Bugün satın aldım. Bizimkisi çok eskimişti." Salim bunları söylerken Afife, yanında iki kadınla caminin avlusuna girdi.

Saide: "Ver şu tepsiyi de, misafirlere kahve pişireyim, dedi. Ama Salim haykırdı: "Hayır, Afife'ye pişirme!" Saide, kocasının elinden tepsiyi çekip aldı.

Salim, dehşet içinde uyandı. Etrafına bakındı. Tepsi yok

olmuştu. Hocaların bulunduğu tarafa baktı. Hâlâ aralarında usul usul tartışıyorlardı; biraz heyecanlıydılar. A-ha! Ganimeti paylaşamadılar! Önce sakin sakin otururken birinin gözüne benim tepsi takılıverdi. Bunlar da hoca olacak, öğrenci olacak ha! Ali Baba'yla kırk haramilerden farkları yok!

Salim yerinden fırladığı gibi dışarı çıktı. Kaç saat uyumuştu? Peki ama tepsi nerdeydi? Tekrar caminin avlusuna geldiğinde, uzak bir köşede toplanmış gençler dikkatini çekti. İki hademe, cami girişini palmiye yapraklarıyla süpürüp pırıl pırıl yapmaktaydı. Salim ağır ağır peşlerinden yürüdü. Ama tepsi mepsi göremedi. Onlara el işaretiyle sormayı denediyse de, ikisi de kıkır kıkır gülerek uzaklaştı.

Salim kızgınlıkla camiyi terk etti. Hem kendine, hem de şu hırsız dünyaya kızıyordu; başka şey yokmuş gibi tepsisine göz dikmişlerdi. Salim dindar sayılmazdı; ama bu kez çok bozuk çalmaktaydı; Tanrının evinde de hırsızlık yapılır mıydı yani! Aklı gittikçe karıştı, baharatçıların önünden geçerken bile düşünceleri sanki kızgın katrana koktu.

Biri seslendi: "Amca, hey amca!" Geri dönüp baktı. O ufak kahvenin önünde genç bir oğlan, elinde tuttuğu kahve tepsisini göstererek bir şeyler anlatmaya çalıştı. Salim gözlerine inanamadı.

Oğlan koşa koşa geldi, nefes nefeseydi: "Amca, birden çekip gittin. Bu senin galiba?"

Salim başını salladı; bir eliyle çiçek bozuğu suratlı oğlanı durdurdu, öbür eliyle cebinden çıkardığı bir lirayı ona verdi.

"Bir lira bu be! Aman Tanrım!" diye haykıran oğlan, olduğu yerde zıplamaya başladı. Bir kahveci çırağı haftada ancak bir lira alırdı; Salim biliyordu bunu. Hocaları suçladığından dolayı utandı. Ama Salim'in utangaçlığı hiçbir zaman uzun sürmezdi. Akşama yepyeni tepsiyle çay ikram edeceğini düşündükçe gurur duymaktaydı. Suçluluk duygusuna karşı en iyi ilacı gururuydu.

Salim çabuk adımlarla pazar yerini geçerek eve yollandı. Akşamüstü odasının kapısını açtığında kulağına ta uzaktan eski kentin o renkli, boşboğaz mırıltıları geldi.

7

Rüyaya susayan biri, diğerlerini bununla nasıl doyurdu.

Otuz yıldan beri Thomas Kapısı yanında kahvecilik yapıyor olmasına karşın Yunus hakkında fazla bir şey bilen çıkmazdı. Herkes onun Yemen kahvesine, Lübnan kökenli rakısına, Mısır'dan gelen fasulyesine, Latakya'dan gelen pipo tütününe bayılırdı ama kimse Yunus'un nereden geldiğini bilmezdi.

Yunus, otuzlu yılların ortasında bir salaş meyhane satın aldı ve onu genişleterek kahvehane haline getirdi. Hıristiyanların oturduğu mahalledeki en güzel lokal olması için hiçbir masraftan kaçınmadı. Ama talihi yaver gitmedi. Koskoca kahve, açılışından kısa bir süre sonra yanıp kül oldu. Orasını yangından önceki durumuna getirmek için aldığı borçları ödemek Yunus'un on yılını aldı.

Yunus genellikle somurtkandı; canı hep sıkkındı. Önceleri tüm soytarılardan daha güleryüzlüydü; kendisine eski neşesinin nerde kaldığını sorduğunuzda, "Yandı gitti!" derdi.

Yunus somurtkanlığının yanı sıra nargilesi, Yemen kahvesi ve kuru fasulyesiyle de ün yaptı. Aslında pintinin biriydi ama kuru fasulye konusunda hiç de öyle değildi. Birkaç kuruş karşılığında o mis kokulu, hazmı güç yemekten koskoca bir porsiyon alabilirdiniz. Bir tabakla karnı doymayan hemen tezgâ-

ha yanaşır, tabağını uzatarak "Şunu düzelt biraz!" diye fısıldardı. Üstat, gözünü bile kırpmadan ikinci, hatta üçüncü porsiyonu verir, para da almazdı. Dördüncü porsiyonla bir fil bile doyardı. "Düzelt" sözcüğüne Şam'ın tüm lokantalarında, hatta dünyanın hiçbir yerinde rastlamazsınız. Bu, Yunus'a özgü bir deyimdi.

Yunus'ta her gün sıcak yemek bulunurdu ama akşamüzerine kadar. Ondan sonra nargile ve çay zamanı başlardı. Güneş battıktan sonra da kahve, meddahlara tahsis edilirdi. Her gece bir meddah, yüksek sedire oturarak müşterilere aşk ve macera öyküleri anlatırdı. Meddahlar sık sık gürültüyle mücadele etmek zorunda kalırdı; çünkü dinleyiciler durmadan konu şur, öykünün orta yerinde söze karışır ya da kavgaya başlardı; bir öykünün hoşlarına giden kısmını tekrar ettirdikleri de olurdu. Öykü ne kadar heyacanlıysa meddah, o kadar kısık sesle anlatırdı. Dinleyiciler öyküyü takip edebilmek için birbirini sükunete davet ederdi. Öykünün en heyecanlı yerinde, örneğin âşık delikanlı sevgilisinin olduğu balkona tırmanıp parmak uçlarıyla demiri yakalamışken evin kâhyası ya da kızın babası çıkagelmişse meddah susar ve devamını ertesi akşam anlatırdı. Böylelikle müşteri bir gün sonra başka kahveye gideceğine yine Yunus'a gelirdi. Bazısı öyle heyecanlanırdı ki, meddaha asılarak ona nargile ve çay ısmarlar, sonra da kulağına eğilerek usulca, öykünün devamını öğrenmek isterdi. Ama meddah pek oralı olmazdı, çünkü Yunus böyle bir şeyi yasaklamıştı. "Yarın gel, devamını gör," diye cevap verirlerdi.

Şam'da, kahvedeki dinleyicilerin tartışmaları ya da taraf tutmaları konusunda çok anekdot anlatılırdı: Örneğin bir kısmı gelini tutarken, bir kısmı damattan yana çıkardı. Öykünün etkisinde kalıp merak ve heyecandan uyuyamayanlar olurdu. O zaman gece yarısı meddahın evine giderler ve ona, masal kahramanını sevgilisine kavuşturması ya da eğer hapisteyse onu kurtarması için para teklif ederlerdi. Ancak pek az meddah bunu kabul ederdi ama, ertesi akşam yine kahveye geleceklerine dair onlara yemin ettirirdi. Bu pazarlıktan Yunus'un haberi olmazdı.

Yunus geldiğinde Salim, çayla nargileyi hazırlamıştı bile. Yaşlı Arabacı hem neşeli hem de iyi görünüyordu; sanki yirmi yaş gençleşmişti.

"Hamama mı gittin?" diye sordu Faris.

"Tıraş mı oldun?" diye bilmek istedi İsam.

Salim başını iki yana salladı. Sağ elinin iki parmağını sol elinin ayasında yürüterek, işaretle gezintiye çıktığını anlattı.

"Ne güzel tepsi bu? Kaça aldın?" Göçmen yeni tepsiye hayran kalmıştı.

"En azından yirmi lira vardır. Elişi olmalı," dedi Bakan.

İçlerinde en tecrübelisi İsam'dı: "Ben onu onbeşe alırdım."

Salim başını eğdi; diğerlerinin biçtiği değer ödediğinden fazla olduğuna göre, pazarlıkta kaybetmemiş demekti.

Bakan, Yunus'a dönerek: "Bugün sıra sende," dedi. "Ama bu, senin için zor olmayacak. Bugüne kadar kahvende bir sü-

rü öykü dinlemiş ve yaşamış olmalısın."

"Yanılıyorsun dostum," diye karşı çıktı Kahveci: "Bizim kahvenin müşterileri pek fazla bir şey anlatmaz, bu yüzden meddah tutuyoruz ya! Öykü anlatmak, meddahın işi zaten. Müşterilerimizin çoğu az konuşur."

"Bunu da ilk kez duyuyorum," dedi Faris. "Bense insanların kahveye, aralarında konuşmak için geldiklerini sanırdım."

"Evet, eskiden öyleydi. Benim gibi yıllarca kahve işletmiş olsaydın, sen de anlardın. Aslında müşteriler hep aynı şeyi anlatır; önceleri bayağı etkilenirdim, ama sonraları can sıkıcı olmaya başladı. Biri safra kesesinden, öbürü hayırsız evladından bahseder. Biri söze örneğin hıyarla başlasa öteki hemen: 'Hıyar, safra kesesine zararlıdır. Sen bana sor. Safra kesemin daha sağlamken... diye arkasını getirir. Hayırsız evladın babasıysa, meddahı dinlemediği gibi fırsat kollar, 'sırası gelmişken...' diyerek yine hayırsız oğlundan söz eder. Öyleleri vardır ki, ağzını açmaz; ama zaman zaman, yeri geldiğinde hep aynı cümleleri sarfederek laf atar. Kuzeyden gelme bir müşterim vardı; her gün beş kadeh rakı içerdi. Ne dört ne de altı kadeh içtiğini gördüm! İlk kadehi ağır ağır içer, ikinciden sonra keyiflenmeye başlardı.

"Sen de her şeye kusur bulursun!" diye kışkırttı Tuma.

"Sen onun şiirlerini bir dinlesen! İkinci kadehte 'Şerefe, Yunus!' diye bağırır ve 'Şerefe Tunus!' diye eklerdi."

İsam güldü: "Herhalde üçüncü kadehte 'Şerefe, Ali!' – 'Şerefe, Bali!' " derdi.

"İşte her gece benim adımla başlar, dünyadaki başkentlerden biriyle bitirirdi. O zamanlar insanlar fazla konuşmasa da benim kahvem, bugün ağzını bıçak açmayanlarla dolu tüm kahvelerin yanında cennet sayılırdı. Bugün artık kahvelerde herkes oturup şu Allahın belası radyoyu dinliyor. Önceleri radyonun kahveler için bir nimet olduğunu sandım. Hatta müzik çalmak için pahalı cinsinden bir tane de ben satın aldım. Ama yeni hükümet, on liraya satın alınabilecek şu taşınabilir transistorlu radyoları piyasaya sürdükten sonra kahvelerde kimse konuşmaz oldu. Önceleri benim kahvede yirmi kişi toplanmışsa, yirmi tane peygamber vardı sanki. İçlerinden birine bir soru sordun mu, önce kendi geçmişini, sonra şimdiki halini ve sonra da gelecekte neler olacağını anlatmaya başlardı. Herkes kendi fikrini bağıra bağıra söyler ve kimse hiçbir şeyden korkmazdı. Bugün bir fıkra anlatmaya kalksan, sonunu getiremezsin; sana tuhaf tuhaf bakarlar ve 'enayi' ya da 'eşek' demekle kimi kastettiğini sorarlar. Açıklayacaksan, önce kendini güvenceye almalısın. Haberleri dinlemelisin ki, hükümetin bu kez hangi devleti dost, hangisini düşman olarak tanıdığını bilesin!

Dün oğlumun lokantasına uğradım. Bizim Salim'in başına gelenler yüzünden birkaç haftadır haberleri dinlememiştim. Oğlum bana çay getirdi, ben de en küçük kız kardeşimden laf açtım. Kendisi bir Lübnanlıyla evlidir; kırk yıldır da Beyrut'ta yaşamakta. Birden yabancı biri, kendisine hiç sorulmadığı halde, 'Ben kızkardeşimi Lübnanlı köpeklere vermem!' diye bağırmaz mı? Oğlum kulağıma, bu adamın gizli servise men-

sup olduğunu ve devlet başkanının da şu sırada Lübnan'ı düşman ülke olarak ilan ettiğini fısıldadı. Ben bilmiyordum. Kızgınlıktan küplere bindim tabii; bir daha yaşlı kuşağı aşağılamasın, onlara hürmet etmesini öğrensin diye o gevezeye bastonumla adamakıllı bir kötek atmak istedim ama oğlum bana yalvardı; yoksa lokantasını bir iki saat içinde kapatırlarmış, o da mahvolurmuş! Birisi dükkânında esrar saklamış, aynı zamanda Lenin'in bir kitabını da bulundurmaktaymış; aradan bir saat geçmeden polis gelerek, daha önceden gizli servis mensuplarının sokuşturduğu esrarla kitabı ortaya çıkarıvermiş. Dükkânı kapatmışlar, sahibini de yirmi yıla mahkûm etmişler.

Millet aralarında nasıl konuşsun ki? Lübnan'da neler olup bittiğini biliyorum ben: Orada savaş var! Ama var diye de kız kardeşime hakaret etmelerine izin mi vereyim yani?"

Eski Bakan Faris'in keyfi kaçmıştı. Arabacı'nın penceresi sokağa bakıyordu; dışarıda buz gibi bir hava vardı, yine de Yunus'un yüksek sesle konuşması Faris'i tedirgin etti. Zaten Yunus da o gece hem çok heyecanlıydı hem de çok yaygaracı. Faris, Tuma'ya göz kırptı; beriki de Bakan'a "anladım" gibilerden başını salladı. "Ama meddahlar ilginç bir şeyler anlatmış olmalı. Ne anlattılar?" diye sordu Tuma, Kahveci Yunus'a.

"Onlar hep bir şeyler anlatırlar. Ama dün gece, benim kahvemdeki meddah hakkında uzun boylu düşündüm. Kırk yıl boyunca pek çok meddah çalıştı bende. Binlerce gece bir şeyler anlatıp durdular. Çoğu yeteneksizdi, bazıları iyiydi. Dinle-

yicisinin canını sıkan, yeteneksiz sayılırdı.

Her şeyden önce, anlatılan öykü müşterimin hoşuna gitmeli, yoksa adam nargile parasını ödedikten sonra çeker gider; evdeki can sıkıntısı, kahvedekinden daha ucuza patlar. İşin kötüsü, meddah çoğu kez bunun farkına varmaz. Ama en iyi dinleyici kim, biliyor musunuz? Önceleri bunu ben de bilmiyordum."

"Kadınlar," diye yanıtladı Öğretmen. Bakan kaşlarını çatarak suratını buruşturdu.

"Onu bilemem; çünkü buraya kadın girmez. Çocuklar, azizim, en iyi onlar dinler. Büyükler en berbat meddahı bile hoşgörebilir. Bazen tezgâhın arkasından bakarım, kapalı ağızla esneyenleri görürüm. Bir gün oğlumun düğününe bir meddah çağırdım. Meddahın geldiğini duyan yüzlerce çocuk onun etrafını sarıverdi, uzun bir öykü anlatması için başladılar yalvarıp yakarmaya. Meddah sonunda razı oldu. Ben de çocukların arasına oturdum; hem düğün hazırlığı hem de atıştırdığım yağlı yemek nedeniyle oldukça yorgundum.

Meddah anlatmaya başladı; çocuklar önce hayran hayran dinledi, ama baktım bir öyküyü yarım bıraktırıp hemen bir başkasına geçiyorlardı. Berbat bir şeydi bu! Çocuklar meddahı alaya aldılar. O, canavarla ya da ejderhayla olan savaşı anlatırken 'Bunu geç sen! Başka bir öykü anlatsana!' dediler. Meddah, yeteneksizliğinin farkına vardı. Çocuğun hoşgörüsü sınırsızdır. Ama hoşuna gitmeyen bir şey olursa bunun faturası hep meddaha çıkar.

İyi bir meddah durmadan uçan halılardan, alev kusan canavarlardan ya da abuk sabuk zehirler hazırlayan cadılardan söz etmez. –Buna hep şaşmışımdır.– Meddah iyi oldu mu, sıradan bir şey bile anlatsa, seyirciler onu dikkatle dinler. Yeteneksiz bir meddahın bile gereksinim duyduğu bir şey vardır: iyi bir bellek. Neşeli de olsa, üzüntülü de olsa ipin ucunu kaçırmaması gerekir. Salim'inki kadar olmasa bile iyi bir belleğe sahip olması gerekir, yoksa hapı yutar."

"Vay be, desene bu bir sanat?" diye atıldı Berber.

"Sanat ya! Bana dün ne yediğimi sorsan, hatırlamam," dedi Çilingir ve güldü.

"Yoo, Musa'nın hakkı var. Arabın belleği kuvvetlidir. Hiçbir şeyi unutmaz, onun için de deveyi çok sever. Çünkü deve hiçbir şeyi unutmaz. Bu, Allah vergisi, ama bazen geri teptiği de olur. Hamad'ın öyküsünü bilir misiniz?" diye sordu Göçmen.

"Hayır, bugün senin sıran değil," diye karşı çıktı Öğretmen.

"Bırak anlatsın yahu," diye yalvardı İsam. "İyi bir bellek nasıl geri tepermiş, merak ettim. Tabii Yunus izin verirse, çünkü bu gece onun sözü geçer."

Yunus gülümsedi: "Anlat bakalım. Burada okulda değiliz ya!"

"*Well*, bir zamanlar bir çiftçi vardı," diye başladı Tuma. "Adı Hamad'dı. Bir gün köyün ağası kızını evlendirdi. Düğün eğlenceleri yedi gün yedi gece sürecekti. Ağa, herkesi davet etti. Gelinin babası misafirlere karşı çok cömert davrandı. İlk

gece kuzu kızartması, pilav, kuru fasulye, bol soğan ve sarmısaklı salata çıkarıldı. Hepsinin lezzetine diyecek yoktu. Yarı ömrü açlıkla geçmiş olan Hamad, başladı hapur hupur atıştırmaya. İki saat geçmeden bir butu, koskoca kase pilavı, bir o kadar da salatayı mideye indirmişti bile.

Ne var ki, gece yarısı bağırsaklarında fena halde gaz toplandı. Hamad yere çöktü. Bu gaz dayanılmaz hale gelince yerinden kalktı, rahatça yellenebilmek için dışarı çıkmak istedi. Tam ayağa kalkarken öylesine sesli osurdu ki! Tam o sırada halk ozanının ağzından, gelinin güzelliğini öven şu mısra çıkıverdi: 'Nefesin, yasemin kokulu bir esintiden farksız!' Millet gülmeye başladı; ev sahibi Hamad'a öyle bir baktı ki! Bilirsiniz, ev sahibini bıçakla istersen ama sofrasında osurmaya ya da geğirmeye kalkma! Bazı ülkelerde ev sahibi, davet ettiği misafir geğirirse sevinirmiş."

"Onlar budala olmalı. Bak arkadaş, benim kahvemde kırk yıldan beri buna cesaret eden çıkmadı," dedi Yunus.

Başka ülkelerin geğiricilerini korumaya çalışan Göçmen: "Her memleketin geleneği başkadır," dedi.

Ali karşı çıktı: "Öyle şey olur mu! Nerdeyse herif osuracak, sen de 'çok yaşa!' diyeceksin!"

"Bırak da Tuma'yı, anlatsın; sonra da sıra Yunus'a gelsin," dedi Bakan Faris.

"*Okey*, Hamad öylesine utandı ki, oradan kaçıp gitti. Çocuklar olsun, erişkinler olsun, günlerce onunla hep alay edip durdular. Hamad sonunda dayanamadı. Pılını pırtısını topla-

yıp Brezilya'ya göçtü. O zamanlar Amerika'ya giden çok Arap vardı. Çoğu ya açlıktan, ya takip edildiklerinden, ya da benim gibi yokluktan göç etti. Hamad ise osurduğu için gitti.

Kırk yıl yabancı ellerde çalıştı. Çok zor bir hayattı bu, siz bana sorun! Hamad iyi kötü bir şeyler kazandı. Günün birinde sıla hasretine dayanamadı; Brezilya'dan Suriye'ye gelebilmek için dünyanın parasını döktü. Köyünün ekili tarlalarını görür görmez otobüs şoförüne durmasını rica etti. *You know*, babaocağının toprağını koklamak istiyordu; onun için de köye kadar –tıpkı terk ettiği gibi– yaya gitti. Yavaş adımlarla köye vardığında temiz havayı ciğerlerine çekti; arada bir toprağa dokunmaktan kendini alamadı. Köy girişindeki mezarlığa geldiğinde merakı kabardı. Bunca geçen zaman içinde kimlerin öldüğünü bilmek istedi. Mezarlıktan içeri daldı, mezar taşlarını gözden geçirdi, tanıdıklarının ruhuna birer fatiha okudu. Derken bir mezartaşı gördü: bu, en sevdiği çocukluk arkadaşlarından birine aitti. Hani şaşırmadı da değil, çünkü o arkadaşının suratından hep sağlık fışkırırdı! Mezar taşında tarih yoktu. Hamad bitişikteki mezarı temizleyen yaşlı kadına yaklaştı. 'Selamünaleyküm, nine!' dedi. 'Ben Brezilya'dan yeni geldim. Bakıyorum, İsmail ölmüş. Mezarı da çok bakımsız, ne zaman öldü?'

'Söyleyeyim. Hamad'ın düğünde osurduğundan tam iki yıl sonra öldü İsmail; karısı da ondan üç yıl sonra.'

Hamad deliler gibi bir çığlık atarak oradan uzaklaştı ve Brezilya'ya geri döndü.

"Pekâlâ," dedi Öğretmen: "Yunus'u dinleyelim mi?"

"Nerde kalmıştım?" diye sordu Kahveci.

İslam hatırlattı: "Meddahların belleğinden söz ediyordun."

"Evet, meddah dediğin iyi bellek sahibi olmalı. Öte yandan meddahlık zor bir meslek. Her akşam bizim meddahları izlerken saptadım bunu. Kürsüden indiklerinde bir tenekeci kadar bitkin olurlardı. Çok az para kazanırlardı. Kendilerine ödeme yaparken sorardım: "Bu kadar paraya bu iş yapılır mı?' diye. Bazısı 'Başka bir şey öğrenmedik ki!' derdi. Ama bir gün, en iyi meddahlarımdan biri şöyle yanıt verdi: 'Dinleyicimin beni ödüllendirmesi bana yeter; koskoca adamların çocuklar gibi cankulağıyla beni dinlemesinin verdiği zevki tonlarca altınla ödeyemezsin.'

Neyse, bugün Salim'e ve size ne anlatsam diye uzun uzun düşündüm. Meddahın bana anlattıkları aklımda elbet, ama buraya gelirken sizlere kendi öykümü anlatmak istedi canım. On yıldan bu yana arkadaşız, yine de hayatım hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Size onu anlatayım. Oldukça gariptir çünkü.

Ne zaman doğdum, bilmiyorum. Annemin anlattığına bakılırsa çok sıcak bir günde dünyaya gelmişim. On kardeşten en küçüğü bendim."

"Dur biraz!" dedi Faris ve tuvalete koştu. Ali bunu fırsat bilerek sobaya iki odun daha attı. Tuma da gözlüklerini taktı.

Faris geri döndüğünde sobanın karşısına geçerek ellerini ovuşturdu. Yunus, yeleğinin cebinden enfiye kutusunu çıkara-

rak sol elinin başparmağında oluşturduğu çukurcuğa birazcık enfiye döktü, sonra bunu burnuna dayayıp başını iki yana salladıktan sonra derin bir nefes çekti. Koskocaman bir mendille burnunu sildi ve arkasına yaslanıp Faris'in oturmasını bekledi:

"Neyse," diye lafı baştan aldı. "Biz o zamanlar Harasta'da yaşıyorduk; ufak bir köydü burası. Babam taşçıydı, çok da fakirdi. Ben odamı altısı oğlan, üçü kız dokuz kardeşimle paylaşırdım. Evimizin bir odası daha vardı: Gündüzleri mutfaktı geceleri de anne babamın yatak odası olarak kullanılırdı. Mutlu bir çocukluğum olmadı. Bugün, dede olarak torunlarımla ilk kez mutluyum. O zamanlar sabahın dördünde kalkardık. –Üç ağabeyim, babamla birlikte onun mesleğini öğrenmek için– inşaata giderdi. Biri kasabın yanında, öbürü fırında, üçüncüsü de bir bileycinin yanında çalışırdı. Devede kulak kabilinden para kazanırlardı. Kızlarsa, eli ayağı tutar tutmaz ev işlerine bakardı.

Okul desen, berbattı. Yaşlı bir Hoca, sille tokat, bize Kuran öğretirdi. Dediğim gibi en küçük oğlan bendim. Babam oğullarından birinin ille de Şeyh olacağı umudunu asla yitirmedi. Kendisi dindar sayılmazdı ama cami hocalığına ailemizden birini getirtmek istediği için köyde saygın bir kişi oluverdi. İşte beni de o berbat Hocaya bunun için gönderdi. Ben de, tıpkı öteki iki ağabeyim gibi, iki yıl ancak dayandım ve okulu terk ettim. Bu, babam için bir acı bir yenilgiydi; ne de olsa onu düş kırıklığına uğratanların sonuncusuydum, bu yüzden,

o günden sonra benimle tek kelime konuşmadı. Hiçbir zaman. Yıllarca selamımı bile almadı ve beni hep yok saydı. Artık ben onun oğlu değildim. Bir kere olsun dövmedi bile. Kalbini öylesine kırmıştım ki...

İlerde ne olacağım artık umurumda bile değildi; hoca olmayacağım kesindi. Ölümü yeğlerdim daha iyi. O yaşlı bunak, kendisi sanki sonsuza dek yaşayacakmış gibi, hiçbir öğrencisine sınıf geçirtmedi. Birkaç yıl sonra Azrail onun canını aldığında, üçbin kişilik kasabada onun yerine geçecek, Kuran'ı kusursuz okuyan tek bir kişi çıkmadı. Cami güme gitmesin diye Duma'dan bir adam getirttiler. Yeni Hoca sakin biriydi ama midesine çok düşkündü. Köyün tüm tavukları, ellerinde olsa Amerika'ya göç ederdi. Ama bu başka bir öykü.

Neyse, üç kız kardeşim ve annemle birlikte babamın az bir para karşılığında kiraladığı tarlada çalışır dururduk; ektiğimiz buğday ve sebze, koca bir aileyi geçindirmeye yetiyordu. Kış oldu mu, iş de olmazdı. İlkbahar gelir gelmez her gün tarlada çalışırdık: Ayrık otu temizler, tohum eker ve durmadan da sulardık. Zamanı geldiğinde hep birlikte patlıcan, kabak, domates ve hıyar toplardık. Ama pazara yalnız ben giderdim. Babam, kızların pazara inmesini istemezdi, oysa orada alışveriş eden kadın kız çoktu. Her gün bir sandık mahsul alabiliyorduk. Önceleri o ağır sandıkları hep başımda taşıdım, daha sonra kendi yaptığım iki tekerlekli bir arabaya koyup çektim. O günden sonra pazara gitmek benim için bir zevkti. Sebze satmayı çok severdim; tarladaki yorgunluğumun acısını o ha-

reketli pazarda çıkarırdım. İyi satış yaptım mı, kendime bir dondurma ısmarlardım. Önce çeşmede elimi yüzümü yıkar, sonra dondurmacının yanına varır ve 'Şöyle gönlünden koptuğu gibi ver usta! Bu, helal paradır,' derdim. Dondurmacı da güler ve külahıma bir kaşık fazla koyardı.

Çoğu zaman ölü gibi yorgun olurdum ama satışa çıktığımda hiç uyumazdım. Bir keresinde dalar gibi olmuşum, bir de baktım ki, bir patlıcan yürütmüşler.

Vallahi, veba kadar nefret ettiğim bir şey varsa, o da her yaz annem ve kız kardeşlerimle birlikte buğday toplamaktı. Tırpan sallamak elleri ve sırtı mahvediyordu. Başaklar harman yerine getirilir ve orada düvenle dövülürdü. Ne doğru dürüst orağımız vardı ne de urganımız. Eşeğimiz bile yoktu. Allahın belası samanlar hem gözümü yakar hem de boğazıma kaçardı. Acıya daha iyi katlanabilmek için eşek derisi gibi cildim olsun isterdim. Güneş hepimizi kasıp kavururdu. Biraz gölgelik ve bir yudum soğuk su için dünyaları vermeye hazırdım. Anam sık sık hastalanırdı. Bildim bileli hastaydı zaten. Ama bizi hiçbir zaman tarlaya yalnız salmadı; ayakta ancak durabilecek güçte olduğu zamanlarda bile bizimle birlikte gelir ve bizleri biraz eğlendirmek için tarlanın ortasına geçip şarkılar söylerdi. Bunlar hep neşeli şarkılardı; hatırlıyorum, bazen gözümüzden yaş gelinceye kadar gülerdik. Sağlığını düşündüğümüz için hep evde kalması için yalvarırdık ama o bizi yalnız bırakmazdı. 'Görebildiğim sürece gözlerimin size doymasını istiyorum,' derdi.

Mahsul toplandıktan sonra o da harman yerine gelirdi; o kahrolasıca sıcağa nasıl dayanırdı, bilmem. Köyün tepedeki harman yerinde tek bir ağaç bile yoktu. Aramızdan yorulan oldu mu, bir süreliğine başını onun kucağına koyardı. O da üzerimize doğru eğilir, bize gölge yapardı.

Oniki yaşıma bastığımda, ilkbaharda, annem öldü. Ben deliler gibi tarlalar arasında koştum durdum, hep onun adını haykırdım, ağladım, tanrıya küfürler ettim. Bütün bir gece ağladım ve geceyi dışarda, tarlada geçirdim. Bugün düşünüyorum da, o gece galiba biraz çıldırmıştım. Ertesi sabah, hiç görmediğim köylerden geçtim, yoldan çevirdiğim adamlara annemin öldüğüne inanıp inanmadıklarını sordum. Bazıları beni itip yürüdü; o zaman kimin yanında barındım, bugün bile bilmiyorum. Bildiğim tek şey, kaldığım odanın kısık bir gaz lambasıyla aydınlatıldığıydı; bu da beni çok ürkütmüştü. Oda boş sayılırdı: Bir tek minder, bir de hasır iskemle vardı. Tavanının tam ortasında kıvrık bir kalas vardı. Bir köşeye kıvrılıp yattım ve uyuyana kadar o kalasa baktım.

Eve ne zaman döndüğümü bilmiyorum. Kardeşlerime bakılırsa, annemin ölümünden bir ay sonra yarı aç ve perişan bir halde çıkagelmişim.

Hasat zamanı geldiğinde harmanlıkta, incir yaprakları ve dallarından ufak bir kulübe yaptım; adını 'Anne' koyduk.

Bütün gün harmanlıkta kalmam gerekirdi. Hali vakti yerinde olan birkaç köy çocuğu oraya gezmeye gelirdi. Ben onları izler, oyunlarına katılamadığım için kıskançlık ve kızgınlıktan

kudururdum. Harman bütün gün sürerdi, sonra da sabaha kadar nöbet tutardım. Ertesi günü hava kararınca nöbeti devralmaya babam gelirdi. İnanılır gibi değil ama, gelir gelmez yanıma oturur ve gözlerini uzağa dikerdi. Ben her zaman onun elini öpmek isterdim, ama o beni elinin tersiyle iterdi.

Balyaların başında birer saat nöbet tutardık, ta ki eve taşıyıp kurutuncaya kadar. Bir sağanak geldi mi, harmanlamayı birkaç günlüğüne ertelerdik. Çok kötü bir zamandı. İnsanlar açtı. Çiftçiler öğle uykusuna yattıklarında hırsızların nasıl güpegündüz onu bunu çaldığına dair abuk sabuk öyküler dinleyip durduk.

Annemin ölümünden kısa bir süre sonra en büyük ablam henüz onaltı yaşındayken evlendi. Tüm ev işleri o zamanlar onbeş yaşında olan ortanca ablama kaldı. Tarla işi de benden bir yaş büyük olan küçük ablama. Gündüzleri ablamın keyfi yerinde olurdu ve köy çocuklarıyla bir saat oynamama izin verirdi. Pınar başına vardığımda hepsi çember oluşturmuştu; ufak bir mangal ateşinde kaynattıkları çayı içmekteydiler. Sırayla öykü anlatıyorlardı. O zamana kadar 'rüya' kelimesini hiç işitmemiştim. Dediğim gibi, oniki yaşındaydım ama o güne dek rüya görmüş değildim. Ben de onlara katıldım; derken sıra bana geldi; ben de güzel bir öykü anlatmak istedim. Güldüler. 'Öyküyü möyküyü bırak, dün gece ne rüya gördün onu anlat!' dediler. Şaşırdım. O zaman herkesin, gördüğü rüyayı anlatırken neden 'mişli geçmiş' zamanı kullandığını çaktım. Onlara hiç rüya görmemiş olduğumu söyledim.

Muhtarın oğlu: 'Bunda şaşılacak bir şey yok!' dedi. 'Nasıl görebilesin ki! On kişi bir odada uyuyorsunuz. Sense karga bok yemeden kalkıyorsundur. Rüya dediğin zaman ister, yer ister!' Bu sözleri ömrümün sonuna kadar unutmayacağım. O gece uyuyamadım. Yorganımı alarak odadan çıktım. Harmanlığa vardım, babamın yanında yere uzandım. O hiçbir şeyin farkında olmadı ama ben, ömrümde ilk kez o gece rüya gördüm. Uyandığımda babam işe başlamıştı bile. Bütün gün kendimi bir başka hissettim; diğer çocuklar gibi rüya görebildiğim için seviniyordum. Her gece babamın koynuna sokuldum ve bir sabah, iki günlük bir sakalın yüzümü dalamasıyla uyandım: Babam beni öpüyordu. Göğsüne bastırıyor, bir yandan da ağlıyordu. O gün dünya bana cennetin bir köşesiymiş gibi göründü. Öğle olmadan harmanlıktaki buğdayı üç kez çevirmiştim. Oysa buna gerek yoktu, öğleden sonraları bir kez çevirmek yeterliydi. Ama yepyeni bir güç sanki damarlarımda akmaktaydı. Derken olanlar oldu.

Her zamanki gibi köy çocukları gelip pınarın başında oynamaya başladılar. Bana el salladılar: Yanlarına varıp onlarla birlikte çay içeymişim. Buğdayın başından ayrılmaktan korkuyordum. Ablam evde, çamaşır yıkıyordu. Yani ben yapayalnızdım. İçime giren bir korku beni olduğum yere mıhlarken, çocuklara anlatacağım rüyayı düşündükçe bir şeyler beni oraya çekmekteydi. Aklım karmakarışıktı; bir yandan onlarla oynamak için can atıyor, öte yandan korkuyordum. Ama onların çember oluşturduğunu görünce hevesim, korkumu yendi. Onlara katıldım ve gördüğüm bir sürü rüyayı anlattım. Ço-

cuklar hayran kaldı, meğersem benim rüyalarım bir hayli heyecan vericiymiş. Böyle bir şeyi hiç rüyalarında görmemişler! Ne var ki, epeyi uzakta kalan harman yerine sırtım dönüktü. Öbür çocukların rüyalarını da dinledikten sonra eyvallah diyerek onlardan ayrıldım ve ağır adımlarla harman yerine döndüm. Ancak oraya varabilmek için koskoca bir üzüm bağının içinden geçmek ve salyangoz kabuğu gibi kıvrıla kıvrıla seyreden bir yolda ta tepeye kadar yürümek gerekti. Birden aklıma buğday geldi. Gözümü yukarıya diktim ama harman yerinin ortasındaki buğday yığınını göremedim. Önce harman yerini karıştırdığımı sandım ama bizim kulübeyi tanıdım: Bomboş arazide öylece duruyordu. Kalbim hızlı hızlı çarpmaya başladı, ayaklarımda güç kalmamıştı. Elimden geldiğince acele ettim. Harman yerine vardığımda nerdeyse korkudan ölecektim. Meydanda tek bir buğday başağı bile kalmamıştı. Hemen komşulara koştum ama kimse bir şeyin farkına varmamıştı. Harman yerine benimle birlikte geldiler; onlar da gözlerine inanamadı. Uzakta yakında ne bir sürücü ne de bir beygir gözükmekteydi. Ben orada kalakaldım; güneş batana kadar ağlayıp durdum, sonra eve yollandım. Artık babamın yüzüne bakamazdım.

Nereye gittiğimi bilemedim. Hava kararana kadar Şam'a giden yolda yürüdüm. Derken bir arabacı gördüm: O da geç kalmıştı. Yolcularını Şam'a götürmekteydi. Durmadan atları kamçılıyordu, hayvanlar çılgına dönmüştü. Ben arabanın peşinden koştum ve bir sıçrayışta arka çamurlukları yakaladım; ayaklarımı da bagajın kenarlarına dayadım. Arabacı, birinin

asıldığını fark etti. Ama durup bakacak zamanı yoktu. Bu nedenle arabanın arka tarafını kamçıladı ve o lanet olasıca kamçı, kollarımda ve ellerimde şakladı. Ben böyle uzun bir kamçıyı ömrümde görmedim. Arabacı bir beni, bir beygirleri kamçılıyordu. Yere atlamak istedim ama altımda kayıp giden zemin, sanki bir biley taşına dönüşmüştü. Birkaç kez yere basmayı denedimse de taşlı topraklı yol, ayak parmaklarımı yara içinde bıraktı. Yukarıdan kamçı, aşağıdan ayaklarımın altından kayıp giden zemin! Cehennemden farksızdı! Araba Şam'a vardığında kollarım kan içinde kalmıştı. Hemen yere atlayarak tökezleye tökezleye oradan uzaklaştım; bir yandan da arabacının yedi sülalesine küfürler yağdırıyordum. Neyse, canınızı sıkmamak için kısa kesiyorum," diyen Yunus, çevresindekilere baktı.

"Yok yahu, hepsini anlat!" dedi Faris, herkesin ruhunu okumuşçasına; ötekiler de başlarını sallayarak aynı fikirde olduklarını mırıldandılar.

Öğretmen Mehdi her zamanki gibi abartarak: "Sözlerin bir yudum su, bizler de susamış toprak," dedi, sonra bu benzetmeye kendi de güldü.

"Öyle olsun. O gece hemen kendime bir barınak buldum. Burası bir avluydu; kapısının önünde kör bir adam oturuyordu. Geçerken onu selamladım ve adam, Tanrı şahidimdir, selamımı alarak neden böyle yaralandığımı sordu. Canımın yanmakta olduğumu söyleyince, kalpsiz arabacıya lanet okuyarak bana su verdi ve bir kaseden aldığı merhemle acılarımı

dindirdi. Geceyi onun yanında, ufak bir minderde geçirebileceğimi söyledi. Adam işportacıydı. Yüksükten tutun da akide şekerine kadar aklınıza gelebilecek her şey satıyordu. Çok yaşlıydı. Ertesi günü kendisine, onun namına işportacılık yapacağımı söyleyince reddetti. Onu sevindiren şey para kazanmak değil, darda olanın yardımına koşmakmış! Garip bir adamdı bu. Üç gün onun yanında kaldım. Her sabah erkenden işe çıkıyor, ta geç vakit eve dönüyordu. Bir gün, Şam'ın ta öbür ucundaki bir kadının, yıllardır aradığı bir düğmeyi nasıl onun işportasında bulup sevindiğini anlata anlata bitiremedi. İçi düğme dolu kocaman bir kutusu vardı. Nerede eski ve yırtık bir elbise bulsa, düğmelerini söker alırdı. Binden fazla renkli düğmesi vardı; bununla o kadar övünürdü ki, Hazreti Süleyman'ın hazinesini bulmuş sanırdınız.

Neyse, bu iyi kalpli adama teşekkür ettim ve haftalarca şehirde dolaşıp durdum. Eve bir daha dönmek istemiyordum. Kendi kendime yemin ettim: Babamın gözlerindeki düş kırıklığını görmektense, başımın çaresine bakmaya, o da olmazsa köpekler gibi sürünmeye razıydım!

Derken bir gün Ömer'le tanıştım. Ömer, bir beyefendi gibi giyinmişti. Elinde kocaman bir paketle terzi dükkânından çıkmaktaydı. Hemen yanına koşarak paketini taşımasına yardım edip edemeyeceğimi sordum. Pazarda benim gibi avare dolaşan öbür çocuklardan öğrendiğim gibi 'Yarım kuruş ver de, elin serbest kalsın beyim!' dedim. O zamanlar Hamidiye Pazarı'nın her köşesinde acımasız bir yaşam savaşı verilirdi.

Acemi olduğum için bana en berbat köşeyi vermişlerdi. Orada sadece tek bir terzi vardı; öbür dükkânlarda da iğne, iplik, dondurma, kâğıt kalem gibi şeyler satılmaktaydı, yani bu bölümde hamala gereksinim duyulmuyordu. Güçlü delikanlıların rağbet ettiği yer, daha çok mobilya, toptan kumaş ya da kapkacak satan dükkânların önüydü. Neyse, o gün şansım yaver gitmiş ve Ömer'e rastlamıştım. Bunun üzerinden altmış yıl geçti; o gün bir meleğe mi, bir şeytana mı, yoksa ikisine birden mi rastladığımı bugün bile kestiremiyorum. Onunla evine kadar gittim. Rahipler Çıkmazı'nda oturuyordu, yani Tuma'nın evinden biraz ötede. Küçük bir evdi burası. Neyse, ben paketi eve kadar taşıdım, Ömer de bana kaç para istediğimi sordu. Aslında yarım kuruş yeterdi ama bana sormakla enayilik etmişti. Bunun cevabını öteki çocuklardan öğrenmiştim. 'Gönlünden ne koparsa!' dedim. Böyle söylemem hoşuna gitti ve bana nereli olduğumu sordu. Ben de dalga geçtim: Sahra'dan kaçan bir prens olduğumu, şimdilik hammallık yaptığımı, yeterince para kazanır kazanmaz bir sürü at ve cengâver satın alacağımı falan söyledim. Güldü ve bana yemek verdi. Sonra okuma yazma bilip bilmediğimi sordu. Ömer bazen bir çocuk gibiydi. 'Biliyorum ama, hattatlıktan utanıyorum efendim, dedim.

'Utanıyor musun?' dedi. 'Yazı yazmaktan utanılır mı, oğlum? Hattatlık saygın bir sanattır. Göster bakayım bana, nasıl yazıyorsun?'

'Ama beyim, pişman olacaksın!'

'Boş ver, sen göster bana!'

Ama ben önce, paramı almak istedim, çünkü yazımı görünce nasıl davranacağını biliyordum. Bana dört kuruş verdi; bu parayı o zamanlar bir işçi, bütün bir gün aralıksız çalışırsa alabilirdi.

'Şimdi merak ediyorum, senin yazını görünce neden pişman olacakmışım bakalım?' dedi gülerek.

Kıçına bir tekme attım. 'Bu, A' dedim. Sonra karnına bir yumruk salladım: 'B de böyle yazılır.'

Şaşırdı: 'Bu da ne demek oluyor?' diye sordu.

'Ben sana demedim mi, beyim? Yaşlı Hoca'dan öğrendiğim dil bu. Her harfe karşılık nasıl bir tekme ya da yumruk atılacağını biliyorum ama bunları yazıya dökemem.'

Kızacağı yerde bana üzüntülü gözlerle baktı. Odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Bana ciddi ciddi baktı ve kafasını iki yana salladı. Ben hiç ses çıkarmadan tatlı gülsuyu şerbetini içtim; yamalı giysilerimden ve çıplak ayaklarımdan biraz utandım. Derken Ömer bana 'Ey, prensim! yeterince altın kazanıp at ve süvari satın alıncaya kadar kulübemde kalmak ister miydin?' demez mi! Kulaklarıma inanamadım. Bugün bile anımsadıkça ağlayasım geliyor..." Yunus'un sesi, gözyaşlarına boğuldu.

Salim hemen ayağa kalkarak ona su testisini uzattı. Yunus bir yudum aldı ve biraz kendine gelebildi. "İşte böyle bir adamı cellada teslim ettiğimi düşündükçe, hâlâ yüreğim sızlıyor."

"Anlat da rahatla!" dedi Mehdi, Yunus'un kolundan tuta-

rak. Kısık sesle: "Anlat!" diye ekledi. Kahveci Ali de onun sırtını sıvazladı.

"O günden itibaren Ömer'in yanında yaşamaya başladım. Bana yeni giysiler aldı ve okula gönderdi. Başlangıçta onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Her gün bir kadın gelip yemek pişiriyor, çamaşır yıkayıp etrafı temizliyordu; Ömer de ona iyi para veriyordu. Yalnız yaşıyordu ve evlenmeye de niyeti yoktu. Evde her yerde dolaşmama izin vardı, sadece bodruma girmem yasaklanmıştı. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra kendisine bu kadar parayı nereden bulduğunu sordum. Hınzır hınzır gülerek 'Altın madenim var!' dedi.

Bir gece aniden uyanıverdim. Hava çok sıcaktı. Biraz serinlemek için avluya çıktım, derken bodrumda bir ışık gördüm. Aşağıya inerek anahtar deliğinden baktım; Ömer'i gördüm. Masanın başına oturmuş, bir dökme kalıbına erimiş metal döküyordu. Sonra altın lira gibi sapsarı, yuvarlak bir metal parçasını o kalıptan çekip alıyor ve onu uzun uzun törpüleyip parlatıyordu.

Ertesi gün kendisine, altın madeninin yerini bildiğimi söyledim. Çok şaşırdı; bu yerin derin bir kuyu olduğunu söyleyerek kendisini yatıştırdım ama neden her seferinde tek bir altın lira çıkardığını sordum.

'Bir altın lira, bir hafta için yeter; kimse de bir şeyin farkına varmaz,' diye yanıtladı. Bir altın lira bir ay için bile yeterdi. Ömer, sahte para basan yaşlı bir ustadan nasıl para yapılacağını öğrenmişti. O usta tüm yaşamı boyunca, her hafta tek bir

sahte altın lira basarak onu harcamış, sonra da hemen o yeri terk ederek bir başka yöreye gitmişti. Ömer de durmadan kâh kuzeye kâh güneye gitmiş; sahte paralarını hakikisiyle değiştirip her seferinden hayatından memnun olarak eve dönmüştü. Asla aynı anda iki altın lira basmadı.

Bana göre bu aptallıktı. Yüz tane birden bassa, hepsini değiştirdikten sonra kendini emekliye sevketse daha iyi olur diye düşündüm. 'O zaman içim rahat etmez, oğlum!' diye cevap verdi.

Neyse, uzun süre onun yanında yaşadım. Hayatımın en güzel yıllarıydı. O, benim için hem bir dosttu hem de baba, ta ki bir okul arkadaşıma onun sırrını söyleyinceye kadar. O arkadaşım bana her gün bir lira yapıp başka bir yerde satmamızı önerdi. Suriye büyükmüş, iki sahte altın lirayı rahatça kaldırırmış; Ömer'in de başı belaya girmezmiş. Önce reddettim. Ama içimdeki şeytan rahat durmadı, sonunda tek bir altın lira yapmaya razı geldim. Ömer gezideyken biz bodruma indik. Sarı renkteki karışımı kaynatarak kalıba döktük ve şekil verdik. Ortaya çıkan altın para berbat görünüyordu. Korkum bir kat daha arttı. Ama arkadaşım, bir tacir tanıyormuş; bu adam ucuz olmak kaydıyla her şeyi satın alırmış! Aradan iki gün geçmeden polis kapımıza dayandı, sadece bizim evi değil, tüm mahalleyi araştırdı. Ömer'i tutukladılar. Bodrumdaki tüm araç ve gereçleri de alıp götürdüler. Subaylardan biri bu sahtekârlığı hangi köpoğlunun öğrettiğini sorduğunda Ömer, gülerek yanıtladı: 'Sultan.

Ertesi gün onu görmek için doğru Şam'daki hapishaneye koştum; ancak ona vatan haini muamelesi yaptılar, yani mahkemesi altı ay sonra görülecek ve o zamana kadar da kimseyle görüşmesine izin verilmeyecekti. Onu ilk ziyaret eden yine ben oldum. Onun yeğeni (!) olarak kendime sahte kimlik ayarladım. O günden bu yana adım Yunus olarak kaldı. Onunla karşılaştığım gün tirtir titredim. O ise bana bakarak güldü. Kendisine, koca şehirde bana sevgisini bağışlayan biricik kişiyi ele verdiğim için utancımdan yerine dibine girdiğimi söyledim. Onu böyle hapishanede sürünür görmektense öleydim daha iyiydi. Bana güldü. 'Öleceğine ya da ömrü billah utanacağına kafanı çalıştır ve şunu aklından çıkarma: Her bildiğini ona buna anlatma!'

Onu her gün ziyaret ettim; her seferinde meyveyle enfiye götürmeyi de unutmadım. Bunları kontrolsüz geçirebilmek için gardiyanları da doyurmam gerekti. Bana, Şam'da bazı adreslere teslim edilmek üzere gizli mektuplar verirdi. Bunları götürdüğüm evlerde hep saygın kişiler otururdu. Onların yazdıkları cevabı da hapishaneye yine ben götürürdüm. O sıralarda bir hayli yorgun düştüm, çünkü aynı zamanda büyük bir kahvede çalışıyordum ve de aldığım para çok azdı. Maaşımı olsun, aldığım bahşişleri olsun, elimden geldiğince biriktirir ve bununla Ömer'e yemiş ve enfiye alırdım. Aradan bir ay geçtikten sonra, bana yarım ağızla neler yapmak niyetinde olduğumu sordu, 'Sen hele bir çık da, o zaman düşünürüm!' dedim.

'On gün sonra çıkıyorum. diyerek güldü. 'Şimdi söyle bakalım, onbir gün sonra hayatın nasıl değişecek?'

'Bir kahvehane açmak istiyorum.'

'Şimdi beni iyi dinle,' dedi. 'Eve git, bodruma in; orada odun sobası var ya? Onun altındaki mermeri yana doğru çek. Çukur içinde bir sandık göreceksin; o sandığın içinde iki tane çuval olacak. Bir tanesi büyük, içi saman dolu; o, benim! Öbürü ufak bir çuval, içinden çok iyi taklit edilmiş ikiyüz tane altın lira çıkacak. Kimse onları hakikisinden ayırt edemez. Senden kimse şüphelenmeyecektir. Bu paraların hepsi senin, ancak bana söz vereceksin: Kimse senin dükkânından karnı aç olarak ya da memnun kalmadan çıkmayacak! On gün sonra günlerden perşembe olmuş olacak, anlıyor musun? Perşembe günü saman dolu çuvalı Meydan Camisi yakınındaki havuzlu kahveye götürürsün. En ön sıraya oturarak meddahın anlattığı öyküleri dinlersin. Bu sırrı saklamazsan yandın demektir. Sakın ola ki, çuvalı açayım deme! O zaman seni öldürürüm. Duydun mu? Öldürürüm!'

Hemen eve koştum; mermeri yana doğru kaydırdım, gerçekten iki tane çuval vardı orada. Büyük olanı o kadar ağırdı ki, o perşembe günü onu taşıyıncaya kadar göbeğim çatladı. Kahvehaneyi buldum; meddah Antar'la Abba* öyküsüne tam başlamıştı ki, Ömer çıkageldi. Giysisi bembeyazdı; Şam'da ancak saygın kişilerin kullandığı ipekli kumaştan, işlemeli bir yeleği vardı. Sahra'nın en yakışıklı prensi bile o gece onun eli-

* Suriyelilerin Leyla ile Mecnun'u. –ç.n.

ne su dökemezdi. Bana selam vermeden yanıma oturdu. Meddah öyküsünü bitirince ben ayağa kalktım ve önceden kararlaştırıldığı gibi 'eyvallah' bile demeden gitmek istedim. Ama Ömer beni kolumdan tutarak: 'O çuvalın içinde ne var?' diye sordu.

'Sadece ıslak saman, diye cevap verdim. Güldü, çuvalı sırtlayarak dışarı çıktı. Kahvenin önüne bağladığı atma atlayıp önümden ilerledi. Ben de ağır adımlarla peşi sıra çıkmaz sokağa doğru yollandım.

'Polis bu akşam mutlaka bir baskın yapacaktır. Sen geceyi nerede geçireceksin?' diye sordu.

'Gelecek yıllar için saklanacak bir yer buldum,' diye yanıtladım.

'Peki ama seni nerde görebilirim? Oturduğun yeri bana söylesene!' diye fısıldadı.

'Dağ dağa kavuşmaz ama insan insana kavuşur.'

'İyi öğrenmişsin. Hapiste yattığıma değdi. Sözünü tut ve kimseyi masasından aç ve mutsuz kaldırtma!' diye seslenerek güldü, sonra gecenin karanlığında kaybolup gitti.

Ben de daha sonra sizin mahalleye yerleşerek kendime salaş bir meyhane satın aldım. Birazcık parayla onu, bildiğiniz gibi kahve haline soktum. Ama salt yemekle müşterilerimi mutlu kılamıyordum. Onların, eve nasıl canı sıkkın halde döndüklerini hep izledim. Derken bir gece, tesadüfen müşterilerimden biri çok güzel bir öykü anlattı. Herkes daha uzun süre kahvede kaldı ve eve giderken yüzleri öylesine mutluydu

ki İşte o günden sonra, her gece bir meddaha kahvemde öykü anlattırmaya başladım."

"Vay canına! Ömer'e bir daha rastlamadın mı?" diye sordu Musa.

"Hayır!" diye cevap verdi Yunus, ama dudaklarındaki hafif gülümsemeyi gizleyemedi.

"Ulan duymadın mı? Üstat ona ne öğretmiş? Bildiğini anlatmamasını," dedi İsam. Yunus başını öne doğru salladı, rahatlamıştı. İsam beş kart çekti ve Çilingir, dün geceki gibi yine en son çekmek istedi. As, Göçmen'e çıktı.

8

Birinin söylediği gerçeğe değil de attığı kuyruklu yalana nasıl inandılar?

Tuma yani Göçmen tıknaz, güçlü bir adamdı. Yetmişbeş yaşında ve kamburu çıkmış olmasına karşın hoplaya zıplaya yürürdü. Merdivenleri ikişer ikişer çıkardı; sevgilisinin yanına varmaya çalışan ondört yaşındaki bir delikanlı gibi! Arkadaşlarından hiçbiri onun kadar genç ve dinç bir görünüşe sahip değildi. Göçmenin felsefesi, sağlık üzerine kurulmuştu, bu da, yaz kış demeden her sabah soğuk duş yapmak anlamına geliyordu. Her zaman, duştan sonra kendini yeni doğmuş çocuk gibi hissettiğini söylerdi.

Tuma, Antakya yakınındaki bir köyden gelmeydi. Ama Amerika'dan döndüğünde, artık ailesinden kimse kalmamıştı. Bir kısmı ölmüş, kalanları da ya şehir değiştirmiş ya da göç etmişti. Tuma, karısıyla birlikte Şam'a yerleşti. Karısı ikinci kuşaktan bir göçmen kızıydı. Kaliforniya'da doğmuştu. Anası Meksikalıydı. Babası ise Lübnan'ın dağlık yöresinden gelmeydi; 1860 katliamında bütün ailesini kaybetti. Altmış yıl sonra, ölüm döşeğinde, biricik kızına Arabistan'a asla arabayla gitmemesi için yemin ettirdi. Kız da bu nedenle Tuma'nın Amerika dönüşü, havaalanı olan bir kentte ısrar etti. Şam'da havaalanı vardı.

Tuma, Rahipler Çıkmazı'nda ufacık bir ev kiraladı. Karısı

Janet çok kısa boylu ve çok zayıf olmasa, bebek odasından farksız odalarında aynı anda hareket bile edemezlerdi. Yine de Tuma, otuz yıl boyunca, karısının hayal ettiği mutluluğu bu evin dört metrekarelik avlusuna sığdırmayı başardı. Tuma, bir sürü konserve kutusu toplayıp onları boyayarak içlerine kendi elleriyle yetiştirdiği binlerce ufak çiçek ve bitki ekti ve böylece avluyu küçük bir ormana dönüştürdü. Tam ortasına da fıskiyeli bir havuz yaptırdı. Tüm bu görünüm, avluyu olduğundan da büyük gösterdi, ancak fıskiyenin plastik bir penguen oluşu, Tuma'nın arkadaşlarının pek hoşuna gitmedi. Bu su fışkırtan plastik penguen Amerika'dan gelmemiş olsa Mehdi, Yunus ya da Salim, Tuma'ya kesinlikle onu çöpe atmasını önerirlerdi. Faris'le Musa aynı fikirde değillerdi: Onlara göre bu kutup hayvanı, Şam'ın göbeğinde insanın ruhunu serinletiyordu.

Janet Arapçayı Tarzanca konuşsa da düşündüklerini karşısındakine şak diye söyleyiverirdi. Salim ne zaman Tuma'yı ziyarete gitse, kadının bu harbi konuşmasına bayılırdı. Komşuları da bu ufacık, sakin ve sanki süklüm püklüm yürüyen kadını –biraz da hasetle– takdir etmekten geri kalmazdı. Janet Amerika'yı hiç istemeyerek terk etmişti, özellikle yetişkin çocuklarını orada bırakmak zorunda kaldığı için. Ne var ki, Tuma ona, kendisiyle birlikte Suriye'ye geldiği takdirde cenneti ayaklarına sereceğini vaat etmişti: O kraliçe, Tuma da onun kölesi olacaktı! En azından komşuları hep böyle söylerdi. Tuma hiçbir zaman köle olmadı ama başkalarının yanında Janete çok hürmet etti. Bizim mahallede karısıyla elele sokakta

dolaşan tek erkek oydu.

Tuma, Amerika'dan gelen birçokları gibi Avrupa malı elbise giyer, başından da şapkası hiç eksik olmazdı. Ve bir sürü şapkası vardı. Hani şu Amerikan filmlerindeki gangsterlerin giydikleri cinsten. Hele kışın açık renk pardösüsünün yakalarını yukarı kaldırdı mı, Faris onu hemen: "Merhaba, Mister Humphrey Bogart!" diye selamlardı.

Tuma'nın bir âdeti vardı ki, arkadaşları buna hiç akıl erdiremezdi: Biri bir şey anlatmaya başladı mı, hemen gözlüğünü takardı. Aslında onu, sabahları gazete okurken kullanırdı. Bir keresinde Faris onunla matrak geçmek istedi. Bunun üzerine Tuma sızlanarak: "*Okey*," dedi. "Sen bunu anlamıyorsun ama ben gözlük takmadıkça iyi dinleyemem. Çünkü anlatanın ellerini ve gözlerini görmem gerek."

Tuma odaya girdiğinde tüm arkadaşları gelmişti.

"Oo, Tuma ağzımızın tadını da düşünmüş," diye espri yapan İsam, Tuma'nın getirdiği pasta dolu tabağa ufacık masada yer açtı. Salim misafirine hoşnutsuzlukla baktı. Arabistan'da misafir pasta masta getirmezdi. Tuma biraz utanarak: "Amerika'da, dedi, "misafir daima beraberinde bir şey getirir. Bunu Janet istedi. Selam da gönderdi, kendi eliyle yaptığı pastanın hoşunuza gidip gitmediğini de bilmek istiyor. Eski Meksikalıların yaptığı bir tatlıymış bu.

Salim gülümseyerek bir parça aldı. Ötekiler de yumuldular

"Bu güzel pastadan sonra istediğini anlat. Bize rüşvet ver-

din," dedi Mehdi gülerek.

"*Okey*, otuz yıldan fazla Amerika'da yaşadığımı biliyorsunuz ama içinizden hiçbiri benim oraya neden gittiğimi sormadı." Tuma çayından bir yudum alarak devam etti: "Birinci Dünya Savaşı çıktığında onsekiz yaşındaydım."

"Ne onsekizi be!" diye Musa onun lafını kesti: "En azından yirmisekizindeydin sen, arkadaş!"

Anlatmasını sürdürebilmek için Göçmen, alttan aldı: "*Well*, yirmi diyelim."

"Öyle olsun," diye başını salladı Musa.

"O zamanlar Antakya civarında yaşıyorduk. Osmanlılar beni askere almak istedi. Ben kaçtım ama nereye gideceğimi bilemedim. Antakya'dan başka bir yer görmemiştim. Annem babam çok fakirdi; sepetçilikle geçinirlerdi. Tarsus'ta oturan bir amcamla bir teyzem vardı ama onların yanına gidemezdim. Çünkü oğulları asker kaçağıydı. Evleri ikide bir polis tarafından aranmaktaydı.

Şehirde avare avare dolaşıp durdum, balıkçı teknelerinde yatıp kalktım. Balıkçılar suskun olur; tıpkı yakaladıkları balıklar gibi. Ama ruhları deniz kadar engindir. *You know*, sana ne aradığını ya da ne istediğini sormazlar. Yapılacak iş oldu mu da bana sadece: 'Tut şunun ucundan!' ya da 'Şu sandığı şuraya koy, tuzu da buraya getir!' demekle yetindiler. Daha başka da laf etmediler. Ama hepsinin zeki bakışlı gözleri vardı ve kavruk yüzlerindeki kırışıklıklar sanki binlerce macera anlatmaktaydı.

Benimle birlikte bu fakir balıkçıların yanına yirmi kişi sığınmıştı. Ben iki yıl aralarında yaşadım. Bir gün, 1916 yazıydı, sabah karanlığında uyandık. Büyük bir arama grubu, sahili tarayarak asker kaçağı arıyordu. Ülkenin iç kısımlarından gelen askerler, birer ölüm meleği gibi denize doğru ilerliyor, her kulübenin, hatta her taşın altında bizi arıyordu. İspiyoncunun biri bizi gammazlamış. Tutuklanan kişi başına bir lira alırmış namussuz! Kaçanı vuruyorlardı. Askerlerin meşalelerini gördüm, ve yakalananların haykırışını işittim.

Açıkta bir İtalyan yük gemisi demir atmıştı; Antakya'dan doldurduğu tütünü boşaltmak için gerekli evrakı beklemekteydi. Ben koştukça koştum, askerler gitgide yaklaştı. Etrafta saklanacak ne bir ağaç vardı ne de bir çalılık. Korkudan yüksek bir kayalığa tırmandım. Ayağın bir kaydı mı, öldün gitti! Saklandığım yerden sağıma düşen sahile bir göz attım. Askerler kaçanları denize kovalıyor; yakaladığını dipçikliyor; sonra da onları azgın develer gibi zincire vuruyordu. Ben kayalıklarda sipere yattım. Derken gün ağardı; askerler aramayı sürdürdü. Ceza olarak bir sürü balıkçı kulübesini ateşe verdiler. Ben emin bir yerde saklandığımı düşünürken dürbünlü askerlerden biri: 'İndirin şu köpoğlunu aşağıya!' diye seslendi. Üç tane asker yukarı tırmandı. Sonumun yaklaştığını anladım. Arkamda askerler yani savaş, önümde deniz: İki canavar! Yüzme bilmem ben. Ne komik, değil mi? Deniz kıyısında yaşamamıza karşın pek çok arkadaşım gibi ben de sudan korkarım."

Faris atıldı: "Hani ne derler? Potinci yalınayak, terzi çıplak dolaşır."

İsam güldü. "Öyle. Balıkçı da suda boğulur!"

"*Well*," diye devam etti Tuma: "Askerler galiz küfürler yağdırarak yanıma kadar tırmanmaya başladı. Postalları ıslak kayalarda kaymaktaydı. Başçavuşları, beni ellerinden kaçırdıkları takdirde, onları cezalandırmakla tehdit etti. Yerimde doğrulduğumda aramızda beş metre kadar bir mesafe kalmıştı. Benimle usulca konuşarak, kendilerini böyle bir tehlikeye atmamam için bana yalvardılar. Onlar sadece emir kuluymuş, bunu istemeye istemeye yapıyorlarmış. Onlara doğru bir adım attım, sonra haykırarak kendimi denize attım. O kayalık ne kadar yüksekti, bilmiyorum.

Well, birkaç yıl önce o yeri bulup göstermek için karımı yanıma alarak sahile indim. Bilirsiniz, kendisi Amerika'da doğdu; ülkemizi ilk kez benimle birlikte gördü. Ben kayalığın yerini buldum. Balıkçı kulübeleri hiç değişmemişti. Balıkçıların çocukları aynı yerde çalışmaktaydı; kullandıkları tekneler belki de babalarından kalmaydı. Janet o yüksek kayalığı gördüğünde, benim o tehlikeli yerden suya atladığıma inanmadı. O yeri görünce vallahi benim bile böyle bir şey yaptığıma inanasım gelmedi. Balıkçılar bu yerden denize atlayıp da sağ kalan birini gördüklerini hatırlamadıklarını söylediler.

Well, ben suya daldığımda önce çırpınıp durdum. Sudan başka bir şey duymuyor ve görmüyordum. Gemi pek uzakta değildi ama deniz beni dibe çekiyordu. Deliler gibi mücadele

ettim. Bu ne kadar sürdü, bugün bile bilmiyorum. Ancak "Yaşamak istiyorum!" diye bağırdım ve boş yere kulaç atıp durdum; kuvvetten kesilmiştim. Kendime geldiğimde çevremde bana dostça bakan yüzler gördüm. Dehşetle yerimden fırlayarak kaçmak istedim; gemiciler beni sakinleştirdi. Olan biteni ve benim denize nasıl atladığımı görmüşlerdi. Bunun üzerine suya gizlice bir sandal salmışlardı. Gemi demirli bulunduğu sürece kaptanın hiçbir şeyden haberi olmaması gerekiyordu. Yoksa başı belaya girer ve beni teslim etmek zorunda kalabilirdi. Ertesi gün gemi Venedik'e doğru yola çıktı.

Well, Venedik'te hammalık yapmaya başladım. Orada bir sürü Arap çalışmaktaydı. Ama benim niyetim Amerika'ya gitmekti. Florida'da bir kuzenim vardı. O zaman şöyle düşündüm: Ne olacak sanki? Gider onu bulurum. Amerika büyükmüş! Antakya'dan da büyük olacak değil ya! Antakya'da bir ad sordun mu, aradan bir gün geçmez, aradığın kişiyi buluverirdin." Tuma güldü; nargilesinden bir nefes çektikten sonra marpucu Salim'e uzattı.

"*Oh, dear*, meğersem Amerika biraz daha büyükmüş, diye devam etti: "Göçmen bürosunun ne kadar zorluk çıkardığını vaktiyle anlatmıştım size. *Well*, kuzenim bu arada iş aramak için Arjantina'ya gitmiş. Arjantina, Gümüş Ülkesi anlamına geliyor ya! Benim kuzenim de, bu koskoca ülkede herhalde çok gümüş olmalı diye düşünerek alıp başını gitmiş. *You know*, bir göçmenin bir yere tutunması gerekirse, örümcek ağı ona balkon demiriymiş gibi görünür. Sizler hiç göç etmedi-

niz. Çok çetin bir yaşamımız vardır bizim. Ekmek at üstünde gider, biz de arkasından dil iki karış dışarda, yaya gideriz. Lanet olsun ama gerçek de bu!

Well, harika öyküler anlattınız. Benim de Amerika'da başımdan çok şeyler geçti ama size sadece gerçekleri söylemek isterim. Beni en çok rahatsız eden ne, bilir misiniz? Burada yaşayanlar, Amerika'da paranın sokaklarda serpili olduğunu sanır. Bazıları şöyle der: Yaa, Amerika'da her şey bambaşka. Bir dolara mı ihtiyacın var, eğilip yerden alıver; Şam'daki tarlalarında domates toplamaktan da kolay! Onlara bunun doğru olmadığını söyledin mi de, çoğu sana budala demez, ama öyle olduğunu açıkça hissettirir. Falancaya ya da filancaya bak, derler; Amerika'ya gitti, iki yıl sonra milyoner olarak döndü! Karşındakinin gözlerinde aşağılandığını hissetmek insana acı veriyor. Bir gün bir komşum sarhoşken şöyle bir laf etti: 'Köşeyi dönen zaten geri dönmüyor!' *Well*, bu belki bazıları için geçerli olabilir ama ben, yaşlandıkça Antakya'yı daha çok özler oldum. Yok vatanmış, yok memleketmiş, bunun gibi palavralara pek kulak asmam ben; ama ne pahasına olursa olsun Antakya'ya dönmeye karar verdim. İçine düşürüldüğün panikten intikam almayı istemek gibi bir duygu. Geri dönüp herkese savaş, açlık ve denizden daha güçlü bir insan olduğunu kanıtlamak istiyorsun. Oysa burada karşına şu soru çıkıyor: 'Hey, Amerikancı! Niye bir villa satın almıyorsun?' Kimse çıkıp da yabancı ülkede neler öğrendin diye sormuyor. Dün gece bu konuyu uzun uzadıya düşünüp durdum: Yabancı ülke bana ne verdi, benden neler alıp götürdü, diye. Anlatayım

size. Bunu bir öyküymüş gibi dinleyin. *Okey?*

Yabancı ülke beni çok zenginleştirdi; para açısından değil, ikinci bir yaşamım olmuş oldu. Sanırım denize atladığı anda Tuma ölmüştü; öbür Tuma ilk kez gözlerini gemide açtı. İlk yaşamımda ödleğin biriydim, geminin güvertesinden çıkıp Yeni Dünya'ya ayak basarken aslanlar gibiydim. Bir insanın ana baba ocağını ve yurdunu kaybetmesinden daha kötü ne olabilirdi ki! Ama işte o andan itibaren her tehdit bana tavuk gıdaklaması gibi geldi. Yabancı ülkede, o zamana kadar yabancısı olduğum bir cesarete sahip oluverdim. Antakya'da arılar gibi yaşarız biz; birey olarak hiç değerimiz yoktur, ama akrabalık her şeyin üstündedir. Bu sana güvence verir ama öte yandan elini ayağını da bağlar. Oysa Amerika'da herkes ceylan hayatı sürer; bir aradaymış gibi görünseler de, herkes kendi başının çaresine kendi bakar. Orada yapayalnızsın ama öte yandan bir şey yapmaya kalktığında tamamen özgürsün. Orada bir sandal aldın mı, asıl küreklere gitsin! Ama burada nehri karşıdan karşıya geçmeye kalktın mı, dedeni, nineni, anneni, babanı, erkek ve kız kardeşlerini, teyzeni, amcanı, kaynananı, kayınpederini ve kayınbiraderini de yanma almak zorundasın.

"Papazla imamı unuttun," dedi Faris, ona hak vererek.

"Kahveyle nargile olmadan karşı kıyıya geçmem ben," diye ciddi ciddi konuştu İsam.

"*Well*, aslında iyi fikir ama ne yazık ki imkânsız. Neyse gelelim Amerika'ya! Antakya'dayken limanda birkaç yabancı ge-

miciye rastlardım. Ama Amerika'da Yunanlı, Çinli, Afrikalı, Polonyalı, Yahudi ve İtalyan sizin anlayacağınız, dünyanın her köşesinden gelme gemicilerle birlikte çalıştım. Orada arkadaş edindiklerimin bir kısmının, kendi yurtlarında bambaşka koşullarda yaşadığına şahit olursun. Zengini de fakiri de o limanda seninle birlikte hamallık yapar; yurtlarında hiç yapmadıkları bir iştir bu. 1921 yılında, bir gün kilisede dua ederken Halil Gibran'a rastlamaz mıyım?"

"Yok yahu? Şu ünlü şair Gibran'a mı?" Faris inanmak istemedi.

"Evet, o Gibran'a. İkimiz de New York'ta yaşıyorduk. İyi bir adamdı; ağzını açtığı anda sesi ve konuşması ta içime işler, beni sakinleştirirdi. Yaşamı boyunca kendini kıskananlarla cebelleşti; ona çok çamur attılar. Özel hayatıyla çok uğraştılar. Ama sinek pisliğinin file ne zararı olur ki! Gibran, ruhen bir fil kadar büyüktü. Bir gün kendisine ufak bir meyhanede rastladım. Çok üzgündü. Düşmanlarına karşı ne yapması gerektiğini sordu bana. Ona, aynen büyükbabamın yaptığını yapmasını söyledim. Büyükbabam hep dimdik yürüdüğü için düşmanlarını deli ederdi.

Onun tüm kitaplarını satın alarak kendisine imzalattım. 'Dostlarım Janet'e ve Tuma'ya, diye yazardı hep. Karım onu en az beni sevdiği kadar severdi. 1931'de kansere yenik düştüğünde bir sürü Arapla Amerikalı onun için yas tuttu. Karım bugün bile her gelen misafire onun kitaplarını göstererek bunların bir hazine olduğunu söyler; hakkı da yok değil!

Yabancı ülke bana ne verdi, benden neler alıp götürdü? *Well*, Amerika'ya gitmeden önce çenem hiç durmazdı. Bugün bile hatırlıyorum, Antakya'da çok fazla konuştuğum ve şarkı söylediğim için iki kez işimden oldum. Yabancı ülkeye varınca suskunlaştım ve her bir kelimenin ne kadar kıymetli olduğunu o zaman anladım. Kelimeler görünmez hazinedir; senden çalarlarsa, kıymetini anlarsın! Salim bugün bunu herkesten daha iyi bilir."

Yaşlı Arabacı düşünceli düşünceli başını eğdi.

"Yabancı diyarda ağzını açmamak, dilsiz doğmaktan da beterdir. Salim ne demek istediğimi gayet iyi anlıyor! Doğuştan dilsiz olan meramını eliyle, gözüyle ve başıyla anlatabilir. Dili hariç her uzvuyla konuşabilir. Bizim gibi bu işin acemisi olanlar, Mehdi'nin öyküsündeki duruma düşer. Neydi onun ismi, Şefik miydi?"

"Hayır, Şafak," diye düzeltti Mehdi.

"İşte aynen Şafak'ta olduğu gibi. Önceleri her şey ölü gibidir. Ben de önceleri, Salim gibi el kol hareketiyle konuşmasını pek öğrenmemiştim. Derken kendimi Amerika'da buldum. Ama İngilizce öğrendikten sonra bile uzun zaman ağzımı açmadım.

"O niye öyle?" diyen Mehdi, bilmek istedi.

"Başından geçenleri, bu konuda hiçbir fikri olmayanlara nasıl anlatırsın ki? Kalkmış yabancı bir diyara gelmişim; bende aslan kalbi, deve sabrı olmuş ne yazar! Cesaret ve sabırla iş yürümüyor ki? Eloğlu bana bir çocuk dili verdi, sonra da yü-

reğimi kendininki gibi yapmak istedi. Bilirsiniz, yürek de dil de aynı etten oluşur. Ben de bir çocuğun dili ve yüreğiyle, ve de bir deve sabrıyla onlara her şeyi anlattım. Ama ne söyledimse onlara sütnine masalı gibi geldi. Amerikalı çok büyük bir toprakta yaşar ama kendi dışındaki dünya hakkında çok az şey bilir. Kendilerine Türkiye'ye komşu bir ülke olan Suriye'den geldiğimi binlerce kez söylediğim halde hep bana Türk dediler. Bazısı da, 'Ne olmuş yani, nasılsa hepsi Türk' deyip geçti. Ama oturdukları yöreyi hep sokak adlarıyla bilmemi istediler. New York'ta birbirine düşman gruplar bazen dip dibe oturur. Harlem'de yolunu bir kere şaşırmaya gör! Ya da bir Amerikalıya Hıristiyan bir Arap olduğunu söylemeye kalk: Alaattin'in Sihirli Lambası'nı yutar da, bunu yutmaz!

Bir gün trene bindim; Hacıoğlu Mahmut adında bir arkadaşı ziyaret edecektim. Kendisi elektrik cihazları üreten bir fabrikada mühendisti.

"Malulalı Hacıoğlu mu?" diye sordu Yunus.

"Hayır, Mahmut Lübnan'ın güneyinden gelmeydi. *Well*, tren yolculuğu otuz saat sürdü. Derken benim bulunduğum kompartımana bir Amerikalı geldi. Bana dostça baktı, ben de onunla konuşurken yolculuk çabuk geçer diye aklımdan geçirerek sevindim. Ama sevinmekte acele etmişim.

'Sen Türk müsün?' diye sordu.

'Hayır, Arabım,' diye cevap verdim.

'Fark etmez. Müslümanlar iyi insandır. Ben de Müslüman oldum. Eşhedü en lailahe illallah, ve eşhedü enne Muhamme-

den abduhu ve resulüh,' diyen Amerikalı bunun dışında Arapça tek kelime konuşmadı.

'*Okey*, iyi etmişsin,' dedim. 'Ama ben Müslüman değilim; Hıristiyanım be, anlıyor musun?'

'Hmm...' diye mırıldanan Amerikalı şaşırdı; bir süre düşündü, sonra bana inanmamışçasına baktı: 'O zaman Arap da değilsin, Meksikalısın sen!'

'Yoo, sapına kadar Arabım ben. Ailemde her kuşaktan bir şair çıkmıştır.'

'Hmm...' diye içini çekti ve bir süre öylece kalakaldı. 'Arap olmadığına göre Müslüman da değilsin, tamam mı?'

'Ne tamamı be! Arabistan'da Yahudi, Hıristiyan, Müslüman, Bahai, Yezidi ve bir o kadar daha farklı dinden insan yaşar.'

'Hmm...' diye inledi bu kez; sinir diye bir şey yoktu herifte. 'Hayır, bütün Araplar Müslümandır. İslamı Araplar buldu ya!' Arap da, dini de sanki ona kalleşlik etmişti!

"Ya Amerikalılar aptal, ya da bu adamı Şeytan çarpmış!" dedi İsam.

"Hayır, *you know*, Amerikalılar Araplardan ne daha aptal ne de daha zeki. New York'ta gökdelenlerin olduğunu söylesem siz de inanmazsınız."

"Yoo, niye olmasın? Ben onların resmini gazetede gördüm," diye havayı yumuşatmaya çalıştı Yunus.

"*Well*, Amerikalı alışveriş ederken pazarlık yapmaz desem, dünyada inanmazsınız!"

"Pazarlık yapmazsa ne yapar? Sinek mi avlar?" diye sordu İsam, bozuk çalıyordu.

"Hayır; bir mağazaya girersin, fiyatların yazılı olduğu etiketlere bakarsın, kasada parayı ödeyip çıkar gidersin."

"Şimdi abarttın ama," diye karşı çıktı İsam.

"*No*, önceleri ben de inanmadım. Ama meramımı anlata cak kadar İngilizce öğrendikten sonra ben de altı katlı, kocaman bir mağazaya daldım. Orada ne istersen vardı: Giysi, yiyecek içecek, oyuncak, kumaş, yağlıboya, suluboya ve de bir sürü radyo."

"Desene pazar gibi? Yani hepsi bir binada mı?" diye sordu Musa, oldukça şaşırmıştı.

"Evet, tüm pazarı bir binaya taşımışlar. Ama pazarlık yapamazsın. Biliyorum bana inanmadınız; Salim'in gözleri bile beni yalancılıkla suçluyor."

Salim gafil avlanmıştı, gülümsedi.

"Neyse, ben içeri girdim. Kendime bir ceket satın alacaktım. Bir tane seçip satıcı hanımın yanına vardım: 'Kaça bu ceket?' diye sordum.

Kadın bana şaşkın şaşkın baktı. 'Okuyabilirsiniz Mister; üzerinde yazıyor: Elli dolar,' dedi dostça.

'Üzerinde yazıyormuş! Hayat dediğin şey konuşmaktır, sormak ve yanıtlamaktır, almak ve vermektir!' diyerek burada her alışverişte yaptığımız gibi 'Ben buna yirmi dolar veririm, diye teklifte bulundum.

'Almak vermek Sormak yanıtlamak mı?' diye kekeledi

kadın; çok şaşırmıştı. Ama kendini çabuk toparladı ve sanki ben sağırmışım gibi yüksek sesle: 'Ceket elli dolar. Yani yüzlük banknotun yarısı kadar!' dedi. İşi daha da garantiye almak için bana fiyat etiketini gösterdi.

'Bu son sözün mü? Hadi bir yirmibeşlik vereyim, sen de kazan, dedim.

'Son sözün mü de ne demek oluyor? Yirmibeş mi? Bunun üzerinde elli yazıyor. Bir beş ve bir sıfır,' diye bağıran kadın, kasanın önündeki kesekâğıdına rakamla elli yazdı.

'*Well*, o kadar da pinti değilim ben, genç bir bayanı da düş kırıklığına uğratmam; hadi yirmi vereyim!' dedim kadına ve ona yardım etmek istedim: 'Ben buraya ilk kez geliyorum. Fiyatta anlaşırsak bundan sonra daimi müşteriniz olurum, diye ekledim. Yani bunu Şam'da yapsam, akan sular durur.

Kadının şaşkınlığı bir o kadar daha arttı. 'Daimi müşteri mi? O da ne demek? Ben burada görevimi yapıyorum be adam! Elli dolar. İster al, ister alma!' diye sızlandı; sabrı tükenmişti.

Ben de kızmıştım. Ama babamın tavsiyesi geldi aklıma: 'Satıcı aptalsa ve seninle pazarlığa yanaşmazsa fiyatı biraz yükselt ve gidiyorum de. Duymazlıktan gelirse ağır ağır kapıya doğru yürürsün. Arkana bakayım deme! O mala göz diktiğinin farkına varmasın! Sakın arkana bakma! Kalıbımı basarım ki, arkandan seslenerek fiyatı biraz aşağıya çekecektir,' derdi. Zavallı babam! Amerika'da yaşamamış! Neyse, ben teklifimi değiştirerek kadına: 'Hadi kırk dolar olsun. Siftah yapmaya

niyetin yoksa ben de gider, karşı dükkândan aynı ceketi yirmi dolara alırım, dedim. Ve ceketi bırakıp, hiç arkama bakmadan çekip gittim. Antakya'da ya da Şam'da hangi satıcı olsa, arkamdan seslenir ve pazarlığı sürdürürdü. Ama o kadın hiç seslenmedi. Otuz yıl boyunca da arkamdan seslenen çıkmadı. Ben de pazarlıktan vazgeçtim."

"Yok be, ben Amerika'da yaşayamam, diye sızlandı İsam.

"İnanmazsınız ama Amerikalı, mezarını hep çiçekle süsler ve temiz tutar. Hava güneşli oldu mu, hep mezarlıkta dolaşmaya çıkarlar."

"Yoo, sen şu 'gerçek'lerini bırak artık; bize maval anlatıyorsun! Mezarlıkta dolaşmaya çıkmakmış!" diye çıkıştı Yunus; şaşırmıştı. Ötekiler de Göçmen'e acırcasına kafa salladılar. Ali, mezarlık lafı edildiği anda ocağa bir kütük daha attı. "Allah taksiratımızı affetsin!" diye yalvardı. Ancak öğrencilik yıllarını Paris'te geçirmiş olan Faris, bir göçmenin yalan söylemediğini bilirdi ama nedense sustu; Tuma'nın ötekileri illet etmesine göz yumdu.

Salim de Tuma'nın yalan söylediği kanısındaydı; ama beriki, bu yalanı yutturma çabasındaydı.

"Vallahi billahi..." diyerek mezarlıkta dolaşma iddiasını pekleştirdi.

"Yemin etme!" diye bağırdı Yunus. "Yoksa çarpılırsın!"

'*Oh, my God*,' diye inledi Tuma, çaresizce. Ötekiler kahkahayı bastı.

Yunus: "Mezarlık, her şeyin yok edildiği bir yerdir. Eğlence

yeri değil! Bizim mezarlıklara baksana! Zamanla toprak altındaki kemikler gibi o da dağılıp gidiyor. Kutsal Kitap'ta 'Topraktan alınan yine toprağa verilir,' deniyor; yoksa eğlence lokaline değil! Mezarlıkların onarılmasını isteyene deli derim ben! Arap, ölümü aynı günde unutmaya çalışır."

"Amerikalı da, ama başka bir yöntemle," diye bağırdı Tuma. "Ona göre ölüden zarar gelmez, bu nedenle de mezarlıkta rahat rahat dolaşır, onu unutmuş gibidir."

"Ben de bir kere mezarlıkta dolaşacağım," diyen Musa, bu tartışmadan hoşlanmamıştı. "Mezarlıktaki cesaret sınavını bilir misiniz?"

"Hangisini?" diye sordu İsam; Şam'da, kış günleri bir sürü mezarlık öyküsü dinlemişti.

"Hani şu tavukla olanı," dedi Musa.

"Yoo, tavukla olanını bilmiyorum. Anlatsana, ne olur? Belki Tuma o zaman başka türlü düşünür," diyen İsam, Tuma'nın omzuna vurdu.

"Bir gün iddiaya tutuştular," diye başladı Musa. "Hava kararıktan sonra kim mezarlıkta rahat rahat tavuklu pilav yerse, o kazanmış olacaktı. İddiaya giren, köyü korkaklıkla suçlamıştı; mezarlıktan yenmiş tavuk kemikleriyle dönen kahramana bir kese altın verecekti. Erkeklerin hemen hepsi iddiayı kaybetti, çünkü oraya gidip mezar başına oturdukları anda yerden soluk bir el uzanıp tavuğu kapıveriyordu. Aynı anda da mezarın içinden 'Bırak da, tadına bakayım!' diye bir ses yükselmekteydi. Tabii kimse, iddiacının daha önce mezara

birini sakladığını bilmiyordu.

Derken açlıktan bir deri bir kemik kalmış biri, meydan okudu. 'Tavuk taze mi bari?' diye sorduğunda herkes gülmekten kırıldı.

'Evet; iddiaya girecek herkes için hazırda taze tavuk var.'

Neyse, adamcağız gözünü bile kırpmadan gidip mezara oturdu; tavuğu ikiye parçalayarak iştahla yemeye başladı. Yerden bir el çıkıp bir ses yükselince de hiç oralı olmadı ve: "Önce sağ kalanların karnı doysun hele, ölülere nasılsa sıra gelir!" dedi. Ama o el tavuğu kapmak istedi. Bunun üzerine adam, olduğu yerden kalkarak bu eli ayağıyla ezmeye başladı; ta ki elin sahibi merhamet dileyene dek.

Adam iliğine kadar yiyip sıyırdığı tavuk kemikleriyle köye döndü. Omuzlarda taşındı. Köyün ağası, bu kahraman adam için bir nutuk attı, berikiyse hem geğirdi hem de 'Tavuk hiç de taze değilmiş!' diye sızlanıp durdu."

"*Well*, ulan siz adam olmazsınız," dedi. "Amerikalı, bambaşka bir hayat sürer. Ona bizim yaşamımızı anlatsam güler. Hepsi masal gibi gelir. Deveye bindiğimize, incir yediğimize inanmaz; keza düğün eğlencesinin bazen günlerce sürdüğüne, ölülerin ardından aylarca ağladığımıza ve yaş günü kutlamayışımıza da inanmaz!"

"Yaş günü niye kutlansın ki?" diye söze karıştı İsam. "Yaş gününü hatırladın mı, o gün bir yıl daha ihtiyarladın demektir. Oysa ben bugün kendimi on yıl öncesine göre yirmi yaş daha genç hissediyorum."

"Amerikalılara göre *Birthday*, Paskalya'dan da önemlidir," diyen Tuma, kaldığı yerden devam etti: "Alt kattaki komşunun cenazesi bile olsa Amerikalı, yaş günü eğlencesinden vazgeçmez. Onlara mehdiden söz ettiğimde, böyle bir meslek olabileceğine inanmadılar. Bana güldüler. Hele hamamdan söz açtığımda dinlemek bile istemediler."

Ali şaşırdı: "Yahu, bunlar barbar mı?" dedi.

"Değil; ama yeni bir şey söyledin mi, kolay kolay inanmazlar. Mucizeye bile –o da birkaç günlüğüne– alışıktır onlar. Amerikalı, bir köpeğe insandan daha fazla kıymet verir desem inanmazsınız."

"Sen bize şu Amerikan palavrası yerine güzel bir öykü anlatsan daha iyi olacak. Pastanın hatırına bu kadar sabrettim yani, diye iğneledi Yunus.

"Ben, Fransa'da geçmiş bir tavuk öyküsünü biliyorum, diyen Bakan, Tuma'ya yalvarırcasına baktı. "Fransızlar köpeği insana yeğlemez, ama onun pisliğine çok değer verir!"

Faris'in taraf tutması işi daha da kızıştırdı. Bu kez Salim alkış tutup gülmeye başladı.

"Amerika'yla Fransa'yla deli etmeyin bizi!" dedi Yunus. "Köpeklerin bir lokantaya girmesi kaldı desenize. Düşünün bir kere: Garson, uyuz bir itin karşısına geçerek bir reverans yapıp soruyor: 'Köpek Hazretleri, öğlen yemeği için ne emrederler? Bugün domates soslu ve kekikli sağ baldırımı öneririm size!' " Herkes güldü; Salim kendini yatağın üzerine atarak kasıklarını tuta tuta güldü. Gözlerinden akan yaşlar, kırmızı ya-

naklarından kayıverdi.

"Lokantadan söz eden kim be? Ama Amerika'daki köpeklerin yirmi çeşitten fazla maması var," dedi Tuma; çok kızmıştı.

"Berberleri de vardır inşallah?" diye laf attı Musa.

"Yok," diye yalan söyledi Tuma, yeminini bozduğu için kendinden nefret ediyordu; çünkü Salim'e gelirken sadece Amerika'da başından geçenleri anlatmayı düşünmüştü. Yıllardan beri bu isteği hep içine atmıştı. Bunun zor olacağını biliyordu, ama dostlarının bu denli karşı çıkacağını hesaba katmamıştı.

Ali söze karıştı: "Köpek mezarlığı da var mı?"

"Yok, yok," dedi Tuma; hem bezgin hem de çaresizdi. Arkadaşlarına baktı; Musa, İsa ve Muhammed böyle yoldaşları olmadığı için mutlu olmalıydılar. Sonunda karar verdi: Onlara yalan atacaktı. "*Well*," diyerek rahatlarcasına derin bir nefes aldı: "Size tuhaf bir adamdan söz etmek isterim. On yıl boyunca onun yanında muhasebeci olarak çalıştım ben. Kendisi gençliğinde çok fakir bir adamdı, ama anasının gözüydü de. Harp yıllarında alıp satmadığı şey kalmadı, böylelikle köşeyi döndü. Biz sürekli onun hesabına çalıştık. Hasis değildi ama çok konuşmayı da sevmezdi. Ona birinden söz etsen hemen 'Ne satıyor?' diye sorardı. Hiçbir şey satmadığını ama çok önemli bir kişi olduğunu söylediğinde de 'Kaç parası var?' diye bilmek isterdi. Bu yeni zengine, fiyatını söylemeden hiçbir şey anlatamazdın.

Well, bir öğle paydosunda oturup ülke sorunlarını tartışmaya başladık. O bizimle gülerek alay etti. 'Boş yere konuşuyorsunuz. Pazarlık edeceksin, alacaksın, satacaksın; gerisi palavra,' dedi; bize tepeden bakıyordu.

Bir gün Girit'ten gelen bir göçmen, gerçek bir Arap aşk öyküsü dinlemek istedi. Bu adam da bizim Salim gibiydi. Öykü dedin mi deli olurdu. Ben ona Leyla ile Mecnun'u anlatmak istedim ama biliyormuş; Antar'la Abla'yı da biliyordu. Araplardan dinlemiş. *Well*, köydeki demirciyi sevdiği için dayısıyla evlenmek istemeyen bir kadının acıklı yazgısını anlattım ona. Bunu çok eskiden, büyükbabamdan dinlemiştim, çünkü bu onun kendi öyküsüydü; büyükbabam demirciydi.

Dinleyen işçilerden bazısı ağladı; oysa Arabistan'ı ömürlerinde bile görmüş değillerdi. *Well*, Mister Wilson –o genç adamın adı buydu– kapının eşiğinde durmuş, borsa haberlerine dalmış gibiydi. Ben öykümü bitirince, kasıklarını tuta tuta güldü. '*My dear Thomas* –Tuma'nın İngilizcesi Thomas'tır–, bu aptalca *story* de nereden çıktı?' dedi. 'Bunca saat anlatıp durduğun o komik öyküdeki mutluluğu ben sana beş dakikada satın alayım istersen! Süt banyosu yapmak ya da şampanyayla yıkanmak benim için işten bile değil! Senin öykündeki o kadını istesem hemen satın alabilirim; arapatını da. Evliliğe karşı çıkan gelinin inatçı babasını bu işe razı etmek bana sadece birkaç dolara patlar. Tüm bu anlattıklarında acıklı olan da neymiş ki? Sen bunu bana öykü diye anlatma; bir şey almayı kafana mı koydun, bunun için adamakıllı çalışacaksın

arkadaş!'

'Mister, insanın bu dünyada satın alamayacağı bir sürü şey vardır,' diye karşı çıktım; büyükannemin cesaretini ve de çektiklerini hafife aldığı için bozulmuştum.

Güldü. 'Neymiş o, neymiş o bakayım?'

'Rüzgâr gibi gelip geçen mutluluk,' diye cevap vererek dışarı çıktım. Arkamdan nasıl kahkaha attığını işittim.

Sonraki haftalarda beni her görüşünde: 'Rüzgârı insan kendi yapar, *my dear Thomas*! Benim vantilatörüm onbuçuk dolar,' diye bağırdı hep.

Well, Mister Wilson iyi para kazandı. O hep borsayla, savaş haberleriyle ve yavan laflarla ilgilendi. Öykü dinlemekten hep nefret etti. Böylece yıllar geçti. Derken bir gün karısı, onu terk etti. Adam müthiş üzüldü. Ne kadar para teklif ettiyse ve ne tehditler yağdırdıysa karısını fikrinden caydıramadı. Kadın çok zengin ve kendisinden korkulan bir otel sahibinin kızıydı. Mister Wilson'u hiç bu kadar mutsuz görmemiştim. Metanetini kaybettiği gibi hayata da küstü. Günlerce ağzına tek lokma koymadı. Bürosuna çekildi; ne yıkandı ne de tıraş oldu. Üç gün sonra çok iyi bir iş arkadaşına durumu bildirdik. Mister Wilson'un hiç kimseyle görüşmeye niyeti yoktu. Ama bu Mister Eden görmüş geçirmiş bir adamdı ve de Wilson'dan hoşlanmaktaydı. Hemen kalkıp geldi; onu kendisiyle birlikte bir adaya gelmesi için zorladı. Mister Wilson elli yaşını çoktan aşmıştı; mutluluğu satın alabileceğini söyleyip durmasına karşın aslında çok huzursuzdu, dünyanın en mutsuz adamıydı.

Well, arkadaşıyla birlikte çekip gitti ve bir ay adada kaldı. Geri döndüğünde güneşten iyice yanmıştı; neşesi yerindeydi. Dostunun önerisine uyarak her sabah sıkı bir kahvaltı yapmaya, öğlenleri bir saat yüzmeye ve akşamüzerleri masaj yaptırmaya başladı; ne zaman dışarda yemek yese, tiyatroya ya da sinemaya gitse, yanına hep genç bir kadın alıyordu. Her gün yazıhanesinde bulvar gazetelerini okumayı âdet haline getirdi. New York'ta gazete diye yutturulan saçmalıkları hep onun önüne yığdık. O da bunları sözümona okur, gülerdi.

Bir gün, hayattaki en pahalı şeyin 'zaman' olduğunu okudu. Zaman, altından da pırlantadan da daha kıymetliymiş! 'Sen haklısın, *my dear Thomas*. Zaman, altından da pahalıymış. Bak burada öyle yazıyor!' Bana, kendi gücü ve elleriyle ömrü uzatabilen bir Üstat'ın resmini gösterdi. Bu Üstat yüzelli yaşındaymış; ama sanki onsekizindeymiş gibi yüzünde tek bir kırışık yoktu. Bunları bana anlatırken Mister Wilson'un gözleri parladı; kaybedecek vakti yoktu. *Well*, hemen bu Üstat'ın yanma vardı ve çok para ödeyerek hayatını bir yıl uzattırdı. O günden beri Mister Wilson çok mutlu oldu. Artık tesadüf mü değil mi bilmem, hemen ertesi günü genç bir kadına âşık oldu; bu kadın onu daha da mutlu etti. Aradan dokuz ay geçmemişti ki, Mister Wilson beni çağırdı. Yine berbat görünüyordu. Onca para sarfederek satın aldığı bir yıl bitmek üzereydi. Yani çok erken ölecekti. Üstat'a giderek ömrünü yirmi yıl uzatmak istediyse de adam bunu kabul etmedi; müşterileri kapı önünde kuyruk oluşturduğu için ancak birkaç aylık bir ömür satabilirmiş.

Birkaç gün sonra Mister Wilson biraz rahatladı. Çok zorlanarak ve çok para ödeyerek Üstat'dan ikibuçuk aylık bir ömür satın almıştı; Henry Ford bile bundan daha fazlasını satın alamamıştı!

Well, mutlu aylar çabucak geçip gitti; Mister Wilson'un gözü hep 'zaman'daydı. Bu zamanın dolmasına iki gün kala zatürreeye yakalanınca doktora gitmeyi reddetti. Üstat'a haber saldı ama o, bir hafta önce ölmüştü.

Mister Wilson'un sekreteri bir doktor çağırmaya razı olur ümidiyle patronunun yanına koştu. Ama Mister Wilson bu haberi öğrenince yaralı hayvan gibi bağırdı. Ve ertesi günü öldü.

Tuma, dinleyicilerin solgun yüzlerine baktı ve hafifçe gülümsedi.

"Vay be! Amma öykü haa! Vallahi dostum, sen gerçekten dünyayı görmüşsün!" demekten kendini alamadı Yunus.

"Doğru," dedi Musa. "Böyle bir şeyi kimse kafadan uyduramaz. Bunu, yaşayan bilir!"

"Tevekkeli Napolyon dememiş, adam olmak istersen üç yıl yabancı diyarda dolaşmalısın diye!"

"Boş ver sen Napolyon'u, diye yanıt verdi Tuma. "O bu lafları herhalde New York'un bir limanında ya da Hudson Nehri'nde, insanı doğduğuna bin pişman eden yağmurlu, buz gibi bir havada söylemezdi."

Salim'in arkadaşları uzun bir süre mutluluk ve zaman konusunda tartıştılar, ama Tuma hiç kulak asmadı. New York

Times'taki ufak bir haberi allayıp pullayarak arkadaşlarına nasıl yutturduğuna kendi de şaştı.

Vakit gece yarısını geçti; İsam kart açtı ama Berber onun omzuna vurarak: "Bırak şunu," dedi. "Böylesine güzel bir öyküden sonra insanın anlatası geliyor. İtirazınız yoksa yarın akşam için ası ben çekmiş olayım."

Bakan'la İsam karşı çıkmadılar.

Çilingir Ali rahat bir nefes aldı: "Hay yaşa be!" demekle yetindi.

9

Her yalanı fark ediveren biri nasıl oldu da burnunun dibindekini göremedi?

Ellili yılların sonuna doğru eski mahallede kim Berber Musa'yı sorsa şu yanıtı alırdı: "Kuşçu Musa'yı mı, yoksa Pinti Musa'yı mı arıyorsun?" Arabacı'nın arkadaşı evinde tek bir kuş beslemediğine göre nasıl berbat bir üne sahipti anlayın artık. Ama aslında bu takma adı pek hak etmemişti; zaten hep böyle olur ya! Şam'daki iftiracılar fakirliğini gizlemeye çalışanla gerçek pintiyi birbirinden pek ayırt edemez. Musa fakirdi, hem de çok fakir. Beslemek zorunda olduğu büyük bir ailesi vardı. Tarak işlemeyen o arap saçlarını zar zor yarım saatte tıraş eder, karşılığında da sadece yarım lira alırdı. Sakal tıraşı elli kuruştu. Yetmişbeş kuruş kazanmak için tam bir saat uğraşırdı. Sonunda yorgun düşerdi ama koltuk soğumadan ikinci bir müşteri gelince de sevinirdi. Pazartesilerin dışında sabahtan akşama kadar günde on saat çalışır; karnını doyuracak paradan daha fazlasını istemezdi.

Şam'da bir berberin fakir olup olmadığını pek anlayamazsınız: Önlüğü bembeyazdır; hep sinekkaydı tıraş olmuştur; parfüm kullanır; briyantinli saçları zenginlerinkiler gibi pırıl pırıl parlar. Hele bir de Musa gibi şişmansa, öyle birinin fakir olabileceğine kimseyi inandıramazsınız. Arapların çoğunun yiyecek bir şey bulamayıp yakıcı güneş altında ve çok zor ko-

şullarda çalıştıktan sonra tek bir gram yağ fazlasının olmayışına şaşmamalı. Saraylarında rahat yaşayanların hepsi şişkoydu tabii. Bu nedenle artistlerle dansözler, refah içinde yaşadıklarını göstermek için tıka basa yemek yerlerdi.

Musa sadece şişman değildi. Yağlı saçlarını ortadan ikiye ayırırdı. Güldü mü, iki sıra inci gibi dişlerini ta uzaktan görebilirdiniz; böylece besili bir sinema artistinden farkı kalmazdı. Her sabah, gelecek olan müşterileri sınıflara ayırdığını kim bilebilirdi ki? İlk üç müşterinin bırakacağı para ev kirasını karşılayacaktı; ondan sonra gelecek iki müşteri sayesinde sebze alabilecekti. Bir tane daha geldi mi, tuz, şeker ve çayı garantilemiş sayılırdı. İki müşteri daha geldi mi de, çocukların ilacıyla giyecekleri çıktı demekti! Hele bir müşteri daha geldi mi, eve et götürebilirdi. Şansı yaver giderse cömert bir beyefendi ona yirmibeş kuruş bahşiş verirdi. Musa onunla meyve satın alır ve o gün keyfi yerinde, başı dimdik eve dönerdi.

Kısacası Musa, saçının boyası ve briyantin için masraftan kaçınmazdı. Genç kızları baştan çıkardığını söyleyenler olduysa da bu doğru değildi. Kırk yıl önce ömründe ilk kez bir kadını baştan çıkarmış, sonunda da onunla evlenmişti.

Her gün sinekkaydı tıraş olan Musa, bahçıvandan aldığı bir kırmızı karanfili yakasına takmayı unutmazdı; komşuları buna şaşardı, çünkü Şam'da yakasında karanfil taşıyan sadece iki kişi vardı: Milyoner Georg Sehnaui ile ünlü şarkıcı Farid Elatraş; ikisi de asil aileden geliyordu. Komşularını şaşırtmak Musa'nın hoşuna gidiyordu galiba.

O akşam hepsi Berber'in öyküsünü merak etmekteydi. Mahallede onun ne berbat tıraş ettiğini bilmeyen yoktu, ama çok güzel fıkra ve öykü anlattığı için müşteriler kötü kırpılmayı ya da sakal tıraşı sırasında olagelen kanamayı göze alırdı; bir yandan onun anlatımından zevk alırken öte yandan kendi bildiklerini de berbere anlatırlardı; çünkü o, mahallenin tüm sırlarını bilir, ama yine de gevezelik etmezdi: İçinden tek bir sözcüğün bile çıkamayacağı derin bir kuyu gibiydi!

Musa, yaşlı Arabacı'nın odasına daldığında elinde kahverengi eski bir deri çanta taşımaktaydı; Salim ve arkadaşları önce buna şaştıysa da sonra tartışmayı sürdürdüler. Yunus, Eski Bakan'a bağırdı: "Her yerde 'Şşşt, yavaş ol, duvarların kulağı vardır!' diyorlar ama duvarların kulağı olalı beri hepimiz dilimizi kaybettik."

"Ama bunun transistörlü radyoyla ne ilgisi var ki?"

"Bilmiyorum, ama şu berbat yaşamımız hep şu kahrolasıca bilmemneli radyoyla başladı... diye sızlandı Yunus.

"Bana da öyle geliyor," dedi Öğretmen. "Önceden de kavga edilirdi ama herkes akranıyla Bugün transistörlü radyo tüm ülkeyi çekirge gibi istila etti. Her odada bir radyo var artık, hatta elektriğin olmadığı yerde bile. En uzak bozkırda bile hükümet radyosu sana ulaşıyor ve tek geçerli hakikati yüzüne haykırıyor. Hükümetle halk arasındaki duvar kalktı artık. Başkan olsun, bakanlar olsun, hepsi halkın kulağına ya fısıldıyor ya da bağırıyor, sanki halk onların arkadaşıymış gibi. Öyle değil mi? Anlıyor musunuz beni? Eskiden şu taşınır radyo

olmadan haliniz perişandı, Faris'çiğim. Artık sokaktaki adam, Devlet Başkanı Nasır'ın fıkralarını dinleyebiliyor; ya, fıkra dinliyor! Ve de Nasır, gülen vatandaşına ne diyor? 'Gül bakalım, şimdi zamlar hakkında bir fıkra anlatacağım!' Şu Nasır kadar milletin götüne kazık sokan politikacı çıkmadı."

Faris atıldı: "Bırak şimdi şunları da, Musa anlatsın!"

Ali'yle Salim de kafa sallayarak onu desteklediler.

"Yahu, anlatmaya başlasam nasıl olur? Bu gece sıra bende mi, değil mi?" diye söze karıştı Musa; kendisini yanlış anlamışlardı. "Vallahi," dedi; bu sırada Salim çayları getirdi. "Sakalını sabunlarken müşterim öyle rahatlar ki, karılarına hatta günah çıkarttıkları papaza bile söylemeye cesaret edemediği şeyi hep bana anlatır. Ama bunların çoğu can sıkıcıdır; dinlemeye kalktın mı, bir dirhem şeker için bir araba keçiboynuzu yemeğe benzer."

"Masal iyi değilse ben dinlemem zaten," dedi Öğretmen.

"Ben de," dedi Berber. "Ama Salim bizi öyle şımarttı ki, artık kılı kırk yarar olduk. Heyecanlı öyküleri herkes dinler; iyi bir dinleyici, çamurda altın arayan bir arayıcı gibi olmalıdır. Ama şimdi dinleyicileri bırakalım da, öyküye başlayalım.

Evet, bu mesleğe yeni başladığımda ustam bana 'Bir berber, her müşterisine dinlemek istediği şeyi anlatmalı,' demişti. Bence kötü bir berber bunu yapar. Ben bugüne kadar sadece kendi istediğim şeyi anlattım. Benim makasımın altında her kelle aynıdır: İster yargıç olsun, ister dilenci. Anlatırken de hiç korkmadım; çünkü makas benim elimdeydi, müşterinin

değil!

Neyse, bu akşam size 'yalan' hakkında bir öykü anlatacağım, çünkü dostum Salim'in yalandan hoşlandığını bilirim. Rahatsız olmazsanız, aynı zamanda dostumun saçını keseyim. Bir iki laf ederken makas şakırdamalı, tarak saçların arasından kaymalı ki, keyfim yerine gelsin. Zaten Salim'in saçını çoktandır kesmemiştim."

Salim gözlerini devirdi: Berber makası altında kalmaktansa dilsiz kalmayı yeğlerdi!

"Korkma, Salim'ciğim," diye onu avuttu Ali. "Ben karşında otururum; Musa canını acıtırsa sen bana bir göz kırp yeter, ona öyle bir şamar patlatırım ki, gider şu arka tarafta, karının resminin asılı olduğu duvara yapışır kalır valla!"

Ötekilerin gülmesi Salim'i cesaretlendirdi; odanın ortasına geçip bir iskemleye oturdu, saçları halıya uçuşmasın diye Yunus yere bir gazete serdi.

Sonra Musa makaslarını, saç fırçasını ve eski tıraş makinesini yatağa yaydığı beyaz bir örtünün üzerine özenle sıraladı. Uzun süredir kendini böyle keyifli hissetmemişti. Solingen marka makasını havada birkaç kez şaklattıktan sonra tarağını Arabacı'nın saçlarına daldırarak şıp diye bir tutam kesiverdi.

"Evet, bana dediklerine göre Şam şimdiye dek ev sayısı kadar hükümdar görmüş; yine de ufak bir harç yığını ya da ufacıcık bir taş, insandan daha fazla yaşamışmış." Musa eline bir tutam saç daha aldı, bu kez kesmeden tarağı kafa derisini sıyırırcasına daldırdı.

"Dikkat etsene be!" diye seslendi Ali.

"Bırak da Salim'i, uzun yaşasın!" diye İsam, Berber'e hatırlattı.

"Elim artık eskisi kadar hafif değil," dedi Berber ama bu kez keserken daha fazla özen gösterdi. "Evet, dediğim gibi. Şam çok eski bir şehir. Hükümdarlarının yatakta öldüğü pek görülmemiştir. Ama bugün anlatacağım Kral uzun ömürlü olduysa da günün birinde ölüm döşeğine düştü. Öleceğini hissettiği zaman biricik oğlu Prens Sadık'ı çağırttı. Prens geldi ve Kral'ın yatağının kenarına oturdu. Kral kısık sesle, oğluyla yalnız kalmak istediğini söyledi. Nazırlarıyla seyisleri odadan dışarı çıktı.

Salim irkildi; Ali bunu fark etmedi çünkü ocağa kütük atmakla meşguldu. Salim, kulağının arkasında bir kez daha makasın sivri ucunu hissedince kasıldı.

İsam güldü. "Bana bak, Musa," dedi. "Ali dikkat etmiyor diye bizim Salim'i öldürmeye kalkma!"

Berber kesmeye devam ederek makasını şaklattı.

"Olacak o kadar!" dedi. "Saçları çok sert ve kıvırcık. Biraz çekecek elbet." Ama aynı anda kolonyayla ıslatılmış bir tutam pamuğu yaralı yerin üstüne bastırdı.

"Neyse, ölüm döşeğinde yatmakta olan Kral, oğluna dedi ki: 'Oğlum, ben yakında bu dünyayı terk edip biz insanlar için sadece bir kez açılan öbür dünyanın kapısını çalacağım. Sana miras olarak çok görkemli bir hükümdarlık bırakıyorum. Senin tabağından yiyen dostlarınla eline düşen düşma-

nına acı. Haydutlarla, kaçakçılarla arkadaşlık et ama yalancılardan sakın! Onlar seni yavaş yavaş öldürecektir.' Böyle diyen Kral, az sonra ruhunu teslim etti.

'Kral öldü! Yaşasın Kral!' diye haberciler, tüm ülkeye seslendi.

Kral Sadık taç giydiğinde onsekizinde bile değildi. Dostuna ve düşmanına karşı hep acımasızdı. Aradan bir yıl geçti; Şam, yaşanacak bir şehir olmaktan çıktı. Halk açtı, ama Kral'ın buna aldırış ettiği yoktu. Buna karşın etrafa haber saldı: Dünyada ne kadar yalan varsa, hepsini öğrenmek istiyordu. Sabahtan ta gece yarılarına kadar bir sürü usta yalancıdan o güne dek tilkilerin, insanların, iblisler ve perilerin bilinen tüm yalanlarını dinledi. Evet, otuz yıl boyunca Arap Yahudi, Hintli, Yunanlı ve Çin yalanlarını öğrendi. Bunun karşılığında yani binbirinci yalanı da ezberleyinceye kadar otuz yıl bol keseden para ödedi. Hükümdarlığının otuzbirinci yılında 'Bu dünyada artık kimse bana yeni bir yalan öğretemez!' diye bir iddiada bulundu.

'Hadi canım sen de!' dedi saray soytarısı. 'Yalan ile çekirge akraba sayılır. Bir insan dünyaya geldiğinde, yedi yalanla yedi çekirgeyi beraberinde getirir. Çekirge sürüsü kadar yalan vardır dünyada, ne çekirgeleri ne de yalanları saymaya kimsenin ömrü yetmez.'

"O soytarı akıllı biriymiş. Baksana bizim hükümete, hep yalancı çekirgelerden oluşmuş," dedi Faris.

Salim sarsıla sarsıla gülmeye başladı; Musa dikkat etmese

nerdeyse yaşlı Arabacı'nın suratını ikinci kez kesecekti. Ali bir kahkaha kopardı.

Yunus: "Yavaş ol be!" diye uyardı. "Dün, ebenin oğlu Halil'i bir muz yüzünden alıp götürdüler."

"Muz yüzünden mi?" diye sordu Musa; şaşırmıştı.

"Elinde eğri ve ham bir muz vardı; ufak ve garip bir muz, nereden bulduysa! Kafayı da çekmişti. Şöyle bağırdı: 'Manavda neden muz bulunmadığını söyleyeyim size. Bu eğri meyveyle hükümet artık özdeşleşti. Şu elimdeki, kaçak bir muz. Aynen muz gibi kokuyor ama daha şimdiden hıyara benziyor!' Herif, benim oğlanın dükkânının önünde durmuş, hem bağırıyor hem de gülüyordu. Komşuları onu içeri almaya çalıştılar ama birden iki tane gizli örgüt üyesi peydahlandı ve oğlanı yaka paça alıp götürdüler."

"Vay namussuzlar!" diye içini çekti Tuma.

"Evet, nerede kalmıştım?" diye soran Musa ve yanıt beklemeden devam etti: "Haa, tamam. Kral Sadık, dünyadaki tüm yalanları dinledi ve artık hiçbir yalana şaşırmayacağını söylediği anda soytarısı, yalan ile çekirgenin birbiriyle akraba olduğunu, bu dünyada çekirge sürüsü kadar yalan bulunduğu için onları saymaya kimsenin ömrü yetmeyeceğini söyledi... Evet, orada kalmıştım.

Bunun üzerine Kral, soytarısına dönerek: 'Öyle mi?' dedi. 'O zaman herkese ilan et! Kim bana duymadığım bir yalan anlatırsa ona ağırlığınca altın vereceğim. Ama o yalanı biliyorsam, kellesi gider; ona göre!'

Söylenen yapıldı! Haber Hindistan'dan Çin'e kadar rüzgâr gibi ulaştı; tüm yalancılar ve falcılar altın kazanmanın keyfini yaşamak için Kral'ın yanına vardılar; ama ne yalan atsalar Kral biliyordu."

"Talihli adammış ki, bizim hükümetle karşılaşmamış; yoksa onca altınından olurdu. Çünkü bizim hükümet yalana bir başladı mı, sonu gelmez," diye fitneledi Faris.

"Yahu, bırak da anlatsın Musa!"diye rica etti Tuma.

"Evet, ne diyordum? Tüm ülkelerdeki yalancılarla falcılar, büyük ümitlerle toplu halde Şam'a geldiler. Ama ne anlatsalar, örneğin yumurtadan inek çıkartsalar ya da deve büyüklüğünde kavun yetişen şehirlerden söz etseler, Kral 'Bunda ne yenilik var ki? Bu, yediyüz iki numaralı yalan, ya da onüç numara,' diye cevap verdi hep.

Kral her yalancıya bir saatlik bir zaman tanıdı; onları daha fazla dinlemedi. Kum saatindeki son kum taneciği düşer düşmez eliyle bir işaret yaparak yalancıyı cellada havale ediyordu.

Haber tüm dünyaya yayıldı. Kral'ın, tüm anlatılanları sıradan yalan olarak kabul ettiğini ve anlatanların kafasını uçurduğunu işiten yalancılar, kelle kaybetmemek için yarı yoldan geri döndüler. Bu zavallılardan hiçbiri de altın yüzü görmedi.

Birkaç yıl sonra kimse, vezirleri ve hatta karısı bile Kral'a yalan anlatmaya cesaret edemedi. Kral Sadık kasıla kasıla oturduğu tahtından soytarısına seslendi: 'Ne haber? Kapım açık işte, ama gelen yok. Nerde kaldı senin çekirgelerin?'

'Kralımın bilmediği şey yok ki!' diye yaltaklandı soytarı.

Kral soytarısıyla alay ededursun, yırtık pırtık gömleğiyle bir deri bir kemik kalmış bir adam içeri giriverdi. Salondaki misafirler, vezirler, prensler ve saray bilginleri kahkaha attılar; Kral elini kaldırarak onları susturdu.

'Konuş bakalım, yabancı!' diye emretti.

Adam hiç korkmadan: 'Önce selamünaleyküm diye söze başlanırsa gerisi kendiliğinden gelir,' dedi.

'Aleykümselam!' diye karşılık verdi Kral ve kum saatini çevirerek: 'Süren başladı!' dedi.

'Benim karnım aç. Bir haftadan beri sudan başka bir şey girmedi mideme. Midem boşsa aklıma yalan gelmez; gelse gelse lezzetli yemekler gelir.' Kral sanki eğlenceli bir fıkra dinlemişçesine güldü ve misafirlerini eğlendirmek için: 'Yalan söylediğini görüyorum ama bu gidişle omuzların kafanı taşıyamayacak,' diye alay etti; aynı zamanda da mükellef bir sofra hazırlattı.

'Şu yemeğin bir tadına bakmalıyım, ancak ondan sonra seni altedebilirim. Ama önce karımı buraya çağırtabilir miyim? Kendisi bir haftadan beri aç, son yemeğini bana vermişti, dedi adam sakin sakin.

Onun bu cesareti Kral'ın hoşuna gitti ve isteğini yerine getirdi. İçeriye ufacık bir kadın girdi. Gölgesinden bile zayıftı. Hiç ses çıkarmadan kocasının yanına oturdu ve onunla birlikte ağır ağır yemeye başladı.

'Ey benim kudretli Kralım! Bu yemek için sana teşekkür ederim. Böylesini Çin İmparatorunun sarayında bile yemedim. Şunu bilin ki Çince, bildiğim yabancı dillerden sadece bir tanesidir. Ben insanlarla olduğu kadar hayvanlarla da ko-

nuşurum. Bir eşek beni sizden daha iyi anlayabilir, Efendim!'

Davetlilerden bir kısmı: 'Küstah yalancı!' diye haykırdı ama Kral gülümsedi. 'Bu, otuzbeş numaralı yalan,' dedi. 'Hep böyle gidersen yarım saat içinde balıklara yem olursun, haberin ola!'

Adam hiç korkmadı. 'Başıma gelenleri hiç işitmemişsindir, Kralım. Ne olur, sabret! Her şeyin bir zamanı var. İlkbahar, güzelliğini kıştan alır. Neyse, ben İmparatorun yanındayken O, birkaç savaş birden başlatmıştı. İşte o savaşlardan birinde kendisine üçbin ok birden isabet etti. Ama bu oklar onu yaralayamadı. Çünkü ben onun vücudunu karınca sütüyle yağlamıştım. Her sabah karıncaları sağardım. Yine de karınca sütü, onu muz kabuğundan koruyamadı. Muz kabuğuna bastığı gibi ayağı kaydı, kafasını yere çarparak oracıkta ölüverdi. Çinliler beni ülkelerinden attı, ben de karımla birlikte yollara düştüm. Açlıktan imanım gevredi. Öylesine zayıfladım ki, rüzgâr kaburga kemiklerimin arasında şarkı söyler oldu. Kemiklerimden yükselen melodiyi işiten Azrail ruhumu almak için can attı. Ve bu nedenle çıkıp geldi. Ama beni aramak için çok zaman sarfetti; çünkü o denli zayıftım ki, vücudumun gölgesi bile oluşmuyordu. Ben yaşamak isterken Azrail de eli boş dönmek niyetinde değildi. Derken kapıştık. O, tırpanıyla saldırdı; ben, yaşam sevgisiyle karşı koydum. Bu savaş üç saat sürdü, sonunda onu öldürdüm.

'Olacak şey değil!' diye haykırdı bir bilge kişi; çok şaşırmıştı.

Berber, Arabacı'nın saçını tarağıyla öne doğru taradı. "Önleri kısa kalsın mı?"

Salim başını salladı. Ona göre hava hoştu. Şu küstah yalancının başına ne geldiğini çok merak etmişti.

"Evet, ne diyordum?" diye devam etti Musa: "Adam, Azrail'i öldürdüğünü söyleyince hocalardan biri: 'Olmaz böyle şey!' diye haykırdı kızgınlıkla. Öbür davetliler de 'Yalancı!' diye bağırdılar. Kral düşündü ama bu yalanın numarasını bulamadı. O zamana kadar hayatını uzatmak için Azraili aldatmaya çalışan pek çok kişinin yalanını dinlemişti ama hiçbiri bu ölümsüz Ölüm Meleği'ni öldürmeyi düşünmemişti. Soytarı, Kral'ın yardımına koşmak istedi:

'Sen de oradaydın, değil mi?' diye sordu adamın karısına ve güldü.

Kadın cevap vermedi.

'Söylesene! Evet mi, hayır mı?' diye bağırdı Kral; heyecanlanmıştı.

Kocası: 'Efendimiz!' dedi. 'O konuşamaz. Nasıl konuşsun ki? Azraille savaşımı gördükten sonra hem kör, hem sağır hem de dilsiz kaldı.'

'Kazandın!' dedi Kral. 'Ömrümde böyle bir şey duymadım ben. Ağırlığın kadar altını hak ettin!'

'Efendimiz, bana tanıdığın süre henüz sona ermedi; yalanın dikalasını henüz size söylemiş değilim,' dedi adam; o kadar sakindi ki, salondakiler fısıldaşmaya başladı.

'Kelleni tehlikeye atıyorsun; son kum taneciğinin düşmesiyle süren dolmuş olacak, bu arada bana hiç işitmediğim bir yalan daha söylersen ne âlâ, yoksa yandın!' diye cesur adamı uyardı Kral.

'Ben kendimden eminim. Sabredin, Efendimiz. Nerde kal-

mıştım? Haa, Azrailleden döğüştükten sonra karnım acıktı. Üç ay boyunca yiyecek aradık, sonunda tek bir üzüm tanesi bulduk. Ben onun üçtebirini yiyerek karnımı doyurdum. Üçtebirini de karım yedi. Son kalan üçtebiriyle Halep yakınında bir şarap mahzeni açtım. Dünyanın şarabını sattım; ne kadar sattımsa şarap fıçıları hep ağzına kadar dolu kalıyordu.'

'Yirmiiki!' diye bağırdı Kral.

'Günlerden bir gün,' diye devam etti adam. 'Halep kralını evime davet ettim. Geldi ama çok üzüntülüydü; bana ağlayarak bir balığa âşık olduğunu anlattı. Ama balık onun aşkını reddetmiş ve içinde bulunduğu havuzda durmadan ağlamaktaymış.'

'Altıyüz ondört,' diyerek keyiflendi Kral, bir yandan da kum saatine baktı. Adamın ölümüne çeyrek saat kalmıştı.

'Ertesi günü saraya gittim. Oradaki havuzun başına diz çökerek balığa seslendim. Geldi; durmadan ağlıyordu. Neden ağladığını sordum. 'Evime dönmek istiyorum,' diye cevap verdi: 'Kral beni burada yakaladı. Ben balık değilim, bir prensesim. Balıklara âşık olan aptal bir kralın koskoca sarayında ne yapayım ben? Kurtar beni buradan, pişman olmazsın. Şimdi öp beni!'

Balıkları hiç sevmediğim halde tutup sudan çıkardım ve kaygan ağzından öptüm. Bir prenses yerine elimde bir kaplumbağa oluştu: 'Şaşırma, delikanlı. Ben Vakvak Adası'nın prensesiyim. Bizler ne zaman yabancı diyara gitmek istesek kaplumbağa kılığına gireriz. Ülkemiz içimizde yaşar; biz onunla özdeşleşmişizdir. Beni ülkeme götürürsen babam seni zengin eder,' dedi.

Zifiri karanlıkta sarayın nöbetçilerinden kurtulup kaçtık. Ben karımla vedalaştım, çünkü o yüzme bilmiyordu, ve suya daldım. Kaplumbağa sırtıma bindi ve ağzıyla saçlarıma sıkı sıkı tutundu. Konuşmaması gerekiyordu. Bazen tek bir kelime ölümü beraberinde getirir. Yedi denizi aştım. O tek kelime etmedi ama okyanusun sessizliğinde yüreğinin çarptığını duyuyordum. Yedinci pazar günü Vakvak Adası'na vardım. Mevsim bizde kış olmasına karşın orada yazdı.

'Yüzkırkyedi!' diye keyiflendi Kral.

'Sahile yaklaştığımızda kaplumbağa bana, teşekkür ederim, iyi kalpli adam. dedi. Korkuyla arkama baktım. Kaplumbağanın kabuğundan cennet kuşu kanatlı ve kadın başlı bir yaratık çıkıverdi. Havaya yükselerek önümden uçup gitti. Vakvaklılar kuşadamlardır. Kafaları ve kanatları kuşunki gibidir, vücutları insan vücududur. Yabancılara karşı çok naziktirler. Hele benim gibi evsiz barksız birine karşı! Ne var ki ben çok korkmuştum. Onların serçesi fil büyüklüğündeydi; her biri kahvaltıda iki tane aslan yutuyordu. Timsahları kanarya gibi ötüyor, eşekleri de harp çalıyordu.

'Dörtyüzüç!' diye kesip attı Kral.

'Vakvaklar nasıl yemek yerdi, bilir misin Efendim? Kesinlikle duymamışsındır. Kuzular, tavuklar, kazlar etrafta dolaşıp Ne olur, benim de tadıma bak! Ne olur, ye beni! diye yalvarırdı. Bir Vakvaklı bunlardan birini seçip afiyetle midesine indirdi mi, elinde tuttuğu kemik parçasına, git artık, seninle işim bitti! der; bunun üzerine bir kuzu, bir kaz, bir tavuk ya da domuz, bu kemiğin içinden Ne olur, beni de ye! diye seslenirdi.

'Altıyüz yirmiiki!' diye eliyle işaret çaktı Kral.

'Pekâlâ. Vakvak adasının kralı beni tantanayla karşıladı ve dostluğunu sundu. Ödül olarak da gezegenleri seyredebilmem için bir dürbün verdi. Bu dürbünle oralarda yaşayan yaratıkların yediği yemeği bile görebiliyordum.'

'Doksanyedi,' diye yorumladı Kral.

'Ama en önemlisi neydi, biliyor musun Efendim? Tahmin et bakalım, adada kimi gördüm?' diye sordu adam, umursamaksızın.

'Yoksa beni mi gördün?' diye alay etti Kral.

'Hayır. Anneni. Orada hapis yatıyordu.'

'Efendimiz!' diye bağırdı bilgelerden biri. 'Sabrınızın sonu nereye varacak? Adam şarlatanın teki!'

Orada bulunan Kralın annesi gülümsedi.

'İster inan, ister inanma Efendim. Ben onu bir örümcek ağıyla hapishaneden kurtarıp sarayıma sakladım. Eşeğim de gece gündüz harp çalarak onun üzüntüsünü giderdi.

Adada misafir olarak onbeş gün kaldım. Karımsa bana onbeş yıl kendisinden ayrı kaldığımı söyledi. Mutlu bir yıl bir gün kadar çabuk geçer. Bir gecelik üzüntü sonsuza dek sürecekmiş gibi gelir. Neyse, ondördüncü gece annenin yanındaydım, Efendim. Kendisi çok üzgündü. Nedenini sordum. İçini çekerek harp çalan eşeğe baktı. Şu eşeği görüyor musun, diye sordu. Onda oğlumdakinden daha fazla akıl var.'

Kralın annesi çok şaşırdı ve: 'Utanmıyor musun sen, sefil yalancı, farfara!' diye haykırdı.

Kral elini kaldırdı. 'Otuzüç,' dedi.

'Buna ben de inanmadım. Ama annen: 'Sen benim oğlumu

daha görmedin,' diye karşılık verdi: 'Görmek bahtsızlığına uğrarsan ne demek istediğimi anlarsın. Çünkü o, eşekten de aptaldır.'

Musa büyük saç fırçasıyla Arabacı'nın omzuna dökülmüş saçları temizledi. Sonra Ali'ye döndü. "Şu tasa ibrikten biraz sıcak su koysana; şu kirpiyi sabunlayacağım da. – Evet, adam Kral'ı eşekten de beter yaptıktan sonra sözlerini şöyle sürdürdü: 'Ben ülkemi ve onu idare eden kralı merak etmekteydim, bu nedenle geri döndüm. Ama şunu söyleyeyim ki, annen yanılmış Efendim. Çünkü sen, ülkendeki hayatı cennete çevirmişsin. Şam'ın kapısında iki melek gördüm; ikisi de ağlıyordu. Üstleri başları perişandı. Niye ağlıyorsunuz, diye sordum.

Kral Sadık, Şam'ı cennete çevirdikten sonra artık kimse bizim cennete gelmez oldu. Ekmeksiz kaldık. Yabancı, sen sakın şu şehre girme! Bize acı, Şam'a girmeden önce şurada ölüver, dediler.

Benimse ölmeye hiç niyetim yoktu. Doğu kapısından senin o görkemli şehrine girdim. Aman Efendim, sen misin giren! Daha kapıdayken askerlerinden biri beni durdurup öptü; bal ve ekmek vererek bana hoş geldin dedi. Bu yeni gelenek beni şaşırttı ama asker bunu Kral'ın emrettiğini söyledi. Her tarafta halkın mutluluğu yüzlerinden okunuyordu. Fakirler senin vezirlerinden artık sadaka kabul etmiyordu Efendim. Yıllardan beri ellerinden alıp kendi akrabana paylaştırdığın topraklar, köylülere geri verilmişti.'

'Yalan bu!' diye patladı Kral ve aynı anda yenilgiyi kabullendi.

'Herif ağırlığınca altını ikinci kez hak etti,' diye espri yaptı

Soytarı; bu işten hoşlanmadığı söylenemezdi.

'Çiftçilere atları ve tarım araçları geri verilmişti, artık herkes kendi işini kendi görebiliyordu. Tüm bunları görünce adım atamaz oldum. Şaşkınlıktan ağzım iki karış açık kalmıştı; olduğum yerde kalakaldım. Derken yanıma bir sarhoş yaklaştı, ortada fol yok yumurta yokken anama babama küfretmeye başladı. Bu, adalet bakanının oğluydu. Ama soylu kişiliğinin ona bir yararı olmadı; şikâyetim üzerine yargıç, onu kamçılattı. Kamçılatmadan önce de ona senin çıkardığın bir yasayı okudu: Buna göre vatandaşa haksızlık yapan biri –bu sen bile olsan– kamçılanacaktı.'

'Kuyruklu yalan bu! Ben böyle bir yasa çıkarmadım!' diye haykırdı Kral. Davetliler güldü. Soytarı başı üzerinde amuda kalkarak seslendi: 'Herif üçüncü kez kazandı, Kralın bugün hiç şansı yok!'

Yabancı kılını bile kıpırdatmadan sözlerini sürdürdü: 'Şam'ın hayırsever Kralı! Bütün gün şehirde dolaştım durdum. Gelen geçene hapishanenin yerini sorduğumda hepsi bana güldü. Cennette hapishanenin lafı mı olur? Açlık sözcüğünü çocuklar ilk kez duyuyordu. Onların ufacık kulaklarını bu çirkin sözcükle zedelemişsem Tanrı benim dilimi koparsın! Yaa, işte böyle bir ülkede –dedim karıma–, ben de kral olmak isterdim. Sanki her şey, meleklerin elinden çıkmış gibi! Ben kral olmuş olsaydım, artık hiçbir üzüntüm kalmazdı ve zamanımı hep yalan dinlemek, altın dağıtmak ya da kelle uçurmakla geçirirdim. Neden olmasın ki? Ama senin annenin sözleri bana çok dokundu. Onun senin için neden kötü sözler söylediğini kendi gözlerimle görmeliydim. Çünkü bir an-

ne, yabancıların yanında çocuğu hakkında kötü şeyler söylemez. Bunun üzerine saraya varıp nöbetçiye, seninle görüşmek istediğimi söyledim. Nöbetçiler, Kral senin gibi uyuz bir köpeği kabul etmez, dedi. Ama ben zorla içeri girmek istedim. Nöbetçi kılıcını çekerek beni şişledi. Benim başka bir gün değil de bugün karınca sütüyle yağlanmayı unuttuğumu nereden bilsin ki zavallı? Kılıç vücuduma girdi ve ben de düşüp öldüm.'

'Yalan söylüyorsun!' diye bağırdı Kral. 'Hâlâ yaşıyorsun ya!'

'Dördüncü kez altını hak etti,' diye seslendi Soytarı.

'Yaşamak mı? Sen buna yaşamak mı diyorsun? Kusura bakma Kralım, ama annen tamamen haklıymış!' dedi adam ve ayağa kalkarak karısıyla birlikte dışarı çıktı.

'Dur gitme! Dört kez ağırlığınca altın kazandın!' diye seslendi Kral. Adam arkasına bile bakmadı.

Yaa, işte benim öyküm bu. Bunu size emanet ediyorum; aklınızda iyi tutun ve önünüze gelene anlatın. Sana gelince Salim'ciğim, sakalını hiç kanatmadan kestim. Ne diyorsun bu işe?"

Salim ayağa kalkarken Ali, saç dolu gazeteyi yerden aldı; top yaparak dışardaki çöp tenekesine attı.

"Yoruldun mu?" diye sordu Tuma. Salim tıraştan sonra kendini daha dinç hissetti. Arkadaşları bir süre daha kalarak hükümetin attığı palavralarla eğlenip durdular.

Kilisenin saati onikiyi vururken Tuma sesli sesli esnedi. Isam iskambil kartlarını yaydı. "Çoğu gitti, azı kaldı!" diye espri yaptı. "Aramızda en yaşlısı sensin. Bu iş yaşlılığa bakıyorsa, çek bakalım da, as gelsin!" Eski Bakan başını öne eğe-

rek gülümsedi. O da ası İsam'ın çekmesini istiyordu. İsam üç karta baktıktan sonra en sağdakini çekti: Karo as.

Uzaklarda bir yerde gök gürledi: Şam'a doğru vahşi atlar koşuyordu sanki.

10

Biri kendi gözünü ısırırken
öbürü nasıl tongaya düştü?

Eski tutuklulardan İsam'ın aslında sebze satmaya ya da ötücü kuşları pazarlamaya gereksinimi yoktu. Çünkü, analarından sıkı terbiye alan iki oğlu, o daha hapisteyken oto tamirciliği yaparak ünlenmişti bile. Tamirhanelerini Şam'da tanımayan yoktu. Tüm aile pahalı bir yöre sayılan Salihiye'de, kocaman bahçeli bir evde oturmaktaydı. İsam'la karısı, bu büyük evin bir kanadına çekildi. Ev işlerine bakmak için tuttukları kadın, kendi kızlarıymış gibi onlara o kadar güzel baktı ki... Oğulları ise evde hiçbir şeyi eksik etmedi. İsam'a, bunca yıl hapishane hayatı geçirdikten sonra artık dinlenmesi ve eğlenmesi için yalvarıp yakardılar. Ama İsam bunlara hiç kulak asmadı. Satıcılıktan vazgeçmedi. Yine de oğullarının hatırına, etraftan laf gelmesin diye, ta uzak mahallelerde satış yapıp durdu.

İsam da sebzecilikte, elinin açık oluşuyla iyi bir isim yaptı. Ancak kuş pazarında durum başkaydı. Orada adı "boyacı"ya çıkmıştı. Çünkü ötücü kuşları, soylu görünsün diye boyardı. Ucuz kuşları güzelce yıkadıktan sonra bir kısmını sarı ya da portakal rengine boyayarak kanarya diye yutturur, kalanlara da pastel rengi çalarak uyduruk isimler takardı. Brezilya Prensi, Kızılbaş Kral ve Gökkuşağı kuşu gibi... Yağmurlu günlerde pazara hiç uğramazdı.

Saka kuşundan çok para kazandı İsam; çünkü Şamlılar sakayı pek sever. Aslında yavru saka beş para etmez; bir yıl yem yer, durmadan etrafı pisletir, ancak karnı acıkırsa "Ciik!" diye bir ses çıkarır, hepsi o kadar! Gagasında kırmızı bir çember oluşunca ötmeye başlar; o zaman gelişmiş demektir ve fiyatı da artar. İsam, yavru sakaları boyayarak ucuza satardı; bunları alan acemiler de, İsam'ı enayi (!) yerine koyduklarını bu alışverişten kârlı çıktıklarını sanarak hemen oradan uzaklaşırdı. Evde beklerler, ama kuş bir türlü ötmezdi. Gagasındaki kırmızılık solmaya başlayıp içme suyu pembeye çalınca da şaşarlardı.

O gün İsam, elinde görkemli bir kafesle odaya girdiğinde herkes bir kahkaha patlattı.

"Bu cins ama!" diye bağırdı. "Çok kıyak bir kuş! Oğlum hep böyle bir saka istemişti. Ama ben şimdi bunu Salim'e getirdim. Bu kuş nasıl ötüyorsa o da o kadar güzel konuşsun! Allah nazardan saklasın!"

Arkadaşları gülmek mi yoksa böylesine bir duyarlılıktan ötürü ağlamak mı gerektiğini kestiremedi. Ufacık kuş onları fazla bekletmedi. İsam kafesi duvardaki bir halkaya asar asmaz çılgınca ötmeye başladı.

Salim'in keyfi yerine geldi; İsam'a bir bardak çay ikram etti.

İsam sedire oturdu ve bir süre sustu. Salim ellerini ovuşturdu; sedirin yanındaki iskemleye oturacağına yere, misafirlerinin ayak ucuna çöktü. Meraklı bakışlarını İsam'a çevirdi. İsam ona dönerek:

"Biliyor musun, dedi: "Oniki yıl boyunca küçücük bir

odada yaşadım. Kaldığım hücre gündüzleri bile karanlıktı. Sen ne diyorsun? Kâğıdı olan derdini kâğıda döker. Yoksa pis ve rutubetli duvarlara ne anlatacaksın? Zaten o zamanlar okumam yazmam yoktu. Dün gece gözüme uyku girmedi. Neden biliyor musun? Ne kadar yaşadığımı hesapladım. Bugün altmışsekiz yaşındayım ama aslında kendimi ellialtı yıl yaşamış kabul ediyorum, çünkü kodeste yattığım oniki yılı saymıyorum.

İsam durgunlaştı; Salim halden anlarcasına elini onun dizinin üstüne koydu.

"Sen yaman adamsın, Salim! Yani dilin dursa bile ellerin konuşuyor. Yaa, hapishanedeyken senin gibi birini tanıdım. Dilsizdi ama meramını elle anlatırdı. – Bana gelince: çocukken şarkı söylemeye bayılırdım. Sesim çok beğenilirdi; camide hafızlarla birlikte, düğünlerde de yalnız okudum. Ne zaman şarkı söylesem, dinleyenler ağlar ve benim ilerde ünlü bir şarkıcı olacağımı söylerlerdi. Derken bir gün bütün umutlarım suya düştü. Amcamın cesedinin yanında beni elimde bıçakla görmüşlerdi. Kim bana inanacaktı ki?

Pazarda, onca insanın önünde beni aşağıladığı için amcamı hiç affetmedim. Yine de karım, akrabayla dargın kalmanın yakışık almayacağını, genç olduğum için ona gidip bir yanlış anlaşmazlık olduğunu söylememi istedi. Biliyor musun, amcam kendisine kazık attığımı sanmıştı. Elbette, o zamanlar hergelenin tekiydim."

"Bugün de öylesin!" diye matrak geçti Musa.

"Neyse, sadece cuma pazarında yapardım numaramı. Ama ona kazık atmadım ben."

"Niye ki?" diye sordu Yunus.

"Biz, yani amcamla ben ve bir de Halepli İsmail, bir hazine bulmuştuk. Bu İsmail, gizli kitaplarda amcamın evinin bahçesinde bir küp altın bulunduğunu okumuştu. Bir Osmanlı subayı, kaçmadan önce bunu oraya gömmüş. Anlaşılan harp bittikten sonra geri gelip bahçeyi kazacak ve hazinesine kavuşacaktı. Ama işte kaçarken, Halep yakınında karısıyla birlikte koleraya tutulmuş ve ikisi de ölmüş. İsmail onun hizmetçisiymiş; ama bugün onun Şeytan'ın ta kendisi olduğunu anlamış bulunuyorum. Öyle olmasaydı Şam'daki binlerce kişi arasında beni nasıl bulabilirdi ki? Biliyor musun, bugün adını bile anarken tüylerim diken diken oluyor. İşte ben böyle birini tanıdım. Şeytan'ın ta kendisiydi! Bana Süleymaniye tekkesinin önünde rastladı. Bu işin kötü gideceğini o zaman anlamalıydım ama daha çok genç ve saftım. Bu camiyi yapan ustanın minareden düşerek öldüğü yerde duruyordum. Ayağım kıskançlık ve kanla boğulmuş bu toprak zemine basmışken karşıma Şeytan çıkıverdi.

"Hangi şeytan, kimin kanı?" diye sordu Göçmen, biraz şaşırmıştı.

"Süleymaniye Camisi'nin öyküsünü bilmiyor musun?" Göçmen hayır anlamında kafasını sallayınca İsam devam etti:

"Büyük Osmanlı padişahı Sultan Süleyman, Sinan adındaki bir mimara bir cami ve gezici dervişlerin barınabileceği bir tekke yapmasını emretti. Mimar Sinan gecesini gündüzüne katarak onca zahmetli yıllardan sonra güzel bir cami yaptı. Sultan, maiyetiyle birlikte camiyi gezdi ve çok hoşnut kalarak övgüler yağdırdı, özellikle de incecik minaresine. Mimar, bu

sanat eserini meydana getirinceye kadar ne denli uğraştığını özellikle vurguladı. Herkes camiye hayran kalarak mimarla Sultan'a uzun ömür diledi. Tam o sırada yaşlı bir adam kısık sesiyle: 'Bu iş çocuk oyuncağı!' dedi. Sultan, adamı çağırttı. Bu, Mimarbaşı'nın yaşlı ve çıtkırıldım kalfasıydı.

'Çocuk oyuncağı mı?' diye haykırdı Sultan. 'Bu ne küstahlık! Bana bak, ihtiyar! Sana bir yıl süre tanıyorum, bu bir yıl içinde buna benzer bir minare yapacaksın! Yapamadın mı, kellen gitti demektir!'

'Bir ay yeter!' diye cevap verdi yaşlı kalfa. 'Mimar Sinan'ı alın götürün. O hiçbir şey görmemeli; bir ay sonra gözleri bağlı olarak getirin onu buraya. Kendi yaptığı minareyi bulabilirse, ben ölmeye razıyım.'

'Mimar Sinan bir aylığına misafirim olacak. Tüm bunları kıskançlıktan ötürü yaptıysan, yandın gitti ihtiyar!' diyen Sultan, mimarıyla birlikte kuzeydeki sarayına döndü.

Tam bir ay sonra Sultan atına atlayarak yanında Mimar Sinan ve diğer davetlilerle Şam'a vardı. Meraklı halk, meydanda toplanmıştı. Öylesine bir kalabalık vardı ki, minareden iğne atsan yere düşmez, binlerce kafadan bir tanesine isabet ederdi.

Sultan Süleyman, adaletiyle ün salmıştı. İddianın koşullarına uyarak, camiye vardığında mimarının bağlı olan gözlerini açtırdı. Mimar Sinan'ın benzi attı, çünkü her iki minare de birbirine çok benziyordu! Gözlerini ovuşturdu ama yine de hangi minarenin kendisine ait olduğunu saptayamadı.

'Yukarı çıkmalıyım; oradan bakınca daha iyi tanırım, diyerek minareye tırmandı. Bazı gizli işaretleri orada bulacağın-

dan emindi. Çünkü inşaat sırasında bazı taşlara ve fayanslara çentik açmıştı. Nitekim yukarı çıkar çıkmaz çentikli taşlarla fayansları buluverdi; nerdeyse o minarenin kendisine ait olduğunu haykıracaktı ki, aynı çentikleri öbür minarede de gördü. Hemen aşağıya inerek öbür minareye çıktı. Orada da kendi el yazısını gördü. Mimarbaşı minarenin şerefesinden, kendisiyle gülüp alay eden aşağıdaki kalabalığa baktı. Derken öylesine bir feryat kopardı ki, yer yerinden oynadı. Sonra da herkese lanet okuyarak kendini minareden aşağıya attı."

"Doğru değil bu," diye Bakan, İsam'ın sözünü kesti. "Büyük usta Mimar Sinan, Şam'daki bu camiden sonra daha bir sürü yerde irili ufaklı camiler inşa etti; örneğin Edirne'deki Selimiye camisini. Ben babamla birlikte gittim gördüm o camiyi. Taş, renk, ışık ve gölgeden oluşmuş bir şaheser! Buradaki caminin yapımından sonra kendini minareden atan kişi, bir dervişti. Valinin kızına âşık olmuştu. Her gece caminin avlusunda onunla gizlice buluşurdu. Acıklı bir öyküdür bu...

"Fark etmez," diyen İsam, ipin ucunu kaçırmamaya çalıştı. "İşte o yerde ben, Şeytan'la karşılaştım. Benim hakkımda her şeyi biliyordu; anne ve babamın bile bilmediği şeyleri. Bana, yıldızlarımızın gökte buluştuğunu anlattı. Biliyor musunuz, bazen parmağın kaşıyamadığını tatlı söz kaşır! Öylesine mantıklı ve tatlı konuşuyordu ki, lafla peynir gemisini bile yürütebilirdi! Amcamın kötü bir yıldızı olduğunu, bu nedenle hazinenin bir yılana dönüşeceğini söyledi. Amcamın payına hazinenin üçte biri düşüyordu ama o oldum olası kuruntuluydu. İsmail'in bizi kazıklayacağından korkuyordu, ama ben, karısıyla ve çocuğuyla evi terk etmesi için onu ikna ettim. Biz, ya-

ni Şeytan ve ben, sabah karanlığında başlayarak öğlene kadar evin avlusunda işaretlenmiş olan yerde kocaman bir çukur açtık. Fakat hiçbir şey bulamadık. Öğle olunca peynir ekmek ve zeytin yedik; dün gibi hatırlıyorum. Ben çay yaptım. Sonra çişim geldi. Tuvaletten döndüğümde Şeytan sakin sakin oturmuş, çayını yudumlamaktaydı. Bana, yapmış olduğu gezilerden bahsetti. Ben de bir portakal ağacının altına oturdum ve başıma geleceklerden habersiz çayımı içtim. Derken tuhaf bir uyku bastırdı. Mutfağa kadar zor gittim, başımı soğuk suyla yıkadım ama mutfaktan bir adım bile atamadım. Etrafıma bir karanlık çöktü; Şeytan'ın benimle alay eden sesi kulaklarımda çınladı.

Kendime geldiğimde adam çekip gitmişti. Kocaman bir küpün parçaları etrafa dağılmıştı. Düz bir taşın üstünde iki tane Osmanlı altın lirası gördüm. Onları alıp cebime attım.

Amcam yanıma vardığında hâlâ kendime gelebilmiş değildim. Küpün parçalarını görünce: 'Benim payım nerede?' diye sordu.

'İsmail beni uyuşturdu ve altını alıp kaçtı, diye cevap verdim; ölü gibiydim. Amcam beni tuttuğu gibi gömleğimle pantolonumu çıkarttı. Aynı anda eline o iki altın lira geçti. Ne amcama ne de bir başkasına, bir dolandırıcının oyununa geldiğimi ispat edemezdim. Amcamın kanıtı, elindeki altın liralardı. Acımadan beni dövmeye başladı; komşular yetişmese ölmüştüm. Bu da yetmedi! Amcam her gittiği yerde benim hakkımda kötü laflar etti. Vebalıymışım gibi herkes benden kaçmaya başladı.

Derken bir cuma günü camiye gittim. Cami çıkışında am-

cam, cemaatın önünde beni bir güzel patakladı; bu kez kimse yardıma gelmedi. Üç ay boyunca onunla konuşmadım. Kurban bayramı yaklaşmıştı. Karım, mübarek bayramda kin ve nefret beslemenin doğru olmadığını söyledi. Bunun üzerine amcamın yanına vardım.

Sokak kapısı aralıktı; iterek içeri girdiğimde akrabalarından kimseye rastlamadım. Amcama seslendim; çıt çıkmadı. Bir daha seslendim, derken mutfaktan gelen bir hırıltı işittim. Hemen oraya koştum; amcam yüzükoyun yatıyor ve bir kan gölünde yüzüyordu. Onu yüzüstü çevirdim ama artık çok geçti. Tek kelime etmeden kollarımda öldü. Yanı başında bir bıçak duruyordu. Ben hemen dışarı çıkıp komşuları yardıma çağırmak istedim; aynı anda karısıyla çocuğu, kapı eşiğinde taşlaşmışçasına durup bana baktılar. Misafirlikten yeni dönmüşlerdi. Kadın kana bulanmış ellerimle giysimi görünce deliler gibi haykırdı. Bıçağı neden elime aldığımı bugün bile bilmiyorum. 'Bı...bıçaklanmış... diye kekeledim. Hepsi bu! Yargıç, bu işi benim yaptığıma emindi.

"Ya katil, neden bu cinayeti işledi?" diye sordu Faris.

"Ne bileyim ben! Amcamın kavgalı olmadığı kişi yoktu. Aslında kötü bir adamdı. Anladığıma göre katil, onun hesabına saygın bir kişiye dayak atmıştı. Herhalde ödülünü almak için amcama geldi. Amcam da onu kapı dışarı etti. Çünkü düşmanlarını dövdürtmek için tuttuğu fedailerin evine gelmesine izin vermezdi, etrafta dedikodu olur diye."

"Sonra ne oldu?" diye sordu Ali, meraklanmıştı.

Öğretmen atıldı: "Bunu boşver! Sen bize bir öykü anlat.

"Öykü mü? Haa. Öyle ya! Size, iddiaya girmeye tövbe eden

bir hapishane arkadaşımı anlatacaktım aslında."

"Bir dakika!" diye Ali, onun sözünü kesti.

"Gece uzun. Öyküye de sıra gelir nasılsa. Ama ben merak ediyorum, sonra ne oldu? Yıllardır birbirimizi tanıyoruz ama bugüne kadar hiç bundan söz etmedin. Şu mübarek akşamda içini döktün. Anlatmaya devam et. Bu bizim için herhangi bir öyküden daha önemli," diye dayattı Musa.

İsam, Salim'e baktı. "Tüm bu anlattığım palavralardan sonra hâlâ yorulmadın mı?"

Salim gülümsedi; dostunun elini sıkarak "Sakin ol!" gibilerden bir el hareketi yaptı.

"Evet. Derken bana sanki cehennemin kapısı açıldı. Hapishane müdürü beni oniki yıl zindanda tuttu. Allah onun belasını versin. O yaşadığı sürece ben zindanda insanlıktan çıktım. Altı yıl sonra müdür öldü, –Ruhu cehennemde cayır cayır yansın inşallah!– yeni müdür beni öbür mahkûmların arasına soktu. Son altı yılı da burada geçirdim. Burası tek kişilik zindandan çok daha iyiydi. Biliyor musun, yıllarca ağzın laf etmeyince rüyalar bile dilsiz kalıyor. Kelimeler parçalanıp ağzında çürüyor. O izbelikte farelerle yatıp kalktım. Bazen bana saldırsalar da, çektiğim bunca acıdan kurtulsam diye düşündüm, ama onlar insanlardan daha merhametliymiş ki, beni hayatta bıraktılar. Suçsuz olduğumu sadece ben biliyordum, işte bu yüzden neler çektiğimi tasavvur edemezsiniz. Karım inanmıştı ve benden yana çıkmıştı ama, gerçeği tek bilen yine bendim.

"Ya arkadaşların?" diye sordu Faris.

İsam acı acı güldü. "Arkadaşlarım önce bana, sonra da yar-

gıca inandı; eşime de destek olmadılar. Karım iki çocuğumuzu tek başına yetiştirdi; onun çektiği acıyı düşündükçe kahroluyordum. Onun sadakatinden bile nefret ediyordum. Bazen kafamın içinde bir ateş tutuşurdu; bu ateş dışarı çıkmak ister gibiydi. Hep içimde yanar dururdu, ta ki kendimden geçip uyuyana kadar. Bazen birden uyanır, bir duvardan öbürüne yürür, o ateş sönünceye dek hayvanlar gibi bağırırdım. Topluma karıştıktan sonradır ki, biraz kendime gelebildim. Koğuşta yaşamak da çok zordu ama en azından içimdeki o ateş sönüp gitti. O zamanlar çok dayak yedik; gardiyanlar birini ölü gibi önümüze serdiklerinde onu aramıza alır, ağzına bir sigara sokuşturarak çay ikram eder ve şarkı söylerdik. O yaralı yüz gülmeye başlayınca yandaşımızın gardiyana galip geldiğini anlardık.

Yazdığı bir şarkı yüzünden beş yıl yiyen bir şair bana okuma yazmayı öğretti. İyi arkadaş olduk. Kendisi binlerce kitap okumuştu; bense okumaya öyle hevesliydim ki... Ama ben de ona bir şeyler öğrettim. Hakkını arayacağı yerde hep düşünürdü; öbürküler ona acımasa aç kalacaktı. Kendisine sigara, kahve hatta rakı pazarlamasını öğrettim. İyi bir öğrenciydi. Önce benim bu işi nasıl yaptığıma baktı, sonra o da işe koyuldu. Zamanla en dayakçı gardiyanların bile gözüne girdi, öyle ki ara sıra dostumdan öğüt bile aldıkları oldu. Bu şair, bir avukattan daha çok şey bilirdi. Tüm hapishanede yüz kişiden sadece biri harfleri tanıyabiliyordu. Hapisten çıktıktan sonra her hafta beni ziyarete geldi, ta ki ülkeyi terk edinceye kadar.

Yeterince kafa ütüledim ama! Şimdi size gerçek bir öykü anlatmak isterim. Tanrı şahidim olsun, Ahmet'ten dinlediğimi

aynen aktarıyorum.

Hapishanede sık sık iddiaya girilir. Biliyor musunuz, böylelikle zamanı öldürmüş olursunuz. Her iddia sonunda çay, sigara ya da ekmek kazanılırdı. Mahkûmlardan biri vardı ki, hiç iddiaya girmezdi; adı Ahmet'ti. Kendisine bunun nedenini sordum. Aslında burnumu böyle şeylere sokmam ama biz ne zaman bir iddiaya girsek, o köşesine çekilir, hiçbir işe karışmazdı. Parası pulu yoktu; ben kazandığım zaman ona bir iki şey verirdim. Neyse, kendisine sordum: 'Niye hiç iddiaya girmiyorsun?' diye. Önceleri onu pinti sandım. Oysa eli çok açıktı. Bir keresinde üstümde başımda ne varsa hepsini kaybettim; elime kötü kart gelmişti. Birkaç turdan sonra para pul da kalmadı. Masadan kalkıp onun yanına iliştim. Hiç laf etmeden yepyeni gömleğini çıkarıp bana verdi. O gömlekle üç paket sigara satın aldım; o sigaralarla da kaybettiğim parayı yeniden kazandım. Ama o asla iddiaya girmedi.

Her şeyine iddiaya girerdik. Bazen hiçbir şey aklımıza gelmezdi; derken içimizden biri 'Şu sinek şimdi bana konacak, var mısınız iddiaya?' derdi. Haydi, başlardık bu oyunu sürdürmeye. Bu işin numarası da vardı. Sinekleri de etkileyebilirdiniz. Örneğin bir sineği bulunduğu yerden kovalarken ne az ne çok yelpazelerseniz kalkar yine aynı yere konar."

"O namussuz sinekleri iyi bilirim ben, biri gelip burnumun ucuna kondu mu, öğle uykusunun içine eder," dedi Musa ve güldü.

"Bak ne diyeceğim, diye konuşmasını sürdürdü İsam: "Hapishaneye girerken tek bir mesleğin varsa, çıkarken bin tane olmuştur. Orada her şeyi öğrenebilirsin. Dediğim gibi

okuma-yazmayı ben orda öğrendim. Sadece fırıncılığı, kasaplığı ve çilingir olmayı değil adam bıçaklamayı, sahte para basmayı, kaçakçılığı da öğrenirsin; bir de fıkra anlatmayı! Size bir fıkra anlatayım mı? Ha? Ne dersiniz?"

"Anlat, anlat!" diye Tuma onu cesaretlendirdi.

"Bu siyasi bir fıkra; bir devlet başkanı hakkında. Bunu bana, size söz ettiğim o şair anlattı. O zamanlar hep politikayla ilgili fıkralar anlatırdı, anlıyor musun? Neyse, gelelim fıkraya: İki tane suikastçı, başkanın sarayı önünde pusuya yatmıştı. Elleri tetikteydi. Bir gün, iki gün, üç gün beklediler ama Başkan saraydan bir türlü çıkmadı.

'Nerde kaldı bu?' diye sordu bir tanesi; sabrı tükenmişti.

Öteki cevap verdi: 'İnşallah başına bir şey gelmemiştir!'

Gülmek için durmadan fıkra anlatırdık. Biliyor musunuz, gardiyanlar bize çoğu zaman hayvan muamelesi yaparlardı, ama yine de onlar hakkında alaylı fıkralar uydururduk. Bir tanesini anlatayım mı?"

"Hayır, hayır. Sen şu bir türlü iddiaya tutuşmak istemeyen adamı anlat," diye ricada bulundu Bakan; sabrı tükenmişti. Deminki fıkraya bir o gülmemişti.

"Peki. Adı Ahmet'ti. Ona niye iddiaya tutuşmadığını sordum. Bana kendi öyküsünü anlattı. Birçok mahkûmunki gibi onun öyküsü de inanılmazdı. Biliyor musunuz, kodeste çok şey anlatılır. Yüzde ellisini atacaksın, yüzde otuzunu gümrüğe tabi tutacaksın; geri kalan yüzde otuzuna da pek inanmayacaksın. Gerçekten! Neyse, bir gün yanımıza bir Ermeni geldi; bir yıl yemiş. Adı Mehran'dı. Ufacık bir herifti. Neden buraya düştüğünü sorduğumuzda 'Koskoca bir ayıyı hakladım!' dedi.

Arapçayı zar zor konuşuyordu. Ancak bir ay sonra başından geçenleri öğrenebildik. Çam yarması komşusunun kolunu kırmıştı. Biliyor musunuz, herif bizim Ali kadar boylu posluymuş. Mehran ona, her Allahın öğle vaktinde çocuklarını dövmemesini söylemiş. Öğle uykusundayken çocuk dövülmesine dayanamazmış! Komşusu ona kafa tutmuş ve o günden itibaren öğlenleri sadece çocukları değil, onu da döveceğini söylemiş. Ve üzerine saldırmış. Mehran da sağ eliyle onu tuttuğu gibi birkaç metre ileri fırlatmış. Herif hastanelik olmuş.

Bizdeki yasalar yasa değil ki! Hapishaneye o herifi tıkacakları yerde bu zavallı Ermeniyi attılar. Ha, ne diyordum, ömrümün oniki yılını çaldılar namussuzlar. Ama üzülmeyi bırakalım. Nerde kalmıştım?"

"Cesur Ermeni'de, öyle değil mi?" dedi Çilingir Ali.

"Ahmet'i anlatacaksın, niye hiç iddiaya girmediğini," diye homurdandı Bakan; sabrı tükenmişti.

İsam biraz şaşırmıştı; Faris'e baktı. "Haa, Ahmet'te kalmıştım. Ama önce Ermeniyi anlatayım da bitsin. Dediğim gibi Mehram, çok zayıf bir adamdı. Öyküsünü dinledikten sonra hepimiz güldük ve artık onu yankesici olarak kabul ettik. Yankesicilere kodeste hoş gözle bakmazlar; onlarla hep dalga geçerler. Bir gün avluda toplanmıştık. İri kıyım iki delikanlı, ortada hiçbir neden yokken Mehran'la alaya başladı. Oysa Mehran bir karıncayı bile incitmezdi. O zamana kadar kavga ettiği görülmemişti. Ama biri ona haksızlık etti mi, bunu asla affetmezdi. Deve kini güderdi. Neyse, o iki delikanlı kahvaltıda henüz çayını bile yudumlamamış olan Mehran'a saldırdı. Mehran önce kaya gibi yerinden kıpırdamadı. Sonra birini ya-

ka paça aşağı indirerek öbürkünün üstüne leblebi gibi fırlatıp attı. İkisi de haftalarca sekip durdu; biz de onlarla sürekli dalga geçtik. En güçlümüz, Homs adında biriydi. Mehran'ın bu gösterisinden sonra ona pencere kenarında bir yer ayarladı ama seninki bunu reddetti."

"Aslan sütüyle beslenmiş olmalı, diye yorumladı Berber.

"Ermeniler çok cesur olur, dedi Kahveci Yunus. "Bir tanesini tanıdım ben; adı Karabet'ti. Her gün benim kahveme gelirdi. Arapçayı kaşını gözünü yara yara konuşurdu; tek bir laf etti mi, arkasından bir öykü geliverirdi. Bir gün... diye devam etmek istedi Yunus, ama Bakan'ın hiç mi hiç sabrı kalmamıştı. "Ya Ahmet? O Allahın belası Ahmet'e ne oldu, anlatsana!" diye sızlandı.

"Haklısın. Önce onu anlatayım. Ahmet gençken çok iddiacıydı, ağzı da çok laf yapardı. Iddiaya girdiği komşularından az para sızdırmadı. Çok güzel konuşurdu; hatta devlet başkanı her ziyafette, misafirleri eğlendirmesi için, onu yanına çağırtırdı. Kodeste fıkra anlatmakta birinciydi. Dili fıkra anlatmaya yatkın olduğu gibi Şam çeliğinden yapılma bir bıçak kadar keskindi de. Böyle bir dil olsa olsa Ebu Nuva'da vardır. Siz halifeyle tavukların öyküsünü bilir misiniz?"

"Hayır, nasıl bir şey o?" diye sordu Tuma, Bakan'ın gözlerini devirmesine aldırış etmeksizin.

Bakan bu kez atıldı: "Yahu, ne olur! Ebu Nuva'nın öyküsünü herkes birkaç kuruşa satın alabilir. Sen şu hapishane arkadaşının lanetlenmiş ruhundan söz edecektin.

"Evet, kusura bakma; annemin ölüsünü öpeyim ki, şimdi Ahmet'in öyküsünü sonuna kadar anlatacağım size.

Bir gün Devlet Başkanı'yla eşi bir ziyafet verdiler; toplanacak para öksüz ve yetimlere bağışlanacaktı. Haftalar öncesinden gazeteler üst düzey yetkililerin, ünlü işadamlarının, zengin toprak sahiplerinin, yazarların, film yıldızlarının ve yabancı misafirlerin davet edildiği bu ziyafeti yazıp durdu.

Yemek harikaydı. Masalara kızarmış ceylan eti, tavuskuşu ciğeri ve fıstıklı baklava dağıtıldı; misafirler dansözleri, okuyucuları ve hokkabazları hep alkışladı. O akşam Başkan içkiyi fazla kaçırdı ve kafayı buldu. Başkan sarhoş oldu mu, yanına yaklaşmayacaksın. Neden biliyor musun? Çünkü kontrolünü kaybediyor. Nitekim onu bir gün Malula'ya davet etmişler...

"Annenin ölüsünü düşün!" diye hatırlattı Faris.

"Yaa, haklısın; bu başka bir öykü. Neyse, Başkan kafayı bulunca aklına Ahmet geldi. Onu çağırttı, sonra da kızgın kızgın söylenmeye başladı: 'Davetliler pinti mi pinti. Sadece midelerini doldurup alkış tutuyorlar. Yabancı elçilerin önünde ayıp kaçıyor; nerde kaldı bizim Arap âdetlerimiz! Bak şimdi, ne yap yap, dilini çalıştır ve bunların ceplerini son kuruşuna kadar boşalt! Bu işi başaramazsan seni çöle sürerim, anladın mı geveze!'

Ahmet gülümsedi. Sahneye çıkarak davetlilere seslendi: 'Sayın bayanlar ve baylar. Şu ana kadarki bağışlar çok ama çok az. Bu nedenle sevgili Başkan'ımız yetim ve yoksul çocuklar uğruna sakalının bir telini açık arttırmaya sunuyor!'

Başkan ayağa kalkıp bu dâhiyane buluşu alkışladı. Beyaz giysili bir kadın elinde ufak ve kırmızı bir yastıkla Başkan'ın yanına vardı. Başkan öne eğildi. Kadın onun sakalından bir tel koparıverdi. Başkanın suratında hafif bir buruşma görüldü.

Herkes alkışlamaya başladı; aslında nasıl bir tuzağa düştüklerinden haberleri yoktu.

'Başkan'ımız, sevgili davetlilerimizin onu ne kadar sevdiklerini bilmek istiyor. Bu nedenle sakalının bir telini müzayedeye çıkardı; şimdi bu soylu sakala ne kıymet biçeceğinizi merak ediyor. Her elini kaldıran bir altın lirayla müzayedeye katılmış olacak; biraz şansı olan, dünyadaki tüm sakalların en soylusuna sahip olacak.'

Davetliler sustu. Biraz utanarak birbirlerine baktılar. İçlerinden biri çıkıp yüz altın lira önerdi. Ama şansı yaver gitmedi; hemen yanındaki adam yüzelli verdi. Birinci adam bir altın lirayı ödedikten sonra geri çekildi. Ama bu iş yüzelli lirayla bitmedi. Çok geçmeden bin, üçbin, altıbin gibi sesler işitildi. Bir sürü genç kız ve delikanlı paraları topladı ve açık arttırma devam etti. Derken yirmibin, yüzbin gibi rakamlara varıldı. Sesler gittikçe yükseldi; iş kızışmıştı, herkes Başkanı en çok sevenin kendi olduğunu kanıtlamak istiyordu. Üç saat sonra Ahmet'in sesi yükseldi: 'Üçyüzbin birinci kez... üçyüzbin ikinci kez ve... üçyüzbin üçüncü kez. Bayım, tebrik ederim! En soylu sakalı siz hak ettiniz. Ama ne ödül!' Herkes Ahmet'in tebrik ettiği adamı görebilmek için boynunu uzattı. Bu, Şamlı bir demir tüccarıydı. Öne doğru çıkarak titrek ellerle ufak yastığı aldı. Herkes onu alkışladı, bazılarıysa ona acıdı.

Davetliler ancak kendilerine gelebilmişti ki, Ahmet yeniden sahneye fırladı ve salona dönerek şöyle bağırdı:

'Başkan'ımız gösterdiğiniz ilgiden çok memnun kaldı. Bu nedenle birkaç kişiyle iddiaya girerek sizleri neşelendirmek istiyor. Sayın Başkan iddia etmeye bayılır çünkü. Şimdi, içi-

nizden hanginiz Başkan'a bir tokat atacak? Kim buna cesaret ederse yüz altın lira kazanacak! Kaybedenlerse sadece bir altın lira ödeyecek!'

Davetlilerin çoğu böylesine kalleşçe bir fikir için Başkan'a bir değil üçyüz tokat aşketmeyi yeğlerdi, ama kimse cesaret edemedi tabii. Hepsi içlerinden Başkan'ın yedi sülalesine küfrederek paraları ödedi.

Başkan'ın alkışları arasında Ahmet bu kez: 'Var mısınız iddiaya, size bir bilmece soracağım kimse çözemeyecek. Sayın Başkan, bu bilmeceyi çözene devlet kasasından yarım milyon altın lira ödememe izin verir misiniz?'

'Yarım milyon mu? Nasıl bir bilmeceymiş bu? Hazinede o kadar para var mı ki?' diye sorular yükseldi salondan.

Başkan gülümseyerek başını salladı.

'Bayanlar baylar. Ama bu bilmeceyi çözemezseniz, yetimlerin kasasına onar altın ödeyeceksiniz, ona göre!'

Arka sıralardan bir ses yükseldi: 'Neymiş şu lanet olasıca bilmece, söyle bakalım!' Herkes güldü; adamın cesaretine de hayran kalmışlardı.

'Kim kendi gözünü ısırabilir?' diye bağırdı Ahmet. Bu kez Başkan bir kahkaha atıp keyfinden dizini dövdü.

'Üzülmeyin! Bu iddiayı kimse kazanamaz, ama hiç değilse yapacağınız bağışlar yetim kasasına girecektir, bundan emin olun!' diyen Ahmet, kızgın davetlileri teselli etti.

Derken bir ses işitildi: 'Ben ısırabilirim!' Salonda çıt çıkmadı. Deminki demir tüccarı ayağa kalktı.

Ahmet haykırdı: 'Ama bayım, bunu kimse yapamaz!'

'Ben yaparım! Sağ gözümü de ısırabilirim, sol gözümü de,'

diye karşılık verdi adam.

Ahmet ona acıyarak baktı: 'Öyleyse şöyle öne gelin ve bize kendi gözünüzü nasıl ısıracağınızı gösterin lütfen!' dedi.

Tüccar sahneye çıkıp kalabalığa döndü. 'İşte benim gözüm!' diyerek sağ gözünü iki parmağıyla çıkarıp ağzına soktu. Sağ gözü takmaydı! Seyirciler mızmızlandı; bazı hanımlar iğrenç bir şey görmüşçesine kafasını yana çevirdi.

'Ama olmaz öyle şey. Bu camdan yapılma bir göz!' dedi Ahmet, iddiayı kazandığına emindi. Kimileri güldü; kimileri şaşırmıştı.

'Peki öyleyse, o zaman sol gözümü ısırayım!' diyen tüccar, bu kez ağzındaki takma dişleri çıkarıp onunla sol gözünü bir-iki kere ısırdı. Davetlilerden sevinç nidaları yükseldi. Ahmet'in beti benzi attı. Başkan parayı ödemek zorunda kaldı, – ne de olsa ziyafette yabancı elçiler de hazır bulunuyordu. Ahmet'i de ömür boyu zindana attırdı.

Başkan kendisine yapılan bir suikasti ucuz atlattı; suikastçıyı yakalattıktan sonra onu affetti ama Ahmet'i affetmedi!

Yaman adam şu Ahmet! Bir de dilini tutmasını bilseydi!

Bir gün bizim gardiyan, hücrelerimizi sabahtan akşama pırıl pırıl yapana kadar temizlememizi, aksi takdirde yerleri yalatacağını suratımıza haykırdı. Ben nedenini sordum.

'Yeni Devlet Başkam yarın saat onda buraya geliyor!' dedi.

Ahmet şaşırmıştı: 'Nee? Sonunda o namussuzu alaşağı ettiniz demek?' diye haykırmaktan kendini alamadı.

İşte benim öyküm; umarım hoşunuza gitmiştir."

Salim yerinde doğrularak İsam'ı sakalından öptü.

Bakan: "Vallahi, bunun binbir gece masallarından farkı

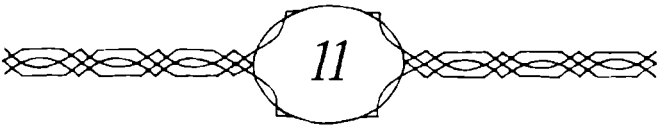
yok," diyerek bıyık altından güldü.

"Haline şükret!" dedi Musa. "Şehrazat olmuş olsaydın, tüm bu öykülerin ancak bir geceyi kurtarırdı."

İsam güldü. Eline iki tane iskambil kâğıdı alıp Bakan'la Çilingir'e gösterdi. "Bakalım bu beylerden hangisi yarın gece Şehrazat olacak," diyerek kartları masaya serdi.

"Yarın akşam sıra sende Ekselans!" diye sevindi Ali. Çünkü Bakan as çekmişti.

Birisi neden hayattayken duymak istemediğini öldükten sonra dinlemek zorunda kaldı?

Eski Bakan Faris, Şam'ın soylu bir ailesine mensuptu. Babasının pek çok arazisi vardı. İstanbul'daki Sultan'a bağlılığından ötürü kendine "Paşa" ünvanı verildi. Ama Paşa, anasının gözüydü. Osmanlı İmparatorluğu'nun çökeceğini bildiği için antenlerini Fransa'ya çevirdi. Fransız elçisini sık sık yemeğe davet etti; kısa bir zaman sonra Suriye, Osmanlılardan Fransızlara geçti. Paşa da Fransızların gözüne giriverdi.

Deneyimli Paşa, Fransızların sonsuza dek Suriye'de kalamayacağından emindi. Bir yandan Fransız valiyi evine yemeğe çağırırken öte yandan ülkeyi kurtarmaya çalışan milliyetçi gruba gizlice para bağışladı. Ölünceye kadar Paşa hep öyle düşündü ve davrandı. Dini bütün bir Müslüman olan Paşa birkaç kez hacca gitti. İslamın tüm vecibelerini yerine getirerek Arafat Dağı'na çıktı; daha sonra da yedi tane ufak taşla sembolik olarak şeytan taşladı. Ancak bu taşlama sırasında Paşa sadece altı taş kullandı.

'Yedinci taşı niye atmıyorsun?' diye soran arkadaşlarına da 'Şeytan'la aramı pek bozmak istemiyorum!' diye cevap verdi.

Paşa, ne ticaretten ne de çiftçilikten anlayan ve de oldukça hassas bir yapıya sahip olan en küçük oğlu Faris'i hukuk tahsili yapması için Paris'teki Sorbon Üniversitesi'ne gönderdi.

İlerde en azından devlet kapısına kapağı atabilirdi.

Bağımsızlığa kavuşmadan iki gün önce Faris'in babası öldü, ama Paşa ünvanı o ailede kaldı; Osmanlı İmparatorluğu yıkılmak üzere olmasına rağmen, dağıttığı ünvanların ardı arkası kesilmiyordu.

Ülkenin bağımsızlığa kavuşmasından sonra kurulan ilk hükümette Faris'in de yer almasıyla merhum Paşa'nın isteği yerine gelmiş oldu. Faris rahat rahat bakanlık yapacağı yerde, elektrik şirketini, tekeli ve birçok önemli sanayi işletmesini devletleştirdi. Böylece ailesinin gazabını üstüne çekti. "Kızıl Paşa"ya alkış tutan halkın eline ise tütüne, suya, elektriğe ve devlet sanayi ürünlerine yapılan zamlardan başka bir şey geçmedi. Bu Bakan hakkında Şam'da çok şey anlatıldı; örneğin görevi sırasında öbür bakanlar gibi kendine koruma görevlisi ve özel şoför istememişti; her gün saat sekizde evinden çıkar ve yürüyerek pazar yerinden geçer, dokuzu biraz geçe de Bakanlık'a varırdı. "Pazarda halkın ne âlemde olduğunu daha iyi anlayabiliyorum, derdi.

1949 Martı'nda bir binbaşı, eskimiş tanklar ve ciplerle hükümet binasını ele geçirdi. Henüz şafak sökmeden Devlet Başkanı'nı uykudan uyandırıp azlettiler. Sonra hemen radyoevine gittiler. Orada, uyumakta olan nöbetçiyi uyandırdılar. "Bu, özgürlük uğruna ve Siyonizme karşı yapılmış bir ihtilaldir. Suriye'nin batma aşamasına gelişinde suç, politikacılarındır!" diye nöbetçiye bağırdı İhtilal Komitesi Başkanı. Nöbetçi, ihtilal sözcüğünü ömründe ilk kez duymaktaydı. Çünkü böyle bir yönetim değişimi değil yalnız Suriye'de, tüm Arabistan'da ilk kez oluyordu. Nöbetçi, uykunun verdiği mahmurlukla:

"Peki, benim emekliliğim ne olacak?" diye yanıt verdi.

Saat altıyı biraz geçe Binbaşı halka ve bütün dünyaya yapmış olduğu ihtilalin nedenini açıkladıktan sonra, altı buçuğa doğru çok iyi tanıdığı Faris'in yanına vardı. Bakan hâlâ uyuyordu; Binbaşı onu yatağından kaldırttı. Faris, misafir salonuna pijamasıyla daldı. Binbaşı, bacaklarını açmış vaziyette bir kanapede oturmaktaydı.

"Ee, yaptığım ihtilali nasıl buldun? Tek bir damla kan akmadı. Dâhiyane bir şey, değil mi?"

"Ekselans sırf bu yüzden mi beni uyandırdı?" diye sordu Faris, uykulu gözlerle.

"Evet, çünkü senin fikrine değer veriyorum. Nasıl buldun?"

"Fikrimi öğrenmek mi istiyorsun? Ama önce subayları dışarı çıkart. Evimde silahlı adam görmeye dayanamam ben, diye cevap verdi Faris; suratı asıktı.

Subaylar dışarı çıkmak istemedi; Binbaşılarının güvenliği ne olacaktı? Ama önderleri, hepsini sakinleştirdi; onlar da geri çekildi.

"Eee, dâhiyane bulmuyor musun?"

"Elbette, Ekselans, elbette. Ama sen Suriye'de öyle bir kapı açtın ki, bir daha dünyada onu kapayamazsın. Beni yataktan kaldırdın. Biraz düşünsen iyi olur, yakında seni de yataktan kaldıracaklardır."

Binbaşı güldü. "Ben sivil değilim ki! Hep üniformamla uyurum, silahım da hep yanımdadır," diyerek dışarı çıktı.

Gerçekten böyle bir konuşma oldu mu, Şam'da bunu bilen yok! Fakat dayanılmaz sıcaklıktaki bir ağustos gecesi Binbaşı, Suriye'yi uçuruma sürüklenmekten kurtaran yeni bir ihtilalci

tarafından tutuklandı. O ilk ve dâhiyane ihtilalin başı, sadece 134 gün hükümeti idare etti. O da yatağından kaldırıldı; Şam'ın dış mahallelerinden birinde kurşuna dizildi; pijaması sırtındaydı! İhtilal kapıları Suriye'de uzun süre açık kaldı.

Faris bir daha hükümette yer almak istemedi. Yazıhane açarak avukatlıktan dünyanın parasını kazanabilirdi; çünkü mahkemelerde bayağı otorite sahibiydi. Pek çok yargıcın saygısını, hatta daha da fazlasını kazanmıştı. Yakında Bakan olacağına kesin gözüyle bakılmaktaydı. O da bu olasılığı dışlamadığı için yargıçlar onu rakiplerinden daha fazla dinlediler.

O akşam ilk gelen o oldu; uykudan yeni uyanmış gibiydi. "Bana okkalı bir kahve yapsana!" diye rica etti Salim'e. Beriki mutfağa dalarak ona acı bir kahve pişirdi.

"Tüm anlattıklarınız benim uykumu kaçırdı," dedi Faris. "Terasta oturup düşündüm. Anlatmak demek ne demek? İnsanlar neden bir şeyler anlatır? Sabaha kadar bunu kafama taktım; karım beni uyandırdığında ancak üç saat uyumuştum. Oğlumla şımarık karısına pazardan bir şeyler almalıymışım, çünkü bu akşam misafir bekliyorlarmış. Pazar yerinde İranlı şair dostum Sait'e rastladım; onu tanırsınız, değil mi?"

Salim, Musa ve Mehdi kafa salladılar. Şam'a sığınan kısa boylu, çıtkırıldım şairi tanıyorlardı. Göçmen "Ne olmuş ona?" diye sordu.

"Selamlaştıktan sonra Sait, ben daha bir şey demeden sanki düşüncelerimi okumuşçasına, 'Şu Afganlı bileyici çok güzel anlatıyor. Ufacık bir şeytan! Ama ağzını bir kez açıp da memleketinden anlatmaya başladı mı, o şeytan büyüdükçe büyüyor. Ben Afganistan hakkında hiçbir şey bilmezdim. İşte o

şeytan sanki beni alıp o ülkenin çıkmaz sokaklarına götürdü; orada koklanacak, tadına bakılacak ve algılanacak ne varsa hepsini yaşattı bana. Bir anda Afganistan'a bağlanıverdim. Mucize değil de nedir bu?' Sait'le daha uzun süre konuşmak istedimse de, her zamanki gibi vakti yoktu. Eyvallah dedi ve çekip gitti.

Yaşlı bir adam tanırdım. Bakanlıktayken hep bana kahve getirir ve bu arada her gün küçük bir öykü anlatırdı. Tüm bunları ne yazık ki can kulağıyla dinlemedim. Tek tük cümleleri hâlâ kulağımda çınlıyor; bugün onları anımsadıkça her birinin ne denli felsefe içerdiğini daha iyi anlıyorum. Ben bakanken hiç fazla konuşmazdım. Yanımda çalışanların, dilekçe sahiplerinin ya da dalkavukların anlattıklarına bakarak bir karar verirdim. Ağzımdan çıkan her söz bir emirdi.

Bu sabah kahvaltıda karıma, ne zaman öykü vesaire anlatmaya başladığımı sordum: O da 'Bakanlıktan sessiz sedasız çekildikten sonra konuşkan oldun,' diye yanıtladı. Tahttan indirilmiş hükümdarların bol bol konuşup kendi hayatları hakkında ciltlerce kitap yazmalarına şaşmamalı. Sanırım bir hükümdar, hükümdarlığı sırasında karşısındakini dinlemeyi pek bilmez. Sabrınız tükenmemişse ve beni dinlemek isterseniz, size çok komik bir öykü anlatayım."

Bakan tam öyküsüne başlayacağı sırada saka kuşu uykusundan uyanarak ötmeye başlamasın mı, İsam keyifle güldü.

"Evvel zaman içinde," diye söze başladı Faris ama saka kuşu gittikçe sesini yükseltti.

"Ört şu meretin kafesini de, uyusun!" diye sızlandı Musa.

İsam: "Öyle ama, saka da bir şeyler anlatmak istiyor," di-

yen İsam, kuştan yana çıktı. Saka da sanki bunu anlamışçasına ardı arkası kesilmeksizin şakımaya başladı.

"Ört şu pezevengin üstünü, yoksa anlatmam ha!" dedi Faris. Bu sözlerdeki ciddiyetin tadını, kulaklarında tadan Salim hemen kafesin üstüne siyah bir örtü serdi.

"Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde bir Kral vardı. Hüküm sürmekte olduğu ülkesi, Vakvak Adası'ndan daha da ötedeydi. Bir yaz gecesi aya baktığında içinden 'Sen aşağıya in, ben senin yerine geçeyim; bak insanları nasıl büyülerim o zaman!' demek geldi. Babasının ölümünden sonra taç giyen bu Kral henüz çok gençti. Ama bir yılandan daha akıllı, bir tilkiden daha kurnazdı. Çevresine hep üçkâğıtçı bakanları toplayarak ülkesini bir diktatör gibi yönetti. Taç giydiği yıl Şam gülünü bile kıskançlıktan solduracak güzellikte bir prensesle evlendi.

"Güzel laf ettin," diye fısıldadı öğretmen Mehdi.

"Böylesine güzel bir kızla birkaç hafta birlikte yaşasam herhalde birkaç yaş gençleşirdim, diye içi gitti Berber Musa'nın.

"Takma dişlerini ne yapacaksın?" diye takıldı İsam.

"Neyse," diye devam etti Bakan: "Kral bir oğlan çocuğu olsun istiyordu. Ama karısı ona bir kız doğurdu. Bu kız anasından da güzeldi. Kral, çocuğunun kız olduğunu görünce öfkeden küplere bindi. Bir yandan gözyaşı dökerken öte yandan karısıyla kızını çok uzak bir adaya götürmelerini emretti. Ve tüm ülkeye Kraliçe'nin, doğum sırasında öldüğü haberini yaydı.

"Böylesine kalpsiz bir herifin, böylesine bir yalan söylediği

için dili tutulur inşallah!" dedi Kahveci Yunus.

"Namussuz herif!" diye küfretti Musa: "Kızından ne istiyor ki, ha? Bende beş tane var. Bir tanesini bile bir erkeğe dünyada değişmem."

"Dur bakalım, abartıyorsun ama. Benim altı tane oğlum var, hepsi de aslanlar gibi," diye karşı çıktı Çilingir.

"Ama ikinci karısı da bir kız çocuğu doğurunca. Kral onu daha uzak bir adaya sürdü. Üçüncü," –Bakan burada güldü–, "dördüncü, beşinci, altıncı... Gülmekten kırıldı ve başladı öksürmeye.

"Bu Kral da can sıktı ama, dedi Tuma; Bakan'a onu bu kadar güldüren şeyin ne olduğunu sormak istercesine.

"Eh, o ne de olsa Kral," diye karşılık verdi Öğretmen.

"Elbette; ama dinleyin, asıl kıyak tarafı şimdi başlıyor," dedi Bakan: "Yıllar geçtikçe Kral'ın hiddeti gitgide arttı. Aynen babası gibi artık nazırlarını dinlemez oldu ve hele saray soytarılarına hiç kulak asmamaya başladı. Hükümdarlığının yedinci yılında kurnaz bir kadınla evlendi. Kadın gebe kaldı; sekizinci ayda –ki mevsim yazdı–, kocasına başkentteki sıcağa dayanamadığını ve bu yüzden yazlığa çıkmak istediğini söyledi, ve söylediğini yapıp yaylaya çıktı. Sadık oda hizmetçisini de yanına aldı.

Doğum sancıları başlayınca Kral'ın habercileri, kendisine iyi ya da kötü haberi ulaştırmak için nöbete geçtiler Üç gün üç gece Kraliçe'nin yatağının başucunda beklediler. İyi haberi götürecek güvercinlerden ya da kötü haberi ulaştıracak sırt-

landan farkları yoktu."

"İyi bir benzetme; ağzına sağlık," dedi Mehdi.

"Bilmukabele," diye karşılık verdi Bakan ve devam etti: "Üçüncü gün öğleden sonra haberciler, yeni doğmuş bebeğin bağırtısıyla oda hizmetçisinin sevinç çığlığını işittiler. Az sonra hizmetçi dışarı çıktı; gözleri yaşlıydı. 'Hükümdarımıza söyleyin, artık üzülmesin, diye hıçkırdı sevinçle: 'Tanrı dileğini yerine getirdi ve ona nurtopu gibi bir prens armağan etti!'

Gönlünün istediği yerine geldiği için Kral'ın keyfine diyecek yoktu. Kraliçe saraya döndüğünde büyük bir törenle karşılandı. Bu haberi duyan halk da bayram yaptı. Hükümdar balkona çıkarak veliaht Ahmet'i onlara gösterdi. Tüm ülkede çılgınlar gibi eğlenildi. Sevinçten kendini minareden aşağı atanlar bile oldu. Öyle çılgınlıklar yapıldı ki, aklınız durur.

Ertesi gün Kral, başkentin büyük bir kısmını kazdırtmaya başladı; oğlu için koskocaman bahçeli bir saray yaptırmak niyetindeydi. Ufak kulübelerde oturan halk, meskenlerinin yıkılmaması için ağlayarak Kral'a yalvardı. Ama askerler, güneş doğuncaya kadar evini terk etmeyeni acımasızca kamçılamaya başladı. Halkın talihi, göz açıp kapayıncaya kadar talihsizliğe dönüştü.

"Güzeeel!" diye Mehdi'yle Musa, Bakan'ı övdüler.

"Binlerce ve binlerce kişi ağladı, yalnız bir kişi ağlamadı. Bu, cadı Mira'ydı. Ülkede onu tanımayan yoktu; herkese iyiliği dokunurdu ama kötülük yaptı mı da tam yapardı. Prense saray yapılacak diye onun da kulübesi yıkılacaktı.

Evsiz barksız kalan yüzlerce kişi sarayın önünde toplanarak kendilerine yardım yapılması için yalvarıp durdu; ama nöbetçiler hepsini dağıttı. Derken Cadı Mira çıkageldi; nöbetçiler korkuya kapılarak Krala koşuştu ve ona, halkın şikâyetlerini dile getirmek üzere Mira'nın görüşmek istediğini bildirdiler. Kral kahkaha atarak kükredi: 'Şikâyet mi? Ne şikâyeti? Tüm ülkede kimse üzülmesin; çünkü bir veliaht doğdu! Ben şikâyet mikâyet duymak istemiyorum!"

Cadı Mira bu sözleri duydu, ağlayan halka baktı, sonra gökyüzüne dönerek anlaşılmaz bazı kelimeler mırıldandı. Aynı anda bir gökgürültüsüdür koptu ve herkes korkuyla gözlerini uzaklara çevirdi. 'Evet, diye haykırdı Cadı: 'Hayatta kaldığı sürece artık kulakları duymasın bu beş para etmez adamın!' ve sözlerini bitirir bitirmez havada uçup gitti. O ülkede Cadı Mira'yı bir daha ne gören oldu ne de duyan.

Kral, kendisini kutlamaya gelenlerle onca bilge arasında birden, 'Kulaklarım! Kulaklarım!' diye bağırarak iki eliyle başını tuttu. O günden sonra da sağır kaldı. Ama yine de buna pek aldırış etmedi. Bir oğlu olduğu için seviniyordu; ülkeyi daha sıkı idare etmeye koyuldu. Yüzlerce gözleyici onun gözü ve kulağı yerine geçti. Getirdikleri haberlerden en önemli olanlarını, Kral onların dudaklarından okuyuncaya kadar, tekrarlayıp durdular.

Genç Kral'ın yıldızı parlaktı. Her yıl biraz daha artmak üzere Tanrı mahsulün gelişmesi, meyvelerin olgunlaşması ve de toprağın beslenmesi için yeterince yağmur yağdırdı. Bu

şans yedi yıl sürdü; Kral gittikçe güçlendi ve bu kez gözünü komşu topraklara dikti. Kralın açgözlülüğü gittikçe arttı. Falcılar ve bilge kişiler onu bu huyundan vazgeçirmeye çalıştılarsa da, bir yararı olmadı. Kral onların önerilerine hiç kulak asmadı, haberleri dudaklarından okumaktan da vazgeçti. Kendi bildiğini yaparak harbe girdi ve ilk savaşı kazandı. Bu öyle bir savaştı ki! Ordusu kılıçlı, mızraklı ellibin askerden, yirmibin okçudan ve elli mancınıkçıdan oluşmuştu. Kral ordusunun büyük bir kısmını ormanda gizledi ve kalan askerle yürüdü. Ovadan gelen düşmanı görünce okçularını tepenin arkasına çekerek sol taraftan saldıracakmış hissini uyandırdı. Derken düşman ordusunun üzerine yürüdü ama ilk çatışmanın ardından gerisin geriye dönerek kaçmaya başladı. Rakibi önünden kaçmakta olan bu küçücük birliği görünce tüm ihtiyatı elden bırakarak ordusuna, Kral'ın peşine düşme emrini verdi. En iyi süvari birliği Kral'ı kovalamaya başladı; etraf ana baba günüydü. Kralın birliği hemen geri çekildiyse de gökten sanki ok yağdı. Tüm bu oklar hayvanlara ve insanlara isabet etti..." Ve Bakan bu savaşı enine boyuna anlatıp durdu; sanki mahkemedeymişçesine kılıç darbelerini, mızrağın açtığı yaraları ve topuzun dağıttığı kelleleri bir bir anlatıp durdu.

"Peki, ülkeye ne oldu?" diye sözünü kesti Tuma.

"Ülkede kıtlık başgösterdi. Ama Kral, bunu vezirinin dudaklarından okumak istemedi. Kendini balkonda gösterdiği zaman halk galeyana geldi. Havaya kalkan yumrukları o, ken-

dine selam veren eller olarak algıladı ve memnun bir şekilde bu selama karşılık verdi.

Kıtlık üç yıl sürdü; tüm ülke sefalete ve gözyaşına boğuldu. Ama Kral, hâlâ oğlu Ahmet'i düşünerek seviniyordu. Çünkü şiir yazmakta ve lavta çalmakta onun üstüne yoktu. Oniki yaşındayken ata binmekte herkesi yendi ve ok atmada Kralın tüm şövalyelerini altetti. Saraydaki aslanlarla çarpışırken bir panterden daha cesurdu. Kimse onunla baş edemedi. Ne var ki sudan korkuyordu. Vezirin oğulları gölde yüzerken Prens Ahmet kıyıdan hep yakışıklı delikanlıları izliyordu."

"Tahmin ediyorum! Tahmin ediyorum!" diyen İsam, güldü.

"İster et, ister etme. Ama kendine sakla. Benim öykümü yarıda kesip berbat edenlerden hoşlanmam," diye tersledi Berber. İsam da ses çıkarmadan elleriyle onu yatıştırdı.

"Musa'nın hakkı var. Öykü gittikçe komikleşiyor," diye yorumda bulundu Faris.

Yunus bu öyküyü hiç de gülünç bulmadığını söylemek istedi ama belki sonu iyi gelir diye sustu.

"Depolardaki yiyecekler de bitince Kral ikinci bir komşu ülkeye saldırmaya karar verdi. Önce tüm esirlerin eline hafif silahlar tutuşturarak onları düşman saflarına sürdü ve sonra..." Ve Bakan başladı bu savaşı da ayrıntılarına inerek uzun uzadıya anlatmaya. Kralın durumunun kritik olmasına karşın yaptığı savaşlar dinleyenlerin hoşuna gitmiş gibiydi. Savaşın her safhasını öylesine anlattı, –örneğin kafaların nasıl uçurulduğunu, savaşçıların attığı naraları– ve Kral'ın tutumunu ve

yaptığı her hareketi ayrıntılarına kadar o kadar ustalıkla tasvir etti ki, sonunda en istekli dinleyicisi Berber bile, tıpkı Çilingir gibi horlamaya başladı.

"Peki Prense ne oldu?" diye sordu Tuma; sırf Bakan bu konuyu değiştirsin diye.

"Prens otuz yaşına geldiği halde evlenmek istemedi. Ama ganimet düşkünü Kraliçe Beş Yıl Savaşları'nı başlatınca... Ve Bakan yine bir savaş anlatmaya başladı. Öykünün gittikçe komikleşeceğini söylediyse de Tuma artık dinlemez oldu. Salim esnedi; içinden "Bakan şu martavalı sona erdirse bari" diye geçirdi. İsam'la Yunus, asık suratla Bakan'a baktılar; ölüm kalım savaşı bir türlü bitmek bilmiyordu. Ama Bakan'ın neşesine bakılırsa öykü komik olacağa benzerdi. Artık sadece Öğretmen arada bir lafa karışıyor ve: "Ne de güzel anlattın!" diye Bakan'ı övüyordu.

Onbuçukta uykudan uyanan Berber: "Peki, kıtlık ne oldu?" diye sordu.

"Kıtlık devam etti, ama Kral savaşta çok ganimet elde etti..." Ve Bakan, en güzel yemeğin tarifini verircesine her zaferi ve her yangını ayrıntılarıyla anlatmaya koyuldu. Saat onbirbuçuğa doğru onun her tasvirine hayran kalan Mehdi de sonunda pes etti. Sadece Salim durumunu bozmadı; ne de olsa ev sahipliği yapmaktaydı.

Bakan bir ara sustu, etrafındaki uyuyanlara bakarak yüksek sesle: "Şimdi sonuna geldik!" diye konuştu. Horoz öterken hepsi uyandı; evlerine gitmek umuduyla yerlerinde doğ-

ruldular.

"Dediğim gibi Kral, kimsenin sözünü dinlemedi. Hükümdarlığı kırk yıl sürdü. Artık saraydan çıkmaz oldu; çıksa bile onun yanına yaklaşmaya cesaret edeni nöbetçiler anında dövüyordu.

Bir gün Kral, bir başka Sultan'ı yenmenin zaferini kutlamaktaydı. Bu savaş..."

"Bırak artık savaşları; sen hikâyenin sonunu söyle! O Allahın belası kasap zafer kutlarken ne oldu, onu anlat, diye sözünü kesti Yunus; bayağı içerlemişti.

"Şey... Kral, zaferini kutladı. Halk sarayın önünde toplanarak Kral'a ve yedi sülalesine lanet okudu ve savaşta kaybettikleri oğulları için sızlanıp durdu. Kral biraz şarap içtikten sonra bir testi dolusu gümüş para getirtti. Sonra balkona çıkarak halka avuç avuç para attı. Ama eli o kadar titriyordu ki, paranın çoğu balkona, ayaklarının dibine düştü. Bunun nasıl olduğuna da kimsenin aklı ermedi. İkinci avuç dolusu parayı fırlatayım derken koruyucularından biri düşen parayı almak için yere eğildi. Kırk yıldan beri ilk kez Kral, halkının önünde korumasız kalmıştı. Göz açıp kapayıncaya kadar atılan bir ok Kral'ın tam kalbine saplandı."

"Ne de güzel anlattın! Allah diline sağlık versin!" diye yorumda bulundu Öğretmen.

"Sana da," diye karşılık verdi Bakan. "Dediğim gibi koruyucu, yere düşen paraları almak amacıyla sadece bir an için yere eğilmişti; işte aynı anda Kral, ölü olarak yere düştü.

Nazırları: "Kral öldü!" diye bağrıştı. Halk bayram yaptı. Kral öylece önlerinde yatmaktaydı. Cadının bedduası, Kral, yaşadığı sürece geçerliydi. Kırk yıldan fazla bir zaman Kral, kulaklarını kullanmamıştı. Onlar hâlâ yeniydi ve henüz hayattaydı. Bilirsiniz, ana rahmindeyken bir çocuğun dünyaya ilk açılan organı kulaklarıdır; en son kapananı da onlardır. Gözler, akciğer, kalp ve beyin ölse de kulaklar her şeyi işitir; yaşamı boyunca beynini pek yormamış kimse, öldükten sonra bile söylenenleri anlar. Kral beynini henüz yitirmemişti; kulakları da her şeyi duymaktaydı. Yeni doğan bir çocuğunki gibi yepyeniydiler. İşte böyle bir anda Kral, tebaasının sevinç çığlıklarını işitti ve bu onu fena halde kızdırdı.

Soytarısı: "İşte orda yatıyor geri zekâlı!" diyordu. Kralın içinden ona bir tokat atmak geldiyse de elleri çoktan ölmüştü. Soytarı, ölen efendisinin budalalıklarını anlatmakla bitiremiyor, nazırlar da ağlayacakları yerde gülüyorlardı. Kral onların kıçlarına tekme atmak istedi ama bacakları da çoktan ölmüştü. Derken etrafı bir sessizlik kapladı. Kral merakla kulak kabarttı. Uzaktan gelen ayak sesleri duydu. Soytarı, 'Kraliçe'yle Prens geliyor!' diye fısıldadı; gülmemek için kendini zor tuttu, bu nedenle tükürüğü genzine kaçtı.

'Bu nasıl oldu?' diye sordu Kraliçe. 'Ben Prens'le birlikte bir saatliğine bahçeye çıkmıştım; derken Köle Mesut gelerek bu acı haberi verdi,' dedi hıçkırarak.

'Biz Efendimize her zaman, kendini halka göstermemesini söyledik; ama Kraliçem, bildiğiniz gibi o hiçbirimizi dinleme-

di. Koruyucuları, düşen paraları toplamak için yere eğildi. Biz ona hep koruyucularının karnını iyice doyurmasını söyledik ki, yok yere sağa sola dönüp yere falan eğilmesinler. Ama Kral bizi dinlemedi ve koruyucularına çok az para verdi. Yere düşen kıymetli parayı kim eğilip almak istemez ki! İşte o anda ok kalbine isabet etti. Elimde olsa kendi kalbimi ona verirdim.'

Kral, kasıklarını tuta tuta gülen vezirinin sesini işitti. 'İkiyüzlü herif!' diye içinden geçirdi; hâlâ azbuçuk kafası çalışmaktaydı.

'Ya ben?' diye atıldı Prens Ahmet: 'Onunla apaçık konuşmayı o kadar istiyordum ki...' Kral, sevgili oğlunun sesinde bir gariplik sezdi. Hayır, bu seste bir matem havası yoktu; – olsaydı ne kadar sevinecekti!– Hayır. İçini bir huzursuzluk kapladı; çünkü işittiği bu seste alışılagelmişin dışında bir şefkat vardı. Prens hıçkırıyordu. 'O hep bende olmayan şeyleri görüp sevdi. Kaç kere kendisine gerçeği yani benim bir kadın olduğumu söylemeye kalkıştım. Evet, ben bir kadınım!' Kral, Prens'in sesini duydu: Yaralı birinin haykırışıydı bu! 'Kadınım ben!' diyen sesi bir kez daha duydu. Kulaklarına inanamadı; böyle bir şey olamazdı! 'Sizler hep ondan nefret ettiniz ve ona köleler gbi istemeye istemeye hizmet ettiniz. Oysa ben onu sevdim. Bu sevgimden ötürü otuz yıl boyunca, sırf yüzünde hafif bir tebessüm görmek için aslan kafesine girdim. Otuz yıldır hep onun için yaşadım ben. Bana gösterilen kızları reddetmek içim akla gelmedik yalanlara başvurdum. Yine ona

olan sevgimden, hayatının yalanını öğrenmeden bu dünyadan göçüp gitmesini umdum. Fakat bu sabah karar verdim: Ona gerçeği söylemeye karar verdim; bu gerçekle yaşayıp gitsin artık diye düşündüm. Her defasında onun ölümünü dilemekten nefret ediyordum. İşte tam ona her şeyi söyleyeceğim anda ölüverdi. Artık beni işitemez, diye hıçkırarak ağladı Ahmet.

Kral bunları pekâlâ işitti; o zamana kadar tanımadığı bir acı saplandı içine. Hayır, onu üzen tacı falan değildi. Kızına, onu işittiğini ve anladığını söylemeyi o kadar istedi ki! Ama ağzı çoktan ölmüştü! Duyduğu acı o kadar fazlaydı ki, ölü gözlerinden akan iki sıra yaş yanaklarını ıslattı. İşte benim öyküm, dostlar. Allah sizlere uzun ömür versin!"

"Sana da!" diye karşılık verdi Berber; yüzü solmuştu. Birden Ali, yüzünü avuçlarına gömdü. Bunu ilk fark eden Salim oldu. Onun yanına vararak omzunu sarstı.

"Ne zavallı adammış şu Kral!" diye hıçkırdı Çilingir.

Salim onu tutup sarstı; daldığı öyküden uyandırarak kendine gelmesini sağladı.

Bir süre sonra Ali kendine geldi. "Tamam! Sağ ol!" diye fısıldadı. Bakan kendi dizini sıvazladı ve üzgün üzgün ona baktı. İşitilmeyecek kadar kısık bir sesle "Ölmekten korkuyorum," diye mırıldandı.

"Sana bir kart açayım mı?" diye, hiç sesi çıkmayan Çilingir'e şaka yollu takıldı İsam. Beriki cevap vermedi.

O gece ilk kalkan Faris oldu; Ali'nin elini uzun uzun sıktı:

"Bu son gecenin ası sende! Üstat sensin!" diyerek yaşlı Çi-

lingir'i cesaretlendirdi. O da:

"Bakalım!" diye homurdanarak dışarı çıktı.

12

Yeni işittiği bir öyküye
yaşlı Arabacı neden üzüldü?

Misafirler evlerine gittiğinde gece yarısı olmuştu. Salim'i hiç uyku tutmadı. Ocaktaki odun çıtırdayıp durmaktaydı. Öykü hüzünlü başlamış, hüzünlü bitmişti. Ama bu öykünün en can alıcı noktasını Bakan doğru dürüst anlatamamıştı. Dünyadaki son saatinde neler çekmiş olmalıydı o Kral! İçine düştüğü acıdan ne ordusu ne de zenginliği onu kurtarabilmişti! Bakan öyküyü o kadar kötü anlatmıştı ki, Salim deve kadar belleği olmasına karşın öykünün ortasında bile sonunun neye varacağını kestirememişti. "Ben de Musa ve Ali gibi uyudum mu yoksa?" diye sordu kendi kendine ama cevabını bulamadı.

Faris, kesinlikle zor bir öykü seçmişti. Kimseyi dinlemeyen biri hakkında komik öykü anlatılamaz elbet. Bir öyküyü de iyi dinleyenin hoşuna gidecek şekilde, ya da sizi deli yerine koyanın damak tadına göre değiştirmek her zaman mümkün olmayabilir. Hayır, iki kulağıyla dünyaya gelmiş yaratıklara hiç aldırış etmeden anlatmalısınız öykünüzü. Ama aynı şeyi içeren ikinci bir öyküyü nasıl anlatmalı acaba?

Salim düşündü, düşündü, düşündü. Odanın buz gibi havasını ısıtmak için arada bir yerinden kalkıp ocağa odun atıyor-

du. Düşünceleri zamanın derinliklerinde ve her zaman anlattığı egzotik ülkelerde dolaştı. Rüzgâr çatıların üstünü silip süpürmekteydi. Derken karanlıkta, iki kedinin birbirlerine tıslayışını işitti. Kavga etmekteydiler. Bakır leğen büyük bir gürültüyle yere yuvarlandı. Sesi avluda yankılandı. Kediler korkup kaçtılar. Leğenin gürültüsü birkaç kez avluda çınladı, sonra ortalığı yine sessizlik kapladı. Rüzgâr da sanki uyuyanları rahatsız etmemek için hızını kesiverdi.

Salim'in gözleri faltaşı gibi açıldı. Elli yıl önce kafasından geçirdiği öykü şimdi karşısındaydı. Şimdiye kadar bunu kimseye anlatmamış, yıllar boyu hep kendine saklamıştı. Bu öyküyü ilk kez, arabasını sürerken şaklattığı kamçının vadideki yankısını işittiğinde tasarlamıştı. Aynı yankıyı şimdi, kulağının derinliklerinde duymaktaydı.

Salim kendi anılarının sesini dinledi: Evvel zaman içinde, ağır işiten bir Kral vardı. Tebaasından biri bir şeyler söylemeye çalıştığında hemen onun sözünü keser, ya "Yeter! Sana inanıyorum! Nöbetçi, şu adama bin altın lira ver!" ya da "Yeter! Sana inanmıyorum. Nöbetçi, şuna seksen kamçı vur ve dışarı at!" derdi. O gün canı nasıl istiyorsa öyle yapardı. Karşısındakini hiçbir zaman dinlemek istemezdi. Bu nedenle davranışları acımasız ve adaletsizdi. Bir gün Kral'ın keyfi yerindeydi ve soytarısından kendisine bir öykü anlatmasını istedi.

Soytarısı, Kral'ın ayakları dibine çökerek öyküsüne başladı: "Bir zamanlar –daha insanoğlu dünyaya ayak basmadan önce– İblisler Ülkesi'nde bir iblis yaşardı. Tanrı bizi onun ga-

zabından korusun! Bu iblis, etrafı uçurumlarla çevrili bir mağarada karısıyla birlikte yaşardı. Bu ve buna benzeyen tüm iblisler, karşısındakini dinlememekle ün yapmıştı. Bu durumdan en çok etkilenen, elbette karısı oldu; çünkü kocası onu dinlemediği gibi tüm anlattıklarını da her zaman budalaca buldu! Karısı ne söylese hayır dedi; ne kadar kalbindekileri açsa hep boşverdi.

Derken bir gün kocasıyla kavgaya tutuştu; yüzde yüz haklı olduğu halde dayak yedi. İşin en acı tarafı da, her dayaktan sonra kocasının ona tatlılıkla, attığı her yumruğun ne denli yararlı olduğunu anlatmaya kalkışmasıydı. Sözleri bal gibi tatlıydı ama kadının her yanı acı içindeydi. Sonunda kadın, kocasını lanetledi: O günden sonra iki ağzı ve bir tek kulağı olacaktı. İblisler Tanrısı tam bu lanetleme sırasında uçurumun kenarından geçmekteydi. Söylenenleri duyunca kadına acıdı. O iblis hakkında hep kötü şeyler işittiği için kadının isteğini yerine getirdi. Erkek iblis uyumaktaydı; uyanınca iki tane ağzının ve tam alnında küçücük bir kulağının olduğunu gördü. Bu kulak, kiraz çekirdeği büyüklüğündeydi. Asıl iki kulağı sonbahar yaprakları gibi yastığının üstüne düşmüştü.

Erkek İblis başlangıçta buna çok sevindi ve bu bağışı için Tanrı'ya şükretti. Çünkü artık hem hızlı hızlı hem de yüksek sesle konuşabilirdi. Ve o günden sonra hiçbir şey dinlemez oldu; hep konuştu durdu. Bir ağzıyla yiyip içerken ötekiyle durmadan konuşmaktaydı.

Öteki iblisler böylesine bir cezaya anlam veremedi; çünkü

bu iblis, onların sözünü hemen kesip öbür ağzıyla cevap yetiştirmekteydi. Bir tek ağızla başa çıkamayan karısı ise çaresiz kalmıştı; çünkü kocası, geceleri artık iki ağzıyla birden horluyordu.

İblis bundan böyle sadece kendi iki sesini dinler oldu; bu da kendisiyle dost ve düşmanları arasında görünmez bir duvar oluşturdu. Tüm iblisler vebadan kaçarcasına ondan kaçtılar. Kimse onun sözlerine kulak vermedi. Karısı bile artık onu dinlemiyordu. Sözcükler, hassas ve büyülü çiçeklere benzer; önce başkalarının kulağında beslenir. Erkek iblisin sözcükleriyse daha ağzından çıkar çıkmaz hiçbir kulağa varmadan dökülüvermekteydi.

Çok geçmeden iblis, ölü sözcüklere daha fazla dayanamadı ve mutsuz oldu. Yapayalnız kaldığı anda nasıl aptallık ettiğini anladı. O günden sonra tövbe etti. İki ağzını açmayıp, eskiden iki kulağıyla duymak istemediklerini bu kez tek ve küçücük kulağıyla dinlemeye başladı. İblisler Tanrısı'na, daha iyi duyabilmek için ikinci bir kulak bağışlasın diye içinden dua etti. Yıllarca hep aynı duayı yineleyip durdu. Karısı artık ona acıyordu. Civardaki yer mağaralarında, su kaynaklarında ve yanardağlarda yaşayan komşuları da ona duydukları kızgınlığı unutarak Yaratıcı'larına, şu zavallı iblisi affetmesi için yalvardılar. İblisler Tanrısı ise yıllarca bekledi ve bu istekle sarayına ayak basanların tek sözüne bile kulak asmadı. Ancak binbirinci yılda o talihsiz iblisi huzuruna çağırdı. 'Yaptığına pişman mısın?' diye kızgın kızgın sordu.

İblis evet dercesine başını salladı.

'İki kulağına ve eski ağzına kavuşmak için her isteneni yapacak mısın?'

İblis her şeye razıydı.

'Öyleyse hemen şimdi ikinci ağzın yerine bir kulağın olacak. Buna karşılık ister iblis, ister insan ya da hayvan, sana seslenenin her sözünü tekrarlayacaksın! Konuşulanları sonuna kadar dinlemeyecek olursan vay haline! Cırcırböceğinin cırlamasını bile bitene kadar dinleyeceksin!'

İblis, tek ağzını kımıldatarak konuştu: 'Senin isteğin benim için bir emirdir, Ruhumun Sultanı! Bu emri ömrümün sonuna kadar uygulayacağım! Lütfen bana ikinci kulağımı geri ver. Ay ve güneş şahidim olsun!'

İşte o günden sonra bu iblis, öteki iblislerin, insanların ve hayvanların her söylediğini vadilere, uçurumlara ve mağaralara aynen duyurdu. Yuvarlanan taşın çıkardığı gürültüyü bile duymazlıktan gelmedi."

Soytarı hiç sesini çıkarmadı, içine kapanmış gibiydi.

Kral meraklandı: "Bu zavallı iblisin adı neymiş?" diye sordu.

"Yankı!" diye cevap verdi Soytarı.

Salim öykünün sonunu da anımsadığında şafak sökmekteydi. İçini sıkıntı basmıştı; oysa eskiden ne zaman bir öykü anlatsa rahatlardı. Neden kederliydi ki? Önce bu öyküyü süsleyip püslemeden, acı gerçekleri göz önüne sererek anımsadım da ondan, diye düşündü. Hayır, üzüntüsünün ne-

deni bu değildi; çünkü tüm öyküleri zaten açık ve seçik olarak belleğinde tutmaktaydı. Bir öyküyü anlatmaya başladı mı, düşünceleri gitgide gelişir ve hemen konuya uygun bir kılıf, yeni bir giysi, bir koku ya da bir eylem uyduruverirdi. Hayır, ancak kötü bir meddah bir olayı ayrıntılarına varıncaya dek ezberler ve aklında tutar! Hayır, Salim'in bağrını yakan şey, bu öyküyü kimseye anlatamamasından kaynaklanıyordu. Şimdi en azından iki kişiye anlatmalıydı ki, öykü unutulmasın ve yaşasın!

Salim, koca bir iskemle alarak iki kütük attığı ocağın karşısına geçip oturdu. Alevler kütüğün çevresinde sevinçle dans etmeye koyularak onun budaklı kabuklarını okşarcasına sardı. Odun bir süre katı yürekli ve soğuk bir tavır takındı. Alevin ayartışını görmezlikten gelir gibiydi; derken ateş odunu her yanından tatlı tatlı sardı ve sıcacık şiirlerle ruhunu gıdıklamaya başladı. Dikenli ve keskin keskin köşeli kısımlar, kökten gelen uyarılara aldırış etmeden dik duruşlarını bozuverdi. Hepsi alev almaya başladı. Odun, çıtırdayarak öfkesini dile getirdiyse de, daha fazla diretmekten vazgeçti ve tek bir aleve kapılıp, tiz notadan şarkılar söyleyerek dansa başladı. Uzun bir süre sonra odunla alev, küllerin oluşturduğu yastıkta, hafif hafif fısıldaşan bir kor ateşine dönüştü.

Salim uyandığında öğlen olmuştu. Yerinden fırladı ve kuş kafesindeki örtüyü çekip aldı. Saka, bir iki zıpladı; ışık görmekten hoşlanmıştı, biraz su içti, sonra yüksek sesle şakımaya başladı.

Bütün geceyi ocağın karşısında, bir iskemlede geçirdiğine Salim de şaştı. Öyküyü kendi mi uydurmuştu, yoksa rüyasında da mı görmüştü, karar veremedi.

13

Dilin açılması için yedinci anahtar; ya da: dövüşçü horozlar aralarında anlaşmışçasına neden hep yanlış öter?

Kasım ayı yağmurlu başladı. Uzun süren kuraklıktan sonra yağmurun toprağa çiseleyişi çiftçinin yüzünü güldürdü. Ama Şamlılar bundan memnun değildi. Kapalı ve rutubetli havadan bıkmışlardı. Ekim ayı, bir yandan görkemli renkleriyle milleti öylesine uyuttu ki, herkes bunun kışın bir müjdecisi olduğunu unutuverdi. Hoşa gitmeyecek haberi getirmek de kasım ayına nasip oldu. Dokuz gün boyunca hava öyle soğudu ki, 10 Kasım'da yazın artık bittiğine herkesin aklı yattı.

Her günün bir ruhu olduğu söylenir. Nitekim iyi ve kötü, sıkıcı ve heyecanlı, soğuk ve sıcak günler vardır. Tıpkı insanlar gibi. Ayrıca kendini yalnız hisseden günler de az değildir. İşte o günler, hem toplumdan hem de aynı nitelikteki diğer günlerden kaçar! Kış ortasında çıkıveren yazdan kalma bir günün neler düşündüğünü kim bilebilir ki?

O gün güneş, eski kentin üzerinde ışıldamaktaydı. İş yerlerinde ve dairelerde oflayıp poflayanlar kendilerini dışarı atarak gökyüzüne bakmaktan, avluda kahve yudumlamaktan, nişanlılıktan, soğuk algınlığından ya da yağmur borularından konuşmaktan kendilerini alamadı. Akşamüzeri, soğuk nede-

niyle içlerine attıkları enerjiyi boşaltma çabasındaki çocuklar bizim çıkmaz sokağı dolduruverdi. Bir sürü pencere camı da bu yüzden parçalanıp gitti tabii.

Postacı Halil'in penceresine futbol topu isabet edip de cam kırılınca, karısı hemen oturduğu yerden kalkıp onbeş yaşındaki oğluna seslendi ve ona para vererek hemen yeni cam taktırmasını tembihledi. Sonra da koskoca limon ağacının altında toplanmış olan mahalle dedikoducularına katıldı. Oysa aynı kadın, yazın en kızgın gününde yine aynı pencereyi kıran birinin yedi sülalesine küfretmişti. Bu kez yüzünde kızgınlıktan eser yoktu. Candan gülmekteydi. Yarım saat geçtikten sonra oradaki çocuklardan biri, camı kıranın adını ağzından kaçırıverdi. Çocuğun anası da orada bulunuyordu. Oğlunun yaptığını inkâr edecek yerde, onu terbiyesiz yetiştirdiğinden dolayı özür diledi –ki, böyle bir şeyi Şam'da pek az anne yapar!–. Postacının karısı da buna karşın tatlı tatlı sözlerle onun gönlünü aldı.

Güzel hava akşamüstüne kadar sürdü. Güneş batar batmaz bulutlar toplandı ve yolu nasılsa buraya düşen o yaz gününü, ağırlanması güç bir misafirmişçesine, kovuverdi. Yaz günü, şanına yakışır şekilde, her taraftan esen rüzgâra ve de gittikçe yoğunlaşan bulutlara karşı çaresiz bir mücadeleye girdi. Akşam, tüm ağırlığıyla kentin üzerine çöküverdi.

Salim'le birlikte misafirleri, merakla Çilingir'i beklemekteydi. Hava kararmaya başladı ama Ali bir türlü gelmedi. Kule saati sekizi çaldığında her biri, küçük odadaki havanın adeta

çıtırdadığını hissetti. "Nerede kaldı bu oğlan yahu? Sonuncu günün geceyarısına topu topu dört saat kaldı!" diye sesini yükseltti Bakan. Sözlerini bitirmemişti ki, Çilingir çıkageldi; şişman karısı Fadime'yi de yanında getirmişti.

"İyi akşamlar!" diye selamladı Fadime, kendisine şaşkınlıkla bakan erkekleri. Sonra aptal aptal bakan Berber'i biraz yana iterek kendine yer açtırdı ve korunmak istercesine yaşlı Arabacı'nın yanma oturdu.

Erkekler, âdet üzere onu selamladılar; ama kızgınlıkları yüzlerinden belli oluyordu. On yıldan beri ilk kez toplantılarına bir kadın katılmaktaydı.

Çilingir, arkadaşlarına dönerek: "Ömrümde bir öykü anlatmış değilim!" dedi. Kimse ses çıkarmadı. "Dostum Salim daha iyi bilir," diye devam etti: "Çocukken hep bir şeyler anlatmak isterdim ama babam o zamanlar beni uyarırdı: 'Oğlum, sen ağzını açmasan iyi olur; konuştukça aptallığın ortaya çıkıyor. Uydurduğun her cümlede senden bir parça eksiliyor sanki, aptallığın meydana çıkıyor.' Rahmetli annem hep şöyle derdi: 'Bak çocuğum, bir şeyden kurtulmak için yalan söylersen, altında saklandığın yorgan gitgide büyür ve seni boğuverir!' İşte ben de boğulmamak ve aptal görünmemek için bugüne kadar kimseye bir öykü anlatmadım. Çilingir olmayı seçişim de tesadüf değil ha! Çilingirler az konuşur. Bizim tamirhane de oldum olası gürültülüdür; onun için bütün bir gün aramızda sadece üç beş kelime sarfederiz.

Bütün gece gözüme uyku girmedi. Başaramazsam en iyi

dostum Salim sonsuza dek dilsiz kalacaktı. Yine de herhangi bir öykü aklıma gelmedi. Karım üzüntümü anlayınca 'Salime'e ben bir öykü anlatayım, dedi.

"Vallahi bilmem," diye atıldı Bakan: "Bakalım peri buna razı olacak mı? Salim'e verilecek armağanın dostlarından yani bizden gelmesi gerektiğini söylememiş miydi?" ve emin olabilmek için dönüp Salim'e baktı. Ama yaşlı Arabacı hayır anlamında kafa salladı. Faris alnını kırıştırdı; düş kırıklığına uğrayarak arkasına yaslandı.

Berber gözlerini döndürdü; Öğretmen bir şeyler mırıldandı; Kahveci teselli ararcasına kapıya doğru baktı. Sadece İsam'la Göçmen Tuma, kadına bakarak gülümsediler.

"Ben Salim'e geldim, Ekselans, buraya gelişim konusunda kararı sen vermeyesin diye senin yanına oturmadım," dedi Fadime; bayağı kızmıştı.

Bakan, oturduğu yerde doğrularak Çilingir'e: "Karma bir şey söyle, konuşurken sözlerine dikkat etsin!" dedi.

"Bu da sözüm ona okumuş da, bakan olmuş!" diye homurdandı Ali ve sesini yükselterek, "İster Bakan ol, ister manav; ama karıma bir şey söylenecekse o işi bana bırak!" dedi.

Göçmen Tuma, Ali'ye destek oldu: "Kapıyı sen çaldın, cevabına katlan bakalım!" dedi.

Musa, Göçmen'e dönerek:

"O kadar akıllıysan şimdi sen benim soruma cevap ver. Şimdi BEN çalıyorum senin kapını: Niçin Fadime aramıza katılıyor da, karım katılamıyor?..."

"Sakin ol, oğlum," diyen İsam, Berber'i kızdırdı. "Sana kim mani oluyor ki? Haa? Kim?"

Derken yaşlı adamlar arasında adamakıllı bir tartışma başladı. Ali'nin, karısını neden beraberinde getirdiğini Yunus da anlamış değildi. Bunu öylesine kurnazca ifade etti ki, Musa daha da bozuldu. Derken eski çamaşırlar ortaya atıldı. Artık Fadime'nin orada oluşuna kimsenin aldırış ettiği yoktu. Efendim, neymiş? Kahvecinin iki yeğeniyle, Çilingir'in torunlarının çok sevdiği bir hanım öğretmen aylardan beri suçsuz olarak hapiste yattığı halde nasıl olur da Berber, Devlet Başkan'ı Nasır'a Suriye'nin kurtarıcısı gözüyle bakarmış!!!

Fadime artık hiçbirine kulak asmadı. Cebinden tabakasını çıkararak kendine çok ince bir sigara sardı.

Derken annesi aklına geldi. Leyla isminde bir ebeydi bu; o zamanlar ün yapmıştı, herkes ondan çekinirdi. Becerikli elleriyle o mahallede pek çok çocuk doğurtmuştu. Öyle öyküler anlatırdı ki, tüm mahalleli ona hayran kalırdı. Kimse onun düşmanlığını kazanmak istemezdi. Çünkü bu kadın sadece rüyaları okuyup yıldız falına bakmakla kalmaz, aynı zamanda bitkilerden pek çok zehirli ilaç yapardı. Nereden geldiğini bilen yoktu; hakkında korkunç şeyler anlatılırdı. Birden nasıl ortalıktan yok olduğuna da kimse akıl erdiremedi. Kızı Fadime'yi evlendirdikten sonra bir gece, sanki havaya uçmuş gibi kaybolup gitti. O günden sonra Leyla'yı gören olmadı. Kızı bu konuda bir şeyler biliyordu ama hepsini bir sır olarak kendine sakladı.

"Bak kızım, demişti Leyla, gitmeden önce: "Şunu bilmiş ol ki, ben sizlerden biri değilim. Onsekiz yıl hep Şam'da kaldım ve senin büyümeni bekledim. Şimdi kendine iyi bir hayat arkadaşı buldun. Ali iyi bir oğlan. Bundan böyle hep mutlu yaşa ama eşine, ağır işiten ve çok konuşan kocasını zeki ve kurnaz davranışlarla karşısındakini dinlemeye zorlayan kadının öyküsünü anlatmayı unutma. Bunu ona en kısa zamanda anlat, çünkü bir erkek seni, âşık olduğu sürece dinler ve daha iyi anlar." Ve sonra çekti gitti. Kızı, camiden gelecek olan Ali'yle vedalaşması için annesine bir saat daha beklemesini söyledi; yalvardı yakardı ama söz dinletemedi. Annesi "Niye vedalaşalım ki? Ben seni burada bırakıyorum ya! Sen benim ruhumun bir parçasısın!" diyerek kızını öptü ve yola çıktı.

Fadime bu öyküyü Ali'ye ne ilk gece anlatabildi ne de onu takip eden günlerde ve yıllarda. Ali sanki ağır işitiyordu; hiç ağzını açmamıştı, ilk gecede bile. Ama onun, kendisini çok sevip saydığını da biliyordu Fadime. Kocası sadece gerektiğinde bir iki laf ediyordu, o kadar.

Fadime birbiriyle dalaşan yaşlı adamlara baktı. Bir öykü anlatmaya kalkıştığı için bu moruklar dünyayı ayağa kaldırmaktaydı! Ya Ali'ye ne demeli? O sabah "Salim'e bir değil, elli tane öykü anlatabilirim" dediğinde kocası nasıl da şaşırmıştı! Günlerdir, yıllardır birlikte yaşadıkları halde Ali, sanki yabancı biriyle konuşuyormuş gibi, "İyi anlatabilir misin ki?" demişti: "Önce bana anlat, bakayım senin öykün benin arkadaşlarıma layık mı?" Evet, "layık mı" demişti. Oysa öykü anlat-

mak nerede, o nerede; şimdi kalkmış, bir meddah ustası gibi onu sınava çekmekteydi.

İyi ama neden Fadime, bunca yıl kocasına bir öykü anlatmaya niyetlenmedi ki? Her bir çocuğun doğuşunda eve yeni bir hayat geldi; o zaman, Fadime'yle Ali daha çok konuşacakları yerde gün geçtikçe suskunluklarını arttırdılar. Bunu, geveze bir adamla evli olan, Fadime'nin kız kardeşi Rahime söyledi. Ailede nüfus arttıkça evde neden daha az konuşuluyordu sanki? Fadime bu konuda kafa yordu. Sonunda "Bunun nedeni.. diye mırıldandı ama sesini kendi bile işitmedi; sonra yine anılarına daldı.

Elli yıl önce annesi şöyle demişti: "Bunun nedeni şu: evlilikte aşk ortadan kalkarsa ortada anlatılacak bir şey de kalmaz!"

Yaa, Fadime bile birkaç yıldan beri, Ali işten çıkıp eve döndüğünde kekelemeye başlamıştı; oysa çocuklarla ve komşularla şakır şakır konuşuyordu. Anlatacağı öyküleri kocasının budalaca bulacağından korkmaktaydı. Salim'in yanındayken durum bambaşkaydı; bir şeyler anlatırken hiç teklemiyordu. Salim, onun anlattıklarından hep hoşlanmıştı; bunu Fadime de biliyordu. Salim ona nane çayı ikram ederken kafasından bunları geçiriyordu. Bir yandan çaya bakarken öte yandan can sıkıntısıyla, kafadarların kavgasını izledi. Morukların suratı gittikçe morarmaktaydı.

"Çayımı içip gideceğim!" dedi Fadime. "Anlaşılan benim öyküm sizlere layık değil; kusuruma bakmayın. Ötekilere za-

ten bir şey anlatılmaz." Ve gözlerini kapadı. "Yoo! Bana anlatmam için ricada bulunmazsanız, annemin ölüsünü öpeyim ki, kalkar giderim!" dedi sakin sakin.

Ali titredi; Fadime'yi hiç böyle sert konuşurken görmemişti. Salim'in yüzü aydınlandı; Fadime'nin ağzından çıkan sözler binbir çiçekten oluşmuş bir buket gibiydi! Arabacı ayağa kalkarak kadını alnından öptü. Elli yıllık arkadaştılar ama Arabacı bunu ilk defa yapıyordu. İsam: "Ah, keşke Salim'in yerinde ben olsam! Bu öpücüğe karşılık bir yıl dilsiz kalmaya razıyım!" derken Arabacı'nın yüzü güldü.

Ali de rahatlamıştı, gülümsedi.

Muhalifler cephesinden ilk kendine gelen, Bakan oldu: "Bunun Salim'e bir yararı olacaksa, ben razıyım, dedi ve güldü. Önce Öğretmen, sonra Berber, en son da Yunus bunu kabullendiler.

"Hele şükür!" diye yüksek sesle söylendi İsam.

"Artık tartışmayı boşverin! Saat onbuçuk oldu!" diye Tuma, söze katıldı.

Fadime kazandığı zaferden ötürü hiç de sevinçli görünmedi; ortalığı saran sessizlikte yavaş yavaş ve ağzını şapırdatarak çayını içti.

"Öykünü anlatsana, ne olur?" diye rica etti Berber.

"Sizlere Mısırlı büyücülerin güzel bir öyküsünü anlatacağım, dedi Fadime; yüzünde mahcup bir gülümseme belirdi.

"İzin verin de, güzel olup olmadığına dinledikten sonra biz karar verelim, diye homurdandı Öğretmen.

"Kapa çeneni be!" diye bağırdı İsam, Öğretmen'e.

"Senin iyiliğin için anlatıyorum. Beni iyi dinleyene de Allah uzun ömür ve mutlu bir hayat versin," diyen Fadime devam etti: "Bir zamanlar, daha doğrusu yüzlerce ve yüzlerce yıl önce Anum adında çok akıllı bir büyücü kadın vardı. Mısır'da, mumya ve piramitlerden çok önceki bir zamanda yaşadı. Büyük Rahip Dudoşne'nin ilk karısıydı; kocasından simyacılığı, bira imal etmeyi ve papirus kâğıdı yapmayı öğrendi. Rahip ölüm döşeğindeyken kendinden sonra yerine Anum'un geçmesi için emir vererek yanındakilere dedi ki: 'Bilge Taşı'nı bulmak sadece ona kısmet olacak!' "

"Ben bu öyküyü biliyorum," diye sözünü kesti Bakan: "Firavun bunu önce kabul etmedi ve Anum'a yedi tane zor bilmece sordu ama Anum hepsini çözdü, değil mi?"

"Evet," diye cevap verdi Fadime.

İsam: "Bilge Taşını da buldu mu?" diye sordu.

"Evet, buldu, dedi Bakan. "Kim o taşın tozunu yalarsa, dâhi olacaktı; tamam mı? Piramitleri de, o taşın ufacık bir parçasını yutan mimarlar inşa etti. Arılar da onun her tarafını balla yağladılar; Mısırlılar henüz arılara nasıl petek yapılacağını öğretmemişti..."

Salim kafasını iki yana sallayarak kızgın kızgın Bakan'a baktı. Faris sesini kesti ve Fadime'ye dönerek: "Kusura bakma; sözünü kestim!" dedi.

"Zarar yok," dedi Fadime ama sesi, Arabacı'nın kulağına safra kadar acı geldi. "Bu ve buna benzer yüzlerce öyküyü

belki herkes bilir. Ama şimdi anlatacağımı kimse duymamıştır; Ali bile. Şimdi, bırakın anlatayım yoksa eve giderim."

"Yapma Allahaşkına!" diye bağırdı Berber. "Anlat Fadime, ne olur anlat!"

"Bir zamanlar genç bir kadın vardı. Adı Leyla'ydı. Güzel sayılmazdı ama çirkin de değildi. Ama öyle tatlı dilliydi ki, tıpkı bir zamanlar bizim Salim gibi, –inşallah yakında diline kavuşur!–.

Her neyse. Leyla daha çok küçükken anasını babasını kaybetti ve Yemen'in kuzeyine düşen dağ köyünde, ninesi ve dedesinin yanında yaşamaya başladı. Daha çocukken masal dinlemeye bayılırdı. Bir dinlediğini bir daha dinler ve hepsini aklında tutardı. Tek bir öyküyü unuttuğu olmadı. Köydeki genç kızlar takıp takıştırarak, sürüp sürüştürerek köydeki delikanlıların dikkatini çekmeye çalışırken Leyla sadece öyküleriyle oyalanırdı. Köyün en güçlü oğlanı onu kısacık bir öykü kadar ilgilendirmezdi; en yakışıklısı bile gönlünde ufacık bir anekdot kadar yer etmezdi. Leyla yeni bir masal öğrenmek için hiçbir şeyden yılmaz, gerekirse bu uğurda en tehlikeli dağları ve bozkırları aşardı.

Neyse, yıllar geçti ve Leyla, tüm ülkedeki en iyi öykücü olarak ün yaptı. Öykü anlattığı akşamlar yalnız dinleyenleri büyülemekle kalmaz, kendi de bu masal deryasına dalıverirdi. Yıldızlarla, hayvanlarla ve bitkilerle –sanki onların perisiymiş gibi– konuşabiliyordu. Ağzından çıkan kelimeler o denli güçlüydü ki, çürümüş bir ağaç köküne bir süre ilkbahardan

söz ettiğinde o kök, hemen yeni sürgünler vermeye başlardı. Leyla sadece insanlara, hayvanlara ve bitkilere değil, rüzgâra ve bulutlara da öykü anlatırdı; bir keresinde –inanın bana–, ülkede müthiş bir kuraklık başladı. Köylüler her gün, durmadan dua etmekteydi. Leyla dua etmedi; en yüksek dağın tepesine çıkarak ufacık bir bulutun üzerinden geçmesini bekledi. Sonra başladı anlatmaya. Bulut durdu ve onu dinledi; az sonra başka bulutlar da ona katıldı ve böylece gökyüzü bulutla kaplandı. Öykü ne denli heyecanlıysa, etraf o denli karardı. Öykünün en can alıcı noktasında Leyla, anlatmayı keserek bulutlara: "Devamını öğrenmek istiyorsanız benimle birlikte aşağıya inin!" diye seslendi. Onlar da kâh şimşek çakarak, kâh sağanak halinde Leyla'nın peşine takıldılar.

Derken bir gün, yazın tam ortasında, köylüler şaşırıp kaldı: Sağanak halinde yağmur yağmaktaydı. Toprak yumuşayıverdi; kırlangıçlar, yüksek kayalıklardaki yuvalarından çıkıp uçmaya başladı. Akşamüzerine doğru köpekler bir garip uludu. Güneş batarken köylüler, pek de uzakta olmayan bir mağaradan imdat sesleriyle acı haykırışlar duydular. İçlerinden en cesurları mağaraya yanaştı, ama her çığlıkta titremekten kendilerini alamadılar.

Köy ağası: 'Bu bir canavar!' dedi.

'Canavar mı? O zaman niye yardım istiyor ki?' dedi yaşlı bir köylü.

'Bu belki de parçalayıp yediği insanların feryadı?' diye yorumladı bir ebe hanım.

'Belki de canavar bizi tuzağa düşürmek istiyor. Babam anlatmıştı: Nil timsahı sazların arkasına saklanır ve ufak bir çocuk gibi yüksek sesle ağlarmış; oğlunun suya düşüp boğulmakta olduğunu sanan bir anne de hemen oraya koştuğunda canavar, saklandığı yerden çıkarak o anneyi yutarmış.'

'Dedem anlatırdı, sırtlanlar da bazen ulurmuş... diye Kunduracı yorumda bulundu.

'Boşverin timsahları, sırtlanları siz...' diye lafa karıştı bir cengâver: 'Canavara kurban olmuş bir Yemenlinin sesi bu,' ve mızrağını kaptığı gibi mağaraya koştu; daha sonra kayalıkların arasındaki mağaradan, yardım isteyen haykırışlardan başka bir şey duyulmadı.

Gündüzleri mağara sakindi; ama gece oldu mu köylüler hep acı acı çığlıklar, yalvarıp yakarmalar işittiler. Erişkinler bile mağaraya yanaşmaya cesaret edemedi; ama çocuklar, meraklarını bir türlü gideremediler.

İlk hafta iki çocuk kayboldu: bir kız, bir oğlan. Köylüler onları canavarın alıp sürükleyerek mağarada yediğinden emindi. Durmadan çocuklar kaybolmaktaydı. O zamana kadar canavarı gören olmamıştı, yine de dişleri işte şöyle, pençeleri böyle deyip duruyorlardı. Bir ay sonra artık canavarın adını kimse anamaz oldu. Ondan söz ederken 'mağaradaki o şey' deniyordu."

Fadime sustu, tütün tabakasını çıkararak kendine özene bezene incecik bir sigara ardı.

İsam sessizliğe dayanamadı: "Aynen bugünkü gibi," dedi:

"Biri tutuklandı mı, teyzesine gitti denir. Başbakan'a da Abdül Tavukyiyen deriz."

"Onun adı Abdül Parasömüren değil miydi yahu?" diye lafa karıştı Ali.

"O eski adıydı, diye atıldı Faris ve güldü. "Benim oğlum ona şimdi Mösyö Abdül Kazciğeri diyor; çünkü Kazciğeri böreğini Paris'ten getirtiyormuş!"

İsam yine lafa karıştı: "Öyle olsun; İçişleri Bakanı'nın adı da Davul; çünkü herifin sesi uzaktan güzel geliyor ama içi boş!"

"Her neyse," diye devam eden Fadime sigarasından bir nefes çekti. "Birisi 'mağaradaki şey'den söz eder etmez karşısındaki hemen 'Euzübillahimineşşeytanirracim' diyerek şeytandan korunmaya çalışıyordu.

Bir gün Leyla, gördüğü garip bir rüya üzerine uyanıverdi; kalkıp giyindi ve ninesiyle dedesiyle vedalaştı: 'Ben gidiyorum!' dedi: 'Rüyamda gördüğüm yere gideceğim. Sakın ağlamayın; başıma kötü bir şey gelmeyecek. Rüyamda, kaybolan otuz çocuğu gördüm; hepsi bir mağaranın ağzında toplanmış, gülüyordu. Artık köylünün de gülme zamanı geldi.'

Nineyle dede aynı anda: "Euzübillahimineşşeytanirracim!" diye duaya başladı.

Leyla kararlıydı: 'Oraya gideceğim. Bildiğim binlerce öykünün bu kez bana yararı dokunacak,' diyerek evden dışarı fırladı. Bir sürü çocuk onun peşine takıldı. Son kez arkasına baktığında çocuklar ona el sallıyordu. Leyla mağaraya yöneldi.

O gün akşamüzeri, çocuklar koşa koşa köye dönerek hep bir ağızdan 'Leyla mağarada kayboldu!' diye sokak aralarında bağırmaya başladılar. Bu acı haberi güneş batana kadar duymayan kalmadı. Akşam olunca köyde imdat diye bağıran sesler işitildi; bazıları Leyla'nın sesini tanıdı. Komşuları, Leyla'nın ninesiyle dedesine başsağlığı diledi; bazısı elini ağzına siper ederek, ben onun doğuştan deli olduğundan şüphelenmiştim zaten, şeklinde fısıldaştı.

Bu arada Leyla, mağaranın derinliklerinde titreşen bir ışık gördü. Yol boyunca iki tarafta sütun halindeki taşlaşmış heykelleri görünce şaşırdı. Hiçbir insan eli, hiçbir keski bundan daha iyisini yapamazdı. Mağara girişindeki bu taş figürlerde ne bir saç teli, ne bir düğme iliği, ne de boncuk boncuk ter taneleri unutulmuştu.

Mağara o kadar sessizdi ki, Leyla kalbinin atışlarını duyabiliyordu. Bir süre sonra kayalıklar içinde kocaman bir salona daldı. Girişte olduğu gibi burada da korkudan faltaşı gibi açılmış gözlerle bakan insan figürleri vardı. Her tarafta balmumundan yapılmış koca koca mumlar yanmaktaydı. Bir köşede on tane kadar arı kovanı vardı; karşı köşede de bir kaya yarığından fışkıran su yavaş yavaş akarak bir ikincisine karışıyordu. Arılar vızıldıyor ve kayadaki bir delikten dışarı çıkıp içeri giriyorlardı. Leyla canavar falan görmedi. Salonda dolaşıp durarak gizli bir geçit aradı. Derken iğrenç bir yaratığa rastladı. Allah bizi aynı duruma düşürmesin! Yaratık taştan yapılma bir yalakta yatmaktaydı.

Hemen bir çakıltaşı yığınının arkasına saklandı; hava kardıktan sonra bir saat geçmemişti ki, canavar uyandı. Öylesine korkunç bir görünüşü vardı ki, anlatmasam daha iyi, yoksa geceniz berbat olacak. Canavar biraz bal yedi ve ağlaya ağlaya talihsizliğinden yakındı.

Leyla korkudan dizlerinin titrediğini hissedince bir an için gözlerini kapadı ve aklında kalan masallardan birine başvurdu: Yaralı dişi aslanın cesareti! Bu anne cesareti, en güçlü savaşçıyı bile titretmişti.

Leyla yavaş yavaş gözlerini açtı; canavar bağırdıkça dizleri korkudan birbirine vurmaya devam ettiyse de elleri artık titremedi. Leyla yerinde doğruldu, sonra kararlı adımlarla canavara yaklaştı; canavar şaşkın şakın ona baktı, sonra yüzünü ellerine gömerek: 'Git buradan, yoksa seni yerim, git!' diye bağırdı.

'Merhaba! Buraya seni dinlemek için geldim. Kaçmaya da niyetim yok!' diyen Leyla canavara bir adım daha yaklaştı.

Canavar yalvardı: 'Git buradan! Ben lanetlendim, artık kimse beni istemiyor; kim bana dokunursa o da benim gibi bir yaratığa dönüşür!'

Leyla canavarın yeşilimsi pullarla kaplı kaygan eline dokundu: 'Bak bana bir şey olmadı,' dedi. 'Ben bu konuda bir öykü biliyorum ama, önce sen anlat başından geçenleri, ne olur?' diye rica etti.

'Nasıl anlatsam ki! Talihsizliğimi anlatacak kelimeler gönlümde dağ gibi yatıyor. Her bir harf, bir bıçağa dönüşüyor.

Derdimi anlatmaya kalksam, o harfler boğazımı kesiyor," diye sızlandı canavar ve ağlamaya başladı.

'O zaman ben sana bir öykü anlatayım. Sana yararı olmasa bile en azından acını giderir.'

Leyla canavara yedi kız kardeşin öyküsünü anlattı.

"Bu öykü çok ama çok uzundur," dedi Fadime, kendisini heyecanla dinleyenlere dönerek. "Hepsi bu gece bitmez, onu bir başka sefer anlatırım; size söz veriyorum. Neyse, Leyla en büyük kız kardeşin kaderini ve mutluluğa kavuşabilmek için nasıl bir uğraş verdiğini anlatınca canavar biraz sakinleşti. Ağlamayı kesti ve can kulağıyla dinlemeye koyuldu. Şafak sökerken başını Leyla'nın dizlerine koymuştu; masal dinleyen bir çocuktan farkı yoktu. O kadar sakindi ki, Leyla onu önce uyuyor sandı. Anlatmayı kesti, ama Yaratık endişeli bir sesle 'Peki, sonra hapisten kurtulmak için ne yaptı?' diye fısıldadı. Leyla yorgun yorgun gülümsedi ve masala devam etti. Öğlen oldu, gece oldu; Leyla hâlâ anlatıyordu, ne zaman sözüne ara verse canavar anlatması için yalvarıyordu.

İkinci gün, güneş tam tepedeyken canavar uyuyakaldı. Leyla onun başını bir taşa yasladıktan sonra kaynağa vardı. Serin suda yıkandıktan sonra ferahladı; usulca mağaradan dışarı çıktı. En yakın tarlada elbisesini çıkararak nar, incir, üzüm ve mısır koçanıyla doldurdu. Sonra da alelacele mağaraya döndü. Yiyebildiği kadar yedi ve birazcık kestirdikten sonra canavarın uyanmasını bekledi. Ve ona ikinci kız kardeşin öyküsünü anlatmaya başladı. Gece oldu; her tarafı iyice

karanlık bastırdı. Canavar bu öyküyü de tıpkı bir çocuk gibi, uyuyuncaya kadar dinledi. Leyla anlattığı öykülerle canavarı yedi gece tutabildi. Yaratık artık ağlamıyordu.

Kız kardeşlerden yedincisi yani en genci, Kral olan babasından kendisini affetmesini isteyip de yargıç onun kafasının kesilmesine karar verince ve de hiç kimse zavallı kızın yardımına koşmayınca canavar heyecanla olduğu yerde doğruldu.

'Ama genç kızın hayatını kurtarmak için kimse kendi canını vermeye razı olmadı,' diye devam etti Leyla.

'Ben veririm!' diye haykırdı canavar o anda. 'Yaşaması için ben kendi canımı veririm!'

Bu sözler ağzından çıkar çıkmaz canavarın derisi çatır çatır kırılarak içinden çok güzel bir delikanlı çıktı. Gül yaprağındaki şebnem kadar güzeldi. Sürgün cezasından kurtulmuştu. 'Ben Prens Yezid'im, diyerek Leyla'nın gözlerinin içine baktı: 'Çektiğim eziyetlerden beni sen kurtardın. Benden ne dilersen yerine getireceğim!'

Birden Prens'le Leyla, yüzlerce çocuğun kıkırdayışını işittiler. Prens'in kurtulmasıyla birlikte taşlaşmış çocuklar da canlanmış, şimdi onun çırılçıplak haline gülüyorlardı. Çocuklarlar da özgürlüklerine kavuşmuştu, mağaradan gelen gülüşmeleri duymuş merakla içeriye bakıyorlardı. Bir süre sonra köye koşarak mağarada çırılçıplak genç bir oğlanın yaşadığını, çok ürkek olduğunu ve çıplaklığından ötürü kıpkırmızı kesilerek utandığını bildirdiler. Leyla'nın sağlığı yerindeymiş, şu anda kaynak suyuyla banyo yapmaktaymış; genç oğlan da ona, mı-

sır koçanlarıyla ateş yakmaktaymış! Aranan çocukların ana babaları sevinçten oynamaya başladı. Bütün köyde çılgınlar gibi eğlenildi.

'Benim peşimden gelen dostlarımdan geriye sadece şu arılar kaldı,' dedi genç oğlan: 'Onlar bana daima ışık ve bal verdi. Ötekilerse benden korktular; korktukları için de taşlaştılar. En iyisi öykümü sana en başından anlatayım. İnanmayacaksın belki.

Babam yani Kral Birinci Yezid, Yemen'i yirmi yıldan fazla yönetti. Herkes mutluydu. Ben doğduğum gün bir rüya gördü...' Ve Prens Yezid, Leyla'ya gerçekten de inanılmaz bir öykü anlattı. Bu öykü üç gün sürdü; yazık ki şu anda bunu anlatmaya vaktimiz yok ama Allah ömür verirse günün birinde sizlere mutlaka anlatırım. Dediğim gibi, genç oğlan kıza başından geçenleri bir bir sıraladı; sözünü bitirdikten sonra da onunla birlikte mağaradan dışarı çıktı. Oysa mağaranın önü, günlerden beri onları beklemekte olan insanlarla doluydu; hepsi içerden gelen fısıltıları ve gülüşmeleri duymuş ama kimse mağaraya girmeye cesaret edememişti.

Yezid: 'Merhaba, kelebeğin ışık araması gibi gönlümde yatan sözcüklerle beni uğramış olduğum lanetten kurtaran şu meddahın dostları, komşuları, nineleri ve dedeleri!' diye söze başladı: 'Kral Birinci Yezid'in oğlu olan ben yani Sana Prensi, Leyla'yı kendime eş olarak aldığımı ilan etmek isterim!'

Kızın dedesi ve ninesi: 'Senin isteğin bizim için bir emir sayılır!' diye korkuyla kekelediler.

Köylüler Kral'a ve veliahta uzun ömür dilerken dede ve nine sevinçten ağlamaya başladı. Ama aynı anda Leyla elini havaya kaldırdı: 'Hayır, Prensim. Sen çok iyi kalpli birisin. Ama ben dünyaya açılmak ve her şeyi görmek istiyorum. Senin sarayın belli bir yerde kurulmuş; orada kalırsam beni sürekli kendine bağlayacak; bu da bana, tıpkı seni yıllarca üzen ve canını yakan pullar gibi acı verecek. Onun için hoşça kal!'

'Ama...' dedi Prens, hoşnutsuzluğunu bildirmek istercesine.

'Aması falan yok, Prensim. Sen bana her istediğimi vereceğine dair söz verdin. Yoksa sözünden mi dönüyorsun?' Kısık sesle yaptığı bu konuşmadan sonra Leyla, acele etmeden oradan uzaklaştı. Herkes ağzı açık, ona bakıyordu. Pek çoğu Leyla'nın deli olduğuna karar verdi.

Her neyse, Prens başkente geri döndü. Kendisini büyü yaparak bir canavara çeviren hain vezirini zindana attırdı. Leyla'nın dedesiyle ninesine de şükran duygusuyla yedi devenin taşıyabileceği kadar ipek, altın ve gümüş gönderdi.

Yine de Leyla dünyaya açıldı. Mutlu Yemen'in dağlarından yola çıkarak çölü aştıktan sonra Bağdat'a vardı. Bu binbir gece şehrinde üç yıl yaşadı, ta ki bir erkeğe âşık oluncaya dek. Bu adam Bağdat'a ziyaretçi olarak gelmişti; Hicaz Demiryolları adına Ürdün'den Mekke ve Medine'ye sefer yapan bir trenin lokomotifçisiydi. Leyla onu tanrının bir nimeti olarak gördü. O da sevgilisiyle birlikte seferlere çıktı; hoşuna giden yerlerde trenden inerek kentlerde, köylerde, bedevilerin yaşadığı ça-

dırlarda durmadan öyküler anlattı ve dinledi; sonra yine sevgilisiyle birlikte yola koyuldu. Ancak masallarda rastlanabilecek bu mutluluğu yıllarca devam etti.

Derken gebe kaldı, ama Leyla tıpkı bir ceylan gibiydi; doğum sancıları başlarken bile zıp zıp zıpladı. Sevgilisi bu gebeliğe, özellikle de terfi etmiş oluşuna çok sevindi. Çünkü İstasyon Şefi olmuştu. Bundan böyle seferlere çıkmayacağını müjdelediğinde Leyla ağlamaya başladı. Aynı gece, kızını dünyaya getirdiği şehre yani Şam'a kaçtı. Kızının adını Fadime koydu. Bir Prens, bir krallık ve aşk, bu şahane masalcıyı alıkoymaya yetmedi; kızına olan sevgisi nedeniyle onsekiz yıl boyunca Şam'da ebelik yaparak ekmeğini kazandı. Kasvetli bir günde kızının yanına yanaşarak..." Fadime konuşmasını kesti, gözyaşlarını kuruladıktan sonra kocaman bir mendille burnunu sildi. "artık daha fazla bu şehirde duramayacağını, yıllardan beri, yabancı şehirlerde ve köylerde anlatılan öykülerin rüyasını görmekte olduğunu söyledi. Kızı biraz aptaldı. Ona göre Leyla sadece bir anneydi, dinleyenleri büyüleyen bir masalcı değil! Bu nedenle anasına 'Artık yaşlandın! Burada kal, ne olur! Ali'yle ben sana bakarız!' diye yalvardı.

'Yaşlandım mı?' diye bağırdı Leyla ve güldü. 'İyi bir masalcı şarap gibidir; yıllandıkça makbule geçer!' Ve, binlerce ve binlerce öyküyle uzun bir yolculuğa çıktı."

"Böyle bir öyküyü ömrümde duymadım ben!" diye boğuk boğuk konuştu Salim; oturduğu yerden kalkıp Fadime'yi alnından öptü.

Dışarda, eski kentin çatıları üzerinde gök gürlemekteydi. Odada bir an sessizlik oldu, derken yaşlı kafadarlar bağırıp çağrıştı. Hem yanlış hem yüksek tonda şarkı söylemeye kalkınca saka kuşu da uykusundan uyanarak kafesinde hoplayıp zıplamaya cırtlak sesler çıkarmaya başladı. Küçük odadaki şamata o denli fazlalaştı ki, komşu evlerden hatta daha uzakta olanlardan pijamalarıyla sokağa çıkanlar soluğu Salim'in evinde aldılar.

14

Salim'in yüzünden neden yere çakıldım;
bir kırlangıç nasıl yeniden uçabildi?

Aradan otuz yıl geçti; o zamanlar mahallemizdeki yaşlı Arabacı gerçekten üç ay dilsiz mi kaldı, yoksa arkadaşlarını mı işletti, bugün bile bu gerçeği bilen yok!

Salim benim dostumdu. Bana her şeyi anlatırdı. Aklından ne geçiyorsa bana söylerdi. Yankı öykülerini ben ondan işittim. Seslere kulak kabartarak onların tadına varmayı bana öğrettiği için de gurur duyuyordum. Ama gerçekten dilsiz mi kaldığını, yoksa bizi mi işlettiğini sorduğumda gözlerini kısar, sonra da gülerdi.

1963 Mart'ında bir gün, mahallede aylak aylak dolaşmaktaydık. 8 Mart'taki ihtilalden sonra okul kapanmıştı. O yıl ilkbahar erken bastırmıştı. Sıcak hava nedeniyle hepimiz sokağa dökülmüştük. Ancak bir gün önce komşulardan birinin oğlu ölmüştü. Yas tutanların hatırı için o gün top oynayıp şarkı söyleyemedik; hatta yüksek sesle bile gülmedik. Derken söz döndü dolaştı, Salim'e geldi. Komşu mahalleden bir oğlan, yaşlı Arabacı'nın hem komşuları hem de kendi arkadaşlarını enayi yerine koyduğunu anlattı. Bunu ona yaşlı Arabacı sır olarak söylemiş!

Kızgınlıktan tepem attı. Bugün düşünüyorum da, o küstah oğlana inanmıştım ben. O sırrı bana söylemediği için kendimi

Salim tarafından aldatılmış gibi hissettim. Neyse, derken o küstah oğlan başlamadı mı bağırmaya: "Bak ne diyorum size, şu Salim var ya? Pis bir dolandırıcı o!"

Oğlan çam yarması gibiydi. Onun yanında ben çok cılız kalıyordum ama buna hiç aldırış etmedim. "Bana bak, eşşeoğlu! Dua et ki, cenaze var! Yoksa ağzını burnunu kırardım. Şeyin sıkıyorsa, gel de tarlada hesabını vereyim!" dedim.

Çam yarması oğlan korkmadı; öbür çocuklar sevindi: Eh, ne de olsa biraz sonra cümbüş kopacaktı! Usulca mahalleden ayrıldık.

Tarlaya vardığımızda kızgınlığım geçer gibi oldu ve aklım başıma geldi, yani korkmaya başladım. Oğlan bacaklarını iki yana açmış, kollarını göğsünde çaprazlamış durumda karşıma dikildi: Ağzını çarpıtarak gülen bir et yığınından farksızdı!

"Belki de farkından olmadan ağzından kaçırdın. Herkesin başına gelebilir bu," dedim. Kaybedeceğim daha başından belli olan bir kavgadan kaçınmak için renk vermek de istemedim.

"Ağzımdan mı kaçırdım?" diye haykırdı: "Ulan, Salim sadece pis bir yalancı değil, altmış kez orospu çocuğu!"

Tüm gücümle ona bir tokat patlattım. Çam yarması bir adım geri giderek sallandı, şaşkın şaşkın bana baktı ama kaldırım silindiri gibi üzerime gelip bir anda beni alaşağı etti. Çocuklar aramıza girip bizi ayırdı ama ben hâlâ tepinip duruyor ve kanayan burnumla "Çaktın mı?" diye haykırıyordum: Salim'e bir daha küfredersen yersin tokatı!" Öyle gülünç

görünüyor olmalıydım ki, çamyarması gülmekten kırıldı; sonra da beni kucaklamak istedi.

Bense homurdana homurdana eve yollandım; yüzümü gözümü bu hale getirttiği için içimden Salim'e verdim veriştirdim.

Daha sonraları bir akşamüstü komşumuz Afife, yaşlı Arabacı'ya bu kavgadan söz etti. Afife diliyle ün yapmıştı. "Haberleri o okusa, radyo spikeri bile teklemeye başlar!" diye dalga geçerlerdi hep.

Salim nefes nefese yanımıza vardı; kavganın nedenini bilmek istedi.

"Nedeni mi?" diye bağırdım: "Sana üç yıldan beri soruyorum, gerçekten dilsiz miydin, yoksa değil miydin diye. Ben senin dostun muyum, değil miyim?"

Güldü. "Sen benim en iyi dostumsun; çam yarmalarına kafa tutsan bile!"

"Bilmek istiyorum. Üç aydan beri gözüme uyku girmedi. O geçen zamanda senin için nasıl üzüldüm, bilmezsin. Her gün konuşursun diye umdum. Şimdi söyle bakalım!"

"Çok yanılıyorsun. Senin tüm üzüntümü ben de gönlümde hissettim, diye karşılık verdi; keyifli keyifli gülerek elini saçlarımın arasından geçirdi: "Şimdi üzülme artık, ben iyileştim ya!"

Derken avluda bir çocuk seslendi: "Salim Amca! Salim Amca! Neredesin? Yuvadan bir güvercin düştü. Salim Amca!"

Yaşlı Arabacı ikinci kattaki odamın eşiğinden aşağıya, av-

luya doğru baktı. Oniki yaşlarındaki bu yabancı oğlanın etrafını bir sürü çocuk çevirmişti.

Afife'nin oğlu Abdu, "Bu oğlan öteki mahalleden. Onlarla kavgalıyız biz. Yerde bir kırlangıç bulduğu için buraya gelmesine izin verdik," diyerek tedirgin görünen oğlana hafif bir tokat şaklattı.

"Evet, ben bunu bu sabah çiçek saksılarının arasında buldum. Yuvasından düşmüş. Uçamıyor. Yem de yemiyor. Ona vermek için üç tane sinek yakaladım, gagasıyla dokunmadı bile," diye konuştu oğlan; sesi hem kısıktı hem de üzgün.

"Gel bakayım oğlum, getir şu kuşu bana," dedi yaşlı Arabacı. Sonra çocuklara döndü: "Sizler avluda kalın ve olacakları seyredin!" Abdu çaktırmadan yaklaşmak istedi.

"Sizler derken hepinizi kastettim!" diye haykırdı yaşlı Arabacı. Ukala oğlan merdivenin başında durdu ve kırlangıcı taşıyan çocuğa hasetle baktı.

Salim kuşu kocaman avcuna aldı ve terasa çıktı. Ben ürkek oğlanın kolundan tutarak Arabacı'nın peşinden gittim.

"Tanrım! Kırlangıcı sana havale ettim!" diye yüksek sesle seslenerek yavaş yavaş elini, daire çizercesine havada döndürdü. Avluda toplanan çocuklar, bu ayini görebilmek için ayaklarının ucunda yükselip boyunlarını uzattılar.

"Tanrım! Kırlangıcı sana havale ettim!" diye Salim, bu kez daha da yüksek sesle bağırarak kırlangıca havada dairemsi hareketler yaptırdı. Sonra gözlerini kapadı, kuşun kulağına bir şeyler fısıldayarak onu öptü, bir an durakladıktan sonra:

"Tanrım! Kırlangıcı sana havale ettim!" diyerek kuşu havaya salıverdi. Kuş uçmaya başladı, yüksek sesle öttü ve vedalaşmak istercesine evimizin etrafında bir tur attı. Sonra uçup gitti.

Salim yabancı oğlana baktı. "Sen iyi bir çocuksun! Korkma sakın! Kimse sana dokunmayacak!" diyerek avluda, kafesteki kaplan gibi bir oraya bir buraya gidip gelen Abdu'ya döndü:

"Bu çocuğu dövmeye kalkan benim düşmanım sayılır. Abdu, sen onu sokak başına kadar götür; kılına bile dokunulmayacak, anlaşıldı mı? Yoksa bir daha sana güvenmem. Şimdi söz ver bakayım bana!"

"Ben ona gözümün bebeği gibi bakarım. Namus sözü!" diye abarttı ukala oğlan ama bu, Salim'in işine geldi.

"Çabuk ol, ufaklık!" dedi Abdu; etrafındaki kopillere şöyle bir baktı; ne de olsa ufak oğlan artık onun özel koruması altındaydı.

Yaşlı Arabacı şişmiş gözüme ve patlıcan gibi olmuş burnuma bakarak güldü: "Kendinden büyüklere bir daha kafa tutma, yoksa asla bir masalcı olamazsın. Onları dilinle yenmelisin. Koskoca bir devin eline düşen ve onu masallarıyla kurnazca oyalayan ufacık kadının öyküsünü bilir misin sen?"

"Şehrazat'ı mı kastediyorsun?"

"Yok yahu, bu masalı benden başka kimse bilmez. Ama benim dostum olduğun için bunu sana armağan edeceğim. Devin elinden kurtulan o kadınla karşılaştım ben. Başından geçen garip ve bir o kadar da korkunç öyküyü anlattı bana.

Off, düşündükçe tüylerim diken diken oluyor! İnanmayacaksın. Dinlemek ister misin?"

"Evet," diye cevap verdim; çok meraklanmıştım.

"Öyleyse bana bir çay yap ve yanıma gel. Bekliyorum!"

Çayını getirdiğimde nargilesini de hazırlamıştı.

Yanına oturdum; oniki kısımdan oluşmuş öykülerden ilkini iki saat boyunca dinledim. O kadar heyecan vericiydi ki!

Daha sonraki günlerde devamını da anlattı. Şimdi ben de bunları anlatmaya kalksam, çok uzun sürer; bu kitabın sonuna da pek uymaz. Bir başka sefer anlatırım size.

GECE MASALCISI

Rafik Schami

Her şey yıllar önce Şam'ın eski mahallelerinden birinde başladı. O zamanlar Şam'da yaşayan insanların en ilginci Arabacı Salim'di. Salim, yörenin en ünlü öykücüsüydü. Arabasına aldığı yolculara öyle öyküler anlatırdı ki, kimse zamanın nasıl geçtiğini fark etmezdi. Bir kere anlatmaya başladı mı öykülerini birer kırlangıç gibi uçururdu. Ağzından çıkan kelimeler insanları büyülerdi. Derken bir gün esin perisi onu terk ediverdi. Salim son 21 kelimesini söyleyip dilsiz kaldı. Bir daha ancak benzeri duyulmamış yedi hikaye dinleyebilirse konuşabilecekti....

ISBN 975-7942-86-3